Coperta de
Vasile Socoliuc
Redactor: *Sanda Chiose*
ISBN 973-34-0152-8
• , „i-a acestei versiun
Toate drepturile asupra aceste
Kditurii UNIVERS.
i sînt rezervate

SEXTI PROPERTII OPERA OMNIA

Ediţie îngrijităj
text stabilit, cuvînt înainte, traducere în metru original şi note de *Vasile Sav*

Editura UNIVERS
BUCUREŞTI, 1992
634656U

CUVÎNT ÎNAINTE

Sînt, în istoria culturii universale, dacă într-adevăr sînt, extrem de puţine perioadele — poate, mai înainte, cea a lui Pericle şi, mult mai tirziu, Renaşterea ■—, care să poată fi comparate în măreţia lor culturală cu atît de ambigua politic epocă augustană. Horaţiu, Ver-giliu, Tibul, Properţiu, Ovidiu şi, ca istoric, Titus Liviuş, sînt creatorii de geniu care prin capodoperele lor au dat strălucire acestei epoci, numită şi *secolul de aur al literaturii latine,* legîndu-şi numele de cel al imperatorului în veşminte republicane. Paradoxul acestei epoci culturale este şi mai accentuat, dacă ne gîndim că epoca augustană începe cu proscrierea cetăţenilor şi se încheie cu arderea cărţilor [1] sau, scrutînd soarta oamenilor de cultură, dacă ne gîndim că ea este anticipată, în 43 î.e.n., de moartea lui Cicero, la care viitorul principe este un părtaş tacit, are ca intermezzo moartea lui Gallus, proscris de însuşi împăratul şi, *jinis coronat opus,* se încheie cu exilul, în formularea mai îndulcită a aceluiaşi împărat : *relegatio,* şi moartea lui Ovidiu la Tomis.

Păşind în istoria unui popor care, de mai bine de două secole, îşi exalta în plan politic — într-un imperiu întins pe trei continente, macerat de discordii, de acerbe lupte pentru putere, de asasinate şi sinucideri — grandoarea de stăpînitor al lumii — *orbis terrarum,* întreg rotocolul pămîntului, aşa obişnuiau să-şi numească romanii imperiul —, stăpînit, la rîndul său, în plan cultural, de un benefic şi stimulant „complex grec", ca moştenitor legal al lui Cezar, Octavianus, acest caracter difuz, bîntuit de mirajul absolutismului, dar şi de orgoliul restauratorului vechilor libertăţi şi virtuţi republicane, va păstra, ca pe un memento al întregii sale vieţi, grozavul exemplu al Idelor lui Martie. Ctitor al unei epoci fără precedent în istoria Romei, urbe pe care a transformat-o din cărămidă în marmură, el este totodată odrasla cea mai reprezentativă a acestui timp de sfîrşit de secol. Aşa cum în persoana sa şi-a găsit moartea Republica, tot astfel, în cele mai măreţe realizări şi reforme ale sale, se întrevede începutul sfîrşitului. După mai mult de un deceniu de lupte civile, de omoruri, proscripţii, jafuri, confiscări, de instabilitate individuală şi insecuritate statală, creînd,

abil în a lăsa să se înţeleagă că pînă şi războnările sale personale sînt în folosul binelui public, o nouă formă de guvernămînt, intermediară, formal, republicii şi imperiului, în realitate, o regalitate disimulată, *Principatul,* Augustus va instaura, cu preţul compromiterii tocmai a idealurilor republicane, un climat de securitate şi de echilibru, atît de dorit de întreaga suflare romană: *Pax augusta.* Lipsit de farmecul personal, de geniul militar şi de popularitatea părintelui său adoptiv, dar beneficiind, ca o compensaţie a sănătăţii precare, de o frumuseţe fizică agreabilă, de o educaţie aleasă, de o intuiţie politică fără greş şi de o artă a conducerii remarcabilă, tînărul şi ambiţiosul principe, îmbinînd intransigenţa cu moderaţia şi severitatea cu o clemenţă mascată, va reuşi, după ce şi-a înlăturat pe rînd printr-o abilitate diplomatică şi printr-o tactică şi strategie militară ce-l onorează deopotrivă, duşmanii direcţi, declaraţi totodată şi inamici publici, să şi-i apropie şi să-i atragă în vastul său program de restaurare pe cei mai de seamă oameni pol tici ai vremi[2]. După subjugarea Alexandriei, rivala Romei pe plan politic şi cultural, într-un război „conceput şi condus de Octavian, într-un rigid spirit tradiţional, pînă în punctul de a ridica la un suprem motiv propagandistic", cu ecou puternic în operele scriitorilor augustani, „dispreţul faţă de romanii care se obişnuiseră să trăiască paşnic cu populaţiile greco-or'.entale, preluîndu-le obiceiurile" *, republicanii vedeau în el salvatorul, iar cezarienii nutreau speranţa că, în imensul său orgoliu, va reitera acţiunile lui Cezar. Care au fost dimensiunile reale ale acestui orgoliu îşi va fi dat cel mai bine seama Cleopatra cu intuiţia ei feminină, înainte de a-şi slobozi vipera salvatoare, căci, într-adevăr, învingătorul nu o voia pe frumoasa regină a Orientului decît ca pe un frumos trofeu al cortegiului său triumfal. Prudent, totuşi, în orgoliul său, el a ştiut să-şi anuleze virtualii sau realii opozanţi printr-o înţeleaptă politică a toleranţei, atîta timp cît acţiunile lor nu-ipericlitau guvernarea. Imbrăţişînd declarat, încă de la începutul intrării sale în arena politică, ideile republicane, el a ştiut să dea de înţeles că tot ce gîndeşte şi înfăptuieşte stă sub semnul dreptei măsuri, punînd în toate reformele sale, cel puţin formal, cutuma deasupra inovaţiei. Aşa cum în lupta pentru putere i-a fost dat să aibă duşmani pe măsură, tot astfel, în timpul guvernării sale, i-a fost dat — cu deasupra de măsură — să aibă sfătuitori şi prieteni confini geniului său administrativ, de-ar fi să-i numim doar pe Mecena şi pe Agrippa. Dimi-nuînd, pînă la ridiculizare, libertăţile republicane, care i se vor fi părut anarhice, şi instaurînd un simulacru de libertate, pe care o va fi crezut lucrativă, Augustus a instituit în plan cultural un nou model de patronat în care el, patronul, şi-a arogat titlul de arbitru al destinelor individuale şi colective, şi care a avut ca efect[3] o mai mică libertate a protejatului în alegerea temelor şi expresiilor. După acelaşi principiu a funcţionat cenaclul lui Mecena, dar sensibil diferit, cele ale lui Asinius Pollio şi Messalla. Aşa

a înţeles să răspundă comenzii sociale Horaţiu, aşa, spoliaţii de averi Vergiliu si Properţiu, aşa, în fine, pompeianul Titus Livius, fără a deveni, însă, nici unul dintre ei panegirist, în sensul strict al cuvîntului, ci dînd doar, după cum a înţeles fiecare momentul istoric, cezarului ce era al cezarului. Aşa cum am arătat şi cu alt prilej, rămîne încă o enigmă lipsa numelui împăratului şi a oricărei aluzii la el în întreg Corpus

Tibullianum. Au fost şi unii care au înţeles că, neprimind nimic, nu trebuie să dea nimic si bucurîndu-se de această libertate asumată, s-au închis în turnul lor de fildeş şi au creat opere care înfruntă timpul „sfidînd" efigia idealizată a principelui. în neclintirea ei de marmură şi aur, această efigie surîde, ştiind că urmaşii vor înţelege că operele au fost scrise în climatul almei sale păci. Tot el, cezarul, nu s-a sinchisit defel de faptul că este lipsit de o literatură panegirică, ci,literat el însuşi, şi-a creat-o singur, scriind, moşneag, la şaptezeci şi şapte de ani, *Res Gestae,* acel testament politic al orgoliului cu surdină. Dar, în fapt, ce panegiric îi va fi trebuit, cînd îşi va fi dat seama prin intuiţia clară a valorilor că avea *Eneida,* opera nemuritoare a cărei editare o patronează, peste voinţa defunctului ei autor, în care este glorificat el însuşi şi dinastia sa. La apariţia acesteia, succesul fu enorm. Surpriza fulgerătoare nu mai lăsă timp mirării, ci impuse opera ca pe o realitate, ca realitate eternă. Prin farmecul ei miraculos, sparse limitele tempo-ralităţii şi ale spaţialităţii. Legenda deveni realitate, iar realitatea, legendă. Pentru romanul crescut şi educat în spiritul tradiţiilor seculare, acum întrupate artistic, *Eneida* nu era, nu putea fi, un poem epic de-abia apărut. Ea nu putea fi o operă scrisă de un autor care a murit doar de cîteva luni, cel mult de un an. Ea era dintotdeauna. Era istoria faptelor poporului său, iar autorul ei a trăit, desigur, demult, pe vremea întîmplărilor pe care le povesteşte. Superbia nelimitată a imperatorului îşi va fi găsit satisfacţie deplină în această mirifică transfigurare artistică. Ce mai contau pamfletele scrise împotriva-i de autorii care trăiau, într-un timp concret, plăcerile, iluziile şi deziluziile unei vieţi individuale concrete? Ce, opoziţia, totuşi tolerabilă, din rîndul creatorilor din cercurile lui Pollio şi Messalla, ce, scuzele politicoase ale lui Horaţiu sau Properţiu că nu pot să-şi încoarde lyra în a cînta fapte de o măreţie peste puterile lor creatoare? El, pătrunsul în eternitate — şi această apreciere a *Eneidei* îl onorează încă o dată —, întoarse o clipă spatele realităţii şi, administratorul de geniu înlocuit cu restauratorul himeric, îşi desăvîrşea, într-o vreme cînd Orontele se vărsa mai înspumat ca niciodată în Tibru, activitatea legislativă, promulgînd *Lex Iulia de. adulteriis, Lex Iulia de maritandis ordinibus* şi *Lex sumptuaria,* cu care, încereînd să îmbunătăţească moravurile prin stîrpirea adulterului şi celibatului şi prin întărirea familiilor cu copii, şi să pună capăt luxului, voia să transmute întreaga societate contemporană lui în vremurile eroice. Insă, este de ajuns să scrutăm nu chiar viaţa şi opera elegiacilor latini[4].

7

ci doar viaţa şt opera jovialului Horaţiu, autorul desemnat al *Cîntului secular,* în care laudă, în strofă safică, aceste legi, pentru a ne da seama de lamentabilul lor eşec. Eşec de care îşi va fi dat seama şi împăratul căci, intuind ireversibilitatea timpului, le-a pus, spre cinstea lui, în aplicare doar împotriva propriei familii, în care pătrunsese din plin „spiritul veacului", exilîndu-le atît pe lulia, fiica sa, cît şi pe nepoata sa, Iulia minor, în rest păstrînd o tăcere complice asupra efectului legilor sale, amintindu-le doar ca reflex al orgoliului în testamentul său politic.
Viaţa capitalei lumii, ca de altfel a întregului imperiu, se îndrepta, beneficiind de efectele păcii, pe alte coordonate morale, şi traiectoria ei spirituală nu putea fi modificată de nici o lege din afară, necum de voinţa augustă. Sîntem cu un lustru înainte ca principele să fie învestit cu funcţia de *Pontifex maximus,* conducător al religiei de stat, moment din care nu mai era un secr-ît pentru nimeni că ideile republicane au fost înmormintate pentru totdeauna; sîntem cu trei lustri înainte ca prin glasul lui Marcus Valerius Messalla Corvinus, adversarul şi apoi aliatul său, să-i fie acordat de către senat titlul de *Parens patriae,* părinte al patriei, şi, în această perioadă, i-a pierdut pe rînd pe Vergiliu, Tibul, Properţiu, Horaţiu, creatorii de geniu în operele cărora s-a întrupat în spirit spre a înfrunta eternitatea, definind pentru totdeauna puterea creatoare a poporului stăpîn al lumii, idealurile pe care el voia să le reîntrupeze prin legi; i-a pierdut apoi pe Agrippa şi pe Mecena, prietenii care l-au sprijinit cu lancea şi cu gîndul în toate acţiunile sale militare, politice, sociale şi culturale, rămînînd — cruntă ironie a sorţii — să-i mai adauge strălucire epocii sale viitorul relegat la Pontul Euxin, Publius Ovidius Naso; nu însă după modelul austerităţii şi rigidităţii moralei pontificelui, ci pigmentînd subiectele pe care societatea elegantă a Romei şi le dorea în splendidul moment de răgaz oferit ei tocmai de pacea augustă, moment în care, uitînd idealurile colective, membrii acestei societăţi îşi căutau pe toate căile satisfacerea năzuinţelor subiective, împlinirea şi desavîrşirea individualităţii.
Şi, totuşi, un puternic filon etic, ca un reflex al originii italice a literaturii latine — căci nu este o simplă întîmplare că în "Urbea Eternă, care se voia şi era în fapt capitala lumii, cetatea universală la care visau filosofii, toţi marii scriitori augustani îşi au originea în provinciile Italiei de astăzi —, străbate întreagă această literatură, chiar dacă scriitorii au refuzat, tacit sau nu, să întrupeze întocmai idealurile morale rigide îmbrăţişate de augusta persoană. Căci, în această perioadă în care, după modelul neo-tericilor şi al vechiului alexandrinism, asistăm la o adevărată resurecţie a lirismului, ca o replică dată artei din timpul Ptolemeilor, poeţii erotici cîntînd în formele cele mai rafinate iubirea şi femeia, o femeie reală, chiar dacă ea va purta numele fictiv de Lycoris, Delia, Nemesis, Neaera, Cynthia sau Corinna; în această perioadă cînd sînt la modă lecturile publice,

8

cînd se deschid biblioteci, cînd, pe străzile Romei, pot fi văzuţi, în preajma sărbătorilor, servitori purtînd sub braţ suluri elegant şlefuite cu pumice, volumen-uri, şi ducîndu-le în dar iubitelor poeţilor, iar prin For trece, din cînd în cînd, cîte o *lena,* codoaşă, îndreptîndu-se, cu o tăbliţă pe care sînt încrustate arzătoare versuri de dragoste, spre destinatar, o curtezană desigur; în această perioadă a erudiţiei şi galanteriilor, cînd, în cercurile literare, atenţia este captată tot mai mult de intrigile amoroase şi arta este pusă cu largheţe în slujba acestora, într-o cu totul altă înţelegere a iubirii decît cea specifică vechilor generaţii; în această perioadă de rafinament, puritate şi strălucire a formei, în care poezia e întreţinută ca plăcere pură a spiritului şi în care latinii au dat în mod independent „în domeniul odei, ca şi în acela al epistolei, satirei şi elegiei ceva încheiat în sine si perfect"[5], scriitorii, răspunzînd unii comenzii sociale, alţii din proprie iniţiativă, vor aborda marile teme ale poeziei civice. Aşa Vergiliu şi Horaţiu, aşa Tibul, cîntînd pacea, elogiind triumful lui Messalla, intrarea fiului acestuia, Messalinus, în rîndul quindecimvirilor interpreţi ai oracolelor sibyl'ine ori celebrîndu-i pe Cornutus Cerinthus şi Sulpicia; aşa Properţiu, cîntînd măreţia prezentului şi trecutului Romei, legendele şi zeii ei, ori plîngînd-o pe Cornelia, în ceea ce s-a numit *Regina elegiarunfî,* ca întruchipare perfectă a iubirii conjugale, a virtuţilor tradiţionale ale unei matroane şi ale unei familii romane; aşa, în fine, Ovidiu, plîngîndu-şi, în *Triste* şi *Pontice,* exilul, descriind, în *Faste,* sărbătorile calendarului roman sau nimicindu-şi, în *Ibis,* duşmanul. Dar, ceea ce este şi mai important din punct de vedere strict artistic, e că romanii au ajuns, în această perioadă de extraordinară înflorire a artelor, de mare diversificare tematică şi de perfecţiune formală, de elucidare şi de definitivare a rolului şi locului artistului în cetate, la conştiinţa estetică de sine şi a propriilor valori, prin arderea amintitului „complex grec" pînă la conştientizarea spiritului competitiv faţă de model, la bucuria, ba mai mult, la exultanta trăirii artei pure.
Limba agricultorilor şi păstorilor din Laţiu — predestinată a fi, peste veacuri, purtătoarea iluminării spirituale a ceea ce numim astăzi lumea civilizată ' —, crescută din ritmul muncilor agricole, din minatul, păşunatul şi adăpatul turmelor, din alintul şi dezmierdarea pruncilor, primenită cu varii elemente italice ori etrusce, limba aspră a legiunilor cuceritoare ale lumii care a închis în sine concreteţea comenzilor, îndemnurilor la luptă şi ordinelor militare şi, spre ţinere de minte, murmurul ritmic, ritualic al legilor civile şi divine, supusă la derivări şi calcuri, obligată de un Nae-vius, un Ennius sau un Cato să exprime avîntul naţional şi practicile tradiţionale în limbajul arid al analelor, certată de un Lucreţiu să încujbe în pulpa cuvintelor sale greul conceptelor filosofice ori dialectica înţelepciunii,

'

chemata de un Cezar să redea marşul campaniilor militare sau atmosfera din tabere, flagelată de un Cicero să circumscrie nuanţele infinitezimale ale proprietăţii şi acurateţei gîndirii, curtată de un Catul şi de poeţii neoterici să redea arabescurile multicolore ale artei alexandrine, atinge acum, într-un răstimp relativ scurt, culmea cea mai înaltă a expresivităţii sale, suplă în a reda avîntul trîmbiţelor marţiale, tropotul cailor, zăngă-nitul armelor şi vuietul surd al valurilor învolburate zdrobindu-se de prorele de bronz ale navelor încontrate, vînzoleala palelor vîntului umflînd vîntrelele-ntinse dar şi dulceaţa cîntului suav al flautului de nuntă ori veselia şi nostalgia naiului cîmpenesc, murmurul izvoarelor şi foşnetul frunzelor, în hexametrii lui Vergiliu, sunetul pur al lyrei eolice, clinchetul crotalelor ori gîlgîitul falernului în cristalul cupelor, trilul privighetorilor şi gînguritul columbelor, în extraordinara varietate metrică a operelor lui Iţoraţiu, adînca şi greaua melancolie de corn a pasiuni, ritmul molcom al integrării şi al trăirii în tainele riturilor şi ritualurilor religiei străbune, în distihurile lui Tibul,

vîlvătăia flăcăriipatimeihrănindu-se din sine în amplitudini de orgă, în distihurile lui Properţiu şi încîntarea şi tihna plăcerii pure, în sunetul de clopoţel al purităţii perfecţiunii formale, în distihurile
lui Ovidiu.
Atingerea acestei perfecţiuni formale a fost posibilă şi datorită emulaţiei spirituale din cercurile literare amintite, în care domnea o atmosfera de sinceră preţjire reciprocă. Semnificativ este faptul că, pătrunşi de un camaraderesc spirit de concurenţă, poeţii se apreciază sincer între ei şi, ceea ce este şi mai important, se recunosc încă de tineri unii pe alţii drept maeştri. Aşa, în cercul lui Messalla, Tibul trece, imediat după apariţia primei cărţi de elegii, drept maestru al genului iar aristocrata Sulpicia îl alege spre a-i judeca şi a-i finisa propria poezie. Vergiliu, cel care elogiază creaţia lui Gallus, este, în cercul lui Mecena, bardul care se luptă să-1 întreacă pe Homer iar naşterea *Eneidei* sale este entuziast anunţată de Properţiu care, la rîndul său, este nu numai elogiat, ci şi preluat şi continuat de Ovidiu. Atmosfera acestor cercuri artistice cît şi discreţia şi distincţia noului fel de patronat literar au făcut ca poeţii, în special elegiacii, să se simtă, într-un nou imperiu al tinereţii şi iubirii, ei înşişi comandanţi şi soldaţi iscusiţi. Fortăreaţa pe care ei o iau cu asalt este uşa iubitei. Duşmanii lor de învins nu mai sînt nici parthul, nici galul, nici germanul, ci amantul rival, soţul precaut, *lena,* codoaşa, sclavul păzitor al uşii, insul curios şi flecar şi Aurora care aduce totdeauna prea devreme zorii zilei. împotriva acestora, cavaleri înainte de vreme vor lupta cu noua lor armă, ştiind că la sfîrşitul luptei îi aşteaptă gloria morţii prin iubire: *Laus in amore mori* &, într-o epocă a romantismului antic, în care imaginaţia poetică, elogiul şi fantezia şi-au avut în mare măsură germenii în fascinaţia modelelor reale [9].

20

Elegia, această specie artistică autoreflexivâ, al cărei principal element formal, distihul elegiac, format dintr-un hexametru şi un pentametru, închide istoriceşte în sine, în rotunjimea sa strofică, tot ceea ce poate fi mai desăvîrşit pentru expresivitatea limbii latine, şi al cărei conţinut a oferit o deschidere tematică nemaiîntîlnită pînă atunci, redînd sentimente care n'au mai fost exprimate artistic niciodată în istoria spirituală a Romei, recuperînd eflorescenta tematică a formelor greceşti şi alexandrine, de la epigramă la lirica mslică şi coralâ şi diversificînd-o prin asimilarea subiectelor comîdiîi, încununează această epocă de împliniri estetice, justificînd şi ea o îndreptăţită conştiinţă artistică de sine a unui popor atît de sensibil deopotrivă la bătăile inimii şi la pulsul agitaţiei Forului. Şi, numai după un secol, Quintilian va spune, fără superbie, dar nici marcat de vreun complex, ci deplin încrezător în perenitatea culturii sale, după ce va remarca superioritatea romanilor în domeniul satirei: *„Elegia Graecos quoque provocamur, cuius mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor Tibullus. Sunt qui Propertium malint.Ovidius utroque lascivior, sicut durior Gallus.* „Chiar şi în elegie, al cărei fin şi elegant autor mi se pare, în primul rînd, Tibullus, îi putem concura pe greci. Sînt unii care îl preferă pe Propertius. Ovidius este mai lasciv decît amîndoi, după cum Gallus este mai dur."[10]
Iar dacă, după un hiatus de mai multe secole, cînd poezia lirică a trebuit reînviată, poeţii diferitelor etape ale renaşterii şi înfloririi spirituale moderne şi-au găsit în elegiacii latini surse de inspiraţie şi modele de desăvîrşire, aceasta este semnul recunoaşterii perenităţii estetice a elegiei şi a unui stil care, pornind din cultură, înglobează o civilizaţie.
Viaţa lui *Sextus Propertius* este sumar cunoscută. Principala sursă de informaţie pentru biografia sa o constituie, ca în cazul majorităţii scriitorilor augustani, propria-i operă, la care se adaugă sumarele referinţe din operele scriitorilor contemporani şi posteriori lui. In antichitate, el este cunoscut doar ca *Propertius.* Praenomenul *Sextus* îl întîlnim abia la sfîrşitul secolului al patrulea.[11] în majoritatea manuscriselor, numele său apare: *Sextus Aurelius Propertius Nauta;* singur *Neapolitanus-a* consemnează — şi acesta pare a fi adevărul — doar *Sextus Propertius. Nauta* este, aşa cum s-a demonstrat, o absurditate şi a putut apărea datorită citirii greşite a versului II, 24, 38; *quamvis navita dives eras,* unde citirea corectă este, în loc de *navita, non ita* sau *haud ita. Aurelius* şi *Propertius* sînt amîndouă *nomina gentilicia,* nume gentilice, dar este greu de acceptat folosirea dublului nume gentilic înainte de epoca lui Tiberiu. *Aurelius*

11

i

pare să fie o confuzie cu numele poetului creştin *Aurelius Prudentius,* căci, într-un tratat gramatical din secolul al cincilea, i se atribuie lui Prudentius un vers din Properius. *Aulus,* genii" iciu care i-a mai fost atribuit poetului, este o corectură greşită, într-un manuscris din secolul al patrusprezecelea, a lui *Aurelius* din celelalte manuscrise. *Carus,* cognomenul atribuit de asemenea lui Properţiu, este o simplă fantezie. Donatus, în *Vita Vergii. 45.,* îl aminteşte, şi el, doar *Sextus Propertius.*
Properţiu s-a născut cu siguranţă în L'mbria — cf. I, 22, 1—3; 9— 10; IV, 1, 61—66, 121— 126 —, într-un oraş renumit, nu departe de Perusia, Mevania şi misteriosul lac Umber. După lecţiunea *Asis* din codicele A'ea-*politanus,* emendată de Lachmann în *Asisi,* cercetătorii operei properţiene sînt în general de acord, deşi mai rămîne un semn de întrebare asupra cantităţii primei silabe din *Asisi,* că poetul s-a născut la Assisi. Nouă sau chiar mai multe alte oraşe i-au contestat patriei sf. Francisc de Assisi onoarea
de a-i îi dat naştere lui Properţiu.
Pe baza unei mărturii literare din Ovidiu, s-a stabilit anul naşterii lui Properţiu în 47 î.e.n., între anul naşterii lui Tibul, 48 î.e.n. şi anul naşterii
lui Ovidiu, 43 î.e.n.[12]
Despre familia lui Properţiu ştim, de asemenea, puţine lucruri. Se pare că aparţinea ordinului cavalerilor[13], deşi mulţi comentatori ai operei poetului contestă acest fapt. Era încă în fragedă pruncie cînd şi-a pierdut tatăl — cf. IV, 1, 127— 130. Domeniul familial a suferit o substanţială diminuare, după anul 42 î.e.n., cînd, după lupta de la Philippi, le-au fost distribuite pămînturi veteranilor lui Octavianus şi celor ai lui Antonius. Aceste evenimente — cf. *pertica tristis,* stînjenul, unitate de măsură a pămîntului, trist, IV, 1, 130 — ca şi moartea, în războiul perusin, în 40 î.e.n. — cf. I, 21; 1, 22 — a unei rubedenii apropiate vor marca profund copilăria viitorului poet şi îşi vor găsi ecou în opera sa pînă la sfîrşitul vieţii căci, în elegia IV, 10, scrisă în anii deplinei maturităţi artistice, splendidul motiv al ruinelor vechilor Veii nu este, după expresia lui Ettore Paratore, altceva decît ţlînsul nostalgic după Perusia şi pămîntul său natal
devastat.
La fel ca Tibul, Properţiu a avut o educaţie „feminină", întîile etape
ale formaţiei sale fiind vegheate de mama sa. Venit de tînăr la Roma, unde se bucură de o instrucţie aleasă, se dedică, imediat după îmbră-carea togii virile — eveniment care, în viaţa unui tînăr roman, avea loc în jurul vîrstei de 14— 17 ani; biografii poetului fixează, în cazul său, la 16 ani acest eveniment, deci în anii 31—30 î.e.n. — cu totul poeziei, ţi-nîndu-se departe de tentaţia „forului nebun", renunţînd la exercitarea profesiunii de avocat, pentru care fusese pregătit — cf. IV, 1, 131— 140. La scurt timp după părăsirea togii praetexte, Properţiu îşi pierde şi mama rămînînd singur şi dedîndu-se, ca atîţia alţii de aceeaşi vîrstă şi de aceeaşi

12

ft

categorie socială, vieţii plăcerilor oferite din plin de Roma în pragul păcii auguste. Tot în această perioadă a îmbrâcării togii virile, cu ceva. înainte sau imediat după[14], a avut loc legătura pasageră cu o oarecare Lycinna[15], sclavă, se pare, a Cynthiei, o generoasă preoteasă a Venerei, care, iubindu-l sincer şi dezinteresat, îl iniţiază pe junele novice în tainele amorului. Iubit mai mult decît iubind, Properţiu va vorbi despre această legătură, dacă nu cumva este doar un simplu motiv literar[16], în termeni destul de reci, amintind că, în aproape trei ani, au schimbat mai puţin de zece cuvinte.
Momentul cel mai semnificativ al vieţii şi creaţiei sale îl constituie întîlnirea, pe la mijlocul lui 29 î.e.n., cu *Cynthia[17],* curtezana în persoana căreia natura a fost generoasă peste măsură în împărţirea graţiilor fizice şi harurilor intelectuale. Aceasta, o adevărată muză — *Ingenium nobis ipsa ■puella facit,* va spune despre ea Properţiu în II, 1 — va transforma radical viaţa tînărului,[18] inspirîndu-l în compunerea celui mai fascinant roman de iubire pe care ni 1-a transmis antichitatea, cuprins în înseşi elegiile închinate acestei unice pasiuni mistuitoare. Un roman

de dragoste avînd ca fundal Roma secolului întîi dinaintea erei noastre, în a cărui dezvoltare arborescentă e cuprinsă multitudinea situaţiilor şi tribulaţiilor erotice —într-o accepţiune aerosuluiîncă nedivizat în *amor carnalii şispiritualis —,* nu lipsit pe alocuri de puternice accente melodramatice, cu multe jurăminte de credinţă, trădări, gelozii, suspine, lacrimi, ba chiar autentice scene comice, din care, printr-un talent desăvîrşit, exprimîndu-şi o clară delimitare faţă de tendinţele oficiale ale epocii, Properţiu va reuşi să realizeze estetic o adevărată epopee lirică a două personaje: el şi Cynthia, care, înfruntîndu-se în imperiul amorului şi trăindu-şi şi exprimîndu-şi trăirile individuale cele mai intime, stările afective cele mai personale, în noi valenţe estetice, vor reuşi să ne convingă de perenitatea general umană a oricăror ipostaze ale iubirii. Spun „personaje", întrucît mă delimitez net de mulţimea exegezelor romantice a operei lui Properţiu, în care opera se suprapune ca o mănuşă biografiei, şi privesc cu precauţie realitatea acestui roman dincolo de imaginaţia şi pagina poetului. Văd, aşadar, în Properţiu, aşa cum am văzut şi în Tibul, un creator lucid, un talent puternic care, într-o perioadă istorică în care se manifestă tendinţe contrarii, a reuşit să ducă la desăvîrşire estetică o formă poetică, elegia, cea erotică în primul rînd, dar şi diferitele ei subspecii: encomiastică, patriotică, funebră, etiologică.

Intîiul rod al acestei mari pasiuni biologice şi vocaţii artistice este apariţia, în anul 27 — 26 î.e.n., a celebrului volum *Cynthia,* editat mai tirziu sub titlul *Monobiblos,* care i-a adus o binemeritată glorie literară — despre care depun mărturie Ovidiu, Iuvenal, Marţial —, atrăgînd asupra sa atenţia lui Mecena care l-ar fi cooptat în cercul patronat de el şi care.

13

atribuindu-i locuinţa de pe Esquilin, unde îşi avea reşedinţa el însuşi şi unde 1-a aşezat şi pe Vergiliu, va Încerca să-i dirijeze talentul[19] în abordarea temelor civice, naţionale, atît de agreate de principele reformator. Pătruns în cercul „oficialilor", unde se împrieteneşte cu Vergiliu, Horaţiu şi mai tînărul Ovidiu [20], poetul umbrian va răspunde în felul său binefăcătorului etrusc, abordînd, începînd cu cartea a doua, şi elegiile de inspiraţie naţională, dar tratîndu-le într-un mod foarte personal şi considerîndu-se în continuare un poet al iubirii. S-a scris mult despre ecoul acestor poeme properţiene în rîndul oficialilor, Properţiu fiind prezentat fie ca un ardent susţinător şi adulator al politicii lui Augustus, fie ca un moderat şi un opozant tacit, fie chiar ca un critic „mascat" al multora dintre acţiunile împăratului. într-adevăr, rămîne un semn de întrebare cum vor fi privit Mecena şi Augustus imaginea poetului stînd şi aplaudînd pasiv, la sînul iubitei, trecerea cortegiului triumfal, cum, descrierea Capitoliului invadat de otrepe şi beţivi, cum, desele sale mărturisiri de credinţă sau scuze, oricît de politicoase, în numele revendicăriipoeziei erotice, cum, citarea lui Varro, Calvus, Catul şi Gallus, cum, afirmaţ'ile că nimeni din sîngele său nu se va face soldat sau că romanii nu mai au nimic strămoşesc decît numele, cum, profeţia despre declinul Romei, cum, în fine, propoziţia că e mare Cezarul doar în războaie, dar că în amor ginţile învinse nu înseamnă nimic? Sau, cum va fi privit Augustus, rămas singur, linguşitoarele elogii, din cuvintele Corneliei, din *Regina elegiarum* a lui Properţiu, prin care este lăudată mama sa, Scribonia, soţia de care Augustus se va despărţi, şi fiica lor, Iulia, pe care va fi nevoit să o exileze. Desigur, cu superioară şi benignă înţelegere. Oricum, important pentru istoria literară rămîne nivelul estetic real al acestor poeme civice.

Cinci ani, după unii comentatori, şapte sau opt, după alţii, va fi durat legătura — marcată şi de o ceartă de un an, *discidium,* în 29 — 28 î.e.n. — lui Properţiu cu Cynthia, pe care ar fi părăsit-o, afirmă unii biografi, dar supoziţia mi se pare destul de riscată, după intrarea sa în cercul lui Mecena, spre a se conforma moralei oficiale[21]. Realitatea este însă că întreaga creaţie properţiană este marcată de „umbra" Cynthiei al cărei portret din *Cynthia Monobiblos* este desăvîrşit cu noi tuşe de culoare, în funcţie de multitudinea particularităţilor poemelor de inspiraţie erotică tratate şi care, chiar dacă nu subminează poemele de inspiraţie naţională, le completează, dînd rotunjire estetică unei opere literare de excepţie. Astfel, lunga carte a doua, dedicată lui Mecena, e plină încă de imaginea Cynthiei. Flacăra pasiunii din *Monobiblos* cunoaşte aici o adevărată explozie a motivelor erotice, aducînd, o dată cu marea diversitate tematică, o aprofundare, o individualizare şi o umanizare a iubirii. La fel, cartea a treia, dedicată aceluiaşi Mecena, deşi în aparenţă romanul iubirii se apropie de deznodâmînt, cu întreaga recuzită a viitoarelor motive romantice,

14

este încă acoperită estetic de iubirea pentru Cynthia, de radiografierea tribulaţiilor amorului. Nu mult după apariţia acestei cărţi, Cynthia ar fi murit, otrăvită, se pare, de doi dintre sclavii săi. Nu însă şi imaginea ei din sufletul poetului, căci, în cartea a patra, deşi Cynthia este evocată doar în trei din unsprezece elegii, tocmai acestea trei sînt cele care prin motivele lor, al codoaşei-vrăjitoare, al morţii împletită cu erosul şi al celebrei duble escapade amoroase, dau o certă împlinire unei opere literare al cărei principal subiect este iubirea.

Properţiu trece în ochii comentatorilor săi, atît prin desele sale declaraţii din versuri devenite proverbiale, cît şi prin modul în care le-a dat formă artistică, drept poetul estet, ermeticul antichităţii greco-litine. Se află, într-adevăr, în opera sa multe elemente care constituie, *in nuce,* o estetică a poeziei lirice care îşi relevă, peste secole, perenitatea, după cum în nenumăratele sale figuri de stil — lista acestora depăşeşte ordinul miilor: metonimii, metafore, hypallage de o frumuseţe rară — este închisă o asemenea „obscuritate", în fapt, o profunzime de invidiat chiar de către ermeticii timpurilor moderne. *Felix qui potuit rerum cognosccre causas* a spus Vergiliu, în Georg. II, 490, elogiindu-l pe Lucreţiu. *Felix qui potuit praesenti fiere puellae* va exclama Properţiu, în I, 12, 15, printr-o delimitare, intertextualistă i-am zice astăzi, faţă de poezia filosofică, definind totodată două din principalele trăsături ale elegiei. Tot el, despăr-ţindu-se de imperativele estetice ale poemelor eroice, va şxclama, în intensitatea patimii sale pentru Cynthia, negînd muzele şi pe Apollo ca inspiratori ai poeziei erotice; instaurînd realul în locul miticului, subiectivul individual în locul transcendentului, şi redef inindu-i creaţiei forţa demiurgică: *Maxima de nihilo nascitur historia,* II, 1, 14, delimitîndu-se totodată de preceptele poeticii aristotelice şi ale celei practicate de Horaţiu. Tot el, prin înnăscutu-i talent, ne-a convins să privim prin grila realităţii meta-realitatea transfigurării artistice, el, care va sfîşia vălul idealizării, în III, 15, la fel cum o va face, peste secole, Eminescu, în *Venere şi Madonă,* scru-tînd cu ochiul rece al lucidităţii abisurile psihologice ale creaţiei. Tot el, pentru care mitologia este o realitate estetică, el, care a reuşit să redea, prin surprinderea cvasitotalităţii situaţiilor şi motivelor, o sinteză a fiziologiei şi psihologiei amorului, el, Callimahul roman, conştient de ineditul demersului său artistic, va recompune pe strunele încordate la intensitatea maximă a expresivităţii limbii latine, scene poetice vizionare, de profunzimi psihologice care, depăşindu-l pe Freud, îl reclamă pe Jung şi care, intraductibile în vreo altă limbă, pot fi doar recreate de artişti congeniali. Aşa sînt, ca să mă limitez doar la trei exemple: scena-viziune a apariţiei Cynthiei moarte, IV, 7, reluată, dar într-o cu totul altă înţelegere a iubirii, de Petrarca, în viziunile sale despre Laura; monologul sfîşietor al Tarpeei, îndrăgostită de duşmanul Taţiu, IV, 4, 31 sqq., reluat de Tasso, în scena

15

în care Erminia priveşte tabăra cruciaţilor în care se află alesul inimii sale şi, în fine, celebrul tablou al Cynthiei adormite, I, 3, recreat de Eminescu, cu alte mijloace şi în alt registru liric, în mirificul episod al intrării în iatacul iubitei adormite din *Călin* (file din poveste).

Artist, dintre cei rari, al cuvîntului, Properţiu a ştiut să-i imprime elegiei pecetea personalităţii sale creatoare. El, acuzatul, într-o perioadă romantică a studiilor asupra operei sale, de supunere faţă de modelele greceşti, pînă aproape de a i se nega orice originalitate, el, căruia i s-a contestat ştiinţa compoziţiei, trece astăzi, datorită unor cercetări noi asupra operei sale poetice, stimulate de scandalul de proporţii stîrnit de Ezra Pound cu celebrul său *Omagiu lui Properţiu* din 1919, moment rar de întîlnire, peste veacuri, a două personalităţi puternice şi novatoare[22], drept cel mai modern poet al culturii antice greco-latine. Hotărît, distihul lui Properţiu nu are transparenţa şi profunzimea calmă a lui Tibul, nici pentametrul său, perfecţiunea metronomică a pentametrilor lui Ovidiu — întîlnim la el mulţi pentametri încheiaţi în penta, tetra- şi trisilabice — dar cîştigă prin incisivitate, prin nebănuitele deschideri metaforice şi prin varietate ritmică.

Ultima dată care se poate desprinde din opera lui Properţiu este anul 16 î.e.n., la care se fac referiri prin aluziile la jocurile actiace din IV, 6 şi la moartea Corneliei din IV, 1 1. în acest an sau în anul următor, 15 î.e.n., Properţiu a murit, căci Ovidiu îl aminteşte, în 9 e.n., în grupul unor poeţi

dispăruţi de multă vreme.
Astfel, prin moartea lui Properţiu s-a încheiat, practic, scurta dar exploziva etapă a liricii romane. Ovidiu, fără să atingă vreodată înălţimea estetică din elegiile lui Tibul şi ale lui Properţiu, va coborî în didactic majoritatea temelor predilecte elegiacilor.
Opera lui Properţiu ni s-a transmis, se pare, în întregime [2S], aşa cum ne-o păstrează tradiţia manuscrisă [24], fiind compusă din nouăzeci şi două de elegii, împărţite în patru cărţi[25]. O cronologie satisfăcătoare a acestora
este foarte greu de stabilit.
Cartea întîi cuprinde douăzeci şi două de elegii şi este compusă, se pare, după model grec, sub forma unor scrisori adresate prietenilor. Nouă elegii, 2, 3, 8, 11, 15, 16, 17, 18, şi 19, îi sînt adresate Cynthiei şi douăsprezece, prietenilor: 1, 6, 12, 14 şi 22, lui Tullus; 5, 10, 13 şi 20, lui Gallus; 7 şi 9, lui Ponticus şi 4, lui Bassus, dar şi în acestea este vorba, cu excepţia pieselor 20, 21 şi 22, tot despre Cynthia şi din ele se constituie intriga presupusului roman de dragoste. Piesa 21 nu are nici o legătură cu cele două
16
cicluri. Ea a fost inclusă de Properţiu în cuprinsul cărţii, se pare, dintr-nn sentiment de pietate faţă de ruda sa moartă în războiul perusin.
Cartea a doua, apărută în perioada 25 — 22 î.e.n., cuprinde treizeci şi patru de elegii. Tocmai această lungime considerabilă cît şi sensul versului II, 13, 25 1-a făcut pe Lachmann (1816) să o divizeze, formînd din elegiile II, 1 — 9 o carte a doua de sine stătătoare, iar din elegiile II, 10 — 34, cartea a treia, cărţile a treia şi a patra din împărţirea tradiţională devenind a patra şi, respectiv, a cincea.
Unii comentatori consideră că numai *Cynthia. Monobiblos* ar fi antumă. Nu mă prenumăr printre ei, căci cu greu se poate contrazice sensul versului IV, 7, 51: *Longa mea in libris regna fuere tuis,* în care se vorbeşte clar despre mai multe cărţi. Deşi numai douăsprezece elegii din această carte a doua o numesc direct pe Cynthia, aproape că nu există nici o piesă în care să nu se facă în vreun fel sau altul aluzie la ea.
Tematica civică, abia schiţată în-cartea întîi, prinde acum contur, împletindu-se cu cea mult diversificată a iubirii: bucuriile şi întristăr le amantului, gelozia, voluptatea, devotamentul, boala, rivalul bogat, iubirea venală etc. Tot aici începe să se contureze motivul *amcr-mors* care îl va face celebru. Apar personaje noi ca Demophoon, Panthus, Lynceus şi altele sub genericul *amicus.* Properţiu îmbrăţişează politica oficială, nu însă fără rezerve. Blamează în elegia a şaptea legea contra celibatului şi se bucură de abrogarea ei. Poetul caută printr-o artă poetică ce tinde spre desăvîrşire să redea simbioza motivelor tradiţionale romane cu cele alexandrine. Motivele mitologice cunosc o dezvoltare arborescentă, toate însă pe fundalul unei vieţi specific romane în care, în mare parte, modul de viaţă şi de cultura alexandrin era aproape asim.lat. Ca să ne convingem de acest fapt este destul să citim elegia 31, închinată inaugurării temjlului lui Apollo Palatinul. Fr, p:rţiu caută în amănuntul mitologic, uneori de o obscuritate aproape ermetică, noi valenţe estetice. El cheamă eroinele timpurilor eroice şi curtezanele celebre ale antichităţii spre a depune mărturie despre frumuseţea Cynthiei, pe care nu se sfieste să o ridice deasupra lor.
Imaginaţia poetică se îmbogăţeşte prin motive inspirate din arhitectură, sculptură, pictură, mozaic, artele miniaturale.
Cartea a treia, apărută în 22 sau 21 î. e. n., curir.de douăzeci şi cinci de elegii din care numai jumătate îi sînt închinate Cynthiei.
Diversificarea tematică, prin abordarea elegiilor patriotice dedicate lui Mecena şi Au-gustus, â celor funebre, în care este plînsă moartea lui Paetus şi a lui Mar-cellus, nepotul împăratului, a elegiilor encomiastice, în care se face elogiul Aeliei Galla, care, o adevărată Penelopă, îl aşteaptă pe Postumus din războiul cu parthii, al fetelor spartane, al Romei şi al Italiei, al păcii sau a acelora in care este denunţat luxul şi luxuria femeilor '•«mane şi sînt criticate viciile civilizaţiei contemporane lui, în contrast cu evocarea nostalgică a
11
simplităţii vieţii rustice din trecut, este susţinută de o aprofundare a artei poetice şi de o aiirmare, uneori rebarbativă, a conştiinţei artistice de sine. Cartea se deschide cu elogiul poeziei erotice, el, Properţiu, cel care a împâmîntenit la romani — aici i se poate ierta subiectivitatea şi îl vor ierta desigur şi Catul, şi Gallus, şi Tibul — elegia în varianta cultivată de Callimah şi Philetas, fiind sigur de gloria sa în eternitate.
Motivul vis-poezie întăreşte această convingere, căci însuşi Apollo şi muzele confirmă chemarea poetului-vates. Flacăra iubirii este mai potolită, dar mai profundă. Cynthia ne apare tot mai mult prototipizată. în elegia a şasea o vedem aproape în postura unei matroane, geloasă totuşi, torcînd alături de sclavele sale. Sîntem totuşi departe de idilismul real al lui Tibul. în casa Cyn-thiei stau, e adevărat, neatinse, toate obiectele care depun mărturie doar de o melancolie de moment. Şi, într-adevăr, în elegia a opta, Cynthia ne apare dezlănţuită: răstoarnă mese, aruncă paharele-n capul bietului amant, îl zgîrie. în toate, însă, supusul Properţiu vede semne adevărate ale iubirii. Sfera acestora o va diversifica prin noi motive ca: aniversarea, gelozia, de data aceasta a iubitei, pierderea tăbliţelor. încrederea în viabilitatea artistică a poeziei pe care o cultivă şi a statutului său estetic este afirmată în versuri fără echivoc atunci cînd poetul îi aminteşte lui Mecena, nu fără ironie, că, aşa cum el, descendentul din regii etrusci, se mulţumeşte cu starea de cavaler, întocmai şi poetul, neavînd suflu pentru abordarea marilor teme epice, se mulţumeşte cu aceea de poet al amorului .
Cartea a patra, apărută prin 16 sau 15 î.e.n., este compusă din unsprezece elegii de lungimi considerabile, dintre care doar două, 7 şi 8 o amintesc direct pe Cynthia, şi, în una, 5, se face, se pare, aluzie la ea, dacă într-adevăr ea este fata pe care Acanthis, codoaşa-vrăjitoare o instruieşte cum să se comporte cu iubiţii. Fiecare elegiie este, în felul ei, o capodoperă a genului. Impresionează în ele uşurinţa şi măiestria cu care Properţiu îşi schimbă de la una la alta registrul stilistic. Celelalte elegii: 1, concepută ca un dialog al poetului Cu magul babylonian Horos, în care sînt cîntate originile, trecutul şi măreţia prezentului Romei, iar, prin horoscopul ce-i este făcut de mag poetului, se face elogiul poeziei erotice şi prevestirea gloriei sale poetice în viitorime; 2, în care sînt descrise multiplele atribuţii şi metamorfoze ale zeului Vertumn şi în care întîlnim încîntătoare imagini ale poeziei lucrurilor minore; 3, scrisoarea Arethusei către Lycotas, ca replică elegant alexandrină a cuplului Aelia Galla — Postumus, în care, în afară de nume, totul este roman; 4, frumosul mit al Tarpeei, cu scene demne de coturnul tragediei; 6, elogiul luptei de la Actium; 9, legenda lui Hercule Sancus; 10, mitul lui Jupiter Feretianul şi 11, epicedeionul Corneliei, elegia pe care mulţi comentatori au încoronat-o ca regină a genului, depun mărturie de felul subtil în care Properţiu, inspirîndu-se şi dezvoltînd motivele din poemul lui Callimah,
18
MMMHW
Aitia, a reuşit să îmbine subiectele de inspiraţie naţională, civică, cu cele ale liricii individuale. Unii comentatori îl acuză pe Properţiu că a greşit alegîndu-şi subiecte epice pentru că el nu are suflu epic. Nu îi urmez în această convingere, pentru simplul motiv că nu cunosc în literatura greco-latină alte elegii păstrate în care întrepătrunderea dintre epic şi liric să fie esteticeşte superior rezolvată, ci văd în aceste elegii tocmai simbioza, atît cît permite elegia ca gen artistic, în accepţiunea ei properţiană, a epicului şi liricului.
După puternicul său ecou în contemporaneitate — la puţini ani după moartea poetului, versurile sale încep să apară, aidoma sau modificate, în diferite inscripţii — şi în postumitatea imediată [26], opera lui Properţiu, trecînd ca majoritatea scrierilor antice, prinţ r-un con de umbră de cîteva secole, cunoaşte, începînd cu veacul al treisprezecelea [27], datorită motivelor atît de umane pe care le cuprinde, epoci de adevărată vogă literară.[28] Marii scriitori ai lumii moderne l-au preluat creator. Minorii, în pleiade, l-au imitat pînă la pastişă. Manzoni citea, pe patul de moarte, din Properţiu. în literatura noastră 1-a cunoscut sigur Gheorghe Şincai, căci, în faimoasa sa elegie autobiografică, influenţată mai mult de Ovidiu, se află certe imagini properţiene. Mihai Eminescu a cunoscut în întregime poezia lui Properţiu căci ecouri din ea apar în opere din diferite etape ale creaţiei sale: *Venere şi Madonă, Ce e, amorul} Din noaptea, Călin* (file din poveste), *Oda* în metru antic. Ecouri properţiene mai apar în poezia lui Duiliu Zamfirescu. I-au cunoscut opera Coşbuc şi Octavian Goga.
între comentatorii literaturii latine mai persistă ierarhizarea ambiguă stabilită de Quintilian. Sînt unii care îi dau întîietatea valorică lui Tibul, după cum alţii i-o dau lui Properţiu.
Eu, fiindcă mi-a fost dat să le dau operelor amîndurora veşmînt românesc, nu voi tulbura apele: rămîn cu inima la Tibul şi cu gîndul la Properţiu.

VASILE SAV

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Oferim cititorului, întîia oară în cultura noastră, traducerea integrala şi în ediţie bilingvă a operei poetice a lui Sextus Propertius, pentru mulţi cel mai mare elegiac al antichităţii greco-latine, unul dintre marii poeţi
lirici ai lumii.

Principiile care au stat la baza alcătuirii actualei ediţii sînt aceleaşi pe care le-am urmat în editarea şi traducerea Cor^ws-ului *Tibullianum,* Tibul, *Elegii,* Ed. „Univers", Buc, 1988.

Stabilirea textului latinesc am făcut-o după ediţiile: Scaliger (Antver-piae, 1582), Silvius (Parisiis, 1685), Broukhusius (Amsterlaedami, 1702), Lachmannus (Lipsiae, 1816), Ed. Lemaire (Parisiis, 1832), Genouille (cu trad. fr., Paris, 1834), Hertzberg (3(+ 1) voi. cu com. lat., Halis. 1843-5), Paley (cu com. engl., London, 1872), Mueller (Lipsiae, 1904), Butler (cu com. engl., London, 1905), Rothstein (cu com. germ., Berlin, 1920 — 4), Paganelli (cu trad. fr., Paris, 1929) şi Helm (cu trad. germ, Bsrlin, 1965), adaptînd, şi de această dată, ortografia uzanţelor învăţămîntului nostru liceal, spre a facilita lectura unor cititori nespecialişti.

Tot pentru stabilirea textului latinesc am mai folosit: Th. Birt, *Codex Guelferbytanus Gudianus 244 phototypice editus,* Leiden, 1911 şi P. J. Eok, *Ai Propertii carmina commentarius criticus,* Zutphaniae, 1911.

în multele locuri controversate, m-am străduit să redau textul bunelor manuscrise. Cînd am recurs la conjecturi, pentru locurile corupte, am urmat un criteriu subiectiv, cel estetic. Simplu: am ales dintre conjecturi varianta care mi s-a părut a fi mii poetică. în alegerea conjecturilor m-am ghidat şi după Forcsllinus, adică, atunci cînd am găsit în prestigiosul său *Totitis latinităţii lexicon* citat un loc conjectural, asupra căruia urma să decid, am înclinat spre această variantă.

în tradiţia minuscrisă, opera lui Properţiu cuprinde patru cărţi. Lachmann (1816) a divizat cartea a doua, sporind la cinci numărul acestora. Nu am urmat această împărţire.

Elegiile lui Properţiu nu au titluri. în unele ediţii le-au fost totuşi atribuite. Le-am dat la începutul notelor la fiecare elegie.

Am notat prin cifre romane cartea şi prin cifre arabe elegia şi versurile. Am marcat prin rînduri punctate unele bănuite lacune.

20

Elegiile lui Properţiu sînt, în marea lor majoritate (Cf. Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România,* Ed. „Dacia", Cluj, 1974, pp. 432 sqq.) pentru prima oară traduse în româneşte. Traducerea a fost făcută în metru original, distihul elegiac. Am evitat, şi de această dată, substituirea dactilului al treilea din hexametru prin troheu şi nu am încercat nici în hexametru, nici în pentametru redarea spondeilor. Chiar şi atunci cînd prin alăturarea a două monosilabice accentuate urmează inevitabil un spondeu am preferat modularea iambică sau trohaică, păstrînd numărul intact de silabe.

Textul properţian pune de multe ori probleme insurmontabile interpretului. Cu atît mai mult traducătorului. M-am străduit, pe cît mi-a fost în putinţă, să redau un text poetic cursiv în româneşte, menţinînd traducerea în sfera analogicului.

Pentru *Cuvînt-xd înainte* şi *Note* am folosit, în afara enciclopediilor de referinţă şi ediţiilor amintite, în special pe Silvius, Hertzberg şi Butler. Notele sînt pentru varianta românească. Cuvintele din textul original pot fi găsite, cînd nu sînt în acelaşi vers, fie în versul dinaintea celui numerotat, fie în cel din urma lui.

îmi exprim gratitudinea şi mulţumirile sincere distinsului meu prieten Ion Marcoş, un fin cunoscător al literaturii latine, pentru bunăvoinţa de a fi confruntat unele locuri dificile cu traducerile nemţeşti ale lui Lewinsohn şi Helm şi pentru importantele sale sugestii.

Mulţumesc, de asemenea, editurii „Univers" şi, în special, Sandei Chiose pentru fructuoasa colaborare la apariţia acestei ediţii.

VASILE SAV

OH

O

W

SEXTI PROPERTII TTBER PRIMUS CYNTHIA. MONOBIBLOS

i, i

Cynthia prima suiş miserum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus. Turn mihi constantis deiecit lumina fastus
Et caput impositis pressit Amor pedibus, Donec me docuit castas odisse puellas 5
Improbus et nullo vivere consilio; Et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
Cum tamen adversos cogor habere deos. Milanion nullos fugiendo, Tulle, labores
Saevitiam durae contudit Iasidos. 10
Nam modo Partheniis amens errabat in antris,
Ibat et hirsutas iile videre feras; *Iile etiam Hylaei percussus vulnere râmi*
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit. Ergo velocem potuit domuisse puellam : 15
Tantum in amore preces et benefacta valent. In me tardus Amor non ***ullas*** *cogitat artes Nec meminit notas, ut prius, ire vias. At vos, deductae quibus est fallacia lunae*
Et labor in magicis sacra piare focis, 20
En agedum dominae mentem convertite nostrae
Et facite illa meo palleat ere magis ! Tune ego crediderim vobis et sidera et amnes
Posse Cytaeines ducere carminibus. At vos, qui sero lapsum revocatis, amici, 25
Quaerite non sâni pectoris auxilia. Fortiter et Jerrum saevos patiemur et ignes, Sit modo libertas, quae velit ira, loqui. Ferte per extremas gentes et ferte per undas,
Qua non ulla meum femina norit iter : 30
Vos remanete, quibus facili deus annuit aure, Sitis et in tuto semper amore pares !

24

SEXTUS PROPERTIUS CARTEA ÎNTÎI CYNTHIA. MONOBIBLOS

I, 1

Cynthia, prima, cu nurii-i răpitu-m-a, bietul de mine.
Nici unor patimi dedat, altora, pînă atunci. Sclipătul dreptei trufii mi-1 răpi din privire Amorul
Şi îmi ţinu apăsat capul sub tălpile lui, Pînă ce el m-a deprins să urăsc fetişcanele caste,
Crudul, şi să îmi trăiesc viaţa făr' de căpătîi. Anu'-i acuma, de cînd nu mă lasă furia aceasta
•Şi-ncă mi-e datul să am parte de zei duşmănoşi. Milanion, neferindu-se, Tulle, de nici o-ncercare,

Asprei aşa i-a înfrînt cerbicea, Iasidei. Nu doară că rătăcea el, nebunul, prin peşteri parthenii
Şi, cum mergea ne-ncetat, fiare hirsute vedea, Ci, chiar lovit şi rănit de hylaeicul ramur, acela
însîngerat a gemut printre arcadice stînci. Astfel putu, în sfîrşit, s-o-mblînzească pe-iutea copilă:
Pînă-ntr-atîta-s de tari fapte şi rugi în amor. Leneş Amorul cu mine, el nu-mi ticluieşte tertipuri,
Nici nu-şi aminte-a călca drumuri ştiute de mult. Voi, însă, cui vă sînt date şi vraja desprinderii lunii,
Şi, pe-al magiei altar, harul pe zei de-a-mpăca, Haideţi acum şi schimbaţi-i stăpîne-mi firea-ntru totul
Şi-orînduiţi a-i păli chipul mai mult ca al meu! Eu m-aş încrede atuncea în voi şi că rîuri şi stele
Pot fi purtate pe plac prin cytaeinele vrăji. Insă şi voi, ce tîrziu v-amintiţi d_e-un pierdut, o, prieteni.
Cereţi şi voi ajutor pentru un suflet bolnav. Dîrz aş putea îndura chiar şi fierul şi crîncene flăcări,
Numai şi numai să fiu liber mînia să-mi vărs. Pînă la neamuri departe mă duceţi, mă duceţi pe unde;
Drumul să nu-mi poată fi nici de-o femeie ştiut, voi, căror zeul şi-apleacă urechea-ndurată, rămîneţi
Şi-ntr-un amor ocrotit fiţi pe vecie egali!

25

In me nostra Venus noctes exercet amaras, Et nullo vacuus tempore defit Amor. Hoc, moneo, vitate malum : sua quemque moretur
33
Cura, neque assueto mutet amore locum. Quod si quis monitis tardas adverterit aures, Heu referet quanto verba dolore mea !

L2

Quid iuvat omato procedeze, vita, oapillo,
Et tenues Coa veste movere sinus ? Aut quid Orontea crines perjundere myrrha,
Teque peregrinis vendere muneribus, Naturaeque decus mercato perdere cultu 3
Nec sinere in propriis membra nitere bonis ? Crede mihi, non ulla tuae est medicina figurae : Nudus Amor formae non amat artificem.
Aspice quos summitit humus formosa colores
Et veniant hederae sponte sua melius, 10
Sur gat et in solis formosius arbutus antris, Et sciat indociles currere lympha vias. Littora nativis praelucent picta lapillis •
Et volucres nulla dulcius arte canunt. Non sic Leucippis succendit Castora Phoebe, 15
Pollucem cultu non Hilaira soror, Non, Idae et cupido quondam discordia Phoebo,
Eveni patriis filia litoribus, Nec Phrygium falso traxit candore maritum
Avecta externis Hippodamia rotis; 20
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Qualis Appelleis est color in tabulis. Non illis studium volgo conquirere amantes :
Illis ampla satis forma pudicitia. Non ego nune vereor, ne sis mihi vilior istis : 25
Uni si qua placet, culta puella sat est; Cum tibi praesertim Phoebus sua carmina donet
Aoniamque libens Calliopea lyram, Unica nec desit iucundis gratia verbis,
Omnia quaeque Venus quaeque Minerva probat. 30
His tu semper eris nostrae gratissima vitae, Taedia dum miserae sint tibi luxuriae.

26

Venera noastră mă chinuie, însă, în nopţile-amare, Iară Amoru-n nesaţ nu-mi dă o clipă răgaz.
Răul aeesta, vă spun, ocoliţi-1, şi-şi aibă oricare Grija, iar locul să nu-1 schimbe-n amorul ştiut,
Căci, de-şi va-ntoarce urechile leneşe unul la sfatu-mi, Vai lui, în cîte dureri vorbele-mi îşi v-aminti.

î, 2

Ce mi te-ajută, viaţa-mi, s-apari tu cu păru'-n podoabe
Şi în veşmîntul de Cos sînuri să rîuri subţiri ? Oare la ce, că îţi scalzi şi cosiţele-n mirul orontic
Ori că pe tine te vinzi darului cel peregrin, Ori că frumuseţea firească o pierzi sub găteli tîrguite
Şi că nu laşi a-ţi luci trupul prin farmecul său ? Crede-mă, sulimenelile nu-s de făptura-ţi, nici una:
Gol e Amorul şi nu-i place-al frumuseţii cîrpaci. Uită-te cîte culori le aşterne pămîntul, frumosul,
Şi de la sine cum cresc iedere mult mai plăcut; Cum şi mai frumos se înalţă, în peşteri pustii, pomişorul
Şi ne-nvăţatele căi apa le ştie-a urma. De pietricele pictate lucesc învăscutele ţărmuri;
Păsări făr' de meşteşug cîntă atît de plăcut. Phoebe a lui Leucip nu aşa 1-a aprins ea pe Castor,
Nici Hilaira, a ei soră, pe Pollux, prin lux. Nu, nici cîndva, dezbinarea lui Idas şi Phoebus cupidul,
Fiica lui Evenus, în ţărmurii cei părinteşti, Nici nu-1 atrase prin falsă candoare pe soţul ei phrygic
Hippodamia, cînd fu dusă pe roţi din străini; Ci cu nimic nu-şi aveau datorat nestematelor chipul,
Tocmai precum în picturi are Apelles culori. Nu le era lor în fire dorinţa de-a-nvinge amanţii:
Loruşi sfiala le fu mare frumuseţe,-ndeajuns. Nu îmi e teamă că mi-ai fi mai prejos de acestea:
Unuia dragă de-i e, fata-i frumoasă destul. Ţie anume îţi dăruie Phoebus cîntările sale
Şi Calliope cu drag lyra aonică-ţi dă, Nu îţi lipseşte nici unica graţie-a vorbei alese,
Tot ce-are Venus şi tot ce-i e Minervei plăcut, u, prin acestea, vei fi totdeauna-neîntarea vieţii-mi,
Cît de luxuria rea silă mereu îţi va fi.

27

1.3

Qualis Thesea iacuit cedente carina
Languida desertis Gnosia litoribus, Qualis et accubuit primo Cepheia somno Libera iam duris cotibus Andromede, Nec minus assiduis
Edonis fessa choreis 5
Qualis in herboso concidit Apidano : Talis visa mihi mollem spirare quietem
Cynthia non certis nixa caput manibus, Ebria cum multo traherem vestigia Baccho
Et quaterent sera nocte facem pueri. 10
Hanc ego, nondum etiam sensus deperditus omnes,
Molliter impresso conor adire toro; Et quamvis duplici correptum ardore iuberent Hac Amor hac Liber, durus uterque deus, Subiecto
leviter positam temptare lacerto . 15
Osculaque admota sumere et arma mânu, Non tamen ausus eram dominae turbare quietem,
Expertae metuens iurgia saevitiae ; Sed sic intentis haerebam fixus ocellis,
Argus ut ignotis comibus Inachidos. 20
Et modo solvebam nostra de fronte corollas Ponebamque tuis, Cynthia, temporibus, Et modo gaudebam lapsos formare capillos,
Nune furtiva cavis poma dabam manibus, Omniaque ingrata largibar munera somno, 25
Munera de prono saepe voluta sinu; Et quotiens raro duxti suspiria motu, Obstupui vano credulus auspicio, Ne qua tibi insolitos

portarent visa timores,
Neve quis invitam cogeret esse suam :
Donec diversas praecurrens luna fenestras,
Luna moraturis sedula luminibus, Compositos levibus radiis patefecit ocellos.
Sic ait in molii fixa toro cubitum : „ Tandem te nostro referens iniuria lecto
Alterius clausis expulit e foribus ? Namque ubi longa meae consumpsti tempora noctis,
Languidus exactis, hei mihi, sideribus ? O utinam tales perducas, improbe, noctes,
Me miseram quales semper habere iubes !

28

I, 3

Astfel, precum, după ce dispăruse catargul theseic,
Gnosia tristă zăcu-n ţărmurii cei părăsiţi; Cum se-ncuibă Andromeda cepheica-n somnul, dintîiul,
Eliberată de-acum dintre sălbatice stînci, Tocmai precum Edonida, de-ncinsele dansuri sleită,
Se prăbuşi la pămînt lîng'-Apidanul ierbos, Astfel, ca capul cuprins între mîinile-abia amorţite,
Somnul dormindu-şi-l lin, Cynthia îmi apăru, Cînd mă tîram cu picioarele bete de Bacchus, preamultul,
Sclavi cu făclii luminînd noaptea tîrzie de-acum,
Lîngă aceasta, nu încă-ntru totul cu mintea pierdută,
Blînd încercai să ajung şi să m-aplec peste pat: Prins într-atît într-o patimă dublă, cînd unul, cînd altul,
Zei îndîrjiţi amîndoi, Liber şi Amor mă-mping. S-o ispitesc adormită, uşor cuprinzînd-o cu braţul,
Gata de luptă fiind, dulci să îi fur sărutări. Totuşi nu prea îndrăzneam să îi tulbur stăpînei odihna,
înfricoşat de mustrări de-ale-ncercatei mînii. Ci rămîneam neclintit şi cu ochii-aţintiţi ca şi Argus
Necunoscute privind coarnele Inachidei.
Ba-mi desprindeam eu acum de pe frunte cununa-nfloratã,
Cynthia, şi ţi-o puneam ţie pe tîmple, uşor, Ba mă-neîntam aranjînd răvăşite cosiţele tale,
Ba îţi puneam pe furiş mere în mîna'căuc. Somnului neştiutor dăruii eu ofrandele toate,
Daruri, pe-ai sinului clini, rostogolindu-se-ades. Iar, cînd arar te făcu să suspini tresărirea uşoară,
Eu împietrii preacredul în prevestiri fără rost; Să nu cumva să-ţi aducă vreun vis nelumite nelinişti,
Ori să te ia careva silnic să fii tu a lui.
Luna,-n sfîrşit, pătrunzînd prin fereastra de-alături, ea, luna,
Sîrguincioasă cu lung-mîngîietoare -lumini, întredeschise cu blîndele-i raze frumoşi ochişorii;
Zice din moale-aşternut, stînd rezemată-ntr-un cot: "Iată-te-ntors, -în sfîrşit la culcuşu-mi, adus de ocara
Alteia ce te-a gonit de la-ncuiatele uşi. unde ţi-ai mai risipit tu amarul de vreme din noaptea-mi
Şi mi te-ntorci vlăguit, stelele, vai, cînd se sting? O, dac'-ar fi să-ţi petreci, ticălosule, nopţile astfel
Cum mă obligi să le am, biata de mine, mereu!

29

Nam modo purpureo fallebam stamine somnum,
Rursus et Orpheae carmine Jessa lyrae : Interdum graviter mecum deşerta querebar
Externo longas saepe in amore moras, Dum me iucundis lapsam sopor impulit alis.
Illa fuit lacrimis ultima cura meis."

1,4

Quid mihi tam multas laudando, Basse, puellas
Mutatum domina cogis abire mea ? Quid me non pateris, vitae quodcumque sequetur,
Hoc magis assueto vivere servitio ? Tu licet Antiopae formam Nycteidos et tu
Spartanae referas laudibus Hermionae, Et quascumque tulit formosi temporis aetas, Cynthia non illas nomen habere sinet, Nedum, si levibus fuerit collata figuris,
Inferior duro iudice turpis eat.
Haec sed forma mei pars est extrema furoris;
Sunt maiora, quibus, Basse, perire iuvat: Ingenuus color el multis decus artibus et quae
Gaudis sub tacita ducere veste libet: Quo magis et nostros contendis solvere amores,
Hoc magis accepta fallit uterque fide. Non impune feres : sciet haec insana puella Et tibi non tacitis vocibus hostis erit, Nec tibi me post haec committet Cynthia nec te
Quaeret; erit tanti criminis illa mentor,
Et te circum omnes alias irata puellas
Differet: heu nullo limine carus eris ! Nullas illa suiş contemnet fletibus ar as,
Et quicumque sacer, qualis, ubique, lapis. Non ullo gravius temptatur Cynthia damno,
Quam sibi cum rapto cessat amore deus, Praecipue noştri maneat sic semper, adoro,
Nec quiquam ex illa quod querar inveniam.

30

Ba amăgeam eu acum eu un caier de purpură somnul.
Ba, ostenită, prin cînt de-orfică lyră, apoi, Şi, între timp, mă jeleam, părăsită, eu mie, amarnic
De-ntîrzierile lungi pentru amorul străin, Pînă m-atinse, căzută, cu blînde aripile-i somnul.
Prinsului meu asta-i fu cel de pe urmă alint."

I, 4

Ce ţi-e, o, Bassus, de-mi lauzi atîtea şi-atîtea copile,
Parcă voind înadins ca pe stăpîna s-o schimb ? Cum de nu poţi suporta să-mi petrec după placu-mi viaţa
Şi s-o trăiesc, mai ales, sub cunoscutul meu jug? Poţi tu să-mi lauzi cit vrei frumuseţea-Antiopei nyctee
Şi-a Hermionei cea' din Sparta mi-o poţi lăuda; «.
Poţi, pe oricare născutu-le-a vîrsta frumoaselor timpuri;
Cynthia nu le va da dreptul la nume măcar; Necum cu chipuri din cele de rînd de-ar fi pusă alături;
Nu ar ieşi mai prejos de la un jude sever.
Dar acest chip e doar partea cea mică a patimii mele:
Altele-s, Bassus, mai mari care pe mine mă pierd: O înnăscută candoare şi graţia multelor arte
Şi-alte plăceri de-mplinit doar în tăcut aşternut. Cit te munceşti tu mai mult să desfaci ale noastre amoruri,
Te amăgim tot mai mult, nouă credinţă legînd. Nepedepsit n-ai s-o faci: mîniată copila ar şti-o

Şi îţi va fi un duşman nu cu cuvîntul domol. Cynthia nu m-ar lăsa după asta cu tine şi nu te-ar
Mai căuta şi-ar avea crima-ţi în minte mereu.
Şi, supărată, ţi-ar duce ea vorba la cîte copile-s
Toate, şi, vai, n-ai mai fi în nici un prag îndrăgit. Nu va lăsa ea altare de lacrima sa neudate
Nici vre o piatră de-ar fi sacră oriunde în drum. Cynthia n-ar fi-ncercată de nici o durere mai mare,
Doar de o va părăsi zeul, amoru-i răpind, îndeosebi pe al meu, şi mă rog să rămînă tot astfel,
Să n-am la ea de găsit ce să mă facă să plîng.

3;

I. 5

Invide, tu tandem voces compesce mohstas
Et sine nos cursu, quo sumus, ire pares ! Quid tibi vis, ins ane ? meae sentire furores ?
Infelix, ptoperas ultima nosse mala Et miset ignotos vestigia ferre per igncs
Et bibere e tota toxica Thessalia. Non est illa vagis similis collata puellis :
Molliter irasci non stiet illa tibi. Quod si forte tuis non est contraria votis, At tibi curarum milia quanta dabit ! Non tibi iam somnos non illa relinquet ocellos :
lila feros animis alligat una viros. Ah, mea contemptus quotiens ad limina curres,
Cum tibi singultu fortia verba cadent, Et tremulus maestis orietur fletibus horror, Et Umor informem ducet in ore notam, Et quaecumque voles fugient tibi verba querenti,
Nec poteris, qui sis aut ubi, nosse miser. Turn grave servitium nostrae cogere puellae
Discere et exclusum quid sit abire domum; Nec iam pallorem totiens mirabere nostrum,
Aut cur sim tot o cor por e nullus ego.
Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanţi:
Nescit Amor priscis cedere imaginibus.
Quod si parva tuae dederis vestigia culpae,
Quam cito de tanto nomine rumor eris !
Non ego turn potero solacia ferre roganti,
Cum mihi nulla mei sit medicina mali, Sed pariter miseri socio cogemur amare Alter in alterius mutua fiere sinu. Quare, quid possit mea Cynthia, desine, Galle, Quaerere: non impune illa rogata venit.

1,6

Non ego nune Hadriae vereor mare noscere tecum Tulle, neque Aegaeo ducere vela salo,
Cum quo Rhipaeos possim conscendere montes Ulteriusque domos vadere Memnonias ;
$2

I, 5

Invidiosule,-năbuşe-ţi vorbele grele de-acuma,
Las' să străbatem amici drumul pe care-am pornit! Ce vrei tu oare, nebune, să-i simţi alei mele furia?
Bietul de tine,-ţi doreşti relele cele mai mari; Şi să îţi tîrîi, sărmane, tu paşii prin flăcări ascunse
Şi, din Thesalia, vrei toată otrava s-o bei. Nu se aseamănă nici cu puicuţele cele răzleţe,
Nici nu se ştie deloc blînd să se mînie ea. Căci, de se-ntîmplă că nu-i încontrată dorinţelor tale,
Mii de nelinişti în plus îţi va aduce apoi.
Nu-ţi va lăsa ea nici somnul, nici ochii închişi n-o să-ţi lase;
Meşteră.-nlănţuie ea inimi de crai încercaţi. Ah, cit de mult vei fugi izgonit pîn la uşile mele,
Cînd ţi se va transforma lauda toată-n suspin Şi tremurarea de groază s-a naşte cu plînsul amarnic
Şi-ţi va brăzda pe obraz teama un rictus inform Şi-orice cuvînt vei căta lacrimînd va fugi de la tine,
Biete, şi nici nu vei şti cine şi unde îmi eşti. Fi-vei constrîns să-mi înveţi al copilei greu jugul atuncea
Şi ce înseamnă să mergi de la o casă respins;
Nici nu te vei mai mira tu de-acum într-atît de paloarea-mi
Sau pentru ce-s mai nimic eu în întregul meu trup. îndrăgostit, nu-ţi va fi de-ajutor nici chiar ţie nobleţea:
Nu ştie Amor a fi vechilor chipuri supus. Căci, de-ai lăsa cît de mică vreo urmă-a greşelilor tale,
Iute de pomină-ai fi chiar cu renumele tău. Nu voi putea, să mă rogi, să-ţi găsesc alinare atuncea,
Cînd suferinţii-mi nu pot nici eu să-i aflu vreun leac. Ci, dimpotrivă,-ntristaţi de acelaşi amor ne vom strînge
Şi ne vom plînge tăcut unul la altul la piept.
Tu încetează deci, Gallus, să afli de ce e în stare
Cynthia: vine, de-o rogi, însă pedeapsa-i cu ea.

1,6

[u] că mi-e teamă să-nfr[u]nt Adriatica mare cu tine, Tulle, nici pînza s-o-ntind Mării Egee în larg,
aş fi-n stare pe munţii Riphaei să mă-ncumet cu tine v" să străbat mai adînc de un memnoic sălaş,

33

Sed me complexae remorantur verba puellae,
Mutatoque graves saepe colore preces. lila mihi totis argutat noctibus ignes
Et queritur nullos esse relicta deos; lila meam mihi iam se denegat, Ma minatur,
Quae solet ingrato tristis amica viro.
His ego non horam possum durare querelis :
Ah, pereat, si quis lentus amare potest ! An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas
Atque Asiae veteres cernere divitias, Vt mihi deducta faciat convicia puppi
Cynthia et insanis ora notet manibus, Osculaque opposito dicat sibi debita vento
Et nihil infido durius esse viro} Tu patrui meritas -conare anteire secures
Et vetera oblitis iura refer sociis :
Nani tua non aetas umquam cessavit amori,
Semper et armatae cura juit pairiae ; Et tibi non umquam nostros puer iste labores
Afferat et lacrimis omnia nota meis. Me sine, quem semper voluit fortuna iacere,
Hanc animam extremae reddere nequitiae. Mulţi longinquo periere in amore libenter,
In quorum numero me quoque terra tegat. Non ego sum laudi, non natus idoneus armis :
Hanc me militiam fata subire volunt.
At tu seu mollis qua tendit Ionia seu qua

Lydia Pactoli tingit arata liquor, Seu pedibus terras seu pontum carpere remis
Ibis, ut accepţi pars eris imperii: Turn tibi si qua mei veniet non immemor hora, 35
Vivere me dur o sidere certus eris.

I, 7

Dum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice, Thebae, Armaque fratenae tristia militiae,
Atque, ita sim felix, primo contendis Homero, Sint modo fata tuis mollia carminibus:
34
Şoaptele, însă, m-aţin a' copilei din braţele mele 5
Şi rugăminţile ei mari şi obrazu-i pălind. Noapte de noapte, vorbâreţă-şi varsă ea focul iubirii Şi mi se plînge că-n zei nu ar mai crede, de-o las. Ba nu mă vrea; ameninţă cum e-n obiceiul iubitei
înfuriată pe un îndrăgostit trădător. 10
Nu le pot eu rezista unor plîngeri de-acestea o oră:
Piară oricine îmi e-n stare-a iubi potolit! Oare să merite-atît a cunoaşte-nţeleapta Atena
Şi-Asiei să îi admir vechile ei bogăţii, Cît să-mi aducă ocară corăbiei ce se depărta 15
Cynthia, cînd şi-ar zdreli faţa-n nebunele-i mîini, Şi să îşi spună la vîntul potrivnic săruturi menite
Şi că nimic nu-i mai crunt ca un bărbat trădător. Tu te sforţează să-ntreci meritatele unchiului fascii:
Drepturi străvechi le redă la aliaţii pierduţi. 20
Căci n-a avut niciodată etatea-ţi răgaz de iubire, Ci ai purtat ne-ncetat patria-armată în gînd. Nu-ţi dea nicicînd încercările mele copilul acesta,
Nici suferinţele mari cîte în lacrimi le-am plîns. Mie, pe care norocul m-a vrut să îi zac totdeauna, 25
. Sufletul lasă-mi să-1 dau celei mai pure plăceri. Mulţi au pierit bucuroşi în iubirea-ndelungă,-ntr-al căror
Număr aş vrea ca să fiu şi eu de ţărnă-nvelit. Nu-s eu de glorie, nici nu-s născut potrivit pentru lupte,
Armiei ăsteia doar soarta supusu-i mă vrea. 30
Tu, însă, fie în Iqnia blîndă şi unde Pactolul
Scaldă, în Lydia, cu apa-i arate cînrpii, De-i colinda cu piciorul pămîntul ori marea cu vîsla
O vei brăzda şi vei fi parte primitei puteri: De-ţi vei aduce atuncea o clipă aminte de mine 35
Sigur vei fi că sub stea neagră viaţa-mi petrec.

1,7

»n ice,-n vreme ce tu celebrezi acea Thebă cadmee Vrei să M[1]" [războaie_ntre fra]ii. tristele lupte, ba chiar
' Pui pe preabunul Homer, mi ţi-o jur, la-ncercare, [u]mai sorocul de-ar fi versului tău îndurat!
35
Nos, ut consuemus, nostros agitamus amores
Atque aliquid duram quaerimus in dominam; Nec tantum ingenio, quantum servire dolori
Cogor et aetatis tempora dura queri. Hic mihi conteritur vitae modus, haec mea J'ama est,
Hinc cupio nomen carminis ire mei. Me laudent doctae solum placuisse puellae,
Pontice, et iniustas saepe tulisse minas: Me legat assidue post haec neglectus amator,
Et prosint Mi cognita nostra mala. Te quoque si certo puer hic concusserit arcu, Quod nolim nostros te violasse deos, Longe castra tibi, longe miser agmina septem
Flebis in aeterno surda iacere situ, Et frustra cupies mollem componere versum,
Nec tibi subiciet earmina serus Amor. Turn ne non humilem mirabere saepe poetam,
Tune ego Romanis praejerar ingeniis, Nec poterunt iuvenes nostro reticere sepulcro:
„Ardoris noştri, magne poeta, iaces".
Tu cave nostra tuo contemnas earmina fastu:
Saepe venit magno fenore tardus Amor.

1,8

Tune igitur demens, nec te mea cura moratur!
An tibi sum gelida vilior Illyria, Et tibi iam tanti, quicumque est, iste videtur, ■
Ut sine me vento quolibet ire velis? Tune audire potes vesani murmura ponţi
Fortis et in dura nave iacere potes ? Tu pedibus teneris positas fulcire pruinas,
Tu potes insolitas, Cynthia, ferre nives? O utinam hibernae duplicentur tempora brumae,
Et sit iners tardis navita Vergiliis, Nec tibi Tirrhena solvatur funis arena,
Neve inimica meas elevet aura preces, Atque ego non videam tales subsidere ventos, ***Cum*** *tibi provectas auferet unda rates,*
36
Eu, după cum mi-e-obiceiul, frămînt ale mere amoruri, 5
Tot mai cătînd a-nmuia doamna cu suflet hain; Nu într-atîta silit de talent, cît slujindu-i durerii, Şi ale vîrstei de-acum clipe amare le plîng.
Astfel îmi duc eu viaţa şi-aceasta îmi este şi faima
Şi un renume-i doresc versului meu tot de-aici. 10
Eu doar să fiu lăudat c-am plăcut înţeleptei copile,
Pontice, şi-am suferit certuri nedrepte ades: După aceasta, cu sîrg, părăsitul amant mă citească
Şi să-i aducă folos răul meu tot cunoscut. Chiar şi pe tine, c-un arc fără greş, să te-aţintă copilul, 15
însă eu nu îţi doresc zeii-mi să te fi-mpilat, Nu ţi-ar mai arde de castre, sărmane, nici de-oştile şapte
Şi le vei plînge că zac surde,-n eternul mormînt. jSi-ţi vei dori în zadar să compui tu gingaşele versuri:
Nu-ţi va putea inspira cîntece-Amorul tîrziu. 20
Nu mă vei crede, mai mult, un poet de nimica atuncea;
Eu îţi voi fi preferat dintre poeţii latini. Nu s-a putea tinerimea opri la mormînt să nu-mi spună:
„Flăcării noastre, poet mare, aici te-odihneşti". Teme-te să mai înfrunţi cu dispreţ poeziile mele: 25
Vine adesea cu grea camătă-Amorul tîrziu.

1,8

Oare îmi eşti chiar nebună, de nu mi te-aţine nici dorul?
Ţi-s ca Illyria cea plină de gheţuri mai rău ? Chiar ţi se pare acesta, oricare-i, atîta de vrednic,
Ca, fără mine, să-nfrunţi vîntul, pe unde-ar vrea el? Oare-ai fi-n stare s-auzi şi al mării sălhatice muget 5
Şi ai putea să te-ntinzi pe-aspra corabie tu ? Tu, cu gingaşul picior, vei călca pe covorul de brume,
Cynthia, vei suporta tu neştiute zăpezi? O, de-ar mai creşte pe-atît viforoasele iernii răstimpuri,
Şi, sub Vergilii tîrzii, lînced năierul de-ar sta, 10

Nici dacă nu s-ar desprinde de ţărmul tirrhenic odgonul,
Dacă haine-adieri ruga nu mi-ar risipi •>i dacă n-aş mai vedea înteţindu-se astfel de vînturi,
Care să-ţi poarte pe val nava pornită în larg,
37
Et me defixum vacua patiatur in ora
Crudelem infesta saepe vocare mânu-Sed quocumque modo de me, periura, mereris,
Sit Galatea tuae non aliena viae, Ut te, feliei praevecta Ceraunia remo,
Accipiat placidis Orieos aequorihus. Nam me non Mae poterunt corrumpere taeăae,
Quin ego, vita, tuo limine verba querar; Nec me deficiet nautas rogitare citatos:
„Dicite, quo portu clausa puella mea estV Ed dicam: „licet Atraciis considat in oris,
Et licet Eleis, illa futura mea est." Hic erit! Hic iurata manet\ rumpantitr iniqui!
Vicimus : assiduas non tulit illa preces. Falsa licet cupidus deponat gaudia livor;
Destitit ire novas Cynthia nostra vias. Illi caras ego et per me carissima Roma
Dicitur, et sine me dulcia regna negat. Illa vel angusto mecum requiescere lecto Et quocumque modo maluit esse mea, Quam sibi dotatae regnum vetus Hippodamiae,
Et quas Elis opes ante par arat equis. Quamvis magna daret, quamvis maior a daturus,
Non tamen illa meos fugit avara sinus. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
Sed potui blandi carminis obsequio. Sunt igitur Musae, neque amanţi tardus Apollo,
Quis ego fretus amo: Cynthia rara mea est. Nune mihi summa licet contingere sidera plantis .'
Sive dies seu no'x venerit, illa mea est, Nec mihi rivalis certos subducit amores: Ista meam norit gloria canitiem.

I, 9

Viceb~am tibi venturos, irrisor, amores Nec tibi perpetuo libera verba fore :
Ecce iaces supplexque venis ad iura puellae, Et tibi nune quaevis imperat empta modo.
38
Şi să mă lase-mplîntat pe un ţărm, hărăzit suferinţei,
Crudă să mi te numesc des şi cu braţu-ndîrjit! însă, oricite ar fi să le meriţi, sperjuro, din parte-mi,
Totuşi, duşmancă-n al tău, drum, Galatea nu stea; Ca, norocoasele vîsle lăsînd şi Cerâunicii-n urmă,
Oricui să mi te ia-n lină întinderea lui. Căci nu mă poate înfrînge făclia de nuntă, nici una,
Ca eu, viaţa-mi, să nu-ţi stau jeluindu-mă-n prag; Nici să-ncetez pe grăbiţii năieri să îi rog cu ardoare:
„Spuneţi, copila-mi în ce port stă închisă acum?" Şi să răspund că de-ar fi pe-al Atraciei ţărmur ţinută,
Ori pe-al Elidei, va fi totuşi a mea, în curînd. Fi-va aici, îmi rămîne jurată, plesnească duşmanii;
Am izbîndit! n-a-ncălcat ea arzătoarele-mi rugi. Poate să-şi lepede neagra invidie falsa-încîntare;
Cynthia mea a-ncetat căi neştiute-a călca. Eu îi sînt drag şi prin mine, se zice, mai dragă i-e Roma,
Iar fără mine nu-i e nici un imperiu plăcut. Vrea ea, în patul îngust, să îşi afle odiha cu mine,
Numai să fie a mea-n locul oricare, decît S-aibă ea vechiul regat, ce zestre-i fu Hippodamiei,
Sau cît-avere şi-a strîns Elis prin cai altădat'. Cît i s-au dat ei de multe, cu cît i s-au dat şi mai multe,
Totuşi din braţele-mi ea lacomă nu a fugit. N-am cîştigat-o cu aur pe ea, nici cu perle din Indii,
Ci reuşii numai cu farmecul blîndului vers. Muzele-s vii, aşadar, şi Apollo nu-nşală amantul;
Eu cu credinţă-i iubesc; Cynthia rara-i a mea. Pot eu să calc în picioare acum depărtatele stele:
Fie că-i noapte ori zi, ea-i întru totul a mea. Nici un rival nu-mi mai poate fura hotărîtele-amoruri: Aibă o glorie-aşa şi căruntеţea-mi cîndva.

1.9

Cît ţi-am tot spus, cîrtitorule, de viitoarele-amoruri Şi cum că nu vei mai fi slobod la gură mereu:
I«.tă că zaci şi umil rugător vii sub legea copilei
Şi-ţi porunceşte cum vrea cea cumpărată mai ieri.
ÎS
Non me Chaoniae vincant in amore columhae
Dicere, quos iuvenes quaeque puella dotnet. Me dolor et lacrimae merito fecere peritum : Atque utinam posito dicar amore rudis! Quid tibi nune misero prodest grave dicere carmen
Aut Amphioniae moenia fiere lyrae} Plus in amore valet Mimnermi versus Homero : Carmina mansuetus lenia quaerit Amor. 1 quaeso et tristes istos compone lihellos,
Et cane, quod quaevis nosse puella velit! Quid si non esset jacilis tibi copia} nune tu Insanus medio flumine quaeris aquam. Necdum etiam palles, vero nec tangeris igni:
Haec est venturi prima favilla mali. Turn magis Armenias cupies accedere tigres
St magis infernae vincula nosse rotae, Quam pueri totiens arcum sentire medullis
Et nihil iratae posse negare tuae. Nullus Amor cuiquam faciles ita praebuit alas,
Ut non alterna presserit iile mânu. Nec te decipiat, quod sit satis illaparata :
Acrius illa subit, Pontice, si qua tua est; Quippe ubi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat Amor, Qui non ante patet, donec manus attigit ossa. Quisquis es, assiduas ah fuge blanditias Illis et silices possunt et cedere quercus; *Nedum tu possis, spiritus iste levis. Quare, si pudor est, quam primum errata fatere! Dicere quo pereas saepe in amore levat.*

I, 10

O iucunda quies, primo cum testis amori
Affueram vestris conscius in lacrimis! O noctem meminisse mihi iucunda voluptas,
O quotiens votis illa vocanda meis, Cum te complexa morientem, Galle, puella Vidimus et longa ducere verba moral
40
Nu m-ar învinge-n amor porumbiţele chaoniene,
Care copilă să spun tineri pe cîţi va-mblînzi. Fost-am făcut iscusit de durere, pe drept, şi de lacrimi:
O, de-aş scăpa de amor, zică-mi chiar nepriceput! Ce-ţi foloseşte, sărmane, acum poezia solemnă,
Sau că pe lira, a lui Amphion, ziduri jeleşti? Face un vers de Mimnerm mai mult ca Homer, în iubire:
Blînde şi dulci poezii cere suavul Amor. Du-te, te rog, şi încheie de-acum cărţuliile triste:
Cîntă doar aceea ce vrea orice copilă a şti. Ce dacă nu o să-ţi vină prea lesne? nebune, acuma,
Tu, chiar din mijloc de rîu, strigi după apă-nsetat. Nici nu eşti palid, şi focul cel pur nu te mistuie încă:
Asta-i seînteia dintîi răului de mai tîrziu. Armeniene tigroaice-ai dori să-mblînzeşti mai degrabă,
Ori să cunoşti mai avan lanţuri de roată-n infern, Cît să îi simţi tu în măduva-ntreagă copilului arcul
Şi mîniatei să nu-i poţi refuza chiar nimic. Aripi uşure nu-i dă nimănuia Amorul c-o mînă,

Să nu-1 apese apoi cu cealaltă tot el. Nu te lăsa amăgit, dacă ea ţi-e uşor la-ndemînă:
Ea te pătrunde mai crud, Pontice, dacă-i a ta. într-adevăr nu-i îngăduie liberi nici ochii-a-ţi întoarce,
Nici un motiv de-a veghea, altul, nu-ţi lasă Amor. El nu te lasă, nainte să fii numai piele şi oase.
Vai, orişicine eşti tu, fugi de-ndelungi dezmierdări! Ele înmoaie şi stînci şi-ncovoaie tot ele stejarii;
Cum le-ai putea rezista tu, adiere de vînt ? Deci, chiar un pic ruşinos, recunoaşte-ţi degrabă greşeala:
Focul a-ţi spune,-n amor, te uşurează ades.

I, 10

O, fericitul repaos, cînd, martor amorului, primul,
'Vouă, în lacrimi v-am fost eu, de asemeni, părtaş!
[0]. voluptate adîncă, de-o noapte-adueîndu-mi aminte, O, cît de mult o rechem prin rugăminţi către zei!.
Cind te-am văzut cu copila în braţe, stingîndu-te, Galle, 9[1]. din răstimp în răstimp, greu murmurînd un cuvînt.

41

Quamvis labentes premeret mihi somnus ocellos
Et mediii caelo Luna ruberet equis, Non tamen a vestro potui secedere lusu : Tantus in alternis vocibus ardor erat. Sed quoniam non es veritus concredere nobis,
Accipe commissae munera laetitiae: Non solum vestros didici reticere dolores,
Est quiddam in nobis maius, amice, jide. Possum ego diversos iterum coniungere amantes, Et dominae tardas possum aperire fores, Et possum alterius curas sanare recentes, Nec levis in verbis est medicina meis. Cynthia me docuit, semper quaecumque petenda,
Quaeque cavenda forent: non nihil egit Amor Tu cave, ne trişti cupias pugnare puellae
Neve superba loqui, neve tăcere diu, Neu, si quid petit, ingrata fronte negaris,
Neu tibi pro vano verba benigna cadant. Irritta venit, quando contemnitur illa,
Nec meminit iustas ponere laesa minas: At quo sis humilis magis et subiectus amori,
Hoc magis effectu saepe fruare bono. îs poterit felix una remanere puella,
Qui numquam vacuo pectore liber erit.

I, 11

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Baiis,
Qua iacet Herculeis semita littoribus, Et modo Thesproti mirantem subdita regno
Proxima Misenis aequora nobilibus, Noştri cura subit memores, ah, ducere noctes?
Ecquis in extrema restat amore locus? An te nescio qui simulatis ignibus hostis
Sustulit e nostris, Cynthia, carminibus? Atque utinam mage te remis confisa minutis Parvula Lucrina cymba maretur aqua, Aut teneat clausam tenui Teuthrantis in unda Alternae facilis cedere lympha mânu:

42

Somnul oricît îmi cădea peste ochii sleiţi de-osteneală,
Iară pe cer se-nroşea luna cu cai mijlocii, Nu mă puteam eu desprinde de jocul amorului vostru,
Pînă-ntr-atîta ardeaţi patimi în vorbe-amîndoi. Totuşi, fiindcă tu nu te-ai temut să-mi dezvălui iubirea-ţi.
Darul alesei plăceri, tu, reprimeşte-1 din plin. Nu doar că ştiu eu să trec sub tăcere durerile voastre,
Ci, în credinţa mea, pot, prietene, chiar şi mai mult: Pot pe amanţi dezbinaţi a-i aduce din nou împreună
Şi-ale ibovnicei uşi leneşe eu le deschid; Altuia mi-este-n putinţă durerile noi să îi vindec,
Căci medicina,-n a mea vorbă, nu-i glumă deloc. Cynthia m-a învăţat şi ce pot totdeauna pretinde,
Şl de ce să mă feresc: restul Amoru-1 făcu. Ia însă seama să nu mi te lupţi cu-ntristata copilă,
Să nu te lauzi prea mult, nici să nu taci îndelung; Nu o respinge cu fruntea-ncruntată, de-ţi cere vreun lucru,
Nici să nu-ţi scape cumva vorbe plăcute, în van. De-i înfruntată, şi-arată mînia şi ţine ea minte,
Dac-ai jignit-o, pe veci, dreptele-i ameninţări. însă, cu cît mai umil o să fii şi supus în iubire,
O să te-nfrupţi tot mai mult din bunătăţile ei. Poate rămîne ferice mereu cu copila acela
Care nu este nicicînd liber şi-n inimă gol.

I. 11

Oare, acum, desfătîndu-te, Cynthia, -n inima Baiaei,
Unde se-ntinde a lui Hercule cale, pe ţărm, Şi admirînd închinatele valuri puterii lui Thesprot,
Valuri aproape de tot de renumitul Misen, Iţi aminteşti, petrecîndu-ţi, ah, nopţile tale, de mine?
Oare-mi rămîne vreun loc în înfocatul amor? Sau nu ştiu care duşman, prefăcîndu-şi el focul iubirii,
Din poezia-mi de tot, Cynthia, mi te-a furat? O, mai degrabă te-aş vrea-ncredinţată micuţelor vîsle
Şi o bărcuţă să te poarte pe lacul Lucrin: Sau să te ţină închisă, în unda măruntului Teuthras,
Apa domoală cedînd mîinilor tale pe rînd.

43

Quam vacet alterius blandos audire susurros
Molliter in tacita litere compositam, Vt solet amoto labi custode puella
Perfida, communes nec meminisse deos; Non quia perspecta ncn es mihi cognita fama,
Sed quod in hac omnis parte timetur amor. Ignoscens igitur, si quid tibi triste libelli Attulerint noştri: culpa timoris erit. An mihi non maior carae custodia matris Aut sine te vitae cura sit ulla meat? Tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
Omnia tu nostrae tempora laetitiae. Seu tristis veniam seu contra laetus amicis :
Quidquid ero, dicam „Cynthia causa fuit." Tu modo quam primum corruptas desere Baias:
Multis ista dabant littora discidium, Littora, quae fuerant caslis inimica puellis. Ah, pereant Baiae, crimen amoris, aquae!

I, 12

Quid mihi desidiae non cessas fingere crimen, Quod faciat nobis conscia Roma moram} Tam multa illa meo divisa est milia lecto,
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano, Nec mihi consuetos amplexu nutrit amores
Cynthia, nec nostra dulcis in aure sonat. Olim gratus eram: non Mo tempore cuiquam
Contigit, ut simili posset amare fide. Invidiat fuimus : num me deus obruit ? an quae
Lecta Prometheis dividit herba iugis ? Non sum ego qui fueram: mutat via longa puellas.
Quantus in exiguo tempore fugit amor! Nune primum longas solus cognoscere noctes Cogor et ipse meis auribus esse gravis. Felix, qui potuit praesenti fiere puellae:
Non nihil aspersis gaudet Amor lacrimis; Aut si despectus potuit mutare calores :
Sunt quoque translato gaudia servitio. Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere fas est Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

44

Cît să asculţi făr' de grijă tu şoaptele altuia, blînde,

Stîndu-mi pe-un ţărm liniştit, gingaş lipită de el, Cum mi se pierde, scăpată de paznic, copila perfidă,
Fără a-şi mai aminti nici măcar zeii comuni. Nu că eu nu aş cunoaşte de-acum dovedita ta faimă,
Ci că întregul amor trebuie-acolo temut. Mă vei ierta, aşadar, de-ţi aduc cărţuliile mele
Vreo întristare: va fi vina a temerii doar.
Nu-i ca a mamei iubite mai mare-a mea samă de tine;
Sau, fără tine, -ar avea viaţa-mi vreo grijă măcar? Cynthia, singură tu îmi eşti casa, tu numai, părinţii
Şi bucuriei îmi eşti clipa cea veşnică tu. Trist să le par sau, din contră, ferice să vin printre-prieteni,
Cum o să fiu, o să spun: cauza Cynthia-a fost. Tu părăseşte coruptele Baiae, cît poţi mai degrabă;
Ţărmurii-aceşti-au adus multora certuri ades: Ţărmuri ce-au fost totdeauna duşmanul copilelor caste:
Sece, ah, crimă-n amor, apele Baiaei, pe veci.

I, 12

Oare de ce nu-ncetezi să-mi tot plăsmui o crimă a lenei
Şi cum că Roma mi-ar fi la-ntîrziere părtaş? Ea-i despărţită de patu-mi de mii de întinderi, atîtea,
Cîte Hypanu-1 despart' de Eridanul venet. Nu-mi mai nutreşte ştiutele-amoruri cu îmbrăţişarea-i
Cynthia, nici dulce nu-mi sună-n ureche acum. Odinioară eram îndrăgit: pe atuncea, la nimeni
Nu i-a fost dat a iubi cu credinţă la fel. Ce mai invidii iscat-am: strivitu-m-a zeul? sau iarba
Din prometheice culmi strînsă, ea ne-a despărţit? Nu-i mai sînt cel ce fusesem: lung drumul copilele schimbă.
Cîte amoruri nu pier într-un răstimp ne-nsemnat! Nopţile lungi sînt constrîns a le şti prima oară, acuma,
Singur, şi-mi sună-n urechi grav tocmai propriul glas. O, fericit, cel ce poate să plîngă la sînul copilei:
Nu îl desfată nimic pe-Amor ca lacrimi şuvoi. Dispreţuitul de poate, el, însă, să-şi mute ardoarea;
Sînt oarecari bucurii chiar în sclavajul schimbat. [MI]e, nici alta-a iubi, nici de ea să mă rup, nu mi-e datul:
Cynthia prima a fost, Cynthia fi-va-mi sfîrşit.

10
15

I, 13

Tu, quod saepe sohs, nostro laetabere casu, Galle, quod abrepto solus amcre vacem. At non ipse tuas imitabor, perfide, voces :
JF'aliere te numquam, Galle; puella velit. Dum tibi deceptis augetur fama puellis,
Certus et in nullo quaeris amore moram, Perditus in quadam tardis pallescere curis
Incipis et primo lapsus abire gradu. Haec erit illarum contempli poena doloris :
Multarum miseras exiget una vices. ■ *Haec tibi vulgares istos compescet amores, Nec nova quaerendo semper amicus eris. Haec ego non rumore malo, non augure doctus; Vidi ego: me, quaseo, teste negare potes~>. Vidi ego te toto vinctum languescere collo*
Et fiere iniectis, Galles, diu manibus, Ut cupere optatis animam deponere labris,
Et quae deinde meus celat, amice, pudor. Non ego complexus potui diducere vestros :
Tantus erat demens inter utrosque furor. Non sic Haemonio Salmonida mixtus Enipeo Taenarius facili pressit amore deus, Nec sic caelestem flagrans amor Herculis Heben
Sensit in Oetaeis gaudia prima iugis. Una dies omnes potuit praeourrere amores : Nam tibi non tepidas subdidit illa faces, Nec tibi praeteritos passa est succedere fastus,
Nec sinet abduci : te tuus ardor aget. Nec mirum, cum sit Iove digna et proxima Ledae
Et Ledae partu, gratior una tribus, ***lila*** *sit Inachiis et blandior heroinis,*
lila suiş verbis cogat amare Iovem. Tu vero quoniam semel es periturus amore,
Utere: non alio limine dignus eras. ***Quae tibi*** *sit, felix quoniam novus incidit* ***error;*** *Et* ***quot****cumquevoles, unasitistatibi.*

I, 13

Tu, că aşa ţi-e năravul, surîde-i şi-acum de năpasta-mi,
Galle, fiindcă eu zac singur, cu-amorul răpit. însă, perfide, eu nu voi urma flecărerile tale,
Galle, că nici n-a visat fata a mi te-nşela. Faima cu cit ţi se-ntinde, a fetelor multe lăsate,
Cum că în nici un amor, sigur, nu câţi să rămîi, Tot, în vreuna pierdut, vei păli de tîrziile doruri
Şi, poticnit, vei pieri chiar de la primul tău pas. Fi-va pedeapsa-nşelatei dureri a acelora asta;
Soarta mai multora grea una o va răzbuna.
Ea-ţi va-nfrîna pîn' la urmă aceste vulgare amoruri
Şi nu vei fi tu un crai, pururi tot alte cătînd. Nu din bîrfeli ştiu aceasta şi nici nu mi-a spus-o augurul;
Eu am văzut, şi, te-ntreb, poţi-mă, martor, nega? Eu te-am văzut cum căceai cu cerbicea întreagă sleită
Şi cît de mult îmi scînceai, Galle, strîngînd-o la piept; Sufletul cum ai fi vrut să ţi-1 laşi pe doritele buze
Şi-altele, -amice, apoi, ce, din pudoare, le-ascund. îmbrăţişările voastre eu nu le-am putut întrerupe:
Pînă-ntr-atîta era patima câpie-n voi.
Nici, în amoru-i, uşorul, în chip de-Enipeus haemonic,
Zeul tenaric n-a strîns pe Salmonida aşa. Nici pentru Hebe cerească nu arse-n iubire, pe creasta
Oetei, Hercule, simţind cele dintîi bucurii. Una, o singură zi ţi-a învins celelalte amoruri,
Căci nu făclii ce pălesc pusu-ţi-a ea dedesubt. Nu s-a-ndurat să-ţi mai iasă-ngîmfările tale trecute;
Nu te-a lăsa nici să fugi: arde-i în propriul foc. Nu-i de mirare, că-i demnă de Joe şi-asemeni cu Leda
Şi cu odraslele ei: una mai dragă ca trei.
Ea e mai blîndă decît eroinele inachiide;
Ea şi pe Joe cu-a' ei vorbe l-ar face-a iubi. Pentru că ţie ţi-e datul să pieri în aşa o iubire,
Tu te înfruptă din ea: n-ai fi fost demn de alt prag. ['le]» ta, căci ferice-ţi sosi rătăcirea cea nouă
Şi, orişicîte-ai rîvni, una s-o ai, doar pe ea.

I, U

Tu licet abiectus Tiberina molliter unda
Lesbia Mentoreo vina bibas opere, Et modo tam celeres mireris currere lintres Et modo tam tardas Junibus ire rates, Ut nemus omne satas intendat vertice silvas,
Urgetur quantis Caucasus arboribus; *Non tamen ista mea valeant contendere amori:*
Nescit Amor magnis cedere divitiis. Nam sive optatam mecum trahit illa quietem,
Seu facili totum ducit amore diem, Turn mihi Pactoli veniunt sub tecta liquores, Et legitur rubris gemtna sub aequoribus. Turn mihi cessuros

spondent mea gaudia reges, Quae maneant, dum me fata perire volent. Nam quis divitiis aăverso gaudet Amore? Nulla mihi trişti praemia sint Venere. Illa potest magnas heroum infringere vires,
lila etiam duris mentibus esse dolor. Illa neque Arabium metuit transcendere limen,
Nec timet ostrino, Tulle, subire toro Et miserum toto iuvenem versare cubili:
Quid relevant variis serica textilibus? Quae mihi dum placată aderit, non ulla verebor Regna aut A Icinoi munera despicare.

L 15

Saepe ego multa tuae levitatis dura timebam,
Hac tamen excepta, Cynthia, perfidia. Aspice me quanto rapiat fortuna periclo :
Tu tamen in nostro lenta timore venis, Et potes hesternos manibus componere crines
Et longa faciem quaerere desidia, Nec minus Eois pectus variare lapillis,
Ut formosa novo quae parat ire viro. At non sic Ithaci digressu moţa Calypso
Desertis olim fleverat aequoribus : Multos illa dies incomptis maesta capillis Sederat, iniusto multa locuta salo,
48

I, H

Tu, la a Tibrului undă, molatic întins, dintr-o cupă
De-ale lui Mentor, tu poţi vinuri de Lesbos să bei; **Şi** să admiri cum pe valuri aleargă ba luntrile repezi,
Ba, cum încetele năvi trase de funii se duc; Crîngul întreg cum îşi nalţă pădurile lui transplantate,
Doar Caucazul cum e de-arbori aşa-mpovărat: Totuşi acestea nu-s ele în stare să-ntreacă amoru-mi.
Nu ştie Amor ceda, el, bogăţiilor mari. Fie că ea îşi petrece cu mine dorita odihnă,
Ori că îmi dăruie-o zi-ntreagă-n gingaşul amor, Ale Pactolului ape atunci pe sub grindă îmi cură
Şi-mi sînt culese atunci perle din roşiul val; De bucuriile mele-ntrecuţi sînt atuncea şi regii:
O, de-ar dura pînă cînd sorţii vor vrea ca să pier! Căci, cu Amorul potrivnic, de-averi mi se bucură cine?
Nici o răsplată nu am, Venera tristă de-mi e! Ale eroilor forţe e-n stare ea, mari, să le-nfrîngă;
Minţilor dure tot ea poate durere-a le fi. Ea nici de pragul arabic nu are vreo teamă să-1 treacă,
Nici a se-aşterne-ntr-un pat, Tulle, de purpură greu: **Şi-i** răscoleşte ea bietului june culcuşul cu totul: Oare mătăsuri, atunci, pestriţe,-l pot uşura? **Cit** ea îmi vine-mbunată, eu pot să îmf-rîd şi de darul Lui Alcinous, ba chiar de orişicare regat.

I, 15

Des m-am temut eu de relele nestatorinţei din tine,
Dar perfidia de-acum, Cynthia, n-o bănuiam. Ută-te soarta în care pericol m-azvîrle acuma:
Totuşi tu temerii mari nepăsătoare îmi vii. Părul de ieri răvăşit ţi-1 mai poţi aranja tu cu mîna
Şi mi te-aşezi îndelung, faţa să-ţi sulimeneşti. Nu mai puţin îţi împestriţi tu pieptu-n eoice perle.
Ca o frumoasă ce-acum merge la noul bărbat. Nu doar aşa, la plecarea Ithacului, tristă Calypso
Odinioară plîngea valului cel părăsit: **Zile** de-a rîndul stătu ea cu păr răvăşit şi cernită
Şi cu cuvintele ei marea haină-o mustra.
49
Et quamvis numquam post naec vis
lila tamen longae conscia laetitiae. 15
Alphesiboea suos uita est pro coniuge fratres, P Sanguiniset cari vincularu$_P$it amor.
Nec sic Aesoniden rapientibus anxia ventis Hypsipylevacuoconstititmthalamo.
HypsipyU nullos post iUos sensitamores, 2Q
Ut semel Haemonio tabuit hospitio. ConiugisEvadnemiseroselataperignes
Occidit, Argivae fama pudicitiae. Quarum nulla tuos potuit converteremores,
^ *Tu quoque uti fieres nobilis Ustoria.* 25
Desine iam revocare tuis periuria verbis, Cynthia, et oblitos parce movere deos Audax, ah, nimium nostro dolitura periclo,
Si quid forte tibi durius incident Multa prius vasto labentur flumina ponto, 3Q
Annus et inversas duxerit ante vices, Quam tua sub nostro mutetur pectore cura: Q Sis auodcumque voles, non aHena tamen.
Quamve mihi viles işti videantur ocelli
" *Per quos sae$_P$e mihi credita perfidia est!* ^
Uos tu iurabas, si quid mentita fuisses
Ut tibi suppositis exciderent manibus . Et contra magnum $_P$otes kos attollere so^em Nec tremis admissae conscia nequitiae? Quis te cogebat multos paliere colores 40
Etfletuminvitis ducere luminibus?
*, *„rn timiles moniturus amantes . Quis ego nune pereo simu^*
„O, nullis tutum credere blanditus !

I, 16

Quae fueram magnis olm patefacta triumphis, Ianua Tarpeiae neta pudicitiae,
Cuius inaurati celebrară limina currus, Captorum lacrimis umida supphcibus,
*Nune ego, nocturnis potorum saucia rixis Pulsată indignis s*e$_P$e queror manibus,*
50
Ghiar dacă nu-1 mai vedea niciodată de-acuma, ea totuşi
Se chinuia, cunoscînd îndelungatul desfăţ. Alphesiboea şi ea-şi răzbunase pe fraţii săi soţul: 15
Pînă şi-al sîngelui lanţ drag e slărmat de amor. Nici nu aşa, cînd de vînturi răpit Aesonidul, mîhnită
Hypsipyle s-a închis în părăsitul iatac: Hypsipyle nu ştiu mai apoi de vreo altă iubire,
Ci se topea dup-al său oaspete haemonian. 20
Iară Evadne, -nălţată în tristele soţului flăcări,
Arse şi astfel pieri faima argivei pudori. Nu a putut să îţi schimbe năravul nici una din ele,
Să te deprinzi să devii mîndră poveste şi tu. Insă-ncetează de-acum să re-nvii ale tale sperjurii, 25
Cynthia, şi n-aţîţa zeii ce-au fost iertători. Ah, cît de mult audace, -ncercările mele durea-te-or,
De te-a ajunge cumva vreo greutate cîndva. Multele fluvii s-ar pierde mai grabnic nemarginii mării
Şi-anul îşi va fi întors ordinea zilelor lui, 30
Cît să se schimbe ceva din iubirea de tine în pieptu-mi:
Fii cum îţi place a fi, totuşi străină nu-mi fi! Ori să îmi pară de-un preţ de nimic ochişorii aceştia,
Care ades m-au făcut în perfidie să cred! Mi te jurai că pe ei ţi i-ai scoate cu propria mînă, 35
De te vei fi dovedit tu mincinoasă vreodat', Şi ţi-i mai poţi ridica înspre soarele mare pe-aceştia,

Şi nici nu tremuri, ştiind multele -ţi ticăloşii? Cine te-a pus să păleşti, preschimbată-n culorile-atîtea,
Şi cu de-a sila să-ţi storci lacrimi din ochi, cin' te-a pus?
Eu din de-acestea azi pier, prevenindu-i pe-amanţii ca mine:
„Siguri crezare nu daţi niciunor dulci dezmierdări."

I, 16

f

Eu, care-odată eram la triumfuri măreţe deschisă, Uşă notorie prin cinstea tarpeică, eu,
Cui îi călcară-auritele care de luptă pe pragul Ud de-ale celor captivi lacrimi cerînd ajutor,
Azi, în nocturne bătăi de beţivi şi în certuri rănită, Şi de nedemnele mîini des eu lovită, suspin.

51

Et mihi non desunt turpes pendere corollae Semper et excluşi signa iacere faces. Nec possum infames dominae defendere noctes
Nobilis obscaenis tradita carminibus. Nec tamen illa suae revocatur parcere famae,
Turpior et saecli vivere luxuria. Has inter gravibus cogor deflere querelis, Supplicis a longis tristior excubiis. Iile meos numquam patitur requiescere postes,
Arguta referens carmina blanditia: „Ianua vel domina penitus crudelior ipsa,
Quid mihi tam duris clausa taces foribus ? Cur numquam reserata meos admittis amores,
Nescia furtivas reddere moţa preces ? Nullane finis erit nostro concessa dolori,
Turpis et in tepido limine somnus erit? Me mediae noctes, me sidera plena iacentem,
Frigidaque Eoo me dolet aura gelu. Tu sola humanos numquam miserata dolores
Respondes tacitis mutua cardinibus. O utinam traiecta cava mea vocula rima
Percussas dominae vertat in auriculas ! Sit licet et saxo patientior illa Sicano,
Sit licet et ferro durior et chalybe, Non tamen illa suos poterit compescere ocellos :
Surget et invitis spiritus in lacrimis. Nune iacet alterius feliei nixa lacerto ;
At mea nocturno verba cadunt zephyro. Sed tu sola mei, tu maxima causa doloris,
Victa meis numquam, ianua, muneribus. Te non ulla meae laesit petulantia linguae,
Quae solet ingrato figere theta loco, Ut me tam longa raucum patiare querela
Sollicitas trivio pervigilare mor as. At tibi saepe novo deduxi carmina versu,
Osculaque impressis nixa dedi gradibus. Ante tuos quotiens verti me, perfida, postes, Debitaque occultis vota tuli manibus !" Haec iile et si quae miseri novistis amantes
Et matutinis obstrepit alitibus. Sic ego nune dominae vitiis et semper amantis Fletibus aeterna differor invidia.

52

Nu îmi lipsesc niciodat' ruşinoase coroane-atîrnate,
Şi împrejurul meu zac torţele celui respins. Nu pot să apăr, infamele, nopţile unei stăpîne,
Eu, ce, -n obscene cîntări, şi mai de pomină sînt.
Nu se prea-ndeamnă nici ea să-şi mai apere bunul renume,
Ci prin luxuria sa veacul şi 1-a întrecut. Printre acestea, -s constrînsă să plîng şi de plîngeri mai grele;
Ale respinsului lungi străji şi mai tristă mă lac. El nu îngăduie stîlpilor mei nici o clipă de-odihnă
Şi, -n poezii, linguşeli îmi tot recită ades: „Poartă mai crudă ca însăşi stăpîna, o, poartă nedreaptă,
Ce-mi taci închisă mereu în ne-ndurate ţîţîni? Oare de ce nu-mi îngădui deschisă-ale mele amoruri,
Neştiutoare-a-mplini ruga cea tainică-a mea?
Oare să n-aibă sfîrşit niciodată durerile mele
Şi îmi va fi ruşinos somnul pe pragu-ncălzit? Oare şi miezul de noapte, şi stelele pline, şi rece
Boarea lui Eoos, în frig, plînge-m-or astfel zăcînd? Singură tu, de-omeneasca durere nicîcînd îndurată,
îmi vei răspunde mereu tot din tăcute ţîţîni? O, de-ar putea să răsune-n urechea iubitei vreodată
îndureratul meu glas, prin crăpături strecurat! Mai neclintită să fie aceea ca piatra-n Sicilii
Şi ca oţelul, ori ca fierul mai dură de-ar fi,
Tot n-ar fi-n stare de tot să-şi aţină-ochişorii,
Şi din suspin s-ar ivi lacrimi de neaşteptat. Zace acuma cuprinsă de altul ferice în braţe,
Iar ale mele dorinţi duse-s de-al nopţii Zefir. Singură tu, o, tu, cauza mare-a durerilor mele,
Uşă, învinsă n-ai fost printr-al meu dar niciodat'. Nu te-a jignit niciodată dezmăţu-mi la vorbă, nici unul,
Obişnuit a-ncrusta theta în locul ingrat, Să mă înduri răguşit în atîtea de multele plîngeri
Şi să veghez la răscruci în zbuciumate-aşteptări,
Ci eu adesea făcut-am din nou poezii pentru tine
Şi-mbrăţişate ţi-am strîns treptele-n jalnic sărut. Cît m-am întors eu ades de la stîlpii-ţi, perfido, şi cîte
Daruri aduse pe-ascuns mîinile-mi ţi-au dăruit." Astea şi cele pe cîte voi, bieţii amanţi, le cunoaşteţi
Pot să întunece chiar cîntecul păsării-n zori. Astfel, năravul stăpînei şi-a' veşnic amantului plîngeri
Astăzi pe mine mă dau unei eterne ocări.

53

I, 17

Et merito, qnoniam potui fugisse puellam .'
Nune ego desertas alloquor alcyonas. Nec mihi Cassiope salvam visura carinam est,
Omniaque ingrata littore vota cadunt. Quin etiam absenţi prosurit tibi, Cynthia, venti:
A spice, quam saevas increpat aura minas. Nullane placatae veniet fortuna procellae?
Haeccine pana meum funus harena teget ? Tu tamen in melius saevas converte querelas :
Sat tibi sit poenae nox et iniqua vadă. An poteris siecis mea fata reponere ocellis,
Ossaque nulla tuo nostra tenere sinu ? Ah, pereat, quicumque rates et vela paravit
Primus et invito gurgite fetit iter, Nonne fuit melius dominae pervincere mores
(Quamvis dura, tamen rara puella fuit), Quam sic ignotis circumdata littora silvis
Cernere et optatos quaerere Tyndaridas ? Illic si qua meum sepelissent fata dolorem,
Ultimus et posito stareţ amore lapis, lila meo caros donasset funere crines,
Molliter et tenera poneret ossa roşa : lila meum extremo clamasset pulvere nomen,
Ut mihi non ullo pondere terra feret.' At vos, aequoreae formosa Doride natae,
Candida feliei solvite vela choro : Si quando vestras labens Amor attigit undas,
Mansuetis socio parcite littoribus.

I, 18

Haee *certe deşerta loca et taciturna querenti, Et vacuum Zephyri possidet aura nemus :*
Hic *licet occultos proferre impune dolores, Si modo sola queant saxa tenere fidem.*
Unde *tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus?* ***Quod*** *mihi das flendi, Cynthia, principium ?*
54

I. 17

Toate le merit din plin, c-am putut eu fugi de copilă!
Iată-mă-acuma vorbind cu alcyonii răzleţi. Nici nu mi-e dat Cassiope să vadă corabia-ntreagă,
Ci pe un ţărmure surd toate dorinţele pier. Chiar şi lipsind, tot cu tine ţin, Cynthia, vînturi, priveşte
Ce-ameninţări se-nteţesc grele în palele lor. Oare ea, soarta, nu vine nicicînd cu furtuni potolite?
Oare un pumn de nisip leşul aici mi-a-nveli? Totuşi tu crudele-ţi plîngeri le-ntoarce acum înspre bine:
Fie-ţi pedeapsă de-ajuns noaptea şi vadul duşman. Oare cu ochii uscaţi vei putea să te lepezi de soarta-mi,
Fără a ţine măcar oasele mele la sîn? Piară oricine-i acel ce făcut-a corăbii şi pînze
Şi prin noianul duşman primul tăiatu-şi-a drum. Nu ar fi fost mai uşor a învinge năravul stăpînei
(Oricît de dură şi tot rară copila era), Fără a mai fi văzut de păduri neştiute cuprinse
Ţărmuri şi sâ-i fi cătat pe Tyndarizii doriţi? O, dacă sorţii-ar fi fost să-mi îngroape aicea durerea
Şi peste-amorul răpus piatra din urmă să-mi stea, Ea să îmi deie la moarte şuviţele sale-ndrăgite,
Oasele mele-aşezînd între gingaşi trandafiri, Numele meu să îl strige din pulberea cea de pe urmă,
Să nu mă poată-apăsa ţărna cu greu-i nicicînd. Voi, dar, odrasle marine-aje multpreafrumoasei Doride,
Vela cea dalbă de-acum daţi-o fericei ui cor: Dacă vreodată Amoru-n căderea-i atinsu-v-a unda,
Semenul voi vi-l cruţaţi într-un liman liniştit.

I, 18

Sigur acestor pustii şi tăcute plîngîndului locuri, Unde-adieri de Zefir gol luminişu'-l domnesc,
Fără pedeapsă, aici îţi poţi spune ascunsele doruri, Dacă o taină mai ştiu pietre sihastre-a păstra.
Cam de pe cînd să-mi amint dispreţul tău, Cynthia, primul? Ce să-mi fi dat mai întîi, Cynthia pricini de plîns?
55
Qui modo felices inter numerabar amantes,
Nune in amore tuo cogor habere notam. Quid tantum merui? quae te mihi cârmiră mutant?
An nova tristitiae causa puella tuae ? 10
Sic mihi te refer as levis, ut non altera nostro
Limine formosos intulit ulla pedes. Quamvis multa tibi dolor hic meus aspera debet,
Non ita saeva tamen venerit ira mea, Ut tibi sim merito semper furor et tua flendo 15
Lumina deiectis turpia sint lacrimis. An quia parva damus mutato signa colore,
Et non ulla meo clamat in ore fides ? Vos eritis testes, si quos habet arbor amores,
Fagus et Arcadio pinus amica deo. 20
Ah, quotiens teneras resonant mea verba sub umbras,
Scribitur et vestris Cynthia corticibus ! An tua quot peperit nobis iniuria cur as,
Quae solum tacitis cognita sunt foribus ? Omnia consuevi timidus perferre superbae 25
Iussa neque arguto facta dolore queri. Pro quo, divini fontes et frigida rupes,
Et datur inculto tramite dura quies: Et quodcumque meae possunt narrare querelae,
Cogor ad argutas dicere solus aves. 30
Sed qualiscumque es, resonent mihi „Cynthia" silvae,
Nec deşerta tuo nomine saxa vacent.

I, 19

Non ego nune tristes vereor, mea Cynthia, Manes,
Nec moror extremo debita fata rogo; Sed ne forte tuo careat mihi funus amore,
Hic timor est ipsis durior exequiis. Non adeo leviter nostris puer haesit ocellis, 5
Ut meus oblito pulvis amore vacet. Illic Phylacides iucundae coniugis heros
Non potuit caecis immemor esse locis, Sed cupidus falsis attingere gaudia palmis
Thessalus antiquam venerat umbra domum. 10
56
Eu, care fui socotit altădat' printre-amanţii ferice,
Sînt prin amoru-ţi constrîns a mă lăsa însemnat. Merit eu oare atîta? ce farmece-atît mi te schimbă?
Sau vreo copilă-i cumva pricina chinului tău ? 10
Astfel te-ntoarce la mine-mbunată, cum pragul nici una
Nu mi-l trecu vreodat', alta, cu paşii frumoşi. Oricît de multe pedepse datoare ţi-e-amara-mi durere,
Totuşi mînia mea nu-i chiar aşa cruntă, încît Pradă furiei de-a pururi să-ţi fiu meritată şi ochii 15
Să ţi-i întunece-n plîns lacrimi urîte-n şuvoi. Semne că-ţi dau ne-nsemnate acuma schimbat la culoare,
Şi de pe buze-mi n-auzi nici o credinţă sunînd? Martori chiar voi îmi veţi fi, de mai ştie un arbor de-amoruri,
Fagule, tu, şi tu, pin, prieten cu-arcadicul zeu. 20
O, cît de mult răsunat-a sub gingaşă «mbra-vă vorba-mi
Şi cît de mult am mai scris „Cynthia"-n scoarţă la voi! Oare c-a ta nedreptate atîtea necazuri mi-aduse,
Asta o ştie doar ea, uşa tăcută-n ţîţîni? Orice poruncă timid m-am deprins să-i plinesc eu trufaşei, 25
Fără ca-n hohot să-mi plîng marile mele dureri. Ci pentru ele, izvoare divine şi stînci îngheţate, Pe neumblate cărări dat mi-e repaos amar.
Şi-oricîte pot povesti tînguielile mele, pe toate
Sînt nevoit să le spun singur la păsări cîntînd. 30
Dar oricum eşti, să-mi răsune pădurile „Cynthia" mie.
Nu se lipsească de-al tău nume silhuile stînci.

I. 19

Nu port eu, Cynthia mea, întristaţilor Mani acum frica,
Nici nu m-aţine-n vreun fel grija de rugul fatal, Dar nu cumva să-mi lipsească la moarte-ale tale amoruri,
Asta mi-e teama mai grea chiar deoît somnul de veci. Nu mi-a-ncleiat nici copilul atît de uşor ochişorii, 5
Cît să îmi zacă vreodat' scrumul uitînd de amor. Nu a putut Phylacidul, eroul soţiei plăcute,
Nici chiar în orbul lăcaş fără memorie-a fi, Ci, doritor bucuria s-atingă cu palmele-i false,
Thessalul umbră veni-n casa străveche din nou. 10

57
Illic quicquid ero, semper tua dicar imago:
Traicit et fati littora magnus amor. Illic formosae veniant chorus heroinae,
Quas dedit Argivis Dardana praeda viris; Quarum nulla tua fuerit mihi, Cynthia, forma
Gratior et Tellus hoc ita iusta sinat. Quamvis te longae remorentur fata senectae,
Cară tamen laorimis ossa futura meis. Quae tu viva mea possis sentire favilla !
Turn mihi non ullo mors sit amara loco. Quam vereor, ne te contempto, Cynthia', busto
Abstrahat a nostro pulvere iniquus Amor, Cogat et invitam lacrimas siccare cadentes.
Flectitur assiduis certa puella minis. Quare, dum licet, inter nos laetemur amantes .'
Non satis est ullo tempore longus amor.

I, 20

Hoc pro continuo te, Galle, monemus amore,
Id tibi ne vacuo defluat ex animo : Saepe imprudenţi fortuna occurrit amanţi.
Crudelis Minyis dixerit Ascanius. Est tibi non infra speciem, non nomine dispar
Thiodamanteo proximus ardcr Hylae: Hune tu, sive leges umbrosae flumina silvae,
Sive Aniena tuos tinxerit unda pedes, Sive Gigantea spatiabere littoris ora,
Sive ubicumque vago fluminis hospitio, Nympharum semper cupidas defende rapinas
(Non minor Ausoniis est amor Hydriasin), *Ne tibi sit, durum, montes et frigida saxa,*
Galle, neque expertos semper adire lacus, Quae miser igntois error perpessus in oris
Herculis indomito fleverat Ascanio. Namque ferunt olim Pagasae navalibus Argo
Egressam longe Phasidos isse viam, Et ima praeteritis labentem Athamantidos undis Mysorum scopulis applicuisse ratem.
58

Orişice fi-voi acolo, icoană a ta mi s-a spune:
Pînă şi ţărmuri fatali trece un mare amor. Mîndre să vină acolo în chor eroinele care
Pradă dardană au fost pentru bărbaţii argivi, Nu o să-mi pară frumuseţe aleasă ca tine nici una,
Cynthia, şi, de-ar lăsa astfel Pămîntul cel drept, Cît de-ndelungi bătrîneţi ţi-ar fi date de soartă şi totuşi
Oasele dragi le-aş stropi-n lacrimi vărsate atunci. O, de-ai putea, în viaţă, să simţi şi tu astfel cenuşa-mi,
Nu mi-ar fi-amară atunci moartea în orişice loc.
însă mi-e teamă să nu te departe-n dispreţ de la rugu-mi,
Cynthia, şi de 1-a mea urnă Amorul duşman Şi să te facă să-ţi seci fără voie curgîndele lacrimi.
Tare copila, şi ea, cade, -nfricată mereu. Deci, cît se poate, să fim fericiţi între noi ca amanţii:
Nu-i niciodată de-ajuns oricît de lung un amor.

I, 20

Asta ţi-o-amint din iubirea ce-ţi port eu de-a pururea, Gallus,
Dar să nu piară nicicînd asta din sufletu-ţi gol. Soarta-i duşmancă adesea amantului cel neprecaut.
Crudul Ascaniu aşa la minyieni le-ar fi spus. Ţi-e, cu nimic mai prejos prin frumuseţe, prin nume asemeni,
Marea ardoare, mai el, Hylas al lui Thiodam. Fie s-aluneci pe apa pădurii umbroase, ori rîul
Anio de-ţi va scălda-n unda-i picoarele, ori De-i rătăci tu pe ţărm în tărîmul giganţilor, fie
Că te vei încredinţa oaspete oricărui rîu,
Tu îl păzeşte de-a nimfelor hulpavă pradă (c-amorul
Hydriasinelor nu-i el un amor mai plăpînd). Să nu-ţi rămînă, ehei, numai munţi şi-ngheţatele pietre,
Galle, şi pururea în lacuri vrăjite s-ajungi. Cum lui Ascaniu sălbaticu-n van i se plînse el, bietul
Hercule, rătăcitor veşnic prin ţărmuri străini. Spune-se cum că, odată ieşită din rada pagasă,
Argo ajunse pe-un drum lung pîn' departe la Phas, Athamantidele unde lăsîndu-le-n urmă,-n plutire,
Nava pe ţărmul stîncos la mysieni acostă.
59

m

***Hic** manus heroum, placidis ut constitit oris,*
Mollia composita littora fronde tegit. At comes invicti iuvenis processerat ultra,
Raram sepositi quaerere fontis aquam. Hune duo sectati fratres, Aquilonia proles,
Hune super et Zetes, hune super et Calais Oscula suspensis instabant earpere palmis,
Oscula et alterna ferre supina fuga. Iile sub extrema pendens secluditur ala
Et volucres ramo submovet insidias. Iam Pandioniae cessit genus Orithyiae:
Ah, dolor, ibat Hylas, ibat Hamadryasin. Hie erat Arganthi Pege sub vertice montis
Grata domus Nymphis umida Thyniasin, Quam supra nullae pendebant debita eurae
Roscida desertis poma sub arboribus, Et eircum irriguo surgebant Uita prato
Candida purpureis mixta papaveribus; Quae modo decerpens tenero pueriliter ungui
Proposito florem praetulit offieio, Et modo formosis ineumbens nescius undis
Errorem blandis tardat imaginibus. Tandem haurire parat demissis flumina palmis
Innixus dextro plena trahens humero. Cuius ut aeeensae Dryades candore puellae
Miratae solitos destituere choros, Prolapsum leviter facili traxere liquore :
Turn sonitum rapto corpore fecit Hylas. Cui procul Alcides iterat responsa, sed illi
Nomen ab extremis fontibus aura refert. His, o Galle, tuos monitus servabis amores, Formosum Nymphis credere visus Hylan.

I, 21

Tu, qui consortem properas evadere casum, Miles, ab Etruscis saucius aggeribus,
Qui nostro gemitu turgentia lumina torques. Pars ego sum vestrae proxima militiae.
Sic te servato, ut possint gaudere parentes, Haec soror acta tuis sentiat e lacrimis:
60

Cum se văzu pe un ţărm liniştit, a eroilor ceată
Malul îl şi aşternu-n paturi din frunzele moi. însă ortacul ne-nvinsului june purcese-nainte,
La un izvor tăinuit, apa cea rară cătînd. Fraţii cei doi, de-Aquilon odrăsliţii, urmîndu-1 pe-acela,
Zetes deasupra-i zbura, zboară Calais la fel, Nu contenesc, ridicîndu-1 de mîini, să îi fure săruturi,
Tot sărutări de furat, unul şi altul, din zbor. El, atîrnat de al aripei sfîrc, încerca să-i alunge
Şi cu un ramur oprea întraripatul atac.

Fiii Orithyiaei Pandionine se-opresc, dar, durere,
Merse, o, dusu-s-a la Hamadryade Hylas. Unde se află, la poalele-Arganthului, Pege, izvorul,
Răcoritorul lăcaş, nimfelor Thyne iubit, înrourate se-apleacă deasupra-i, la nimeni datoare,
Poame din pomii crescuţi doar de la sine aici, Alb înfloreşte-mprejuru-i, pe umeda pajişte, crinul
Şi se amestecă alb cu purpuriul din maci. Cum începu ştrengăreşte-a le rupe cu gingaşe unghii,
Florile-1 fac a-şi uita rostul venirii aici.
Neştiutorul de cum se-apleacă peste mîndrele unde,
Dalba icoană-1 ţinu locului ca fermecat, Totuşi se puse cu mîinile-ntinse să scoată el apă:
Plină trăgînd-o, -şi cată sprijin în umărul drept, însă copile Dryade, încinse de-a sa frumuseţe,
Ele mirate-şi lăsau locul în dansul din chor, Şi,-n lunecare uşoară, îl traseră-n tremur de ape;
Hylas cu trupul răpit scoase-un ţipăt atunci. Lui îi răspunse strigînd de departe Alcidul, dar vîntul
îi întorcea din străfund numele doar din fîntîni.
Galle, din asta să-nveţi să-ţi păzeşti ale tale amoruri
Şi pe frumosu-ţi Hylas nimfelor să nu-1 încrezi.

I, 21

Tu, care-atît te munceşti ca să scapi de-un destin de confrate, Chiar tu, soldatul rănit pe parapetul etrusc,
Tu, care ochii-ţi întorci de la geamătu-mi, plinii de lacrimi: Şi eu cu voi am luat parte la oaste curînd.
Astfel de tine salvat să se bucure-n voie părinţii, Iară din plînsetul tău soru-mea afle atît:
61
Gallum per tnedios etepttim Caesaris enses Effugere ignotas non potuisse tnanus,
Et quaeeumque super dispersa invenerit ossa Mcniibus Etruscis, haec sciat esse mea.

I, 22

Qualis et unde genus, qui sint mihi, Tulle, Penates,
Quaeris pro nostra semper amiciţia. Si Perusina tibi patriae sunt nota sepulcra,
Italiae duris funera temporibus, Cum Pomana suos egit discordia cives
(Sic, mihi praecipue, pulvis Etrusca, dolor, Tu proiecta mei perpessa es membra propinqui,
Tu nullo miseri contegis ossa solo), Proxima supposito contingens Umbria campo Me genuit terris fertilis uberibus.
allus, scăpat de-a' Cezarului săbii, din mijlocul lor chiar,
N-a mai putut ocoli necunoscutele mîini. ar, de-ar găsi orişicare prin munţii etrusci risipite Nişte-oseminte, că sint oasele mele va şti.

, 22

Cine-s, din ce fel de neamuri şi care-mi sint, Tulle, Penaţii,
Tu mă întrebi ca un bun prieten ce pururea-mi eşti. Dacă tu ştii de-ale patriei perusiene morminte,
De-ale Italiei mari dolii în crîncenul timp, Cînd cetăţenii romani se văzură-mpărţiţi de discordii,
(Mie îmi eşti, mai avan, ţărnă etruscă, alean. Tu mădularele neamului meu le-ai lăsat risipite:
Bietului nu-i înveleşti oasele tu nicăieri), Umbria care pe-aproape-şi întinde cîmpiile sale,
Foarte bogată-n pămînt rodnic, chiar ea mă născu.

LIBER SECUNDUS

II, 7

Quaeritis, unde mihi totiens scribantur amores,
Unde meus veniat mollis in ora liber? Non haec Calliope, non haec mihi cântat Apollo,
Ingmium nobis ipsa puella facit. Sive illam Cois fulgentem incedere cogis,
Hoc totum e Coa veste volumen erit; Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos,
Gaudet laudatis ire superba cornii; Sive lyrae carmen digitis percussit eburnis,
Miramur, faciles ut premat arte manus; Seu cum poscentes somnum declinat ocellos,
Invenio causas miile poeta novas; Seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
Turn vero longas condimus Iliadas; Seu quicquid fecit sive est quodcumque locuia,
Maxima de nihilo nascitur historia. Quod mihi si tantum, Maecenas, fata dedissent,
Ut possem heroas ducere in arma manus, Non ego Titanas canerem, non Ossan Olympo
Impositam, ut caeh Pelion esset iter, Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri,
Xerxis et imperio bina coisse vadă, Regnave prima Remi aut animos Carthaginis altae,
Cimbrorumque minas et benefacta Mari; Bellaque resque tui memorarem Caesaris, et tu
Caesare sub magno cura secunda fores. Nam quotiens Mutinam aut civilia busta, Philippos
Aut canerem Siculae classica bella fugae Eversosque focos antiquae gentis Etruscae
Aut Ptolomaeei littora capta Phari, Aut canerem Aegyptum et Nilunt, cum tradus in urbem
Septem captivis debilis ibat aquis,
64

CARTEA A DOUA

II, 1

Tot mă întrebi cum de scriu despre-atîtea şi-atîtea amoruri
Şi cum de vine a mea carte pe buze plăcut? Nici Calliope, nici Apollo-n cîntec nu-mi murmur acestea;
Numai copila îmi dă mie întregul talent. Vrei să se-arate ea-n purpura hainei de Cos, strălucită?
Fi-va întregul volum plin de veşmîntul de Cos. De am văzut-o ieşind cu cosiţa curgîndu-i pe frunte,
Mîndră se va bucura de lăudatul său păr. Degetul său de ivoriu atinge el lyra în cîntec?
Eu voi rămîne mirat de-arta măiestrelor mîini. Dacă-şi închide cuprinşii de somnul adînc ochişorii,
Eu îmi găsesc, ca poet, mii de motive din nou. Goală se luptă cu mine, smulgîndu-i şi vălul din urmă?
O Iliadă atunci lungă o alcătuim. Orice ar face şi orişice vorbe ar spune vreodată,
Marea istorie-atunci naşte-se ea din nimic. Dacă destinul, Maecena, m-ar fi înzestrat cu atîtea
Cît să pot duce-n război cete eroice, eu Nu i-aş cînta pe titani, nici Ossa Olympului pusă,
Cerului drum spre a-i fi Pelion, n-o aş cînta, Vechile Thebe, Pergamul, renumele al lui Homerus,
Nu, -mpreunatele mări din a' lui Xerxes porunci, Nu, nici domnia lui Remus, nici rînza Carthaginei 'nalte,
Cimbrii-pericol şi-al lui Marius zel salvator: Fapte-a' Cezarului tău aş aminte şi lupte, iar după
Marele Cezar doar tu-n gîndu-mi ai fi neîncetat. **Cît** aş cînta eu Mutina, Philippi, mormintele noastre civile
Lupte navale-n acea fugă-n Sicilia, ori Vetrele neamului vechii Etrurii aduse-n ruină,

Ori Ptolemaeicul ţărm, Pharos, luat cu asalt; Sau de-aş cînta şi Egiptul, cum Nilul, tîrîtul în urbe,
Neputincios luneca-n şapte captivele-i guri;
65
Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiaque in Sacra currere rostra Via, Te mea Musa illis semper contexeret armis, 35
Et sumpta et posita pace fidele caput. Theseus in/emis, superis testatnr Achilles,
Hic Ixioniden, iile Menoetiaden. Sed neque Phlegraeos Iovis Enceladique tumultus
Intonet angusto pectore Callimachus, 40
Nec mea conveniunt duro praecordia versu
Caesaris in Phrygios condere noinen avos. Navita de.ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves, Nos contra angusto versantes proelia leclo .' . 45
Qua pote quisque, in ea conterat arte diem. Laus in amore mori, laus altera, si datur uno
Posse frui: fruar o solus amore meo! Si memini, solet illa leves culpare puellas,
Et totam ex Helena non probat Iliada. 50
Seu mihi sunt tangenda novercae pocula Phaedrae,
Pocula privigno non nocitura suo, Seu mihi Circaeo pereundum est gramine, sive
Colchis Iolciacis urat ahena focis, Una meos quoniam praedata est femina sensus, 55
Ex hac ducentur funera nostra domo. Omnes humanos sanat medicina dolores ■'
Solus amor morbi non amat artificem. Tarda Philoctetae sanavit crura Machaon,
Phoenicis Chiron lumina Phillyrides, 60
Et deus extinctum Cressis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis, Mysus et Haemonia iuvenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem. Hoc si quis vitium poterii mihi demere, solus
Tantaleae poterit tradere poma mânu; Dolia virgineis idem iile repleverit umis,
Ne tenera adsidua colla graventur aqua : Idem Caucasia solvet de rupe Promethei
Brachia et a medio pectore pellet avem. Quandocumque igitur vitam mea fata reposcent
Et breve in exiguo marmore nomen ero, Maecenas, nostrae spes invidiosa iuventae, Et vitae et morţi gloria iuste meae,
65
70
66
Sau ale regilor gîturi legate cu lanţuri de aur,
Rostre-actiacc chiar pe Calea cea Sacră fugind, Muza-mi pe tine mereu te-ar cuprinde-n acele triumfuri,
Tu, comandant credincios şi-n pace, şi la război. Pune Theseu juruinţă-n infern şi, în ceruri, Achille:
Unul de ixionid, altul de moenotiad. însă tumultul phlaegraeu, dintre Joe luptînd cu-Encelad
Cum ar putea dintr-un piept mic Callimah a-1 tuna? Nu-i de răsufletul meu ca în versul cel aspru lui Cezar
Numele să i-1 zidesc printre strămoşi phrygieni. Corăbierul de vînt, despre tauri vorbeşte plugarul, Numără răni un soldat, oile lui, un păstor, u mă întorc la războaiele duse în patul, îngustul: Cine în ce-i priceput cu-artă petreacă-şi o zi! aimă-i să mori din amor şi-i faimă, de unul ţi-e fruptul: O, de-aş putea să mă-nfrupt singur din cel ce-i al meu ! e-mi amintesc, ea condamnă uşoarele fete, şi-ntreagă Nici Iliada nu-i e, pentru Elena, pe plac. Cupele de-ar trebui să le-ating ale maşterei Phedre,
Filtre ce nu i-au făcut răii nici fiastrului ei, Ierbile Circei de-ar fi să mă piardă ori cholchidiana-n
Focul din Iolcus, chiar ea, pune-ar căldarea de bronz, Totuşi doar unei femei mi-am lăsat eu întreagă simţirea
Dintru al cărei lăcaş dus voi fi numai la rug. Vindecă ea, medicina, durerile lumii pe toate, Singur amorului nu-i place al bolii spiţer. Lui Philoctet lecuitu-i-a rana adîncă Machaon,
Chiron, al Phillyrei fiu, ochii lui Phoenix, la fel, La Epidaur, el, zeul, cu ierburi cretane pe mortul
Androgeon 1-a redat vetrei părinţilor săi, Pe mysianul cel tînăr, străpuns de haemonica lance,
Lancea, cea care-1 răni, tot ea 1-a şi vindecat. Răul de-ar fi 'cineva să mi-1 vindece, el, doar acela, El, cu tantalice mîini, poame-a culege-ar putea; El, cu găleţi de fecioară, butoaiele, el doar, le-ar umple,
Să nu apese-ntr-atît apa gingaşul lor gît. Braţele lui Prometheu le-ar putea dezlega el de stînca
Din Caucaz şi-ar goni vulturul său de la piept. Soarta,-aşadar, orişicînd de ar fi să îmi curme viaţa, Cînd pe o marmură doar nume voi fi ne-nsemnat, Tu, o, Maecena, speranţă rîvnită-a juneţilor mele.
Gloria vieţii-mi, pe drept, gloria morţii-mi, la fel,
67
Ut Maeotica nix minio si certet Hibero,
Utque rosae pur o lacte natant folia), Nec de more comae per levia colla fluentes,
Non oculi, geminae, sidera nostra, faces, Nec si qua Arabio lucet bombyce puella
(Non sum de nihilo blandus amator ego), Quantum quod posito formase săltat laccho,
Egit ut euhantes dux Ariadna choros, Et quantum, Aeolio cum temptat carmina plectro,
Par Aganippeae ludere docta lyrae, Et sua cum antiquae committit scripta Corinnae Carminaque Erinnes non putat aequa suiş. Num tibi nascenti primis, mea vita, diebus Candidus argutum stemuit omen Amor} Haec tibi contulerunt caelestia munera divi,
Haec tibi ne matrem forte dedisse putes. Non, non humani sunt partus talia dona: Ista decern menses non peperere bona. Gloria Romanis una es tu nata puellis :
Romana accumbes prima puella Iovi. Nec semper nobiscum humana cubilia vises;
Post Helenam haec terris forma secunda redit. Hac ego nune mirer si flagrat nostra iuvenius ?
Pulchrius hac fuerat, Troia, perire tibi. Olim mirabar, quod tanti ad Pergama belii Europae atque Asiae causa puella fuit: Nune, Pari, tu sapiens et tu, Menelae, fuisti:
Tu quia poscebas, tu quia lentus eras. Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles :
Vel Priamo belii causa probanda fuit. Si quis vuit fama tabulas anteire vetustas,
Hic dominam exemplo ponat in arte meam. Sive illam Hesperiis, sive illam ostendet Eois,
Uret et Eoos, uret et Hesperios. His saltem ut tenear iam finibus! ei mihi, si quis
Acrius ut moriar, venerit alter amor! Ac veluti primo taurus detractat aratra,
Post venit adsueto mollis ad arva iugo, Sic primo iuvenes trepidant in amore feroces,
Dehinc domiti post haec aequa et iniqua ferunt,
70
Cum un maeotic omăt s-ar întrece cu miniu hiberic,
Cum într-un lapte curat roze-n petale plutesc), Nu, nici cu plete curgînd unduios peste gîtul de marmor,
Nu, nici cu ochii-i, făclii gemene, aştri ai mei, .

Nici prin mătasea arabă din care luceşte-o copilă
(Nu sînt eu chiar din nimic îndrăgostitul supus), Cît, cum se-aştern la dans cînd adus e şi vinul,
O Ariadnă ducînd chorul bacchantelor, ea. Şi cum cu plectrul aeolic cîntări măiestreşte, egală
în iscusinţă doar cu lyra aganippeae. Ea o întrece prin scrierea sa pe străvechea Corinna
Şi-n poezie nu e nici chiar Erinna ca ea. Oare, cînd tu te-ai născut, o, viaţa-mi, în primele zile,
Nu ţi-a prezis, strănutînd, binele dalbul Amor? Haruri de-acestea cereşti îţi dădură doar zeii, ei înşişi;
Nu cumva să te gîndeşti mama că ţi le-ar fi dat. Nu sînt, o, nu-s, din odrasle umane asemenea daruri:
Zece luni nu pot aşa bunuri nicicum zămisli. Glorie unică, tu eşti născută-ntre fete romane:
Fata romană dintîi patul cu Joe să-mparţi. Nu vei rămîne cu mine-n culcuş omenesc pe vecie;
După Elena-i redai lumii frumuseţea doar tu. Şi mă mai mir eu acum că mi-e-ncinsă de ea tinerimea?
Mult mai frumos ar fi fost, Troia, să pieri pentru ea. Mă minunam oarecînd cum copila-ncontră Europa
Asiei, într-un război mare, purtat în Pergam: Astăzi vă cred înţelepţi pe-amîndoi, Menelaus şi Paris:
Tu, c-o cereai ne-ncetat, tu, că n-ai vrut să o dai. Demnă-i aşa o frumseţe să moară Achil pentru dînsa
Şi să aprobe război iarăşi Priam pentru ea. Dac-ar voi cineva să întreacă în faimă picturile-antice,
Oricine ei, să îşi ia doamna mea-n artă model. De-ar arăta-o pe ea-n Răsărit, şi-n Apus s-o arate,
Arde-ar de ea-n Răsărit, arde-ar Apusul de ea. Eu să rămîn în hotarele sale de-a pururi, iar, dacă
Mi-aş mai dori alt amor, crud să fiu eu pedepsit. Taurul, el, mai întîi se fereşte de plug, dar pe urmă
Vine la jugul ştiut singur, domol la arat. Astfel şi tinerii-ntîi se cabrează-n iubirea feroce,
însă îndură apoi bune şi rele, -mblînziţi.

11

Turpia perpessus vaţes est vincla Melampus, Cognitus Iphicli subripuisse boves :
Quem non lucra, magis Pero formosa coegit, Mox Amythaonia nupta jutura domo.

II, 4

Multa prius domihae delicta queraris oportet
Saepe roges aliquid, saepe repulsus eas, Et saepe immeritos corrumpas dentibus ungues,
Et crepitum dubio suscitet ira pede. Nequiquam perfusa meis unguenta capiliis,
Ibat et expenso planta morata gradu. Non hic herba valet, non hic nocturna Cytaeis,
Non Perimedeae gramina cocta manus; Quippe ubi nec causas nec apertos cernimus ictus :
Unde tamen veniant tot mala caeca via est. Non eget hic medicis, non lectis mollibus aeger,
Huic nullum caeli tempus et aura nocet: Ambulat, et subito mirantur funus amici:
Sic est incautum, quidquid habetur amor. Nam cui non ego sum fallaci praemia vati}
Quae mea non decies somnia versat anust Hostis si quis erit nobis, amet iile puellas :
Gaudeat in puero, si quis amicus erit. Tranquillo tuta descendis flumine cymba :
Quid tibi tam parvi littoris unda nocet? Alter saepe uno mutat praecordia verbo.
Altera vix ipso sanguine mollis erit.

II, 5

Hoc verum est, tota te ferri, Cynthia, Roma
Et non ignota vivere nequitia? Haec merui sperare? dabis mihi, perfida, poenas:
Et nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.

72

Lanţuri de tot ruşinoase-l legau pe Melampus, profetul Cînd fu văzut ca fura boii lui Iphlicius;
Nu într-atita cîştigul, cit Pero, frumoasa-1, costrinse, Casei lui Amythaon dusă soţie-u curînd.

II, 4

Multe ţi-e dat să înduri pînă ce te îngăduie-aleasa-ţi:
Ceri-i adesea ceva, pleci tu adesea respins. Rozi-ţi ades pîn' la singe cu dinţii sărmanele unghii
Şi de mînie loveşti crunt cu picioru-n pămînt. Păru-mi scăldam, in zadar, în pomezi şi-n parfumuri alese
Şi, în zadar, îmi călcau paşii in mers unduios, N-ajută iarba aici, nici descîntul nocturn al Cyteaei,
Nu, nici fierturile din mîinile Perimedeaei. Nu îi cunoaştem pricina şi nici lovitura făţişă:
Oarbă e calea pe cari rele atîtea ne vin.
N-are bolnavul nevoie de doctori, de moile paturi,
Nu-i nici de vînt vătămat, nici de-ale vremii schimbări; El se preumblă, şi-amicii se miră de moartea-i subită,
Pînă-ntr-atît e expus cel ce-i supus de amor. Cărui profet mincinos dintr-aceştia nu-i sînt eu pradă ?
Care bătrînă n-a-ntors visele mele-nzecit? Cine îmi este duşmanul, iubească-le-acela pe fete:
Bucure-se de-un băiat cine îmi este amic. Rîu liniştit tu cobori într-o luntre lipsită de riscuri:
Ce rău îţi face un val, cînd eşti aproape de mal?
Unul, c-un singur cuvînt, îşi preschimbă ades simţămîntul,
Una, prin sînge abia, înduplecată-ţi va fi.

II, 5

E-adevărat că te ştie, o, Cynthia, Roma întreagă, Ticăloşiile cum ţi le trăieşti, tu, făţiş?
Asta speram să cîştig? îţi voi da eu, perfido, pedeapsa; Şi pentru min' va sufla, Cynthia, vîntu-Aquilon.

73

Inveniam tamen e multis fallacibus unam,
Quae fieri nostro carmine nota velit, Nec mihi tam duris insultet moribus et te Vellicet: heu sero flebis amata diu. Nune est ira recens, nune est discedere tempus:
Si dolo" afuerit, crede, redibit amor.
Non ita Carpathiae variant Aquilonibus undae
Nec dubio nubes vertitur atra Noto, Quam facile irati verbo mutantur amantes : Dum licet, iniusto subtrahe colla iugo. Nec tu non aliquid, sed prima nocte, dolebis :
Omne in amore malum, si patiare, leve est. At tu per dominae Iunonis dulcia iura
Parce tuis animis, vita, nocera tibi. Non solum taurus ferit uncis cornibus hostem,
Verum etiam instanti laesa repugnat ovis.
Nec tibi periuro scindam de corpore vestem, Nec mea praeclusas fregerit ira fores, Nec tibi connexos iratus carpere crines, Nec duris ausim laedere pollicibus : Rusticus haec aliquis tam turpia proelia quaerat,
Cuius non hederae circuiere caput. Scribam igitur, quod non umquam tua deleat aetas :

„Cynthia forma poiens, Cynthia verba levis." Crede mihi, quamvis contemnas murmura famae,
Hic tibi pallori, Cynthia, versus erit.

II, 6

Non ita complebant Ephyreae Laidos aedes,
Aut cuius iacuit Graecia tota fores, Turba Menandreae fuerat nec Thaidos olim
Tanta, in qua populus lusit Erichthonius, Nec quae deletas potuit componere Thebas,
Phryne tam multis facta beata viris. Quin etiam falsos fingis tibi saepe propinquos,
Oscula nec desunt qui tibi iure ferant. Me iuvenum pictae facies, me nomina laedunt,
Me tener in cunis et sine voce puer;
Me laedit, si multa tibi dedit oscula mater, Me soror et cum quae dormit amica simul:

74

îmi voi afla, pîn' la urmă,-ntr-atîtea ce mint, şi eu una.
Prin poezia-mi să vrea ea cunoscută a fi, Una să nu mă insulte prin rele moravuri şi să te
Pişte; oho, prea tîrziu plînge-i, iubită demult. Pînă-i mînia în floare, acum este timpul de fugă:
Dacă durerile mor, crede-mă, -amoruri renasc. Nici Aquilonul nu schimbă atîta carpathele valuri,
Nici nu-nvîrteşte aşa Notusul crud negrul nor, Cit de uşor mîniaţii amanţi se preschimbă cu-o vorbă;
Leapădă-ţi, pînă mai poţi, jugul nedrept de pe gît, Căci tu nimic altceva decît noaptea dinţii suferi-vei;
Toată durerea-n amor este uşoară, de rabzi. Tu, dar, pe dulcile legi a' stăpînei Iunone, ai grijă,
Viaţa mea, să nu îţi faci rău prin capriciul tău. Nu numai tauru-şi ia în curbatele-i coarne duşmanul,
Pîn' şi mioara, chiar ea, luptă cu cei ce-o rănesc. N-o să-ţi sfîşii de pe trupul sperjur, nu, veşmintele tale.
Nici nu va frînge a mea ură-ncuiatele uşi, Nici mîniat nu-ţi voi smulge cosiţele tale-aranjate,
Nici nu o să îndrăznesc să te lovesc cu pumni duri. Un ţărănoi se încumete-n astfel de certuri de-ocară,
Unul, cui nu i-a încins iedera capul nicieînd. însă voi scrie ceva ce să nu ştergi întreaga-ţi viaţă:
„Cynthia, chip minunat, Cynthia, vorbă în vînt." Crede-mă, oricît dispreţui tu murmurul vorbelor lumii,
Cynthia, fi-va acest vers îndeajuns să păleşti.

II, 6

•

Nu se umplea chiar aşa nici palatul ephyricei Laîs,
La ale cărui intrări Grecia toată zăcea; Nici la menandrica Tha'is nu fuse aşa o mulţime,
Ea, ce-neîntă îndestul ginţile lui Erichton, Nici la aceea în stare să nalte din pulbere Theba,
Phyrne, de mulţii bărbaţi îmbogăţită-ntr-atît, Cîte îţi afli tu false rudenii, să nu îţi lipsească
Cine să-ţi dea sărutări îndreptăţite mereu. Chipuri pictate de tineri pe min' mă rănesc şi doar nume,
Chiar şi un prunc fără grai, gingaş în leagănul său. Doare-mă chiar dacă mama ţi-a dat sărutările multe,
Sora şi prietena ce doarme alături vreodat'.

75

Otnnia me laedunt: timidus sum (ignosce Umori)
Et miser in tunica suspicor esse virum. His olim, ut fama est, vitiis ad proelia ventum est,
His Troiana vides Junera principiis. Aspera Centaur os eadem dementia iussit
Frângere in adversum pocula Pirithoum. Cur exempla petam Graium? tu criminis auctor,
Nutritus durae, Romule, lacte lupae: Tu rapere intactas docuisti impune Sabinas : Per te nune Romae quidlibet audet Amor. Felix Admeti coniunx et lectus Ulixis,
Et quaecumqae viri femina limen amat. Templa Pudicitiae quid opus statuisse pueltis, Si cuivis nuptae quidlibet esse licet ?
Quae manus obseaenas depinxit prima tabellas
Et posuit casta turpia visa domo, lila puellarum ingenuos corrupit ocellos
Nequitiaeque suae noluit esse rudes. Ah, gemăt, in terris ista qui protulit arte
Iurgia sub tacita condita laetitia. Non istis olim variabant tecta figuris :
Turn paries nullo crimine pictus erat.
Sed non immerito velavit aranea fanum Et mala desertos occupat herba deos.
Quos igitur tibi custodes, quae limina ponam, Quae numquam supra pes inimicus eat ?
Nam nihil invitae tristis custodia prodest:
Quam peceare pudet, Cynthia, tuta sat est.
Nos uxor numquam, numquam diducet amica: Semper amica mihi, semper et uxor eris.

II, 7

Cavisa est certe sublatam Cynthia legem,
Qua quondam edicta flemus uterque diu,
Ni nos divideret; quamvis diducere amantes Non queat invitos Juppiter ipse duos.

76

Toate mă dor, sînt fricos (şi îmi iartă tu frica cea mare);
Chiar şi în „rochie" văd, bietul de mine,-un bărbat. Astfel de vicii, se spune, au dus altădat' la războaie;
Arderii Troiei aici prima seînteie-i găseşti. O nebunie la fel de-ndîrjită-i făcu pe centauri
Cupele lui Pirithou să i le spargă în cap. Ce cat exemple la greci? autor eşti al crimei tu, Romul
Tu, de lupoaică nutrit cu al său lapte hain. Nepedepsit ai deprins să se fure fecioare sabine;
Amor cutează ce vrea-n Roma prin tine acum. Soaţa lui Admet ferice-i şi patul plăcut lui Ulysse
Şi-orice femeie, de-i e pragul bărbatului drag. Are vreun rost că-nălţară fecioarele templu Pudorii,
Cînd măritatele fac tot ce le trece prin gînd?
Mina aceea ce-ntii a pictat ea tablouri obscene
Şi în lăcaşul cel cast hîde imagini a pus, Ea a corupt ochişorii ingenui la tinere fete,
Nevrînd să-i lase străini de hidoşenia sa. Geamă acel ce-a adus pe pămînt astă artă prin care
Certuri ascunse-s adine sub bucurii fără grai. Nu-mpestriţau prin aceste figuri altădată lăcaşuri;
Nu fu peretele-atunci cu nici o crimă pictat.
Nu-i pe nedrept că-n altar îşi ţesură păianjenul pînza Şi peste zeii uitaţi au năpădit buruieni.
Ce păzitori să îţi pun, aşadar, şi ce praguri ţi-aş pune Să nu le treacă nicicînd nici un picior de duşman?
Ci e zadarnică tristă o pază-mpotriva voinţei: Cui i-e ruşine-a greşi, Cynthia, sigură-i ea.
N-o să mă ţină nicicînd vreo soţie, nicicînd vreo amică: Pururi amică doar tu, pururi soţie-mi vei fi.

II. 7

Cynthia s-a bucurat, ea, desigur, de-a legii-abrogare, Legea la care-amîndoi plîns-am atunci cînd s-a dat,
Că nc-ar putea despărţi: dar nici Jupiter însuşi nu poate Să îi separe pe-amanţi cînd se opun amîndoi.

77

„At magnus Caesar", sed magnus Caesar in armis :
Devictae gentes nil in amore valent. Nam citius paterer caput hoc discedere collo,
Quam possem nuptae perdere amore faces. Aut ego transirem tua limina clausa maritus,
Respiciens udis prodita liminibus ?
Ah, mea tuni quales caneret tibi, Cynthia, somnos
Tibia, funesta tristior illa tuba!
Unde mihi patriis gnatos praebere triumphis ?
Nullus de nostro sanguine miles erit. Quod mea si Wnerae comitarent castra puellae,
Non mihi sat magnus Castoris iret equus. Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
Gloria ad hibernos lata Borysthenidas. Tu mihi sola places : plăceam tibi, Cynthia, solus:
Hic erit et ***patru,*** *sanguine pluris amor.*

II, 8

Eripitur nobis iam pridem cară puella:
Et tu me lacrimas fundere, amice, vetas. Nullae sunt inimicitiae nisi amoris acerbae:
Ipsum me iugula, lenior hostis ero. Possum ego in alterius positam spectare lacerto?
Nec mea dicetur, quae modo dicta mea est ? Omnia vertuntur: certe vertuntur amores :
Vinceris aut vincis, haec in amore rota est, ***Magni*** *saepe duces, magni cecidere tyranni,*
Et Thebae steterunt altaque Troia fuit.
Munera quanta dedi vel qualia carmina feci! Illa tamen humquam ferrea dixit „Amo". Ergo tam multos nimium temerarius annos,
Improba, qui tulerim teque tuamque domum.
Ecquandone tibi liber sum visus ? an usque
In nostrum iacies verba superba caput ? Sic igitur prima moriere aetate, Properti?
Sed morere, interitu gaudeat illa tuo.

78

„însă e mare Cezarul": dar Cezar e mare-n războaie;
Ginţile-nvinse nu au nici o putere-n amor. Ci mai degrabă-mi doresc de pe gît să se spulbere capu-mi,
Cit eu amorul să-mi pierd pentru-a' soţiei făclii, Ori însurat să pot trece pe lîngă-ncuiatele-ţi praguri
Şi-nlăcrimat să privesc locul de mine trădat. Ce fel de somn ţi-ar cînta ţie, Cynthia, flautul nunţii-mi,
Flaut cu multul mai trist ca un trompet funerar ?
Ce-am eu nevoie să dau pentru gloria ţării odrasle ?
Nimeni din sîngele meu nu se va face soldat. Ci de mi-ar fi-nsoţitoare în castru gingaşe copile,
Nu mi-ar zbura îndeajuns roibul lui Castor, focos. Gloria mea de aicea şi-a tras ea renumele marc,
Glorie care-a ajuns pîn' la iernoşi borystheni. Numai tu singură-mi placi, de ţi-aş place eu, Cynthia, singur:
Fi-va un astfel de-amor peste al sîngelui glas.

II, 8

Fostu-mi-a mie răpită de mult îndrăgita copilă:
Totuşi nu-ngădui ca eu lacrimi, amice, să vărs. Nu-i nici o ură mai cruntă decît din amor zămislită;
Jugulă-mă, şi-ţi voi fi duşman cu multul mai blînd. Pot să mi-o văd eu întinsă în braţe la altul? şi nimeni
N-ar mai numi-o a mea, ea ce fu numai a mea? Toate se schimbă şi sigur se schimbă iubirile toate;
învingător ori învins, roata aşa-i în amor. Capii cei mari au pierit şi tiranii adesea pierit-au,
Theba viase cîndva, Troia măreaţă a fost. Cîte cadouri i-am dat şi i-am scris poezii, o, de cîte,
Totuşi n-a spus niciodat', cruda de ea,: „Te iubesc." Fost-am mulţime de ani fără minte eu, necredincioaso,
Să te suport într-atît cu a ta casă cu tot.
Oare părutu-ţi-am liber vreodată? sau tot arunca-vei Pururea-n creştetul meu vorbele tale-n dispreţ?
Astfel ţi-e datul să mori tu în floarea vieţii, Properţiu? Mori, să se bucure ea de dispariţia ta!

79

Exagitet nostros Manes, sectetur ei umbras,
Insultetque rogis, calcet et ossa mea. Quid ? non Antigonae tumulo Boeotius Haemon
Corruit ipse suo saucius ense latus Et sua cum miserae permiscuit ossa puellae,
Qua sine Thebanam nolluit ire domum ? Sed non effugies : mecum moriaris oportet: Hoc eodem ferro stillet uterque cruor. Quamvis ista mihi mors est inhonesta futura,
Mors inhonesta quidem, tu moriere tamen. Iile etiam abrepta desertus coniuge Achilles
Cessare in tectis pertulit arma sua. Viderat iile fugas stratos in littore Achivos, Fervere et Hectorea Dorica castya face; Viderat informem multa Patroclon arena
Porrectum et sparsas caede iacere comas, Omnia formosam propter Briseida passus :
Tantus in erpto saevit amore dolor. At postquam sera captiva est reddita poena,
Fortem idem Haemoniis Hectora traxit equis Inferior multo cum sim vel marte vel armis, Mirum, si de me iure triumphat Amor?

II, 9

Iste quod est, ego saepe fui, sed fors est in hora
Hoc ipso eiecto carior alter erit. Penelope poterat bis denos salva per annos
Vivere, tam multis femina digna procis, Coniugim falsa poterat differre Minerva,
Nocturno solvens texta diurna dolo, Visura et quamvis numquam speraret Ulixen,
Illum expectando facta remansit anus. Nec non exanimem amplectens Briseis Achillen
Candida vesana verberat ora mânu, Et dominum lavit maerens captiva cruentum,
Adpositum fluviis in Simoenta vadis, Foedavitque comas, et tanti corpus Achilli
Maximaque in parva sustulit ossa mânu,

80

Manii mei tulbure-i ea, hăituiască şi umbrele mele,
Rugul insulte-mi-1 şi calce-mi şi oasele chiar ! Ce? oare Haemon beotul nu doar, la mormîntu-Antigonei,
Pieptul rănit şi-a străpuns însuşi cu sabia sa? Şi-amestecă osemintele sale cu-a' bietei copile,

Fără de care nu vru,-n Theba, să meargă, acas'. însă tu nu vei scăpa; se cuvine să mori tu cu mine;
Sîngele la amîndoi ne-a picura de-un pumnal. Moartea aceasta oricîtă ruşine-ar aduce cu sine,
Şi-i ruşinoasă-ndeajuns, totuşi şi tu vei muri. Chiar iscusitul Achille fu singur cînd soaţa-i răpiră
Şi hotărît zăbovi cu-armele sale în cort. Fugile el le văzu şi pe-ahei, risipiţii pe ţărmuri,
Facla lui Hector arzînd castrele dorice şi Desfigurat îl văzu pe Patroclu în multa arină
Cum sta întins şi zăcea mort, cu-al său păr răvăşit. Toate acestea din cauza pierderii mîndrei Briseis:
Cînd e amorul răpit, cruntă-i durerea-ntr-atît! Dar, după ce-i fu redată lui roaba, răsplată tîrzie,
El cu haemonicii cai trase-1 pe Hector cel dîrz. Cum sînt cu mult mai prejos la război şi prin armele mele,
Ce-i de mirare să fiu de-Âmor învins eu pe drept?

II, 9

Ceea ce-i el, eu adesea am fost, dar se poate-ntr-o clipă
Să se dezbare de el şi-altul să-i fie mai drag. Fu Penelopa în stare, de două ori ani cîte zece,
Demna de mulţi peţitori, să se salveze de ei, Cu-nşelătoarea Minervă putu măritişul s-amîne,
Pînza de-o zi deşirînd prin vicleşugul nocturn, Chiar dacă nu mai spera să îl vadă vreodat' pe Ulysse,
Tot aşteptîndu-1 mereu, ea o bătrînă-a ajuns. Mort îl cuprinse în braţele sale Briseis pe-Achille,
Candidul chip cu a sa mină nebună lovind, Ea, o captivă, -ntinzîndu-1 în vadul simoic, în plînset,
Trupul stăpînului său însîngerat îl lău; Şi-a tîrnosit ea cosiţa şi unui bărbat ca Achille,
Oasele mari îi purtă-n mîna micuţă a ei.
81
Cum izbi nec Peleus aderat nee caerula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro. Tune igitur veris gaudebat Graecia natis, Tune etiam felix inter et arma pudor. At iu non una potuisti noote văcare,
fmpia, non unum sola mânere diem ! Quiri etiam multo duxistis pocula risu : Forsitan et de me verba fuere mala. Hic etiam petitur, qui te prius ante reliquit:
Di faciant, isto capta jruare viro ! Haec mihi vota tuam propter suscepta salutem,
Cum capite hoc Stygiae iam poterentur aquae, Et lertum flentes circum staremus amici ?
Hic ubi turn, pro di, perfida, quisve fuit ? Quid si longinquos retinerer miles ad Indos,
Aut mea si stareţ navis in Oceano ? Sed vobis facile est verba et componere fraudes :
Hoc unum didicit femina semper opus. Non sic incerto mutantur flamine Syrtes,
Nec folia hiberna tam tremefacta Noto, Quam cito feminea non constat foedus in ira, Sive ea causa gravis, sive ea causa levis. Nune, quoniam ista tibi placuit sententia, cedam :
Tela, precor, pueri, promite acuta magis.
Figite certantes atque hanc mihi solvite vitam :
Sanguis erit vobis maxima pamla meus.
Sidera sunt testes et matutina pruina
Et furtim misero ianua aperta mihi : Te nihil in vita nobis acceptius unquam :
Nune quoque eris, quamvis sis inimica mihi, Nec domina ulla meo ponet vestigia lecto :
Solus ero, quoniam nori licet esse tuum. Atque utinam, si forte pios eduximus annos,
Iile vir in medio fiat amore lapis !
Non ob regna magis diris cecidere sub armis Thebani madia non sine matre duces.
Quam, mihi si media liceat pugnare puella Mortem ego non fugiam morte subire tua.
h2
Cînd nu erau lingă tine Peleus, nici maica-ţi azură,
Deidamia, nici ea, văduva cea din Scyros. Grecia se bucură, aşadar, de născuţii săi vrednici;
Pînă şi-n lupte era-n floare pudoarea pe-atunci. Tu, însă, nu te-ai putut stăpîni nici o singură noapte,
Impie, nici n-ai rămas singură nici doar o zi.
Ba chiar golirăţi întruna, în rîsete, cupă de cupă;
Iar despre mine spuneaţi, poate, doar vorbe de rău. Chiar pe acela îl cauţi ce-ntîi te-a lăsat altădată: Zeii să dea să te-nfrupţi numai ţinută de el! Astea sînt rugile mele-nălţatele pentru-ntremarea-ţi,
Apele Styxului cînd înstăpîniră-al tău cap? Cînd împrejuru-ţi, la patu-ţi, stăteam noi, amicii, în lacrimi?
Unde era el, pe zei, crudo, şi cine, atunci? Ce, de eram reţinut ca soldat eu la inzii departe,
Sau de corabia mea ar fi zăcut în Ocean?
Căci vă e-atît de uşor să scorniţi şiretlicuri şi vorbe;
Orice femeie-a-nvăţat lecţia asta demult. Syrtele nu se preschimbă aşa la suflarea incertă;
Notus iernaticul nu tremură frunzele-aşa, Cum se preschimbă de iute credinţa femeii-n mînie,
Fie motivul mai grav, fie el neînsemnat. *s*
Astăzi, fiindcă îţi place această sentinţă, ceda-voi:
Trageţi, copii, vă implor, cele mai crunte săgeţi Şi mă străpungeţi la-ntrecere, viaţa aceasta luaţi-mi;
Sîngele meu vă va fi vouă trofeul de preţ.
Stelele martori îmi sînt şi a zorilor brumă mi-e martor;
Uşa ce bietului de mine pe-ascuns s-a deschis: Că decît tine mai drag eu nu am în viaţă pe nimeni,
Oricum vei fi tu fiind, chiar şi duşmancă de-mi eşti, Nici o iubită, nicicînd nu-şi va pune piciorul în patu-mi:
Singur voi fi, chiar de nu-i datul să fie al tău. Iară, de-i drept c-am trăit eu pioşi cîţiva ani, pe de-a-ntregul,
Fie,-n amorul în toi, stană de piatră acel!
Nu au căzut pentru tron, într-o luptă mai cruntă, sub arme,
Chiar sub a' mamei priviri, capii thebanilor, cum
Dacă mi-ar fi-ngăduit să mă lupt sub privirea copilei, Moartea eu n-aş ocoli, moartea ta dîndu-ţi-o-ntîi.
83

II, 10

Sed tempus lustrare aliis Helicona choreis,
Et campum Haemonio iam dare tempus equo. Iam libet et fortes memorare ad proelia turmas
Et Romana mei dicere castra ducis. Quod si deficiant vires, audacia certe
Laus erit: in magnis et voluisse sat est. Aetas prima canat Veneres, extrema tumultus.
Bella cartam, quando scripta puella mea est. Nune volo subducto gravior procedere vultu,
Nune aliam citharam me mea Musa docet. Surge, anima, ex humili iam carmine, sumite vires,

Pierides: magni nune erit oris opus. Iam negat Euphrates equitem post terga tueri
Parthorum et Crassos se tenuisse dolet: India quin, Auguste, tuo dat colla triumpho,
Et domits intactae te tremit Arabiae : Et si qua extremis tellus se subt'rahit oris,
Sentiet illa tuas postmodo capta manus. Haec ego castra sequar: vates tua castra canendo
Magnus ero : servent hune mihi fata diem !
Ut caput in magnis ubi non est tangere signis, Ponitur hic imos ante corona pedes,
Sic nos nune, inopes laudis conscendere carmen, Pauperibus sacris vilia tura damus.
Nondum eïiam Ascraeos norunt mea carmina fontes, Sed modo Permessi flumine lavit Amor.

II, 11

Scribant de te alii vel sis ignota licebit:
Laudet, qui sterili semina ponit humo.
Omnia, crede mihi, tecum uno munera lecto, Auferet extremi funeris atra dies:
Et tua transibit contemnens ossa viator,
Nec dicet: "Cinis hic docta puella fuit."
84

II. 10

Timpu-i cu alt fel de chor Heliconul acum să-1 străbatem;
Haemonianului cal, timpu-i cîmp liber să-i dăm, Căci mi-e plăcut s-amintesc de cohortele tari în războaie,
Castre romane să cînt şi comandantul iubit. Dar, de lipsi-mi-va virtutea, de laudă ii-va-ndrăzneala,
Căci în măreţe-ncercări şi să voieşti e de-ajuns. Prima etate, Venerele, ultima cînte tumultul:
Lupte cînta-voi de-acum, cînd de copilă am scris. Astăzi voiesc să păşesc mult mai grav, cu privirea semeaţă,
Muza mă-nvaţă acum pe-altă chitară să cînt. Scoală-te, suflete, cîntul umil părăsind, Pieride,
Strînge-vă-ţi forţa: un nou suflu se cere acum. Azi nu mai vrea Euphratul să apere el călărimea Parthă şi-1 doare acum şi că pe Craşi îi opri.
India, -Auguste, -şi întinde triumfului tău şi ea gîtul
Liber; de tine, acum, tremur' arabul ţinut; Şi, de există, la capătul lumii, hotar să îţi scape,
Mîna-ţi puternică el o va simţi, cucerit. Castrele-acestea urma-voi; cîntînd ca poet ale tale
Castre, mai mare voi fi: soarta să-mi dea astă zi!
Cum la statuile mari, cînd la creştet n-avem cum le-ajunge, Lor la picioare le sînt puse coroane de flori,
Astfel şi eu, ne-nălţînd pîn' la laude bietul meu cîntec, în cele sacre sărac, simplă tămîie aduc.
Nu-mi cunoscu poezia nicicînd ale Ascrei izvoare, Ci doar în rîul Permes mi-o tot scSLldase Amor.

II. 11

Alţii să scrie de tine, ori poţi şi rămîne uitată;
Laude-te cine îşi pune sămînţa-n cîmp sterp. Crede-mă,-n patul de ars, tot farmecu'-odată cu tine,
Smulge-1-va neagră o zi, -n clipa funebră, pe rug. Iară drumeţul va trece-n dispreţ pe la oasele tale,
Fără a spune: „Acest scrum, docta copilă a fost."
85

II, 12

Quicumque iile fuit, puerum qui pinxit Amorem,
Nonne putas rniras hune habuisse manus ? îs primum vidit sine sensu vivere amantes
Et levibus curis magna pefire bona. Idem non frustra ventosas addidit alas, Fecit et humano corde volare deum; Scilicet alterna quoniam iaetamur in unda,
Nostraque non ullis permanet aura locis : Et merito hamatis manus est armata sagittis,
Et pharetra ex humero Gnosia utroque iacet; Ante ferit quoniam, tuti quam eernimus hostem,
Nec quisquam ex Mo vulnere sanus abit. In me tela manent, manet et puerilis imago •'
Sed certe pennas perdidit iile suas; Evolat heu nostro quoniam de pectore nusquam
Assiduusque meo sanguine bella gerit. Quid tibi iucundum est siecis habitare medullis ?
Si puer est, animo traice, puella, tuo ! Intactos isto satius temptare veneno :
Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea. Quam si perdideris, quis erit qui talia cantet
(Haec mea Musa levis gloria magna tua est) Qui caput et digitos et luvnina nigra puellae Et canat ut soleant molliter ire pedes ?

II, 13

Non tot Achaemeniis armatur Susa sagittis,
Spicula quot nostro pectore fixit Amor. Hic me tam graciles vetuit contemnere Musas,
Iussit et Ascraeum sic habitare nemus, Non ut Pieriae quercus mea verba sequantur,
*Aut possim Ismaria ducere valle feras, **Sed** magis ut nostro stupefiat Cynthia versu :*
Tune ego sim Inachio notior arte Lino. Non ego sum formae tantum mirator honestae,
Nec si qua illustres femina iactat avos ;
S6

II, 12

Oricine fost-a acela ce-Amorul copil ii pictară,
Nu ţi se pare c-avu mina mirifică el? El, cel dinţii, a văzut că trăiesc fără minte amanţii Şi că-n măruntele griji marile bunuri dispar. Nu ,i-a mai pus el zadarnic şi aripi uşoare ca vîntul
Şi 1-a făcut a zbura zeul cu inimă de-om, Căci a ştiut că ne zbatem în unda mereu schimbătoare
Şi că nu stă într-un loc aura noastră nicieînd-îi înarmase, pe drept, cu săgeţi cîrligate-a sa mînă,
Iară pe umerii săi tolba cretană-i atîrn',
Căci e-un duşman ce loveşte 'nainte să-1 vezi şi la sigur,
Şi, după rănile lui, nimenea nu s-a-ntremat. Zacu-i în mine săgeţile sale şi-i zace icoana
Sa de copil, ci-şi pierdu sigur aripile lui, Căci niciodată nu zboară, oho, el din pieptu-mi, ci-ntruna
Poartă în sîngele meu neîncetat un război. Ce ţi-e plăcut să îţi ai tu lăcaşu-ntr-o măduvă seacă?
Cheamă-1 în inima ta, fiindcă-i, copilo, copiii Mult mai uşor e să-şi cerce pe cei neatinşi el veninul:
Nu-s eu acela lovit, umbra mea palidă e.
Iar de-o vei prinde tu, cine va fi să mai cînte de-acestea?
(Muza uşoară a mea glorie mare îţi e), Cine căpşorul şi degetul şi-ochii cei negri-ai copilei O să-i mai cînte şi cum mersul şi-1 unduie lin?

II, 13

Nu se-narmează cu-atîtea săgeţi achaemenice Susa,
Cîtorva spinul le-a-nfipt Amor la mine în piept, El, ce m-opri să dispreţui atît de plăpîndele muze
Şi-mi porunci-a locui-n crîngul cel sacru, ascran. Nu ca stejari din Pieria să îmi urmeze cuvîntul,
. Nici ca să pot îmblînzi fiare-n ismarice văi, Ci s-o uimească pe Cynthia versul şi-n arta-mi atuncea
Mai cunoscut decît chiar Linus inachul să fiu. N-admir atît frumuseţea cinstită ori dac-o femeie
Se tot mîndreşte mereu cu-ai săi iluştri strămoşi:
87
Me iuvet in gremio doctae legisse puellae,
Auribus et puris scripta probasse mea.
Haec ubi contigerint, populi confusa valeto
Fabula : nam domina iudice tutus ero.
Quae si forte bonas ad pacem verterit aures,
Possum inimicitias tune ego ferre Iovis. Quandocumque igitur nostros mors claudet oeellos,
Aceipe quae serves funeris acta mei. Nec mea tune longa spatietur imagine pompa,
Nec tuba sit fati vana querela mei, Nec mihi tune fulcro sternatur lectus eburno,
Nec sit in Attalico mors mea nixa toro. Desit odoriferis ordo mihi lancibus, adsint
Plebei parvae funeris exequiae. Sat mea sit magna, si tres sint pompa libelli, Qnos ego Persephonae maxima dona feram. Tu vero nudum pectus lacerata sequeris,
Nec fueris nomen lassa vocare meum, Osculaque in gelidis pones suprema labellis,
Cum dabitur Syrio munere plenus onyx. Deinde, ubi suppositus cinerem me fecerit ardor,
Accipiat Manes parvula testa meos, Et sit in exiguo laurus super addita busto,
Quae tegat extincti funeris umbra locum, Ei duo sint versus : „Qui nune iacet horrida pulvis,
Unius hic quondam servus amoris erat." Nec minus haec noştri notescet fama sepulchri,
Quam fuerant Phthii busta cruenta viri. Tu quoque si quando venies ad fata, memento
Hoc iter: ad lapides cana veni memores. Inter ea cave sis nos aspernata sepultos:
Non nihil ad verum conscia terra sapit. Atque utinam primis animam me ponere cunis
lussisset quaevis de tribus una soror ! Nam quo tam dubiae servetur spiritus horae ?
Nestoris est visus post tria saecla cinis : rCuis tam longaevae minuisset fata senectae
Gallicus Iliacis miles in aggeribus, Non iile Antilochi vidisset corpus humari,
Diceret aut: „O mors, cur mihi sera venis ?" Tu tamen amisso non uumquam flebis amico : Fas est praeteritos semper amare viros.
.98
Mult mi-ar plăcea să citesc eu la sînu-nţeleptei copile
Şi cu auzul său pur ea să aprobe ce-am scris. Cînd mi-ar fi date acestea, adio,-a mulţimii confuză
Fabulă; sigur voi fi, iudice doamna-mi avînd. Ea de-şi apleacă cumva o ureche plăcută-mpăcării,
Pot eu atuncea răbda pizma lui Jupiter chiar. Iată,-aşadar, pentru cînd ar închide ea ochii mei, moartea.
Ce vei avea de făcut la astrucarea mea tu. Nu mi se-nşiruie-atunci în cortegiu prea multe imagini;
Vană, o trîmbiţă nu-mi plîngă ea soarta-n zadar,
Nu mi se-aştearnă atuncea un pat cu picioare de fildeş:
Nu vreau să fie a mea moarte-n atalic crivat. Şirul de talere odorifere lipsească, ci-mi fie
Doar un cortegiu sărac al unui simplu plebeu. Pompă-ndeajuns îmi vor fi numai cărţile mele tustrele,
Ca Persephonei să-i dau darul meu cel mai de preţ. Tu-ntr-adevăr mi-i urma lacerata cu sînul tău golul,
Fără să mai conteneşti numele meu să-1 rechemi, Şi îmi vei da sărutarea din urmă pe buze de gheaţă,
Cînd din onyxul cel plin dar sirian voi primi.
Focul, apoi, după ce mă va fi transformat în cenuşă,
Urna micuţă de lut Manii primească-mi-i ea, Iară deasupra mormîntului mic să se pună un laur;
Locul, al rugului stins, umbra-i umbrească-1 mereu. Versuri, doar două: „Acel care zace-n ţărîna haină
Sclav el a fost altădat' doar unui singur amor." Faima acestui mormînt nu va fi mai puţin cunoscută
Ca a bărbatului din Phthia prin rugul cruntat. Tu nu uita, cînd plini-se-va soarta, şi vino căruntă
Tot pe-acest drum pînă la pietrele ce-şi amintesc.
Vezi, mai încalţe, sâ nu mă dispreţui, chiar pus în mormîntu-mi,
Căci ştiutor de-adevăr nu-i ca pămîntul nimic. Bine era de-mi dădeam chiar în anii din leagăn suflarea
Cum, din surorile trei, una mi-ar fi sorocit! Spiritul oare de ce să-1 păstrezi pentru-o oră incertă?
Doar după secole trei, Nestor în scrum fu văzut, Căruia, dacă un galic soldat, la troienele ziduri,
Lungile lui bătrîneţi i le-ar fi împuţinat, Lui Antilochus el capul nicicînd nu-i vedea astrucîndu-1,
Nici n-ar fi spus: „O, de ce, moarte, tîrzie îmi vii?"
Totuşi şi tu, între timp, îţi vei plînge amicul, pierdutul:
E-ngăduit a iubi pururi trecuţii bărbaţi.
$9
Testis cui niveum quondam pecussit Adonem Venantem Idalio vertice durus aper:
Illis formosum iacuisse paludibus, Uluc Diceris effusa tu, Venus, isse coma.
Sed frustra mutos revocabis, Cynthia, Manes : Nam mea quid poterunt ossa minuta loqui ?

II. U

Non ita Dardanio gavisus Atrida triumpho est,
Cum caderent magnae Laomedontis opes, Nes sic errore exact o laetatus Ulixes,
Cum tetigit carae liltora Dulichiae, Nec sic Eïectra, salvum cum aspexit Oresten,
Cuius falsa tenens fleverat ossa soror, Nec sic incolumem Minois Thesea vidit, ,
Daedalium lino cum duce rexit iter, Quanta ego praeterita collegi gaudia nocte:
Immortalis ero, si altera talis erit. At dum demissis supplex cervicibus ibam,
Dicebar sicco vilior esse lacu. Nec mihi iam fastus opponere quaerit iniquos,
Nec mihi ploranti lenta şedere potest. Atque uiinam non tam sero mihi nota fuisset
Condicio! cineri nune medicina datur. Ante pedes caecis lucebat semita nobis :
Scilicet insano nemo in amore videt. Hoc sensi prodesse magis .' contemnite, amantes :
Sic hodie veniet, si qua negavit heri. Pulsabant alii frustra dominamque vocabant:
Mecum habuit positum lenta puella caput. Haec mihi devictis potior victoria Parthis,

Haec spolia, haec reges, haec mihi currus erunt. Magna ego dona tua figam, Cytherea, columna,
Taleque sub nostro nomine carmen erit: „Has pono ante tuas tibi, diva, Propertius aedes
Exuvias, tota nocte receptus amans." Nune ad te, mea lux, veniat mea littore navis
Servata: an mediis sidat honusta vadis ? Quod si forte aliqua nobis mutabere culpa,
Vestibulum iaceam mortuus ante tuum.
90
Martoră-mi este cea căreia crudul mistreţ pe Adonis Alb ca de nea i-1 strivi-n piscul idalic vînînd:
Mîndrul zăcut-a acolo în mlaştina-n care, se zice, Venere, că te-ai fi dus tu chiar cu păr despletit.
Dar în zadar invoca-vei tu, Cynthia, Manii mei, muţii: Căci oare ce ţi-ar putea bietele-mi oase vorbi?

II, 14

N-a fost aşa bucuros nici Atride-n triumful dardanic,
Cînd a lui Laomedon mare putere pieri; Nu fu aşa bucuros nici Ulysse sfîrşind pribegia,
Ţărmurul cînd 1-a atins el în Dulichiul drag; Nu fu Electra aşa, pe Oreste-n viaţă privindu-1,
Căruia, soră-i, ţinu oasele false, jelind; Nu, nici Minoica nu îl văzu pe Theseu mai ferice,
Cînd pe dedalicul drum-duse-1 c-un fir călăuz, Cîte plăceri fără seamăn am strîns eu în noaptea trecută:
Fi-voi chiar nemuritor, alta la fel de-aş avea. însă atunci cînd mergeam umilit, cu cerbicea plecată,
Mai de nimic ca un chiup sec eu eram socotit. Nu mai cutează acum să-mi arate-o trufie duşmancă,
Nici, cînd o rog plîngător, ne-nduplecată nu-mi stă. O, dacă nu mi-ar fi fost cunoscut mie tîlcul acesta
Mult prea tîrziu! ci acum scrumului leac i se dă. Chiar la picioarele mele cărarea-mi lucea mie, orbul,
însă-n amorul nebun, nimeni nu vede,-i vădit. Mai de folos am simţit eu acestea: amanţi, nu vă pese:
Astfel veni-va chiar azi cea care ieri s-a sustras. Alţii băteau în zadar şi-o chemau pe stăpîna-mi: copila
Leneş-molatică ea capu-şi ţinea lîngă-al meu. Mi-e mai măreaţă izbînda aceasta ca parthii învinşi,
Prăzi de război, regi captivi, car triumfal mi-este ea. Daruri de preţ, Cytherea, voi duce chiar eu la columna-ţi
Şi-o poezie aşa sta-va sub numele meu: „Ţie îţi pun eu, Properţiu, zeiţă, la temple aceste
Daruri, că, îngăduit, noaptea întreagă-am iubit." Vină acum, o lumina-mi, corabia-mi vină la ţărmu-ţi
Sigură, sau va pieri cu-ncărcătura-i în larg? Căci, mai degrabă decît vre o vină să mi te departe,
Mort îmi doresc eu să zac lîng-al iatacului prag.
91

II, 15

O me felicem ! o nox mihi candida, et o tu
Lectule deliciis facte beate meis ! Quam multa apposita narramus verba lucerna,
Quantaque sublato lumine rixa fuit! Nam modo nudatis mecum est luctata papillis,
Interdum tunica duxit operta mor am. lila meos somno lassos patejecit ocellos
Ore suo et dixit: „Sicine, lente, iacesl " Quam vario amplexu mutamus brachia ! quantum
Oscula sunt labris nostra morata tuis ! Non iuvat in caeco Venerem corru mpere motu:
Si nescis, oculi sunt in amore duces. Ipse Paris nuda jertur periisse Lacaena,
Cum Menelaeo surgeret e thalamo, Nudus et Endymion Phoebi cepisse sororem
Dicitur et nudae concubuisse deae. Quod si pertendens animo vestita cubaris, Scissa veste meas experiere manus ■′ Quin etiam, si me ulterius provexerit ira,
Ostendes matri brachia laesa tuae. Nâcdum înclinate prohibent te ludere mammae:
Viderit haec, si quam iam peperisse pudet. Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore:
Nox tibi longa venit nec reditura dies ! Atque utinam haerentes sic nos vincire catena
Velles, ut numquam solveret ulla dies ! Exemplo iunctae tibi sint in amore columbae,
Masculus et totum femina coniugium. Errat, qui finem vesani quaerit amoris :
Verus amor nullum novit habere modum. Terra prius falso partu deludet arantes, Et citius nigros Sol agitabit equos, Fluminaque ad caput incipient revocare liquores,
Aridus et sicco gurgite piscis erit, Quam possim nostros alio transferre dolores ■′
Huius ero vivus, mortuus huius ero. Quod mihi si secum tales concedere noctes lila velit, vitae longus et annus erit: Si dabit haec multas, fiam immortalis in illis : Nocte una quivis vel deus esse potest.
S2

II, 15

O, fericitul de mine, o, noapte-nnimbată şi, tu, o,
Micule pat, bucurat de-al iubiri-mi plăceri! Cîte cuvinte ne-am spus împreună, cu lampa alături,
Ce zbenguială, oho, fără lumină a fost! Ba se lupta ea de-acuma în ţîţele goale cu mine,
Ba, cu tunica pe ea, mă domolea între timp. Ea mi-a deschis cu guriţa pleopele-n somn adîncite
Şi mi-a şoptit: „Nu-i aşa, trîndave, c-ai adormit? Braţele ne-am împletit în tot felul de strîngere-n braţe
Şi-n sărutări îndelungi buzele-ţi mi-au zăbovit. Nu-i vreo ispravă s-o-ngîni pe Venera-ntr-o oarbă mişcare:
Dacă nu ştii, în amor ochii sînt cei ce conduc. Paris, se spune, el însuşi pierise cînd laconiana "
Goală i se arătă din menelaicul pat; Chiar şi Endymion gol o seduse pe sora lui Phoebus:
Goală zeiţa şi ea se cuibări lîngă el. Ci, dacă-ţi trece prin gînd să te culci tu cumva îmbrăcată,
Mîinile mele îţi vor rupe veşmîntu-n bucăţi. Iar, de ar fi să m-apuce-o furie atîta de mare,
Braţele vinete tu mamei le vei arăta. Nu mi te-mpiedică încă în dragoste sinii, căzuţii:
Lasă, sfiască-se-aşa alta ce va fi născut! Ochii de-amor să ni-i umplem cu saţ, cît ne-ngăduie soarta
Lungă o noapte-a veni şi făr' de-ntoarcere-o zi. Ah, dac-ai vrea să ne lege-mpreună un lanţ din acelea,
Ca nici o zi să nu ni-1 poată desface vrodat'! Fie-ţi o pildă-n iubire uniţii pe veci, porumbeii:
Şi bărbătuşul şi ea doar o pereche rămîn. Cine iubirii nebune îi cată sfîrşitul greşeşte:
Adevăratul amor nu ştie limita ce-i. Mult mai degrab' de plugar îşi va rîde cu scaii ogorul
Şi-şi va mîna mai avan Soarele negrii săi cai, Fluvii începe-or să-şi cheme 'napoi la izvoare şuvoiul,
Peştele fi-va arid el în bulboanele seci, Cît mi-aş putea eu muta la vreo alta durerile mele:
Viu, eu voi fi doar al ei, mort, tot al ei o să fiu. Căci, de ar vrea să-mi îngăduie ea să-mi petrec lîngă sine
Astfel de nopţi, şi un an lungă viaţă mi-ar fi. Dacă mi-ar da ea mai multe, aş fi fără moarte prin ele:
Doar într-o noapte aşa poate oricine fi zeu.
93

Qualem si cuncti cuperent decurrere vitam
Et pressi multo membra iacere mero, Non ferrum crudele neque esset bellica navis,
Nec nostra Actiacum verteret ossa mare, Nec totiens propriis circum oppugnata triumphis
Lassa foret crines solvere Roma suos. Haec certe merito poterunt laudare minores :
Laeserunt nullos pocula nostra deos. Tu modo, dum lucet, fructum ne desere vitae.
Omnia si dederis oscula, pauca dabis. Ac veluti folia arentes liquere corollas,
Quae passim calathis strata natare vides, Sic nobis, qui nune magnum spera mus amantes,
Forsitan includet crastinafata dies.

II, 16

Praetor ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris, Maxima praeda tibi, maxima cura mihi. Non potuit saxo vitam posuisse Cerauno?
Ah, Neptune, tibi qualia dona darem ! Nune sine me plena fiunt convivia mensa,
Nune sine me tota ianua nocte patet. Quare, si sapis, oblatas ne desere messes
Et stolidum pleno vellere cârpe pecus : Deinde, ubi consumpto restabit munere pauper,
Dic alias iterum naviget Illyrias. Cynthia non sequitur fasces nec curat honores,
Semper amatorum ponderat illa sinus. At tu nune nostro, Venus, o suceurre dolori,
Rumpat ut adsiduis membra libidinibus-Ergo muneribus quivis mercatur amorem ?
Iuppiter, indigna merce puella perit. Semper in Oceanum mittit me quaerere gemmas
Et iubeţ ex ipsa tollere dona Tyro. Atque utinam Romae nemo esset dives et ipse
Straminea posset dux habitare casa ! Numquam venales essent ad munus amicae,
Atque una fieret cana puella domo;
94

Dacă cu toţii doreau să-şi petreacă o astfel de viaţă,
Stînd ei cu trupul întins, grei după vinul, prea mult, Nu erau crudele arme şi nici o războinică navă,
Marea-Actiacă, nici ea, oasele nu ne sfărma; Roma luată cu-asalt, în triumfuri de sine, -ostenită,
Nu trebuia chiar atît să-şi despletească-al său păr. Mă vor putea lăuda pentru meritu-acesta urmaşii:
Cupele mele nicicînd nu au jignit nici un zeu. Tu însă, cît îţi luceşte, nu pierde din rodul vieţii:
Cîte săruturi vei da, toate, puţine vei da. Căci, după cum din uscata cunună petalele pică
Şi înotîndu-ne în cupe le vezi peste tot, Astfel şi nouă, ce-acuma amanţi năzuim necuprinsul,
Po ate că mîine cea zi soarta ne-o va hotărî.

II, 16

Cynthia, ţi s-a întors, din ţinutul illyr, pretoraşul: Ţie, o pradă din plin, mie,-ntristare din plin. **Cum** nu putu pe Cerâunica stîncă viaţa să-şi lase?
O, ce ofrande-ţi dădeam ţie, Neptune, atunci! Fără de mine se-ncing azi ospeţe cu mesele pline,
Uşa deschisă făr' de mine o noapte va fi. **Dar,** dacă eşti înţeleaptă nu-ţi scape recoltele-aduse
Şi pe berbecele prost tunde-l de lînă de tot: Cîrid va rămîne sărac, după ce-l vei fi stors de toţi banii,
Spune-i să-mbarce pe mări, spre-alte Illyrii, din nou. Cynthia nu mi se ia după fascii, nici cată onoruri.
Ci cîntăreşte mereu punga amanţilor săi. însă tu, Venere, -acum lecuieşte-mi şi mie durerea; Rupă-şi el membrele în neîntrerupte plăceri.
Poate, -aşadar, tîrgui orişicine. prin daruri amorul?
Jupiter, piere acum fata ca marfa cea rea! Ea mă trimite adesea-n ocean să îi caut eu perle
Şi-mi porunceşte s-aduc daruri anume din Tyr. O, dacă nu era nimeni în Roma bogat şi chiar însuşi
Regele-ar fi locuit într-o colibă de stuh, N-ar mai fi fost nici iubite pe daruri uşor să se vîndă Şi ar fi încărunţit fata-n acelaşi lăcaş.
95

Non quia septenas noctes seiuncta cubaris,
Candida tam foedo brachia fusa viro, Non quia peccaris, testor te, sed quia vulgo
Formosis levitas semper amica fuit. Barbarus excussis agitat vestigia lumbis
Et subito jelix nune mea regna tenet. Aspice quid donis Eriphyla invenit amaris,
Arserit et quantis nupta Creusa malis.
Nullane sedabit nostros iniuria fletus?
An dolor hic vitiis nescit abesse tuis~>. Tot iam abiere dies, cum. me nec cura theatri
Nec tetigit Campi, nec mea Musa iuvat. Ah, pudeăt certe, pudeat; nisi forte, quod aiunt,
Turpis amor surdis auribus esse solet. Cerne ducem, modo qui fremitu complevit inani
Adia damnatis aequora militibus. Hune infamis amor versis dare terga carinis
Iussit et extremo quaerere in orbe fugam. Caesaris haec virtus et gloria Caesaris haec est:
lila, qua vicit, condidit arma mânu. Sed quascumque tibi vestes, quoscumque smaragdos,
Quosque dedit flavo lumine chrysolithos,
Haec videam rapidas in vanum ferre procellas,
Quae tibi terra, velim, quae tibi fiat aqua. Non semper placidus periuros ridet amantes
luppiter et surda neglegit aure preces. Vidislis Mo sonitus percurrere caelo
Fulminaque aetheria desiluisse domo: Non haec Pleiades faciunt neque aquosus Orion,
Nec sic de nihilo fulminis ira cădit. Periuras tune iile solet punire puellas,
Deceptus quoniam flevit et ipse, deus. Quare ne tibi sit tanti Sidonia vestis,
Ut timeas, quotiens nubilus Auster erit.

II, 11

Mentiri noctem, promissis ducere amantem, Hoc erit infectas sanguine habere manus.
Horum ego sum vates, quotiens desertus amaras Explevi noctes, fractus utroque tor o.
96

Nu că în nopţile şapte-ai dormit despărţită de. mine Şi pe bărbatul hidos braţele-ţi dalbe l-au strîns, Nu c-ai fi păcătuit, şi mi-eşti martoră, ci că frumuseţii Uşurătatea i-a fost prietenă bună mereu. • .
Unul barbar îi adulmecă urma cu coapsele-ncinse.
Şi dintr-odat' fericit ţine-mi regatul acum. Adu-ţi aminte,-n amarele-i daruri, ce-află Eriphyla,
Iară Creusa în cît chin, măritată, a ars. ,,
Nici o injurie, oare, să nu-mi potolească ea plînsul?
Nici chiar prin viciul său nu-mi pot durere'alina? Zile atîtea trecură şi nu mai simt dor de teatru,
Cîmpului grijă nu-i duc, masa nu-mi poate-ajuta. O, ce ruşine, ruşine, desigur: dar nu, cum se spune,

Nefericitul amor are doar surde urechi. Iată-1 pe-acest comandant ce umplu el cu freamăte vane
Şi cu soldaţii damnaţi Marea-Actiacă mai ieri, Cum o iubire infamă-1 făcu să dea dosul cu flota,-n Fugă cătîndu-şi liman tocmai la capăt de lumi. E a lui Cezar virtutea şi gloria e a lui Cezar:
Mina armată ce-a-nvins arme tot ea a depus. Dar orişicîte veşminte-ţi dădu şi oricîte smaragde (,.v ....
Şi cu-al lor licăr gălbui cîte topaze ţi-a dat, k.
Toate-mi doresc să le văd risipite de-o grea vijelie,
Să nu-ţi rămînă decît apă din ele şi praf. Nu-ntotdeauna senin de sperjurul amanţilor rîde
Jupiter, nici cu urechi surde ignoră ei rugi. ,
Doar aţi văzut cum pe cerul întreg huruieşte un tunet
Şi din eteric lăcaş fulgere cum se reped: ,.....•
Nu fac Pleiadele-acestea şi nici Orionul, ploiosul,; , , Nu cade-aşa, din nimic, fulgerul cel mimat, . ,. Ci pe copile sperjure atunci pedepseşte-le-acela, Pentru că zeul şi el plînse cîndva, înşelat. Vezi, de aceea, să n-ai din Sidon chiar atîtea veşminte, Ca să te temi tu oricînd fi-va Austrul. noros.

II, 17

Să mi te joci cu-n amant, promiţîndu-i o noapte, niinţindu-1,
. E ca şi cum ţi-ai mînji mîinile-n sînge de tot. • I.or li-s profet: părăsit, într-atîta şi-atîta de-amare
Nopţi petrecut-am, zdrobit pe-ambele laturi de pat. ,

.97

Vel tu î antalea moveare ad flumina sorte,
Ut liquor arenti fallat ab ore sitim, Vel tu Sisyphios licet admir ere labores,
Difficile ut toto monte volutet onus : Durius IM *terris nihil est quod vivat amante,*
Nec, modo si sapias, quod minus esse velis. Quem modo felicem invidia admir ante ferebant,
Nune decimo ăămittor vix ego quoque die. Nune iacere e duro corpus iuvat, impia, saxo,
Sumere ei in nostras irita venena manus : Nec Hcet in triviis sieca requiescere luna
Aut per rimosas mittere verba fores. Quod quamvis ita sit, dominam mutare cavebo :
Turn flebit, cum in me senserit esse fidem.

II, 18

Assiduae multis odium peperere querelae:
Frangitur in tacito femina saepe viro. Si quid vidisti, semper vidisse negato:
Aut si quid doluit forte, dolere nega. Quid mea si caniş aetas candesceret annis,
Et faceret scissas languida ruga genas? Ai non Tithoni spernens Aurora senectam
Desertum Eoa passa iacere domo est: Illum saepe suiş decedens fovit in ulnis,
Quam prins adiunctos sedula lavit equos : Illum ad vicinos cum amplexa quiesceret Indos,
Maturos iterum est questa redire dies; *lila deos currum conscendens dixit iniquos,*
Jnvitum et terris praestitit officium; Cui maior a senis Tithoni gaudia vivi,
Quam gravis amisso Memnone luctus erat. Cum sene non puduit talem dormire puellam
Et canae totiens oscula ferre comae. At tu etiam iuvenem odisti me, perfida, cum sis
Ipsa anus haud longa curva futura die. Quin ego deminuo curam, quod saepe Cupida
Huic malus esse solet, cui bonus ante fuit,

98

Poţi sa te miri de tantalica soartă, la fluviu, cum unaa
îi amăgeşte mereu setea gîtlejului ars, Sa» să admiri, în sisifice munci, diticila povară
Cum peste muntele-ntreg se prăvăleşte mereu; Nu e nimic pe pâmînt să trăiască mai dur ca amantul,
Nu-i, şi, de-ai li înţelept, nici n-ai voi-o altfel. Eu, ce-n invidie-adîncă eram socotit fericitul,
Doar la a zecea zi-acum numai abia sînt primit. Astăzi, impie, mi-ar fi mai uşor să m-arunc de pe-o stîncâ.
Sau să îmi iau cu a mea mînă veninul pisat. Nu se mai cade să dorm la răscruci sub sec-sclipătul lunii
Sau prin crăpatele uşi vorbele-mi să le trimit. Chiar de-i aşa, voi avea eu de grijă să nu-mi schimb stăpî
Plînge-va, cînd va simţi cîtă credinţă îi port.

II, 18

Stăruitoarele plîngeri în multe dau naştere urii:
Frîntă-i femeia ades, Ungă bărbatul tăcut. Dac-ai văzut tu ceva, totdeauna să negi că văzut-ai:
Sau, de ceva te-a-ntristat, neagă că te-ar fi-ntristat. Ce, dacâ-n anii cărunţi sclipitor înălbi-mă-va vîrsta,
Sau de obrajii crăpaţi lîncedul rid mi-a brăzda? Doar Aurora, nici ea, nu sfida bătrîneţea lui Tithon,
Nici nu-1 lăsă-n răsărit, într-un lăcaş părăsit. Ea 1-a-ncălzit apunîndă adesea în braţele sale,
Chiar mai nainte de-a-şi la harnică roibii-nhămaţi: Şi, -mbrăţişată cu el, adormind pe la inzii, vecinii,
Că prea devreme se-ntorc zilele plînsu-s-a des. Iară, ureîndu-se-n caru-i, nedrepţi îi numea pe toţi zeii
Şi-şi împlinea pe pământ silnică sarcina sa. Tithon bătrinul, el, viul, mai mari bucurii îi dăduse
Ca întristarea cea grea dup-al său Memnon pierdut. Nu-i fu ruşine să doarmă cu moşul l-aşa o copilă
Şi să îi dea sărutări pe părul cărunt. Tu, dar, perfido, pe mine urîtu-m-ai tînăr, cînd şi tu
însăţi vei fi într-o zi gîrbovă babă,-n curînd. Oare de ce să nu scap eu de grijă, cînd Cupido însuşi
Râu e ades cu cel cu care 'nainte-a fost bun.

99

Nune etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis et externo tineta nitore caput ? Ut natura dedit, sie omnis reeta figura est:
Tur pis Romano Belgicus ore color. Illi sub terris fiarit'mala multa puellae,
Quae mentita suas itrlit inepta comas. De me, mi certe poteris formosa videri;
Mi formosa satis, si modo saepe venis. An si caeruleo qudedam sUa tempora fuco
Tinxerit, ideirco caerula forma bona est? Cum tibi nec fratet net sil tibifiliits ullus,
Frater ego et tibi sim filius unus ego. Ipse tuus semper. tibi sit custodia lectus,
Nec nimis ornată fronte şedere velis. Credam ego narranti, noii committere, famae :
Et terram rumor transilit et măria.

II, 19

Etsi me invilo discedis, Cynthia, Roma,
Laetor quod sifie me devia rura Coles. Nullus erit castis iuvenis corruptor in agriş-,

Qui te blanditiis non sinat esse probam; Nulla neque ante tuas cirietur rixa fenestras,
Nec tibi clamatae somnus amarus erit. Sola eris et soios spectabis, Cynthia, montes
Et pecus et fines pauperis agricolae. lllic te nulii poterunt corrumpere ludi ■-■■
Fanaque peceatis plurima causa tuis : lllic assidue tauros spectabis arantes
Et vitem docta ponere falce comas, Atque ibi rara feres inculta tura sacello,
Haedus ubi agrestes corruei ante focos, Protinus et nuda choreas imitabere sura;
Omnia ab externo sint modo tuta viro. Ipse ego venabor: iam nune me sacra Dianae
Suscipere et Veneri panere vota iuvat : Incipiam captare feras et reddere pinu
Cornua et audaces ipse monere canes;
100
y

aEă — CLUJ —

Tu, chiar acuma, nebuno,-i Imiţi p britami v.r,;ţ;i _„-„
Şi mi te zbengui, pe cap unsă cu-un sclipăt străin? L
Cum a lăsat-o natura, aşa îi stă bine făpturii; ,2^)..
Sulimeneli de la belgi hîde-s pe-un chip de roman, . .-.
Multele rele s-o-ajungă-n pămînt pe copila aceea.
Care, minţind, şi-a vopsit părul, nebuna de ea. Uită acestea şi sigur vei fi pentru mine frumoasă,
Mie frumoasă-ndestul, numai să-mi vii cît mai des, • 30
Oare, de-şi va fi vopsind în albastru vreuna obrajii,
■ Chipu' albastru va fi numai de-aceea plăcut? Cum tu nu ai nici un fiu şi nici frate tu nu ai vreunul,
Frate şi unicul tău fiu îţi voi fi numai eu. însăţi să fii totdeauna a patului tău păzitoare, 35
Dar să nu vrei prea mult cu fruntea ornată să şezi. Faima vorbâreţă eu o voi crede, tu nu-i da prilejul:
Şi pe pămînt, şi pe mări zvonul străbate uşor.

II, 19

Chiar dacă, Cynthia, pleci fără voia-mi din Roma, mă bucur
Că fără mine vei sta în solitare cîmpii. Nu s-a afla în ogoare curate vreun tînăr coruptor,
Să nu te lase să fi castă prin vorbele-i dulci. Nici nu s-a naşte vreo sfadă în faţa ferestrelor tale,
Nici n-o să-ţi fie amar somnul, strigată mereu. Singură, Cynthia, fi-vei şi munţi singuratici privi-vei,
Turma de oi şi-un ogor 1-agricultorul sărac. Nici un spectacol nu poate acolo să mi te corupă,
Nici multe temple ce-ţi sînt pentru păcate motiv. Tauri vedea-vei acolo continuu arînd şi cum viţa
Sub un cosor iscusit lasă-şi cosiţele ei. La sanctuarul uitat vei duce tu rara tămîie,
Unde, pe-un rustic altar, iedul va fi-njunghiat, Iar mai apoi te vei prinde în horă cu pulpele goale;
Toate acestea de-ar fi-n locul ferit de-un străin! Eu voi vîna:-mbrăţişînd de acuma şi cultul Dianei,
Dar îmi va fi de folos Venerei ruga să-mi spun; Sălbăticiuni voi începe să prind şi-ntr-un pin atîrna-voi
Coarnele şi-oi asmuţi cîinii cei ageri chiar eu.

I OCTAViAN GCGS*

CLUJ v

. »* «. X ■"■*■»

io

15

20

Non tamen ut vastos ausim tetnptare leones
Aut celer agrestes comminus ire sues. Haec igitur mihi sit lepores audacia molles
Excipere etstrictofigere avem calamo, Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit et niveos abluit unda boves. Tu quotiens aliquid conabere, vita, memento
Vetăurum paucis me tibi Luciferis. Sic me nec solae poterunt avertere silvae
Nec vaga muscosis flumina fusa iugis, Quin ego in assidua mutem tua nomina lingua :
A bsenti nemo ne nocuisse velit.

II, 20

Quid fles abducta gravius Briseide ? quid fles
Anxia captiva tristius Androtnacha? Quidve mea de fraude deos, insana, fatigas?
Quid quereris nostram sic cecidisse fidem ? Non tam nocturna volucris funesta querela
Attica Cecropiis obstrepit in foliis, Nec tantum Niobe bis sex ad busta, superba,
Sollicito lacrimas defluit a Sipylo. Me licet aeratis astringant brachia nodis
Sint mea vel Danaes condita membra domo, In te ego et aeratas rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaes transiliamque domum: De te quodcumque ad surdas mihi dicitur aures :
Tu modo ne dubita de gravitate mea. Ossa tibi iuro per matris et ossa parentis
(Si fallo, cinis heu sit mihi uterque gravis !) Me tibi ad extremas mansurtim, vita, tenebros.:
Ambos una fides aufcret, una dies. Quod si nec nomen nec me tua forma teneret,
Posset servitium mite tenere tuuin. Septima iam plenae deducitur orbita lunae,
Cum de me et de te compita nulla tacent: Interea nobis non numquam ianua mollis,
Non numquam lecti copia facta tui. Nec mihi muneribus nox ulla est empta beatis: Quidquid eram, hoc animi gratia magna tui.

f02

Nu voi avea cutezanţa s-atac totuşi leii puternici,
Nici de mistreţii de cîmp să mă apropii agil. Doar iepuraşii cei blînzi să îi prind voi avea îndrăzneala
Şi o săgeată de stuh, trasă, în păsări s-o-nfig. Unde ascunde Clitumnus, în crîngul cel sacru, frumoase
Ape, cu unda-i scâldînd boii ca neaua de albi. Cînd o să pui tu, viaţa-mi, la cale ceva, aminteşte-ţi
Că-n mai puţin de o zi eu lîngă tine voi fi. Xu vor putea să m-abată pe mine păduri solitare
Şi-apele mari, rătăcind printre coline cu muşchi, Numele tău să-1 tot schimb, încontinuu vorbind despre tine:
Nimenea nu-i vrea decît răul acelui absent.

II, 20

Ce-mi plîngi mai rău ca răpită Briseis ? ce-mi plîngi speriată

Şi mai amarnic decît roabă-Andromacha fiind? Ce-i osteneşti tu pe zei despre-a mea-nşelăciune, nebuno?
Ce te tot vaieţi c-atît buna-mi credinţă pieri? Pasărea-n doliu nici ea din frunzişul cecropic nu face
Atica a răsuna-n plînsu-i noptatic aşa. Mîndra Niobe, la cele de două ori şase morminte,
Lacrimi atît n-a vărsat de pe Sipylu-ntristat. Mîinile pot să îmi fie legate în noduri de-aramă
Şi-ntr-al Danaei lăcaş trupul să-mi fie zidit, Eu pentru tine, viaţa-mi, voi rupe şi lanţuri de-aramă
Şi voi răzbate şi din turnul Danaei, de fier. Cîte nu-mi spun despre tine, dar spuse-s urechilor surde,
Numai nu te îndoi de gravitatea-mi nici tu. Jur pe-osemintele mamei şi jur pe-osemintele tatei
(Fie cenuşa lor, vai, cruntă cu mine, de mint!)' Că voi rămîne cu tine, viaţa-mi, şi-n hău de tenebre:
Unica zi pe-amîndoi ne va lua într-un crez. Căci, dacă nu m-ar reţine nici numele tău, nici frumuseţea,
Să mă aţină-ar putea dulcea sclavie a ta. Plină se-ntoarce acuma şi luna a şaptea pe crugu-i,
Dar despre noi amîndoi nu tac răspîntii de drum. Ci, între timp, nu o dată fu uşa ta blinda cu mine
Şi nu o dată-am ajuns patul cu tine să-mpart. N-am cumpărat nici o noapte de-acestea prin daruri bogate:
Tot ce eram datorez marelui suflet al tău.

203

Cum te tam mulţi peterent, tu nie una petisti :
Possum ego naturae fitm memiriisse tuăe ? Turn me vel trăgicae vexetis Erinyes et me
Inferno damnes, A'eăce, iudicio, Atque inter Tityi volucres mea poena vagetur,
Tumque ego Sisyphio saxa labore gerant. Nec tu supplicibus me sis venerata tabellis:'
Ultima talis erit, quae mea prima fiăes. Hoc mihi perpetuo ius est, quod solus amator'
Nec cito desisto nec temere incipio.

II, 21

Ah quantum de ine Panthi tibi pagina Jinxit,
Tantum Mi Pantho ne sit amica Vcnus ! Sed tibi iarn viăeor Dodona verior augur?
Vxorem iile tuus pulcher amator habetl Tot noctes periere .' nihil pudet ? aspice, cântat
Liber: tu nimium credula sola iaces. Et nune inter eos tu sermo es, te iile superbus
Dicit se invito' saepe fuisse doini. Dispeream, si quicquam aliud quam gloria de te
Quaeritur: has laudes iile maritus habet. Colchida sic hospes quondam decepit lason ."
Eiecta est tenuit namque Creusa domum. Sic. a Dulichio iuvene est elusa Calypso:
Vidit amatorem paridere vela suum. Ah nimium faciles aurem praebere puellae,
Discite desertae non temere esse bonae ! Huic quoque qui restat, iarn pridem quaeritur alter
Experta in primo, stultă', cavere polei. Nos quoeumque loco, nds omni tempore tecum
Sive aegra pariter sive valenţe sumus.

II, 22

Scis here mi multas pariter placuisse puellas, Scis mihi, Demophoon, multa venire mala.
Nulla meis frustra lustranlur compila plantis, O nimis exitio nata thealra meo,

104

Cind te voiau o mulţime, tu una m-ai vrut doar pe mine :
Pot eu să nu-mi amintesc firea aleasă a ta ? Tragice-atunci urmăriţi-mă, voi, mai degrabă, Eririii,
Şi mă condamnă, Aeac, la judecată-n infern Sau cu-ai lui Tityos vulturi să zboare în juru-mi pedeapsa
Şi în sisifice munci stînca şi eu să o port! Nu prin scrisori rugătoare-i nevoie să-mi ceri ceva mie:
Ultima fi-va la fel ca şi credinţa dintîi. Dintotdeauna aceasta mi-e legea, amant mai aparte:
Nu mă opresc dintr-odat', nici nu încep fără rost.

II, 21

Ah, cît în pagina sa plăsmuitu-ţi-a Panthus de mine,
Venus lui Panthus cu-atît nu-i fie prietenă doar! însă acuma îţi par mai dibace augur ca Dodona?
Are frumosu-ţi amant, are o soaţă şi el! Nopţi risipite! şi nu i-e ruşine? priveşte, el cîntă
Liber: tu singură-acum, foarte credulă, tu zaci.' Eşti între ei un motiv de discuţii şi el se făleşte
Că pe acasă ades, fără s-o vrea, tu i-ai fost. Gloria numai, să mor, şi nimic altceva ei prin tine'
Cată: aşa un triumf are bărbatul acum. Iason aşa o-nşelă el, ca oaspe, pe cea din Colchida:
O alungă de la el, căci pe Creusa ţinea. Astfel Calypso de tînărul dulichian fu minţită:
Ea îl văzu pe amant pînze la vînt întinzînd. Vai, o copile, ce-atît de uşor vă plecaţi voi urechea,
De la lăsate-nvăţaţi: nu mai fiţi bune-n zadar. Chiar şi acelui statornic ea-i cată de mult pe un altul:
După-ncercarea dintîi,' proasto,-ai putea să te temi. Eu în tot locul şi-n orişice timp voi rămîne cu tine,
Fie bolnavă, ori că tu sănătoasă vei fi.

II, 22

Ştii că mai ieri îmi plăcură mai multe copile deodată, Ştii, Demophoon, de-aici relele cîte le-am tras.
Nu *a* călcat în zadar nici un loc de-ntîlnire de pâsu-mi, O, voi, teatre, sînteţi doar spre pierzania mea,

105

Sive aliquis molii diducit candida gestu
Brachia seu varios incinit ore modos I Interea noştri quaerunt sibi vulnus ocelli,
Candida non tecto pectora si qua sedet, Sive vagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos medio vertice gemma tenet. Quae si forte aliquid vultu mihi dura negarat,
Frigida de tota Jronte cadebat aqua. Quaeris, Demophoon, cur sim tam mollis in omnes ?
Quod quaeris, ,,quare" non habet ullus amor. Cur aliquis sacris laniat sua brachia cultris,
Et Phrygis insanos caeditur ad numeros ? Vnicuique dedit vitium natura creato:
Mi fortuna aliquid semper amare dedit: Me licet et Thamyrae cantoris fata sequantur,
Numquam ad formosas, invide, caecus ero. Sed tibi si exiles videor tenuatus in artus,
Falleris: haud umquam est culta labore Venus, Percontere licet: saepe est experta puella
Officium tota nocte vaiere meum. Iuppiter Alcmenae geminas requieverat Arctos,
Et caelum noctu bis sine rege fuit, Nec tamen idcirco languens ad fulmina venit:
Nullus amor vires eripit ipse suas. Quid ? cum e complexu Briseidos iret Achilles,
Num fugere minus Thessala tela Pkryges ? Quid? ferus Andromachae lecto cum sur ger et Hector,
Bella Mycenaeae non timuere rates ? Iile vel hic classes poterat vel perdere muros.
Hic ego Pelides, hic ferus Hector ego. Aspice, uti caelo modo sol modo luna ministret:

Sic etiam nobis una puella parum est. Altera me cupidis teneat foveatque lacertis,
Altera si quando non sinit esse locum, Aut si forte irata meo sit facta ministro,
Ut sciat esse aliam, quae velit esse mea. Nam melius duo defcndunt retinacula navim,
Tutius et geminos anxia mater alit. Aut si es dura nega: sin es non dura, venito.
Quid iutoai a, nullo ponere verba loco ? Hic utius dolor est ex omnibus acer amanţi, Speranti subite si qua venire negat.

im

Albele braţe-ntr-un gest mlădios de-şi desface vreuna.
Sau diferite-armonii le modulează din glas! Ochii-mi îşi caută rana-ntre timp, dacă sade vreuna
Mai frumuşică şi cu sînul lăsat dezgolit Sau dacă curg peste-o frunte aleasă şuviţe rebele,
Ce sînt ţinute de o gemmă de India-n coc, Care, de mi-ar refuza ea ceva cu privirea severă,
Ar picura de pe-a mea frunte sudorile reci. Tot mă întrebi, Demophoon, de ce sînt eu gingaş cu toate?
Că mă întrebi: pe „de ce" nu-1 are nici un amor. Braţele unul de ce îşi sfîşie cu sacra custură
Şi-i mutilat într-un ritm groaznic de nai frigian? Ci fiecărui creat îi dădu cîte-un viciu natura:
Soarta, ea, mie mi-a dat pururi ceva să iubesc. A cîntăreţului soartă, Thamyras, să-mi fie lăsată,
Pentru frumoase n-oi fi orb eu, pizmaşule,-n veci. Dar dacă-ţi par eu cu trupul subţire lipsit de vigoare,
Te amăgeşti: nu mi-a fost Venera chin niciodat'. Poţi iscodi: s-a convins ea, copila, în faptă adesea
Că datoria mi-o fac noaptea întreagă zelos. Jupiter, îngemănînd Marea Ursă, dormi cu Alcmena
Şi două nopţi a rămas cerul de rege lipsit, Totuşi el nu s-a întors vlăguit de aceea la fulger:
Nici un amor nu îşi ia forţele sale chiar el. Cum? au fugit mai puţin de tesalice lănci frigienii,
Cînd el, Achille, plecă de Tal Briseidei sin? Cum? din culcuşu-Andromachăi cînd Hector sculatu-s-a, crudul,
Nu s-au temut în război mycenienele năvi? Ei fură-n stare-a distruge şi flota, şi zidul cetăţii:
Eu Peleianu-s aici, eu sînt şi Hector cel crud. Uită-te cum şi pe cer e cînd soarele-n faptă, cînd luna:
Astfel şi mie îmi e doar o copilă puţin. Una mă aibă cu-aprinsele-i braţe ţinut strîns la sînu-i,
Cînd nu îngăduie s-am alta un loc lîngă ea, Sau, de se-arată cumva mînioasă pe sluga-mi, să ştie
Că mai există şi-ar vrea alta să fie a mea. Ci e ţinută mai bine o navă de două odgoane;
Mama hrăneşte doi prunci mult mai lipsită de griji. Dacă eşti dură, tu, neagă, dar, dacă nu eşti, atunci vino.
Ce-ţi foloseşte s-arunci vorbe atîtea în vînt? Pentru amant, din durerile toate, aceasta-i mai cruntă:
La cel ce speră deodat'ea să refuze-a veni.

107

Quanta Uium toto versant suspiria lecto,
Cum recepi, quem non ncverit illa, putat.
Et rursus puerum quaerendo audita fatigat,
Quem, quae soire timet, quaerere plura iubeţ.

II, 23

Cui fuit indocti fugienda haec semita vulgi,
Ipsa petita lacu nune mihi duleis aqua est. Ingenuus quisquam alterius dat inunera servo,
Ut promissa suae verba ferat dominae ? Et quaerit totiens : „quaenam nune porticus illam
Integit ?" et „campo quo movet illa pedes?" Deinde unde pertuleris, quos dicit fama, labores
Herculis, ut scribat: „muneris ecquid habes ?" Cernere uti possis vultum custodis amari,
Captus et immunda saepe latere casa? .. Quam care semel in toto nox vertitur anno I
Ah pereant, si quos ianua clausa iuvat! Contra, reiecto quae libera vădit amictu,
Custodum et nullo saepta timore, placet. Cui saepe immundo Sacra conteritur Via socco,
Nec sinit esse moratn, si quis adire velit. Differet haec numquam nec poscet garrula, quod te
Astrictus ploret saepe dedisse pater, Nec dicet „timeo, propera iam surgere, quaeso;
Infelix, hodie vir mihi rure venit." Et quas Euphrates et quas mihi misit Orontes,
Me iuuerint: nolim furta pudica tori ; Libertas quoniam nulii iam restat amanţi :
Nullus liber erit, si quis amare volet.

II, 24

„Tu Icqueris, cum sis iam noto fabula libro
Et tua sit toto « Cynthia » lecla foro : Cui non his verbis aspergat tempera sudor? Aut pudor ingenuus, aut reticendus amor."

108

Cîte' suspine-1 cuprind pe acela-ntorcîndu-1 în patu-i, Şi îşi închipuie cum stă ea c-un necunoscut.
îl chinuieşte pe sclav, întrebîndu-1 din nou ce îi spuse, Cui îi e frică de cît ştie îi cere mai mult.

II, 23

Mie, fugind de cărarea bătută de vulgul, profanul,
Apa stătută din chiup dulce îmi pare acum. Sclavului altuia daruri îi dă oarecare, ce-i liber,
Ca de la doamna sa să-i ducă cuvîntul promis ? Şi-1 tot întreabă: „Pe care Cîmp, oare, aceea-şi îndreaptă
.Paşii?" şi „Care portic o tăinuieşte acum?" Iar, după ce-i fi plinit a' lui Hercule munci, cum le zice
Faima, ea îţi va fi scris: „Daruri tu, oare, mai ai?" îi vei putea admira unui paznic amarnic figura,
Şi vei zăcea tot ascuns des în şopronul murdar? Şi cît de scump se întoarce a noapte-n tot anul!
Piară la cine îi e uşa închisă pe plac! Ceea ce liberă merge, cu vălul lăsat de o parte,
Fără de frică, făr'de paznici îmi este pe plac. Căreia Via cea Sacră-i toceşte călcîiul, prăfosul,
Şi nu te-amînă, de vrei cumva să treci pe la ea. Nu te-ar vorbi niciodată şi nici guralivă n-ar cere
Ce ţi s-ar plînge mereu tatăl zgîrcit că ţi-a dat, Nici nu-ţi va spune: „Mă tem, de la ţară se-ntoarce azi soţu-mi,
Haide grăbeşte-te, vai, scoală-te iute, te rog." Cele pe cari Eufratul şi-Orontele mi le trimite,
.Fie mă ţină: nu-mi plac pudice furturi în pat. Pentru că nu-i mai rămîne nici unui amant libertatea:
Nimenea liber n-ar fi, cine-ar voi a iubi.

11,24

„Tu mai vorbeşti, cînd prin cartea-ţi faimoasă-ai ajuns de poveste
Şi cînd pe «Cynthia » ta forul întreg o citi? Cui nu i-ar umple sudorile fruntea 1-aceste cuvinte?
Ori eşti din fire curat, ori ţi-e amorul de-ascuns."

109

Quod si tam facilis spiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitiae dicerer esse caput, Nec sic per totam infamis traducerer urbem,

Urerer et quamvis, nomine verba daretn. Quare ne tibi sit mirum me quaerere viles:
Parcius infamant: num tibi causa levis ? 10?
Et modo pavonis caudae flabella superbae
Et manibus dura frigus habere pila Et cupit iratum talos me poscere eburnos,
Quaeque nitent Sacra vilia dona Via. Ah, peream, si me ista movent dispendia: sed me 15
Fallaci dominae iam pudet esse iocum. Hoc erat in primis quod me gaudere iubebas ?
Tam te formosam non pudet esse levem ? Una aut altera nox nondum est in amore peracta.,
Et dicor lecto iam gravis esse tuo. 20-
Me modo laudabas et carmina nostra legebas :
Iile tuus pennas tam cito vertit amor?
Contendat mecum ingenio, contendat et arte,
In primis una discat amare domo •' Si libitum tibi erit, Lernaeas pugnet ad hydras 25
Et tibi ab Hesperio mala dracone ferat, Taetra venena libens et naufragus ebibat undas
Et numquam pro te deneget esse miser (Quos utinam in nobis, vita, experiare labores !) :
Iam tibi de timidis iste protervus erit, 30"
Qui nune se in tumidum iactando venit honorem :
Discidium vobis proximus annus erit. At me non aetas mutabit tota Sibyllae,
Non.labor Alcidae, non niger iile dies. Tu mea compones et dices : „ossa, Properti, 35
Haec tua sunt: eheu tu mihi certus eras, Certus eras eheu, quamvis nec sanguine avito,
Nobilis et quamvis non ita dives eras." Nil ego non patiar, numquam me iniuria mutat:
Ferre ego formosam nullum onus esse puto. 40
Credo ego non paucos ista periise figura,
Credo ego sed multos non habuisse fidem. Parvo dilexit spatio Minoida Theseus,
Phyllida Demophoon, hospes uterque malus.
110
Căci, dacă Cynthia mi-ar fi făcut ea pe plac prietenoasă, 5
Nu s-ar fi spus cum că sînt al răutăţilor cap. Nici chiar atît de infam nu treceam eu în urbea întreagă
Şi,-oricît de mult aş fi ars, numele i-1 tăinuiam. Nu te mira, aşadar, de le caut pe cele mai lesne:
Ele-njosesc mai puţin: pare-un motiv ne-nsemnat? 10
Ba evantaie din coada superbă-a păunului numai.
Ba cîte-un glob de cristal rece să-i ţină la mîini, Şi, mîniat, vrea să-i cumpăr şi zaruri de fildeş, şi cîte
Cele nimicuri ce pe Via cea Sacră lucesc. O, dar să mor, de mă mişcă cumva cheltuielile-acestea, 15
Ci mi-e ruşine să-i fiu doamnei viclene prîsnel. Asta era tot ce tu-mi porunceai mai întîi să mă bucur ?
Tu, o frumuseţe, să fii mîrşavă nu-i ruşinos? Nu pterecuserăm încă o noapte sau două-n amoruri,
Şi mi s-a spus că îi sînt patului tău de prisos. 20
Mă lăudai altădată şi chiar îmi citeai poezia:
Chiar aşa iute şi-a-ntors aripa-amorul de-atunci?
Lupte-se le cu talentu-mi, se lupte cu arta-mi oricine,
Dar se învеţe-a iubi doar un lăcaş mai întîi. De-1 vei iubi, va lupta el cu hydre din Lerna şi mere 23
îţi va aduce de la hesperianul dragon. Vesel şi negre otrăvuri, şi apă-ar sorbi-n naufragiu.
Şi pentru tine nicicînd n-ar refuza nici un chin. {O, de-aş putea istovi toate caznele-acestea eu, viaţa-mi!):
Tu îl vei crede timid tot pe acel desfrînat, 30
Care acuma îţi vine în graţii, umflîndu-se-n fală:
Nu o să treacă un an pînă vă veţi despărţi. Nu m-ar schimba nici întreaga etate-a Sibyllei pe mine,
Nici ale-Alcidului munci, nici ziua' neagră, nici ea. Tu mă vei strînge din scrum şi vei zice: „Properţiu, acestea-s 33
Oasele tale, ehei, tu îmi erai credincios, Tu îmi erai credincios, chiar de sîngele tău, strămoşescul,
Nu a fost nobil şi chiar dacă n-ai fost prea bogat." Nu e nimic să nu-ndur, nedreptatea nicicînd nu mă schimbă:
Cît pe frumoasa o ţin, nici o povară nu-i grea. 40
Cred eu că nu pe puţini i-a pierdut frumuseţea aceasta,
Cred eu, ci totuşi prea mulţi nu i-au rămas credincioşi. Pe Minoida Theseu prea puţin a iubit-o, pe Phyllis
Demophoon, amîndoi oaspeţi la fel de-nrăiţi.
111
Iam tibi lasonia nota est Medea carina Et modo servato sola relicta viro.
Dura est, quae multis simulatum fingit amorem, Et se plus uni si qua parare potest.
Noii nobilibus, noii conferre beatis:
' Vix venit extrema qui legat ossa die ;
Hi tibi nos erimus : sed tu potius precor ut me Demissis plangas pectora nuda comis.

II, 25

Unica nata meo pulcherrima cura dolori,
Excludit quoniam sors mea „saepe veni", Ista meis fiet notissima forma libellis,
Calve, tua venia, pace, Catulle, tua. Miles depositis annosus ' secubat armis,
Grandaevique negant ducere aratra bov»s, Putris et in vacua req'uiescit navis arena,
Et vetus in templo bellica parma vacat: At me ab amore tuo diducet nulla senectus,
Sive ego Tithonus sive ego Nestor ero. Nonne fuit satius dur o servire tyranno
Et gemere in tauro, saeve Periile, tuo ? Gorgonis et satius fuit obdurescere vultu?
Caucasias etiam si pateremur aves ? Sed tamen obsistam teritur rubigine mucro
Ferreus et parvo saepe liquore silex : At nullo dominae teritur sub limine amor, qui
Restat et immerita sustinet aure minas. Ultro contemptus rogat et peccasse fatetur
Laesus et invitis ipse redit pedibus. Tu quoque, qui pleno fastus assumis amore,
Credule, nulla diu Jemina pondus habet. Ah quisquam in mediis per solvit vota procellis,
Cum saepe in portu fracta carina natet ? A ut prius infecto deposcit praemia cursu,
Septima quam metam triverit ante rota? Mendaces ludunt flatus in amore secundi ;
Siqua venit sero, magna ruina venit.
112
Ştii tu de-acurna povestea Medeei şi-a navei lui Iason,

Cum chiar bărbatul salvat o părăsi mai apoi. I)ură-i şi-aceea ce-nşală mai mulţi cu iubiri prefăcute
Şi e în stare-a se da mai mult de unuia doar. Nu mi te-ncrede în nobili şi nici în bogaţi nu te-ncrede:
Greu ar veni să îţi ia casele,-n ultima zi; Eu voi fi-acela: ci mult mai degrabă mă rog ca pe mine
Tu, despletită şi cu pieptul tău gol, să mă plîngi.

II, 25

Unică, tu, preafrumoaso, născută stăpină-a durerii-mi,
Soarta fiindcă m-opri „vino, adesea" să-ţi spun, Fie prin cărţile mele frumuseţea frumseţii aceasta,
Calvus, iertare îţi cer, iartă, Catulle, şi tu. Armele sale lăsîndu-şi, bătrînul soldat doarme singur,
Boii de ani încărcaţi plugul nu vor a-1 purta, Putredă nava îşi află odihna-n liniştea arinei,
Scutul războinic, bătrîn, zace în templu şi el: Nu m-ar abate nicicînd bătrîneţile de la amoru-ţi,
Fie Tithonus să fiu, fie că Nestor aş fi. Nu era oare mai bine-a-1 slujii pe tiranul, cumplitul,
Să fi gemut dintr-al tău taur, Perillus hain? Mult, mult mai biue-ar fi fost să-mpietresc de-a Gorgonei privire;
Chiar de aş fi îndurat pasărea din Caucaz ? Totuşi m-opresc. Se tocesc de rugină şi săbii fieroase;
Silexul şi el ades rosu-i de picurul mic: însă nicicînd nu se frînge amorul în pragul stăpînei: ,■'■""
Stăruie şi pe nedrept rabdă-i urechea mustrări. Dispreţuit chiar, se roagă, rănit, c-a greşit se confie
Şi se întoarce cu-ai săi paşi şovăielnici chiar el. Tu, care-n culmea iubirii te umfli în pene, credule,
Nici o femeie nu e stabilă timp îndelung. Cine cu voia-mplinită se roagă în toiul furtunii,
Cînd se scufundă ades frîntă corabia-n port? Premiul cine şi-1 cere 'nainte de cursa-ncheiată.
Roata cît nu a atins borna-n al şaptelea rînd? înşelătoarele vînturi se joacă-n amorul ferice,
Iar, dacă vine tîrziu, vine ruina mai grea.

113

Tu tamen interea, quamvis te diligat illa,
In tacito coMbe gaudia clausa sinu. Namque in amore suo semper sua maxima cuique
Nescio quo pacto verba nocere solent. Quamvis te persaepe vocet, semel ire memento :
Invidiam quod habet, non solet esse diu. At si saecla forent antiquis -\-grata puellis,
lissem ego, quod nune tu: tempore vincor ego Non tamen ista meos mutabunt saecula mores :
Unus quisque sua noverit ire via. At vos, qui officia in multos revocatis amores,
Quantum sic cruciat lumina vestra dolor ! Yidistis pleno teneram candore puellam,
Vidistis fuscam, ducit uterque color: Vidistis quandam Argiva prodire figura,
Vidistis nostras, utraque forma răpit: lllaque plebeio vel sit sandycis amictu,
Haec atque illa mali vulneris una via est; Cum satis una tuis insomnia portet ocellis,
Una sit et cuivis femina multa mala.

II, 26

Yidi te jn *somnia fracta, mea vita, carina*
Ionio lassas ducere rore manus, Et quaecumque in me fueras mentita fateri,
Nec iam umore graves tollere posse comas, Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen, *5*
Aurea quam molii tergore vexit ovis. Quam timui, ne forte tuum mare nomen haberet,
Atque lua labens navita fleret aqua ! Quae turn ego Neptuno, quae turn cum Castore fratri,
Quaeque tibi excepi iam, dea Leucothoe ! 10
At tu, vix primas extollens gurgite palmas,
Saepe meum nomen iam peritura vocas. Quod si forte tuos vidisset Glaucus ocellos,
Esses Ionii facta puella maris, Et tibi ob invidiam Nereides increpitarent, 15
Candida Nesaee, caerula Cymothoe.

HO

114

Tu, mai încalţe, oricît te iubeşte pe tine aceea,
Ţine-ţi extazul ascuns bine în pieptul tăcut. 30
Căci totdeauna-n amor pe oricare cuvintele sale,
Cele mai mari, nu ştiu cum, obişnuiesc a-1 răni. Oricît de mult te-ar chema, aminteşte-ţi să mergi doar o dată:
Tot ce invidie dă n-are-obicei a dura. Dar, de ar fi a' copilelor antice veacuri plăcute, 35
Eu aş fi fost ce eşti tu: numai de timp sînt învins, Totuşi nici secolu-acesta nu-mi poate schimba obiceiul:
Ştie oricare a sa cale ce o va urma. Voi însă, care vă puneţi în slujba mai multor amoruri,
Cum vă crucific'-atunci ochii durerea cea grea. 40
Dacă vedeţi o copilă gingaşă, în plină candoare,
Sau una bună vedeţi, două culori vă răpun; Dac-o vedeţi pe vreuna trecînd c-o statură argivă,
Sau de-ale noastre vedeţi, două frumseţi vă răpesc: Fie în văl plebeian, ori să-i fie de purpură vălul, 45
Una şi alta-s tot o cale spre rănile mari; Una, şi e de ajuns să-ţi aducă în pleoape nesomnul,
Doar o femeie, şi-oricui relele multe-i sosesc.

II, 26

Mi te-am văzut, o, viaţa-mi, în vis, cu corabia frîntă.
Ionica rouă lovind cu ostenitele-ţi mîini, Şi-oricît ai recunoscut că ai fost mincinoasă cu mine,
Tot nu puteam să-ţi ridic pletele grele de stropi, Cum legănată fu Helle şi ea-n purpuriile valuri, 5
Dusă în spatele-i lin de un berbece-auriu. Cît m-am temut să nu aib-al tău nume-acea mare
Şi să nu plingă, purtat de-apele tale, -un năier. Cît m-am rugat lui Neptun şi cît fratelui geamăn cu Castor,
Cît şi de tine atunci, zee, Leucothoe! 10
Dar, înălţîndu-ţi din hăul de ape a' palmelor vîrfuri,
Des, tu aproape pierind, numele mi-1 pomeneai. Dacâ-ţi vedea ochişorii atuncea Glaucus, pe tine
Te-ar fi făcut ca pe o fiică a Ionicei Mări, Şi nereidele-atuncea strigau de invidie-n contra-ţi, 15
Candida Nesaee şi Cymothoe de azur.

115

Sed tibi subsidio delphinum currere vidi,
■*Qui, tuto, Arioniam vexerat ante lyram. lamque ego conabar summo me mittere saxo,.*
Cum mihi discussit talia visa metus. Nune admirentur quod tam mihi pulchra puella
Serviat et tota dicar in urbe potens. Nori; si Cambysae redeant et flumina Croesi,
Dicat: „De nostro surge, poeta, toro." Nam mea cum recitat, dicit se odisşe beatos :

Carmina tam sancte nulla puella colit. Multum in amore fides, multum constantia prodest \ *Qui dare multa potest, multa et amare potest. '*
Seu mare per longum mea cogitet ire puella, liane sequar et fidos una aget aura duos Unum litus erit sopitis unaque tecto
Arbor, et ex una saepe bibemus aqua, Et fabula una duos poterit componere amantes,
Prora cubile mihi seu mihi puppis erit. Omnia perpetiar: saevus licet urgeat Eurus
Velaque in incertum frigidus Auster agat, Quicumque et venti miserum vexastis Ulixen Et Danaum Euboico littore miile rates, Et qui movistis duo -j-littora, cum rudis Argus
Dux erat ignoto missa columba mari. lila meis tantum non umquam desit ocellis,
Incendat navem Iuppiter ipse licet. Certe isdem nudi pariter iactabimur oris :
Me licet unda ferat, te modo terra tegat. Sed non Neptunus tanto crudelis amori, Neptunus fratri par in amore Iovi. Testis Amymone, latices cum ferret, in arvis
Compressa et Leamae pulsa tridente palus. Iam deus amplexu votum persolvit, at illi
Aurea divinas urna profudit aquas. Crudelem et Borean rapta Orithyia negavit: . fiic deus et terras et măria alta domat. Crede mihi, nobis mitescet Scylla nec umquam
Alternante vorans vasta Charybdis aqua, Ipsaque sidera erunt nullis obscura tenebris :
Purus et Orion, purus et Haedus erit. Quod mihi si ponenda tuo sit corpore vita, Exitus hic nobis non inhonestus erit.
116

Şi am văzut cum îţi fuge în sprijin delfinul, acelaşi,
Care a dus altădat' lyra lui Arion, cred. Eu mă sforţam să m-arunc de pe vîrful de stîncă,
Teama cînd îmi risipi visele-acestea de tot. Mire-se-acuma c-aşa o frumoasă copilă-mi slujeşte
Urbea întreagă; de-acum zică-mi că sînt iscusit. Nu, să-i revină şi rîuri de a' lui Cambyses şi Croesus,
N-ar zice ea nici atunci: „Pleacă-mi, poete, din pat." Cînd mă recită, ea spune mereu că urăşte bogaţii;
Nici unei fete cu-aşa cult sfînt nu-i plac poezii. Mare-i puterea-n amor, a credinţei, şi-i mare-a constanţei:
Cel care poate da mult, mult e în stare-a iubi. Dar, de şi-ar pune în gînd să se ducă pe mare copila-mi,
Eu aş urma-o, şi-un vînt, doi, ar purta credincioşi. Unul, cel ţărmur de-odihnă şi acoperişul, un arbor
Unic, şi apă vom bea, tot din aceeaşi, noi doi. Singură-o seîndură, doi, va putea să împace amanţii,
Fie că pat îmi va fi prora sau pupa-mi va fi. Toate le voi pătimi, de-ar sufla el, Eurul sălbatic,
Ori de mi-aduce în van pînza Austrul gheţos; Vînturi, pe voi, ce nesigur pe bietul Ulysse-1 purtaraţi
Şi pe-euboeicul ţărm mii de corăbii greceşti, Voi, ce-aţi mişcat două ţărmuri cînd Argo, stîngacea, pe
Necunoscută, avu o porumbiţă cîrmaci, Cît n-ar lipsi ea deloc dinaintea privirilor mele,
Jupiter însuşi, chiar el, navei îi poate da foc. Goi ne vom zbate, desigur, spre-acelaşi liman împreună:
Unda mă poarte cînd tu-i fi-acoperită-n pămînt. Crud nu va fi nici Neptun cu-o iubire atîta de mare,
El ce-n amor e egal, frate cn Joe, Neptun. Martoră mi-e Amymone, iubită pe cîmp, ducînd apă;
Zmîrcul din Lerna, şi el, aprig lovit de trident. Zeu-şi ţinu juruinţele îmbrăţişării, şi-atuncea
Ape divine-i turnă ei în urcioru-auriu. Şi Orithyia răpită negă cum că Boreas crud fu:
Zeu-mblînzeşte şi munţi, şi adîncatele mări. Crede-mă, blîndă ne-a fi nouă Scylla, şi hîda Charybda
Ne ne va soarbe nicicînd în alternîndu-i talaz. Astrele înseşi n-ar fi de tenebre nici una umbrite:
Şi Orionul senin fi-va, şi Iedul, senin. Ci, de ar fi să îmi las chiar acuma viaţa la sînu-ţi,
Nici acest fel de sfîrşit nu ne-ar părea ruşinos.

in

//, 27

El vos incertam, mortales, funeris horam
Quaeritis, et qua sit mors aditura via, Quaeritis et caelo, Phoenicum inventa, sereno,
Quae sit stella homini commoda quaeque mala. Seu pedibus Parthos sequitur seu classe Britannos,
Et maris et terrae caeca pericla viae; Rursus et obiectum jletis caput esse tumultu,
Cum Mavors dubias miscet utrimque manus; Praeterea domibus flammam metuisque ruinas,
Neu subeant labris pocula nigra tuis. Solus amans novit, quando periturus at a qua
Morte, neque hic Boreae flabra neque arma timet lam licet et Stygia sedeat sub arundine remex,
Cernat et injernae tristia vela ratis .' .S'(modo clamantis revocaverit aura puellae,
Concessum nulla lege redibit iter.

II, 28

luppiter, afjectae tandem miserere puellae:
Tam formosa tuum mortua crimen erit. Venit enim tempus, quo torridus aestuat aer,
Incipit et sicco fervefie terra Cane. Sed non tam ardoris culpa est neque crimina caeli,
Quam totiens sanctos non habuisse deos. Hoc perdit miseras, hoc perdidit ante puellas :
Quidquid iurarunt, ventus et unda răpit, Sum sibi collatam doluit Venus ipsa paremque ?
Prae se formosis invidiosa dea est. An contempla tibi lunonis templa Pelasgae ?
Palladis aut oculos ausa negare bonos ? Semper, fcrmosae, non nostis parcere verbis.
Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit. Sed tibi vexatae per multa pericula vitae
Extremo venit mollior hora die. Io versa caput primos mugiverat annos :
Nune dea, quae Nili /lumina vacea bibit. Ino etiam prima terris aetate fugata est:
Hanc miser implorat navita Leucoţhoen.
118

II, 27

Voi căutaţi, muritori, să aflaţi şi nesigura oră
A-nmormîntării, şi ce drum are moartea-a urma, Voi şi pe cerul senin cu a fenicienilor artă
Steaua căţaţi care-i e omului bună sau rea, Fie că parthii-i urmezi pedestraş ori cu flota, britanii,
Şi pe uscat, şi pe mări-oarbe pericole-n drum; Plîngeţi apoi că v-aţi pus în primejdie capul în luptă,
Dubii cînd Marte-ncleştă ambele trupe-n asalt Vă îngrozeşte al casei incendiu, a casei ruină,
Cupele negre să nu-ţi vatăme buza cumva. Singur amantul cunoaşte şi cînd va pieri, de ce moarte,
Suflul lui Boreas nici arme nu-1 pot înfrica. Poate şedea ca vîslaş sub a Stygiei trestii cătînd spre
Pînzele negre de la nava ce duce-n Infern, Numai să-1 cheme-adierea copilei strigîndu-1,
Şi s-ar întoarce pe-un drum nici de o lege lăsat.

II, 28

Jupiter, ai îndurare,-n sfîrşit, de copila-mi bolnavă:

O frumuseţe aşa, moartă, o crimă ţi-ar fi. Căci a venit şi răstimpul cînd aer torid începu să adie
Şi de canicula grea fierbe pămîntul încins. Nu-i însă vina atîtei călduri, nici a cerului crimă,
Ci că jigni ea ades numele sfinţilor zei. Asta le pierde sărmanele, asta pierdut-a copile:
Ceea ce ele jurau vîntul şi valul duceau. S-a supărat oare Venus cu ea că a fost comparată?
Invidiază-ndestul zeea frumseţi ca şi ea. Oare-ai privit cu-ngîmfare la templul Iunonei Pelasge?
Sau cutezat-ai să-i negi Pâlladei ochii frumoşi? Voi totdeauna, frumoase, nu ţineţi cuvintele-n frîie.
Limba-ţi făcu acest rău, asta frumseţea-ţi dădu. Dar, în această viaţii, zbătută-n pericole-atîtea.
Vine un ceas mai plăcut tocmai în ultima zi. Io, cu forma schimbată, mugea-n primii ani, şi juninca
Iat-o zeiţă ac«m, ea, ce bea apă din Nil. Ino, şi ea, rătăce» pe pămînt în juneţea-i, şi-acuma
Leucothoei, ebiar ei, roagă-se bietul năier.
119
Andromede monstris fuerat devota marinii :
Haec eadem Persei nobilis uxor erat. Callistc Arcalios erraverat ursa per agr os 1
Haec nocturna suo sidere vela regit. Quod si forte tibi properarint fata quietem,
lila sepulturae fata beata tuae. Narrabis Semelae, quo sit formosa periclo,
Credet et illa, suo docta puela malo ; Et tibi Maeonias inter heroidas omnes
Primus erit nulla non tribuente locus. Nune, utcumque potes, fato gere saucia morem :
Et deus et durus vertitur ipse dies. Hoc tibi vel-poterii, coniunx, ignoseere Iuno:
Frangitur et Iuno, siqua puella perit. Deficiunt magico torti sub carinine rhombi,
Et iacet extincto laurus adusta foco, iam Luna negat totiens descendere caelo, U Nigraque funestum concinit omen avis. Etna ratis fati nostros portabil am'ores
Caerula ad infernos velificala lacus. Si non unius, quaeso, miserere ăuorum.
Vivam, si vivet: si cadet illa, caiam. Pro quibus optatis sacro me carinine damno :
Scribam ego ,,per magnum salva puella lovem ;" Ante tuosqne pedes illa ipsa adoperta sedebit,
Narrabitque seâens longa pericla sua. Haec tua, Persephonc, maneat clementia, nec tu,
Persephonae coniunx, saevior esse velis. Sunt apud infernos tot milia formosarum:
Pulchra sit in superis, si licet, una locis. Vobiscum est Iops, vobiscum candida Tyro,
Vobiscum Europe nec proba Pasiphae, Et quot Troia tulit vetus et quot Achaia formas,
Et Phoebi et Priami diruta regna senis: Et quaecurnque erat in numero Romana puella,
Occidit: has omnes ignis avarus habet. Nec forma aeternum aut cuiquam est fortuna perennis
Longius aut propius mors sua quemque manet. Tu quoniam es, mea lux, magno dimissa periclo,..
Munera Dianae debita redde choros, Redde etiam excubias divae nune, ante iuvencae,
Votivas noctes et mihi solve decern.
120
Monştrilor celor marini Andromeda le fu închinată:
Totuşi chiar ea lui Perseu soaţă aleasă i-a fost. A rătăcit ca ursoaică,-n arcadice cîmpuri, Callisto:
Duce cu stelele ei vele noptatice-acum. Ci, dacă soarta acum ţi-ar grăbi cea din urmă odihnă,
Ziua-ngropării, chiar ea, soartă ferice ţi-ar fi. ,
Tu povesti-vei Semelei primejdia ce-i o frumoasă,
Doctă copilă,-ntr-al său rău, te va crede şi ea. Din eroinele maeoniene, din toate, nici una
Nu s-a afla să nu-ţi dea ţie chiar locul dinţii. Cît poţi acuma, bolnavă, supune-te legilor sorţii:
Zeul şi ziua cea rea însăşi se poate schimba. Iuno, şi ea, ca soţie, în stare va fi să te ierte:
Cînd o copilă-a pierit, Iuno-i zdrobită şi ea. .. . ■ Ku-s în putere prîsnele-nvîrtite-n descîntecul magic,
Laurul zace pîrlit şi el pe focul cel stins. Luna, nici ea, nu mai vrea să coboare atîta din ceruri,
Pasărea neagră, şi ea, cîntă de rău prevestiri. I'na, o barcă a sorţii purta-va a' noastre amoruri,
Pînze de-azur întinzînd către-al infernului lac. Dacă nu uneia, dă-ne, mă rog, 1-amîndoi îndurare:
De va trăi, să trăiesc: de va cădea ea, să cad. Pentru aceasta-nchina-voi o sacră cîntare: „Prin bunul
Joe, copila," aşa scrie-voi, „s-a întremat;" Acoperită, ea însăşi şedea-va 1-a' tale picioare
Şi-a povesti ea şezînd mare primejdia sa. Dă-ne şi tu, Persephone.-ndurarea şi tu,-al Persephonei
Soţ, nu voi să ne fii nici tu mai crud decît ea." Sînt în infern mii şi mii dintre cele frumoase;
Fie şi-aici, pe pămînt, una frumoasă, cu noi. Este Iope cu voi, tot cu voi e şi candida Tyro,
E Europa cu voi, e şi Pasiphae cea rea, Şi-s şi frumoasele toate din Troia şi-Achaia străveche,
Dintr-al lui Phocbus regat ars şi-al lui Priam bătrîn. Toate ce fură cîndva mai de preţ şi romane copile,
Ele-au murit şi le-avu toate voracele foc'. Nu-i frumuseţea eternă-şi nimeni ferice de-a pururi:
Iute, sau şi mai tîrziu, moartea ne paşte pe toţi. Tu, c-ai scăpat dintr-un mare pericol, viaţa-mi, acuma,
Daruri Dianei în chor, cele promise, le dă. Dă-i ce-ai promis şi zeiţei acum, altădată junincă,
Mie să-mi dai, rînd pe rînd, zece votivele nopţi.
121

77, *29*

Extrema, mea lux, cum potus nocte vagarer,
Nec me servorum duceret ulla manus, Obvia nescio quot pueri, mihi turba minuta
Venerat (hos vetuit me numerare Umor), Quorum alii faculas, alii reţinere sagittas,
Pers etiam visa est vincla parare mihi. Scd nudi fuerant, quorum lascivior unus,
„Arripite hune", inquit, „nam bene nostis eum Hic erat, hune mulier nobis irata locavît."
Dixit, et in collo iam mihi nodus erat. Hic alter iubeţ in medium propellere, et alter,
„Intereat, qui nos non putat esse deos ! Haec te non meritum Mas expectat in horas :
At tu nescio quas quaeris, inepte, fores. Quae cum Sidoniae nocturna ligamina mitrae
Solverit atque oculos moverit illa graves, Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
Sed quos ipse suiş fecit Amor manibus. Parciie iam, fratres, iam certos spondet amores,
Et iam ad mandatam venimus eece domum." Atque ita mi inîecto duxerunt rursus amictu
„I nune et noctes disce mânere domi." Mane erat, et volui, si sola quiesceret illa,
Visere: et in lecto Cynthia sola fuit. Obstupui: non illa mihi formosior umquam
Visa, neque ostrina cum fuit in tunica, Ibat et hinc castae narratum somnia Vestae,
Neu sibi neve mihi quae nocitura forent: Talis visa mihi somno dimissa recenţi.
Heu quantum per se candida forma valet! „Quo tu matutinus", ait, „speculator amicae?

Me similem vestris moribus esse putas ? Non ego tam facilis : sat erit mihi cognitus unus,
Vel tu vel si quis verior esse potest. Apparent non ulla toro vestigia presso,
Signa voluptatis, nec iacuisse duos. A spice, ut in toto nullus mihi corpore sur gat
Spiritul admisso notus adulterio."
122

II, 29

Cum rătăceam eu a noapte spre ziuă băut, o, lumina-mi,
Şi nici o mînă de sclav n-aveam să-mi dea ajutor. Iată că-mi iese în cale de-a pruncilor mică o ceată,
Nu mai ştiu cîţi să fi fost (teama, să-i număr, m-opri), Unii din ei purtau torţe micuţe, săgeţi purtau alţii,
Parte, chiar eu i-am văzut, lanţuri cum îmi pregăteau Goi erau toţi, şi, deodat', mai lasciv dintre ei, oarecare:
„Prindeţi-1", zice, „pe el bine-1 cunoaşteţi cu toţi: Asta-i, pe el mîniată ni-1 dete în seamă femeia."
Zise, şi laţul zăcu-ndată la mine de gît. El porunci să mă-mpingă în mijlocul lor, dar un altul:
„Piară acela ce nu crede că noi sîntem zei! Ea mi te-aşteaptă, deşi nu o meriţi, de ceasuri şi ceasuri
Iar tu, nebune,-ntre timp, baţi pe la nu ştiu ce uşi. Ci, de-ar descinge ea nodul nocturn al sidonicei mitre
Şi ar deschide ai săi ochi, încărcaţii de somn, Ar adia nu miresme din ierburi arabe spre tine,
Ci chiar parfumul făcut de-Amor cu rnîinile lui. Fraţi, să-1 lăsăm, că ne juruie-amoruri curate, şi iată
Că am ajuns la acea casă la cari ni s-a spus." Astfel mă duseră, şi aruneîndu-mi ei haina pe umeri:
„Du-te, şi-nvaţă de-acum nopţile-acasă să stai." Se-nziorea, şi am vrut să mă uit dacă singură doarme:
Şi am văzut că era Cynthia singură-n pat. Am înlemnit: mai frumoasă eu nu am văzut-o vreodată,
Nici în tunica sa de purpură cînd se-arăta, Vestei curate mergînd să îi spună ea visele sale,
Nici ei, nici mie să nu ni se întîmple vreun rău. Proaspăt ieşită din somn, aşa am văzut-o, aievea,
O, cît de mare mai e pura frumseţe prin ea! „Ce ţi-e", îmi zice, „iscoadă în zori a prietenei tale?
Crezi că vă semăn şi am şi eu năravuri la fel? Nu-s chiar aşa de uşoară, pe unul să-1 am şi-mi ajunge,
Tu sau un altul cu mult mai credincios dac-ar fi. Nu se vădeşte vreo urmă-adîncată în patu-mi, nici una,
Nici nu sînt semne că doi în voluptate-au zăcut. Uită-te cum din întregul meu trup nu adie nici urma
Vreunui suflu ştiut din adulteru-mplinit."
123
Dixit, et opposita propellens savia dextra Prosilit in laxa nixa pedem solea.
Sic ego (am sandi custos deludor amoris: Ex illo felix nox mihi nulla fuit.

II, 30

Quo fugis ah, demens ? nulla est fuga.' tu licet usque
. Ad Tanain fugias, usque seqnetur Amor'. Non si Pegaseo vecteris in aere dorso,
Nec tibi si Persei moverit ala pedes, Vel si te sectae rapiant talaribus aurae,
Nil tibi Mercurii proderit alta via. Instat semper Amor supra caput, instat amanţi,
Et gravis ipse super libera colla sedet. Excubat iile acer custos et tollere numquam
Te patietur hurno lumina capta semel. Et, iam si pecces, deus exorabilis iile est,
Si modo praesentes viderit esse preces. Ista senes licet accusent convivia duri:
Nos modo propositum, vita, teramus iter. Illorum antiquis onerentur legibus aures :
Hic locus est, in quo, tibia docta, sones,-Quae non iure vado Maeandri iacta natasti,
Turpia cum faceret Palladis ora tumor. Nune iam, dura, paras Phrygias nune ire per undas
Et petere Hyrcani littora nota maris, Spargere et alterna coinmunes caeăe Penates
Et ferre ad patrios praemia dira Lares ? Una contentum pudeat me vivere amica?
Hoc si crimen erit, crimen amoris erit: Mi nemo obiciat, libeat tibi, Cynthia, mecum
Eoscida muscosis antra tenere iugis. Illic aspicies scopulis haerere sorores
Et cariere antiqui dulcia furta Iovis, Ut Semela est combustus, ut est deperditus Io,
Denique ut a Troiae tecta volarit avis. Quod si nemo extat, qui vicerit alitis arma,
Communis culpae cur reus unus agor ?
124
Zise, şi, îndepărtîndu-mi, cu dreapta-mpotrivă, sărutul, Ea, în sandalele largi, din aşternutu-i sări,
Astfel ajuns-am de rîs eu, custode-al amorului sacru, Şi fericită de-atunci noapte eu n-am mai avut.

II, 30

Unde îmi fugi, ah, nebuno; zadarnică-i fuga, căci poţi tu
Pîn' la Tanais să fugi, tot nu îmi scapi de Amor. Nu, de-ai fi dusă prin aer de Pegas, de el, în spinare,
Nici de-ai avea la călcîi aripile lui Perseu, Ori te-ar răpi de papuci cu-aripioare bătutele vînturi,
Nici nu ţi-ar fi-al lui Mercur drum prin înalt de folos Amor ne sade deasupra, deasupra amantului pururi,:
Libere gîturi mereu el le apasă din greu. Paznic atent, el veghează şi nu îţi îngăduie, crudul,
Ochii, odat'-aplecaţi, să-i mai ridici din pămînt. Chiar de greşeşti, el e zeul ce-şi pleacă spăşirii urechea,
Numai să vadă că-i sînt rugile spuse la timp. Las' să acuze petrecerea noastră bătrînii, ei, răii:
Noi, o, viaţa-mi, s-urmăm drumul pe cari am purces Lor de bătrînele legi să le fie-ncărcată urechea:
Locu-i aici să răsuni, flaute, tu, iscusit, Ce-ai înotat, azvîrlit pe nedrept în maeandrica undă,
Cînd umflătura-i făcu Pâlladei sluţii obraji. Crudo, acum te găteşti să înfrunţi. frigienele unde
Şi al Hyrcanicei mări ţărm cunoscut să-1 atingi, Şi să sfărîmi printr-o crimă-ndoită Penaţii, comunii,
Crunte trofee s-aduci Larilor noştri străbuni? Mie să-mi fie ruşine-a trăi mulţumit c-o amică ?
Dacă-i o crimă, va fi crima amorului doar: Nimenea nu m-ar mustra; de ar fi să te ţii tu cu mine-n înrourate spelunci, Cynthia,-n creste cu muşchi, Tu vei vedea aşezate pe stîncă Surorile-acolo.
Dulcile-amoruri cîntînd, ale lui Joe străvechi, Cît a fost ars de Semele şi cum. se pierdu pentru Io,
Cum el ca pasăre-n zbor merse' 1-al Troîei lăcaş. A-ntraripatului armă cum nu este nimeni s-o-nvingă,
Eu doar să fiu acuzat, vina cînd toţi o împart?.
125
N ec tu virginibus reverentia moveris ora:
Hic quoque non nescit quid sit amare chorus Si tamen Oeagri quaedam compressa figura
Bistoniis olim rupibus accubuit. Hic ubi me prima statuent in parte choreae,
Et medius docta cuspide Bacchus erit, Turn capiii sacros patiar pendere corymbos :
Nam sine te nostrum non valet ingenium.

II, 31

Quaeris, cur veniam Ubi tardior; aurea Phoebi
Porticus a magno Caesare aperta fuit. Tota erai in speciem Poenis digesta columnis,
Inter quas Danai jemina turba senis. Hic equidetn Phoebo visus mihi pulchrior ipso
Marmoreus tacita carmen hiare lyra: Atque aram cir cum steterant armenta Myronis,
Quattuor artifices, vivida signa, boves. Turn medium claro surgebat marmore templum
Et patria Phoebo carius Ortygia. Auro Solis erat supra fastigia currus,
Et valvae, Libyci nobile dentis opus, Altera deiectos Parnasi vertice Gallos,
Altera maerebat funera Tantalidos. Beinde inter matrem deus ipse interque sororem
Pythius in longa carmina veste sonat.

II, 32

Qui videt, is peccat: qui te non viderit ergo, Non cupiet: facti lumina crimen habent.
Nam quid Praenesti dubias, o Cynthia, sortes, Quid petis Aeaei moenia Telegoni?
Cur aut te Herculeum deportant esseda Tibur ? Appia cur totiens te via ducit anum?
1ZS

Nici tu nu vei încrunta a fecioarelor faţă sfioasă:
Nu e chiar neştiutor chorul lor ce-i a iubi; Ci-a Iui Oeagru frumseţe o-ncinse pe una din ele,
Cînd se culcă între stînci bistoniene cu el. Cind mă vor pune în dansul în chor, chiar în locul de frunte,
Şi cu-al său tirs iscusit Bacchus la mijloc va fi, Aş suporta să-mi atîrne pe frunte corymbii cei sacri:
Căci fără tine al meu har nu e bun de nimic.

II, 31

Tu mă întrebi de ce-ţi vin mai tîrziu; ci de marele Cezar
Fu al lui Phoebus portic de-aur acuma deschis. Tot rînduit pe coloanele punice mîndre,-ntre care
Al lui Danaus cel vechi pîlc de fecioare se-afla. Şi mai frumos îmi păru, decît Phoebus, el însuşi cu lyra-i
Mută, din marmur, un cînt dulce din buze cîntind. Iar împrejur de altar sta cireada sculptată de Myron,
Patru statui ce păreau toate aievea juninci. Se înălţa, chiar la mijloc, un templu de marmură clară.
Mai drag lui Phoebus decît patria-i, Ortygia.
Carul de aur al soarelui sus era pus, pe frontoane;
Porţile, dinte din cel libyc, un lucru ales, Una-i jelea ea pe galii, din vîrf de Parnas aruncaţii,
Moartea, a Tantalidei, cealaltă o jeluia. Şi, în sfîrşit, între mama şi soru-sa, zeul, el însuşi,
El, în veşmîntul său lung, Pythius, versuri cîntîn'd.

II, 32

Cade-n păcat cin' te vede: acel ce n-ar fi să te vadă
Nu te-ar dori: de păcat, ochii, ei sînt vinovaţi. Cynthia, sorţii cei dubii de ce îi mai cerci la Praeneste;
Zidul, al lui Telegon, cel din Aeaea, ce-1 câţi? Oare de ce mi te poartă-n Tiburul herculic carete
Şi Via Appia,-n chip de bătrînică, ades ?

127

Hoc ulinam spaţiere loco, quodcumque vacabis,
Cynthia ! nam tibi me credere turba vetat, Cum videt accensis devotam currere taedis
In nemus et Triviae lumina ferre deae-Scilicet umbrosis sordet Pompeia columnis
Porticus, aulaeis nobilis Attalicis, Et creber platanis pariter surgentibus ordo,
Flumina sopito quaeque Marone cadunt, PA leviter nymphis tota crepitantţbus urbe
Cum subito Triton ore recondit aquam. Falleris, ista tui furtum via monstrat amoris :
Non urbem, demens, lumina nostra fugis : Nil agis, insidios in me componis inanes,
Tendis iners doct o retia nota mihi. Sed de me minus est: famae iactura pudicae
Tanta tibi miserae, quanta maereris, erit. Nuper enim de te nostras me laedit ad aures
Rumor, et in tota non bonus urbe fuit. Sed tu non debes inimicae credere linguae .'
Semper formosis fabula poena fuit. Non tua deprenso damnata est fama veneno :
Testis eris puras, Phoebe, videre manus. Sin autem longo .nox una aut altera lusu
Consumpta est, non me crimina parva movent Tyndaris extemo patriam mutavit amore
Et sine decreta viva reduci a domum est. Ipsa Venus, quamvis corrupta libidine Martis,
Nec minus in caelo semper honesta fuit, Qudmvis Ida Parim pastorem dicat amasse
Atque inter pecudes accubuisse deam. Hoc et Hamadryadum spectavit turba sororum
Silenique senes et pater ipse chori, Cum quibus Idaeo legisti poma sub antro,
Supposita excipiens Naica dona mânu. An quisquam in tanto stuprorum examine quaerit
„Cur haec tam dives, quis dedit? unde dedit ?" O nimium nostro felicem tempore Romani,
Si contra mores una puella facit.'.'. Haec eadem ante illam impune et Lesbia fecit:
Quae sequitur, certe est invidiosa minus. Qui quaerit Tatios veteres durosque Sabinos,
Hic postat nostra nuper in urbe pedem.

128

Cynthia, o, de-ai umbla doar pe-aici în plimbările tale!
Ci mă opreşte prea mult lumea în tin' să mă-ncred, Cînd mi te vede cu facle aprinse fugind devotată;-ri
Crîng, şi zeiţei ducînd, Triviei, dalbe lumini: îţi amiroase porticul pompeic c-umbroa'sB 'cdhhîine
Şi cu atalicele-i, nobile tapiserii, Şi cu platanii de-aceeaşi mărime, nălţîndu-se-n şiruri,
Şi-apele cele ce cad dintr-un Marone dormind, Nimfele,-n murmur uşor, cu susitrele-n urbea întreagă,
Cînd apa iute cu-a sa gură le-6-nghite Triton. Cum te-amăgeşti; îţi trădează plecarea ascunselft-amoruri:
Nu de oraş, ci de-ai mei ochi, tu, nebuno, îmi fugi. Nu-ţi izbîndeşte nimica; zadarnice-mi pui tu capcane
Şi îmi întinzi fără rost plasa pe care-o cunosc: - ■ Pierderea faimei pudorii, cu cit nu m-atinge pe mine,
Biata de tine, cu-atît, numai cît meriţi, ţi-a fi. Căci de curînd îmi rănise urechea un zvon despre tine,
Care,-n întregul oraş, n-a fost prea bine primit. Totuşi tu nu mi te-ncrede în limbile cele duşmance:
Celor frumoase le-a fost bîrfa pedeapsă mereu. Nu eşti de vestea c-ai fi folosit vreun venin osîndită:
Phoebus, tu martor vei fi purele-i mîini c-ai văzut. Chiar de,-ntr-un joc îndelung, petrecut-ai o noapte ori două,
Nişte păcate-aşa mici nu mă vor îndepărta! Patria sa şi-a schimbat pentru-amorul străin Tyndarida,
Şi-a fost adusă acas' vie şi fără decret. Venera însăşi, oricît de sedusă de pofta lui Mar'te,

N-a fost nicicînd mai puţin demnă de cinste în cer. Ida să spună oricît că pe Paris, păstoru,-l iubise
Şi s-aciuat între oi zeea-mpreună cu el. Ceata surorilor Hamadryade văzură aceasta,
Chiar şi bătrînul silen şi tatăl chorului chiar, Poame-mpreună cu care în peştera Idei cules-ai,
De la naiadă primind daruri îii mina căuc. Se mai întreabă atunci cineva, într-un roi de desfrîuri:
„Cum de-i bogată-ntr-atît? Cine, de unde i-a dat?" O, cît ar fi de ferice ea, Roma, în ziua de astăzi,
Dacă moravul ar fi doar de-o copilă-ricălcat! Lesbia 1-a încălcat mai naînte de ea, nemustrată:
Ea, ce-o urmează, cu-atît e mai puţin de hulit. Cine întreabă de Taţii bătrîni şi sabinii cei aspri, Pasul, în urbe la noi, el şi 1-a pus de curînd.
129

Tu prius et fluctus poleris siccare marinos
Altaque mortali deligere astra mânu, Quam facere, ut nostrae nolint peccare puellae.
Hic mos Saturno regnd tenente fuit. At cum Deucalionis aquae fluxere per orbem,
Et post antiquas Deucalionis aquas, Dic mihi, quis potuit lectum servare pudicum,
Quae dea cum solo vivere sola deo ? Uxorem quondam magni Minois, ut aiunt,
Corrupit torvi candida forma bovis. Nec minus aerato Danae circumdata muro
Non potuit magno casta negare Iovi. Quod si tu Graias seu sis imitata Latinas,
Semper vive meo libera iudicio.

II, 33

Trisiia iam redeunt iterum sollemnia nobis:
Cynthia iam noctes est operata decern. Atque utinam pereat, Nilo quae sacra tepente
Misit matronis Inachis Ausoniis ! Quae dea iam cupidos totiens divisit amantes ?
Quaecumque illa fuit, semper amara fuit. Tu certe lovis occultis in amoribus, Io,
Sensisti, multas quid sit inire vias, Cum le iussit habere puellam cornua Iuno.
Et pecoris auro perdere verba sono. Ah quotiens quernis laesisti frondibus oral
Mansisti stabulis abdita pasta tuis. An, quoniam agrestem detraxit ab ore figuram
Iuppiter, idcirco facta superba dea es ? An tibi non satis est fuscis Aegyptus alumnis ?
Cur tibi tam longa Roma petita via? Quidve tibi prodest viduas dormire puellas ?
Sed tibt, crede mihi, cornua rursus erunt, Aut nos e nostra te, saeva, fugabimus urbe:
Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuit. At tu, quae nostro nimium placată dolore es,
Noctibus his vacui ier faciamus iter. .
130

Tu ai putea mai degrabă să seci ale mării talazuri
Şi să culegi de pe cer stele cu mîna de om, Cît să le faci să nu vrea a greşi pe copilele noastre.
Fost-a acest obicei, rege Saturn cînd era. Dar, cînd umplură pămîntul deucalionice ape,
Şi după vechiul potop, al lui Deucalion, Spune-mi tu cine-a putut să-şi mai ţină un pat fără pată;
Care zeiţă-a trăit singură numai cu-un zeu? Odinioară, pe soaţa, a marelui Minos, se spune
Că a sedus-o un chip mîndru de taur temut. Nici chiar Danae, încinsă de zidul de-aramâ, lui Joe,
Marelui, nu a putut castă să-i scape, nici ea. Fie că vrei să urmezi tu grecoaicele, fie latine,
Liberă, dup-al meu sfat, pururi trăieşte de-acum.

II, 33

Triste, din nou s-au întors sărbătorile-acelea solemne:
Cynthia le-a închinat nopţile, zece, la rînd. O, de-ar pieri Inachida, ce pentru matroane-ausone
Cultul acesta l-adus de la fierbintele Nil. Pururi amară a fost şi zeiţa aceea, oricare-i,
Ce pe amanţii-nfocaţi i-a despărţit într-atît. Sigur tu. Io,-n iubirile tale ascunse cu Joe,
Tu ai simţit îndeajuns ce-s rătăcite cărări, Cînd te silise Iunona pe tine, copilă, s-ai coarne,
Vorba în mugetul hîd, cel de junincă, s-o pierzi. O, cît de mult ţi-ai rănit cu-a' stejarului frunze obrazul
Şi, de păşune uitînd, stat-ai în staulul tău. Oare că Joe a şters din făptura-ţi acea-nchipuire agrestă,
Oare de-aceea, acum zee, eşti trufaşă-atît ? Nu ţi-au fost, oare, de-ajuns a' Egiptului smede odrasle?
Ce-ţi trebui aşa lung drum pîn' la Roma să baţi? Oare la ce-ţi foloseşte că dorm văduvite copile?
Crede-mă dar, vei avea coarnele ca mai demult, Sau din al nostru oraş fugări-te-vom, crudo, cu toţii:
Căci între Tibru şi Nil nici o-ndurare n-a fost. Tu, dar, că eşti împăcată de-a mea suferinţă, de-acuma Nopţile liberi cel drum să îl urmăm întreit.
131

Non audis et verba sinis mea ludere, cum iam
Flectant Icarii sidera tarda boves. Lenta bibis .' mediae nequeunt te frângere noctes.
An nondum est talos mittere laşsa manus ? Ah pereat, quicumque meracas repperit uvas
Corrupitque bonas nectare primus aquas .' Icare Cecropiis merito iugulate colonis,
Pampineus nosti quam sit amarus odor Tuque o Eurytion vino Centaure peristi,
Nec non Ismario tu, Polypheme, mero. Vino forma perit, vino corrumpitur aeţas,
Vino saepe suum nescit amica virum. Me miserum, ut multo nihil est mutata Lyaeo I
Iam bibe: formosa es: nil tibi vina nocent, Cum tua praependent demissae in pocula sertae
Et mea deducta car mina voce legis. Largius effuso madeat tibi mensa Falerno,
Spumet et aurato mollius in calice. Nulla tamen lecto recipit se sola libenter :
Est quiddam, quod vos quaerere cogat Amor. Semper in absentes felicior aestus amantes:
Elevat assiduos copia longa viros.

II, 34

Cur quisquam faciem dominae iam credat amico ?
Sic erepta mihi paene puella mea est. Expertus dico, nema est in amore fidelis;
Formosam raro non sibi quisque petit. Polluit iile deus cognatos, solvit amicos,
Et bene concordes tristia ad arma vocat. Hospes in hospitium Menelao venit adulter:
Colchis et ignotum nonne secuta virum est? . Lynceu, tune meam potuisti, perfide, curam. .
Tangere ? nonne tuae turn cecidere manus ? Quid si non constans illa et tam certa fuisset ?
Posses in tanto vivere flagitio ? Tu mihi vel ferro pectus vel per de venena ■'
A domina tantum te modo toile mea.
132

Nu mă auzi şi îngădui să-mi şuguie vorbele-acuma,
Boii icarici pe cînd stele înclină tîrzii. Bei liniştită şi nu mi te frînge nici miezul de noapte.
Oare nu tremur-a ta mînă cînd zaruri arunci?
Piară, ah, cine-a aflat de vin pur dătătorul ciorchine
Şi a stricat cu nectar apele bune întîi) Tu, spînzuratul pe drept de colonii cercopici, Icare,
Ai cunoscut cît de-amar este odorul de vrej. Şi tu, Eurytioane, de vin ai pierit, tu, centaure,
Tu, Polypheme, de vin, de la Ismara, curat. Piere frumseţea de vin şi de vin se zbîrceşte etatea;
Prietena prietenul său nu-1 ştie-adesea, de vin. Bietul de mine, cum nu eşti schimbată de multul Lyaeus!
Bea dar: frumoasă îmi eşti: nu-ţi face vinul vreun rău, Cînd îţi atîrnă descinse coroane în cupele tale
Şi cu şoptitul tău glas versuri de-a' mele citeşti. Curgă-ţi atuncea Falernul pe masă din plin şi-o stropească
Şi-ntr-un pocal aurit spumege încetişor. Singură totuşi nici una în pat bucuros nu se-ntoarce:
Este ceva ce pe voi Amor vă face-a-1 dori. Pururi amanţii absenţi sînt iubiţi cu-un fior mai ferice:
Lunga-nfruptare-i depart' pe-nverşunaţii bărbaţi.

II, 34

Cum ai putea să-ţi încrezi unui prieten frumseţea iubitei ?
Mie copila aşa mai că furată mi-a fost. Spun ca şi unul păţit: credincios în amor nu e nimeni:
Pe o frumoasă, e rar cel ce n-o vrea pentru el. Zeul acela mînjeşte rudenii, depărta prieteni,
Cheamă-i pe cei înfrăţiţi tristele arme să ia. Oaspete lui Menelau îi veni-n ospeţie-adulterul:
Nu urmă Colchis şi ea necunoscutul bărbat? Cum te-ai putut tu, Lynceus, perfide, atinge de doru-mi?
Mîinile tale atunci, oare, nu ţi s-au uscat? Ce, dacă ea nu era chiar aşa de constantă-n credinţa-i?
Ai fi putut tu trăi într-un aşa sacrilej ? Pieptul străpunge-mi cu fierul ori pierde-mă tu cu otravă,
Numai de dragostea mea cît mai departe să stai.

133

Te socium vitae, te corporis esse licebit,
Te dominum admitto rebus, amice, meis : Lecto te solum, lecto te deprecor uno:
Rivalem possum non ego ferre lovem. Ipse meas solus, quod nil est, aemulor umbras,
Stultus, quod stulto sâepe timore tremo.
Una tamen causa est, cur crimina tanta remitto,
Errabant multo quod tua verba mero. Sed numquam vitae fallet me ruga severae:
Omnes iam norunt, quam sit amare bonum. Lynceus ipse meus seros insanit amores.
Solum te nostros laetor adire deos. Quid tua Socraticis tibi nune sapientia Ubris
Proderit aut rerum dicere posse vias ? Aut quid Erechthei tibi prosunt carmina lecta ?
Nil iuvat in magno vester amore senex.
Tu satius memorem Musis imitere Philetan
Et non inflati somnia Callimachi. Nam rursus licet Aetoli referas Acheloi,
Fluxerit ut magno tactus amore liquor, Atque etiam ut Phrygio fallax Maeandria campo
Errat et ipsa suas decipit unda vias, Qualis et Adrasti fuerit vocalis Arion,
Tristis ad Archemori funera victor equus : Non prosint tibi quadrigae fata Amphiareae
Aut Capanei magno grata ruina Iovi.
Desine et Aeschyleo componere verba cothurno,
Desine, et ad molles membra resolve choros. Incipe iam angusto versus incudere torno,
Inque tuos ignes, dure poeta, veni. Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero :
Despicit et magnos recta puella deos. Sed non ante gravi taurus suceumbit aratro,
Cornua quam validis haeserit in laqueis, Nec tu tam duros per te patieris amores :
Trux tamen a nobis ante domandus eris.
Harum nulla solet rationem quaerere mundi,
Nec cur fraternis Luna laboret cquis, Nec si post Stygias aliquid restabimus undas,
Nec si consulto fulmina missa tonent. Aspice me, cui parva domi fortuna reliefa est,
Nullus et antiquo Marte triumphus avi,

134

Vieţii şi trupului meu îţi îngădui să fii tu părtaşul;
Tuturor celor ce am fii, tu, amice, stăpîn, Numai de patul, de patul său unic încerc să te-nlătur:
Eu nu îl pot suporta nici chiar pe Joe rival. Singur, pe umbra-mi, pe ea ce-i deşartă, gelos sînt eu, prostul,
Chiar şi de teama mea doar tremur prosteşte, ades. Totuşi eu am un motiv pentru care îţi iert aşa crime:
După preamultul vin pur, vorbele îţi rătăceau. N-o să mă-nşele nicicînd încruntarea vieţii-austere:
Toţi de acuma o ştiu cît e de bine-a iubi. însuşi Lynceus al meu se sminteşte-n tîrziile-amoruri.
Sînt bucuros că şi tu singur la zeii mei vii. Ce ţi-ar putea, din socratice cărţi, folosi-nţelepciunea,
Sau c-ai fi-n stare să spui căile sorţii lumeşti? Ce, c-ai citit erechtheice versuri? bătrînul nu poate
Să te ajute-n aşa mare amor cu nimic. Tu îl imită cît poţi pe iubitul de Muze, Philetas
Şi-n reveriile lui pe Callimah cel suav. Căci tu ne-ai spune din nou în Etolia cum Achelous
Curse, în rîu prefăcut pentru un mare amor, Cum rătăci în cîmpii frigiene Meandrul, vicleanul,
Şi-1 înşelase a sa undă,-n întregul său curs, Al lui Adrastus, el, calul cu glas, Arion, cum la moartea
Lui Archemorus a fost învingătoru-ntristat: Nu te ajută nici soarta cvadrigei lui Amphiaraus
Nici chiar al lui Capaneu prăpăd lui Joe plăcut. Aeschyleanul coturn, cînd compui poezii, părăseşte-1,
Stai şi-odihneşte-ţi plăcut forţele-n choruri mai dulci. Versu-1 începe şi-n strungul micuţ măiestreşte-1 şi vino
Dure poete, de-acum propriul foc să ţi-1 spui. Nu vei umbla c-Antimah şi nici ca Homer tu mai sigur:
Dreapta copilă chiar şi zeii-i sfidează, cei mari. Taurul nu se apleacă la plugul cel greu mai nainte
Coarnele să-i fi legat funia groasă cu nod, Nu vei răbda de la sine nici tu aşa aspre amoruri,
Cum eşti sălbatic, dar eu totuşi te voi îmblînzi. Nu prea întreabă nici una din ele de facerea lumii,
Nici de ce luna pe cer piere de-ai fratelui cai, Nici de rămînem ceva mai încolo de-a' Styxului unde,
Nici dacă tună-nadins fulgerul care-i trimis. Uită-te bine la mine, c-o mică avere rămasă,
Fără de nici un strămoş s-aibă sub Marte triumf,

135

Ut regnem mixtas inter conviva puellas
Hoc ego, quo tibi nune elevor, ingenio. Me iuvet hesternis positum languere corollis,

Quem tetigit iactu certus qd ossa deus, Adia Vergilium custoiis littora Phoebi,
tQaesaris et fortes dicere posse rates, Qui nune Aeneae Troiani suscitat arma
lactaque Lavinis moenia littoribus. Cedite Romani scriptores, cedite Grai :
Nescio quid maius nascitur Iliade. Tu caniş umbroşi subter pineta Galaesi .
Thyrsin et attritis Daphnin harundinibus, Utque decern possint corrumpere mala puellam,
Missus et impressis haedus ab uberibus. Felix, qui viles pomis mercaris amores !
Huic licet ingratae Tityrus ipse canat: Felix intactum Corydon qui temptat Alexin
Agricolae domini carpere delicias ! Quamvis iile sua lassus requiescat avena, .
Laudatur faciles inter Hamadryadas. Tu caniş Ascraei veteris prqecepta poetae,
Quo seges in campo, quo viret uva iugo. Tale facis carmen, docta testudine quale
Cynthius impositis temperat articulis. Non tamen haec ulii venient ingrata legenti,
Sive in amore rudis sive peritus erit. Nec minor his animis aut, +si minor, ore canorus
Anseris indocto carmine cessit olor. Haec quoque perfecto ludebat Iasone Varro
Varro Leucadiae maxima jlamma suae. Haec quoque lascivi cantarunt scripta Catulli,
Lesbia quis ipsa notior est Helena. Haec etiam docţi confessa est pagina Calvi,
Cum caneret miserae funera Quintiliae. Et modo formosa quam multa Lycoride Gallus
Mortuus inferna vulnera lavit aqua ! Cynthia quin etiam versu lăudata Properti,
Hos inter si me ponere Fama volet.

136

Cum, la ospeţe, tronez între cete de-alese copile.
Doar prin talentul ce mă scade în ochii-ţi acum. Mie îmi place să zac. huzurind între vechi coroniţe.
Eu, de un zeu fără greş pînă în măduvă-atins.
Cînte Vergii actiacele ţărmuri păzite de Phoebus;
De-ale Cezarului tari nave ne spună tot el, Care-a' troianului Enea arme acum le re-nvie
Şi pe lavinicii ţărmi ziduri nălţate de el. Voi, scriitorii romani, vă lăsaţi păgubaşi şi voi, grecii:
Ca Iliada ceva mâi mare naşte-se-acum. Tu,-n luminişul de pini, lîng-umbritul Galaesus, îi cînţi pe
Thyrsus şi Dafnis cu-a' lor naiuri tocite de zis, Merele zece cum pot ele duce-n ispită copila.
Ele şi iedul trimis de la un uger nemuls.
Bine-i de tine, ce lesne îţi tîrgui cu mere amoruri!
Unei hapsîne poţi tu,, Tityrus chiar, să-i tot cînţi: Bine a fost de Corydon, atras de Alexis, ne-atinsul,
Să îşi culeagă plăceri de la stăpînul cîmpean. Chiar dacă el, ostenit, şi-odihneşte şi naiul, suave \
Hamadryadele îl laudă neîncetat. Cînţi tu în versuri preceptele vechiului bard de la Ascra,
Cîmpul în care-nverzesc grîne şi coaste cu vii. Astfel îţi faci poezia din lyra ta doctă cum însuşi
Cynthius, el şi-ar fi pus degetul spre-a o struni.
Totuşi şi-acestea n-ar fi cititorului fără de farmec,
Nepriceput în amor ori iscusit de va fi. Nu-s de un suflu mai mic şi, de-ar fi, poeziei lui Anser,
Fără de har, nu-i cedă dulcele lebedei cînt? Varro aşa se-neînta, cu de-acestea, de unicul Iason,
Varro, el, flacăra grea a Leucadiei lui. Scrisul lui Catul, lascivul, pe Lesbia-aşa o cîntase
Că mai celebră-o făcu ca şi Elena prin el. Astfel şi pagina doctului Calvus lăsă mărturie,
Bietei Quintilii cînd el îngropăciunea-i cîntă. <
Mai de curînd de frumoasa Lycoris şi Gallus, el, mortul,
Multe-şi mai spală-n infern rănile-n apă şi-acum. Cynthia, ea, de ce nu, lăudata în vers de Properţiu,
Faima pe mine de vrea să mă aşeze-ntre ei.

137

LIBER TERTIUS

III, 1

Callimachi Manes et Coi sacra Philetae,
In vestrum, quaeso, me sinite ite nemus. Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros. Dicite, quo pariter carmen tenuastis in antro,
Quove pede ingressi, quamve bibistis aquam? Ah, valeat, Phoebum quicumque moratur in armis !
Exactus tenui pumice versus eat, Quo me Fama levat terra sublimis, et a me
Nata coronatis Musa triumphat equis, Et mecum in curru parvi vectantur Amores,
Scriptorumque meas turba secuta rotaş. Quid frustra missis in me certatis habenis ?
Non datur ad Musas currere lata via. Mulţi, Roma, tuas laudes annalibus addent,
Qui finem imperii Bactra futura canent. Sed, quod pace legas, opus hoc de monte Sororum
Detulit intacta pagina nostra via. Mollia, Pegasides, date vestro serta poetae:
Non faciet capiii dura corona meo. At mihi quod vivo detraxerit invida turba,
Post obitum duplici fenore reddet Honos. Omnia post obitum fingit maiora vetustas,
Maius ab exequiis nomen in ora venit. Nam quis equo pulsae abiegno nosceret arces,
Fluminaque Haemonio cominus isse viro, Idaeum Simoenta lovis cunabula parvi,
Hectora per campos ter maculasse rotaş ? Deiphobumque Helenumque et Polydamanta et in armis
Qualecumque Parim vix sua nosset humus. Exiguo sermone fores nune, Ilion, et tu
Troia bis Oetaei numine capta dei.

m

CARTEA A TREIA

III, 1

Mani, voi ai lui Callimachus şi a' lui Philetas din Cous
Taine , la voi mă lăsaţi, rogu-vă,-n crîng să pătrund. Intru s-aduc, sacerdot, din izvorul cel pur eu, întîiul,
Rituri italice prin choruri din cele greceşti. Spuneţi în care din peşteri la fel rostuitu-v-aţi cîntul,
Care picior v-a purtat, apă de care-aţi băut? Piară din ochii-mi oricine-1 aţine pe Phoebus sub arme!
Versul cu pumice fin meargă deplin netezit. Faima prin el mă înalţă din lume, sublima, şi Muza
Ce-am zămislit-o,-n triumf, iese cu caii-mpănaţi, Iară cu mine, în car, mititei sînt purtaţi Amoraşii,
Al scriitorilor pîlc roţile mele urmînd. Ce vă întreceţi zadarnic cu mine cu slobode frîie ?

Pînă la Muze nu-i dat drumul prea lat de fugit. Mulţi vor adauge, Roma, elogii analelor- tale,
Bactra, hotar viitor pentru imperiu, cîntînd. De pe-al Surorilor munte, fiindcă citeşti tu în pace,
Pagini ţi-aduce a mea carte, pe-un drum neumblat. Daţi, Pegaside, ghirlande uşoare poetului vostru:
Greaua cunună n-ar sta bine pe creştetul meu. Invidioasa mulţime că, viu, micşoratu-m-a, Cinstea,
Ea, după moarte-mi va da totul cu bir îndoit. Postumitatea-şi închipuie toate mai mari după moarte;
Vine pe buze măreţ numele de pe-un mormînt. Căci s-ar mai şti azi de calul de brad năruitele ziduri?
Fluvii că s-au încontrat cu haemonianul bărbat? Ori de Simois idanul, ca leagăn al pruncului Joe;
Cum că-ntreit a cruntat roţile Hector pe cîmp ? Cine de Deiphob, Helen, Polydam şi oricari de sub arme
Paris; pe toţi de abia şti-i-ar pămîntul natal. Cît de puţin s-ar vorbi despre voi, Ilioane şi Troia,
Tu, înrobită-ndoit vrerii-oetanului zeu.
139
Nec non iile tui casus memorator Homerus Posteritate suum crescere sensit opus.
Meque inter seros laudabit Roma nepotes : Illum post cineres augur or ipse Hem.
Ne mea contempto lapis indicet ossa sepulcro, Provisum est Lycio vota probante deo.

III, 2

Carminis interea noştri redeamus in orbem,
Gaudeat in solito tacta puella sono. Orphea delenisse feras et concita dicunt
Flumina Threicia sustinuisse lyra; Saxa Cithaeronis Thebas agitata per artem
Sponte sua in muri membra coisse ferunt: Quin etiam, Polypheme, fera Galatea sub Aetna
Ad tua rorantes carmina flexit equos : Miremur, ncbis et Baccho et Apolline dextro,
Turba puellarum si mea verba colit? Quod non Taenariis domus est mihi fulta columnis
Nec camera auratas inter eburna trabes, Nec mea Phaeacas aequant pcmaria silvas, Non operosa rigat Marcius antra liqucr, At Musae cemites et carmina cară legenti,
Et defessa choris Calliopea meis. Fortunata, meo si qua es celebrata libello !
Carmina erunt jormae tot monimenta tuae. Nam neque pyramidum sumptus ad sidera ducti,
Nec Iovis Elei caelum imite, ta domus, Nec Mausolei dives fortuna sepulchri
Mortis ab extrema cendicione vacant; Aut illis Jlan.ma aut imber sulducet honores, Annorum aut ictu pondera vida ruent. At nan ingenio quaesilum nemen ab aevo Excidet: ingenio stat sine morte decus.
149

Povestitorul căderii-i, măreţul Homer, de asemeni, Opera sa şi-o simţi-n posteritate creseînd.
între nepoţii-i tîrzii lăuda-mă-va Roma pe mine:
Eu prevestesc astă zi, numai cînd fi-voi doar scrum.
Oasele nu în mormântul uitat arăta-le-va piatra, Zeul din Lycia-aşa, ruga plinindu-mi, meni.

III, 2

Dar să mă-ntorc eu, încalţe, în crugul cîntărilor mele,
Prinsă copila să se bucure-n murmur ştiut. Fiarele crude, se spune, Orfeu că-mblînzit-a şi rîuri
Iuţi c-a oprit cu a sa tracică lyră din curs. Şi cithaeronice pietre la Teba, se zice, prin artă
Că de la sine s-au strîns şi s-au unit într-un zid, Ba, Polypheme, sub Aetna sălbaticul, ea, Galatea
Caii, la cîntecul tău, înrouraţi şi i-a-ntors. Ce să mă mir, aşadar, cînd, cu Bacchus şi Apollo-n dreapta-
Ceata copilelor dă cinste cuvîntului meu ? Căci, dacă nu mi-e-nălţată nici casa-n columne taenare.
Nici ivoriile bolţi între-auritele grinzi. Nici nu-s phaeacilor codri asemeni livezile mele
Şi-apa din Marcia nu-mi şcaldă-ncropite spelunci, Sînt eu de Muze-nsoţit şi-i plăcut cititorului versu-mi
Şi-i istovită-ntr-al meu chor Calliope, şi ea. O, fericită eşti tu,-n cărticica-mi cîntată; frumseţea-ţi
Din poezii va avea, ea, monumente la fel. Nici piramidele-n fast, înălţate la stele, nici templul,
Ceru'-atingîndu-l, al lui Jupiter cel elean, Nici bogăţia cea mare-a mormântului lui Mausolus
Nu-s de al morţii soroc ultim scutite-n vreun fel. Focul va şterge a lor măreţie sau şterge-o-va ploaia,
" Sau, măcinate de ani, ele se vor nărui. Numele doar, dobânditul prin geniu, nu piere prin secoli,
Ci frumuseţea lui stă, fără de moarte,-n talent.
141

III, 3

Visus eram molii recubans Heliconis in umbra,
Bellerophontei qua fluit umor equi, Reges, Alba, tuos et regum facta tuorum,
I*'antum operis, nervis hiscere posse meis, Parvaque tam magnis admoram fontibus ora.*
Unde pater sitiens Ennius ante bibit, Et cecini Curios fratres et Horatia pila,
Regiaque A emilia vecta tropaea rate, Victricesque moras Fabii pugnamque sinistram
Cannensem et versos ad pia vota deos, Hannibalemque Lares Romana sede fugantes,
Anseris et tutum voce fuisse Iovem; Cum me Castalia speculans ex arbore Phoebus
Sic ait aurata nixus ad antra lyra: „Quid tibi cum tali, demens, est flumine ? quis te
Carminis heroi tangere iussit opus ? Nou kinc ulla tibi speranda es fama, Ptoperti:
Mollia sunt parvis prata terenda rotis, Vt tuus in scatnno iactetur saepe libellus,
Quem legat expectans sola puella virum. Cur tua praescripto sevecta est pagina gyro?
Non est ingenii cymba gravanda tui. Alter remus aquas, alter tibi radat harenas :
Tutus eris; medio maxima turba mari est. Dixerat, et plectro sedem mihi monstrat eburno,
Qua nova muscoso semita facta solo est. Hic erat a/fixis viridis spelunca lapillis,
Pendebantque cavis tympana pumicibus. Orgia Musarum et Sileni patris imago
Fictilis et calami, Pan Tegeaee, tui, Et Veneris dominae volucres, mea turba, columbae
Tingunt Gorgoneo punica rostra lacu, Diversaeque novem sortitae iura puellae
Exercent teneras in sua dona manus. Haec hederas legit in thyrsos, haec carmina nervis
Aptat, at illa mânu texit utraque rosam. E quarum numero me contigit una dearum :
Ut reor a fade, Calliopea fuit : „Contentus niveis semper vectabere cygnis,
Nec te fortis equi ducet ad arma sonus,
142

III, 3

Mi se părea,-n Heliconul plăcut, că-s culcat eu la umbră,

Lîng-un izvor ce-1 iscă murgul lui Bellerophon. Regii tăi, Alba, şi faptele regilor tăi, eu pe strune,
într-o-ncercare aşa, eu năzuiam să îi cînt. Buzele mele subţiri le-aplecai spre măreţe izvoare,
Unde-nsetat a băut Ennius, tatăl, întîi. Fraţi Curiaţi am cîntat şi horatele suliţi şi, duse-n
Nava aemilică, mai multe trofee regeşti Victorioase-amînări a' lui Fabiu şi lupta cumplită
Cea de la Cannae şi-ntorşi zeii la sincere rugi, Lari fugărindu-1 pe Hannibal de la sălaşele Romei,
Şi prin al gîştelor glas Jupiter cum fu salvat; Cînd, dintr-un arbor castalic scrutîndu-mă, Phoebus, pe ly
Lui aurită-aplecat, zise din peştera sa: „Ce ţi-e cu tine, nebune, la astfel de fluviu şi cine
Ţi-a poruncit să te-atingi tu de eroicul cînt? Nu năzui nici o faimă de-aicea, Properţiu, nici una;
Bate cu micile roţi pajişti din cele mlădii, Ca să îţi fie ades vînturat volumaşul pe scaun,
Singură cînd l-ar citi fata iubitu-aşteptînd. Pagina oare de ce ţi-a ieşit din maneju-i, menitul?
Nu-i stă talentului tău barca să ţi-o-mpovărezi: Ifna din vîsle atingă ea apa, arina, cealaltă;
Sigur vei fi, căci furtuni mari sînt în mijloc de mări." Zise; cu plectrul de fildeş mi-arată lăcaşul spre care,
Peste pămîntul cu muşchi, nouă cărare ducea. Fu o speluncă-nverzită, bătută cu pietre alese,
Tîmpine îi atîrnau din scorburoasele stînci. Tainele muzelor şi din argil-al Şilenului tatăl
Chipul şi, Pan tegaean, naiuri de-a' tale din stuh, Păsări de ale stăpînei Venere, un stol de columbe
Dragi, în gorgonicul lac ciocuri muiau purpurii. Nouă copile, şi ele, sortite la feluri de haruri,
Toate cu gingaşe mîini darul şi-l învederau, ledere, una, pe thyrsuri, şi versuri, cealaltă, pe strune,
Alta-mpletea în cununi roze cu ambele mîini. Dintr-al zeiţelor număr, aşa mă întîmpină una:
Ea, după faţă socot, Calliopea era: „Lebede albe mereu mulţumit să te tragă pe tine,
Nu nechezatul de cal crunt să te poarte-n război.

143

A[7]i/ *tibi sit rauco praeconia classica cornu*
Fiare nec Aonium tinguere Marte netnus, Aut quibus in campis Mariano• proelîa sigho
Stent et Teutonicas Roma refringat o'pes, Barbarus aut Suevo perfusus sanguine RJtenus
Saucia maerenti corpota vectet aquă. Quippe coronatos aliehum ad Unien amantes
Nocturnaeque canes ebria signa fugae, Ut per te clausas sciat excantare puelias,
Qui volet austeros arte ferire virai." Talia Calliope, lymphisque a fonte petitis
***Ora** Phileteaea nostra rigavit ăqua.*

III, 4

Arma deus Caesar dites meditatur ad Inăos,
Et freta gemmiferi fîndere classe maris. Magna, viri, merces; parat ultima terra triumphos :
Tigris et Euphrates sub tua iura fluent: Sera, sed A usoniis veniet provincia virgis:
Assuescent Latio Partha tropăea lovi. Ite agite, experte bello date lintea prorae
Et solitum armigeri ducite munus equi ! Omina fausta cano. Crassos cladeniquepiate:
Ite et Romanae consulite historiăe. Marş pater et sacrae fatalia lumina Vestae,
Ante meos obitus sit, precor, illa dies, Qua videam spoliis oneratos Caesaris axes,
Ad vulgi plausus saepe resistere equos, Inque sinu carae nixus spectare puellae
Incipiam et titulis oppida capta legam, Tela fugacis equi et bracati militis arcuş
Et subter captos arma şedere duces. Ipsa tuam serva prolem, Venus: hoc sit in aevum,
Cernis ab Aenea quod superesse caput. Praeda sit haec illis, quorum meruere labores:
*Me sat erit Sacra plaudere posse **Via.***

144

Nu ţi-e sâ sufli din corn răguşit a-ncontrare de nave,
Nici tu cu Marte să-ncingi crîngul Aonic şi nici Lupte în cîte campanii sub steagul lui Marius fură
Şi teutonice oşti Roma pe cîte le-a frînt, Rhinul barbar de cît sînge suav se-nroşise cu totul
Şi cîte trupuri de morţi trista lui apă purtă, Ci-i vei cînta pe amanţi cu cununi lîngă pragul, străinul,
Şi-ale noptaticei fugi bete însemne-i cînta, Ca să le ştie prin tine vrăji pe copilele-nchise
Cel ce să-nşele-ar voi cu-arta bărbaţii ursuzi." Astfel vorbi Calliope şi, apă luînd din fîntînă,
Faţa mea toată-o scaldă în phileteicii stropi.

III, 4

Cezar, el, zeul, la inzii bogaţi le găteşte războiul,
Valuri cu flota voind s-are-n perloasele mări. Preţ de erou; depărtatul tărîm pregăteşte triumfuri;
Curg Eufratul şi el, Tigrul, sub sceptru-ţi de-acum. Sub ausonice fascii veni-va provincia tîrzie:
Parthe trofee vor şti-n Laţiu cu Joe să stea. Mergeţi, zoriţi şi umflaţi-vă pînza dibace în luptă
Prore şi, cai de război, duceţi ştiute poveri. Cînt prorociri fericite: pe Craşi ispăşiţi-i şi-nfrîngeri,
Mergeţi şi-n grijă-i aveţi Romei istoria sa. Marte, tu, tată, şi-a Vestei cea sacră lumină a sorţii,
Fie,-nainte să mor, ziua aceasta, vă rog, Cînd voi vedea încărcate de prăzi a' Cezarului osii,
Caii oprindu-şi ades, aplaudat de popor. Eu să rămîn să privesc de la sînul iubitei copile,
Nume de prinse cetăţi de pe inscripţii citind. Suliţe de cavaleri fugăriţi şi-al cătanei cu cioareci
Arc şi sub arme şezînd ducii duşmani capturaţi. Venus, veghează-ţi tu însăţi odrasla şi fă ca prin secoli
Să vieţuiască măreţ cel din Enea născut. Prada aceasta rămînă la cei ce-au luat-o prin trudă:
Pe Via Sacră-mi va fi mie s-aplaud de-ajuns.

145

III, 5

Pacis Amor deus est, pacem veneramur antantei.
Stant mihi cum domina proelia dura mea: Nec tamen inviso pectus mihi carpitur auro,
Nec bibit e gemma divite nostra sitis, Nec mihi miile iugis Campania pinguis aratur,
Nec miser aera paro dade, Corinthe, tua. O prima infelix fingenti terra Prometheo !
Iile parum cauţi pectoris egit opus : Corpora disponens mentem non vidit in arte.
Reda animi primum debuit esse via. Nune maris in tantum vento iactamur, et hostem
Quaerimus, atque armis nectimus arma nova. Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas:
Nudus ad infernas, stulte, vehere rates. Victor cum victis pariter miscebitur umbris:
Consule cum Mărio, capte lugurtha, sedes. Lydus Dulichio non distat Croesus ab Iro:
Optima mors, Parca quae venit acta die. Me iuvat in prima coluisse Helicona iuventa

Musarumque choris implicuisse manus: Me iuvat et multo mentem vincire Lyaeo
Et caput in verna semper habere roşa. Atque ubi iam Venerem gravis interceperit aetas,
Sparserit et nigras alba senecta comas, Turn mihi naturae libeat perdiscere mores,
Quis deus hanc mundi temperet arte domum, Qua venit exoriens, qua deficit, unde coactis
Cornibus in plenum menstrua luna redit, Unde salo superant venti, quid flamine captet
Eurus, et in nubes unde perennis aqua, Sit ventura dies, mundi quae subruat arces,
Purpureus pluvias cur bibit arcuş aquas, Aut cur Perrhaebi tremuere cacumina Pindi,
Solis et atratis luxerit orbis equis, Cur serus versare boves et plaustra Bootes,
Pleiadum spisso cur coit igne chorus, Curve suos fines altum non exeat aequor,
Plenus et in partes quatuor annus eat, Sub terris sint iura deum et tor menta Gigantum,
Tisiphones atro si furit angue caput, ■
146

III. 5

u e al păcii, Amorul, noi pacea cinstim-o, amanţii.
Numai cu doamna-mi să am crunte războaie mereu T tusi nu-i sufletul meu mistuit de nevolnicul aur.
Setea mea nici ea nu bea dintr-un pocal nestemat, Nici nu mi-e-arată Campania grasă de-o mie de juguri,
Nici în ruina-ţi, sărac, bronzul, Corinthe, nu-ţi cat. O neferice, tu, lutul dintîi, Prometheu plăsmuindu-1!
Opera el şi-o-mplini-n spirit puţin precaut. Membrele orînduind, nu avu-nţelepciune în arta-i,
Drumul, al minţii, cel drept, primul era de făcut. Vîntul ne-aruncă acuma pe-ntinderea mării, duşmanul
îl căutăm ne-ncetat, lupte din lupte-mpletind. Nici o avere nu-i duce la ale-Acheronului unde,
Prostule, gol vei fi dus l-ale infernului bărci, învingător şi învinşi contopiţi o să fiţi printre umbre,
Consulul Marius cu tine, lugurtha captiv. Lydicul Croesus de Irus dulichiul nu stă departe;
Moarte ferice-i acea-n timpul de Parcă menit. Mie îmi e de folos că,-n juneţe,-am călcat Heliconul
Şi că-ntr-al Muzelor dans mîinile mi-am împletit. Şi că mi-am întunecat în preamultul Lyaeus eu mintea,
Primăvăratice flori pururi pe frunte avînd. Cînd vlăguita etate ar fi să mi-o ia pe Venera
Şi bătrîneţi argintii negrul meu păr l-ar mînji. Fie-mi lăsat să învăţ doar atuncea eu legile firii,
Care zeu ţine cu-a sa artă al lumii lăcaş, Soarele unde răsare şi-apune şi luna de unde
Coarnele împreunînd, plină revine lunar, Vînturi în mare pe unde domnesc şi de unde-şi ia suflul
Eurus şi cum de e apa statornică-n nori, Fi-va o zi viitoare să năruie bolţile lumii
Şi curcubeul de ce apele ploii le bea, Crestele oare de ce tremurară în Pindul perrhaebic
Şi cu cerniţii săi cai soarele cum de-a jelit, Leneş de ce îşi întoarce Bootes şi boii, şi carul,
Chorul Pleiadelor cum focul intens şi-a unit, Cum de nu-şi iese din matcă adîncă întinderea mării
Şi-n anotimpuri de ce-i anul, în patru,-mpărţit, Legi ale zeilor sînt sub pămînt şi-a giganţilor cazne
Şi-al Tisiphonei cap cu negri şerpi spumegă el,
147
Aut Alcmaeoniae furiae aut ieiunia Phinei,
Num rota, num scopuli, num sitis inter aquas, Num tribus infernum custodit faucibus antrum
Cerberus, et Tityo iugera pauca novem, An ficta in miseras descendit fabula gentes, 45
Et Umor haud ultra quam rogus esse potest. Exitus hic vitae superet mihi: vos, quibus arma
Grata magis, Crassi signa referte domum.

111,6

Dic mihi de nostra, quae sentis, vera puella:
Sic tibi sint dominae, Lygdame, dempta iuga. Num m.e laetitia tumefactum fallis inani,
Haec referens, quae me credere velle putas? Omnis enim debet sine vano nuntius esse, *5*
Maioremque timens servus habere fidem. Nune mihi, si qua tenes, ab origine dicere prima
Incipe: suspensis auribus ista bibam. Sicine eam incomptis vidisti, fiere capillis ?
lllius ex oculis multa cadebat aqua? 10
Nec speculum strato vidisti, Lygdame, lecto ?
Ornabat niveas nullane gemma manus ? At maestam teneris vestem pendere lacertis,
Scriniaque ad lecti clausa iacere pedes ? Tristis erat domus, et tristes sua pensa ministrae 15
Carpebant, medio nebat et ipsa loco, Umidaque impressa siecabat lumina lâna,
Rettulit et querulo iurgia nostra sono? Haec te teste, mihi promissa est, Lygdame, merces ?
Est poenae servo rumpere teste fidem. 20
„Iile potest nullo miseram me linquere facto,
Aequalem nulla dicere habere domo ! Gaudet me vacuo solam tabescere lecto.
Si placet, insultet, Lygdame, morte mea. Non me moribus illa, sed herbis improba vicit: 25
Staminea rhombi ducitur iile rota. Illum turgeniis ranae portenta rubetae
Et lecta exectis anguibus ossa trahunt.
148
Sa" alcmaeonice furii şi-ajunul răbdat de Phineus,
Roata şi stînci şi acea sete-ntre ape mereu, Cerberul cel cu trei guri de păzeşte-a infernului grotă,
Jugăre dacă-1 cuprind nouă pe Tityu de-abia, S_au plăsmuită poveste coboară la bietele neamuri 45
Şi nici o teamă nu e, alta, dincolo de rug. Astfel să-mi fie sfîrşitul, iar voi, ce-ndrăgiţi mai mult lupta,
Voi să aduceţi acas' steagul lui Crassus din nou.

III, 6

Spune-mi, Lygdame, Întreg adevărul ce-1 simţi de copila-mi:
Astfel şi ţie-ţi va fi jugul stăpînei mai blînd. Oare tu nu mă înşeli, bucuria deşeartă umflîndu-mi,
Şi povesteşti ce socoti că mi-ar plăcea să aud? > ■ -
Oricare sol se cuvine să fie lipsit de minciună, 5
Sclavul, cu-atît, înfricat, mai tare-n crezu-i a fi. însă acum tot ce ştii de-amănuntul începe şi spune-mi:
Eu voi fi numai urechi, toate acestea sorbind. Oare cu păr răvăşit ai văzut-o pe ea tu cum plînge?
Cum în şiroaie-i curgeau valuri de lacrimi din ochi? 10
Nu ai văzut tu, Lygdame, în patu-aşternut vreo oglindă?
Perlele nu-nfrumseţeau mîinile ei de omăt? Numai veşmîntul cernit i-atîrna de pe gnigaşii umeri?

Scrinul închis îi zăcea lingă piciorul de pat? Casa fu tristă şi sclave-i trăgeau întristate din caier,
Iară, în mijlocul lor, firul şi ea îl torcea, Înlăcrimaţii săi ochi îi ştergea ea cu smocul de lînă Şi cu un glas plîngător cearta cu mine-o spunea?
Martor fiind, mi-a fost dată, Lygdame, răsplata aceasta?
Mare pedeapsă-i să-ncalci spusa cu martor un sclav.
„Poate el fără motiv să mă lase, sărmana, spunînd-o,
Cum că în casa-i n-ar fi alta ca mine la fel? Şi să se bucure singură-n patul meu gol că mă mistui?
Poate, de-i place, jigni moartea-mi, Lygdame, de-acum. Nu m-a învins prin moravuri spurcata, ci numai cu ierburi:
Numai prîsnelul pe-a sa roată cu tort mi l-a dus. Monştri umflaţi de venin mi l-au dus, nişte broaşte rîioase Şi-oase culese de la şerpii tăiaţi în bucăţi. ,

149

El strigis inventae per busta iacentia plumae,
Cinctaque Junesto lanea vitta viro. Si non vana canunt mea somnia, Lygdatne, testor,
Poena erit ante meos sera, sed ampla, pedes, Putris et in vacuo texetur aranea lecto ■′
Noctibus illorum dormiet ipsa Venus." Quae tibi si veris animis est questa puella,
Hac eadem rursus, Lygdame, curre via Et mea cum multis lacrimis mandata reporta.
Iram, non fraudes esse in amore meo. Me quoque consimili impositum torquerier igni
Iurabo et bis sex integer esse dies. Quod mihi si e tanto felix concordia bello
Extilerit, per me, Lygdame, liber eris.

III, 7

Ergo sollicitae tu causa, pecunia, vitae ! Per te immaturum mortis adimus iter. Tu vitiis hominum crudelia pabxda praebes:
Semina curarum de capite or ta tuo. Tu Paetum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis insano terque quaterque mari. Nam dum te sequitur, primo miser excidit aevo
Et nova longinquis piscibus esca natat, Et mater non iusta piae dare debita terrae
Nec pote cpgnatos inter humare rogos, Sed tua nune volucres astant super ossa marinae,
Nune tibi pro tumulo Carpathium omne mare est. Infelix Aquilo, raptea timor Orithyiae,
Quae spolia ex illo tanta fuste tibi ? Aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina?
Portabat sanctos alveus iile viros. Paete, quid aetatem numeras ? quid cară natanti
Mater in ore tibi est? non habet unda deos. Nam tibi nocturnis ad saxa ligata procellis
Omnia detrito vincula fune cadunt. Sunt Agamemnonias testantia litora cur as,
Quae notat Argynni poena minantis aquae ; -

150

Pene de strigă l-au dus, aflate zăcînd pe morminte
Şi de-un bărbat pîngărit brîul de lînă încins:
Martor, Lygdame, te iau, dacă visele mele nu-s vane.
El la picioare-mi va sta, crunt pedepsit, chiar tîrziu, Putredă,-n patul deşert, să le ţeasă păianjenii pînza,
Venus, în nopţile lor, doarmă un somn ne-ntrerupt." Dacă aşa ţi s-a plîns şi cu suflet curat, ea copila,
Fugi tu, Lygdame, la ea, cale bătută-napoi: Spune-i cuvintele mele.-nsoţite de multele lacrimi:
Ciudă, iar nu-nşelâciuni, ciudă-n amoru-mi a fost. Şi eu ardeam de un foc tot asemeni şi şase ori două
Zile, aşa voi jura, eu am rămas neatins.
Cînd, dup-aşa un război, fericită-ar sosi împăcarea.
Tu, prin strădania mea, liber, Lygdame, vei fi.

III, 7

Banule, tu, aşadar, eşti neliniştea toată a vieţii!
Noi doar prin tine-i călcăm morţii un drum timpuriu. Tu omeneştilor vicii le dai alimentele crude:
Germenul grijilor din creştetul tău s-a născut. Tu, întinzîndu-ţi vîntrele spre portul din Pharos, pe Paetus
încă-ntreit şi-mpătrit mării turbate-l striveşti. Căci a pierit, urmărindu-te, bietul, în floarea juneţii
Şi-i pentru peşti din adînc proaspătă hrană plutind. Maică-sa nu îi dădu datoria pioasei ţărîne,
Nici nu-l putu îngropa lîngă al rudelor rug.
Păsări marine adastă acum peste oasele tale
Marea Carpathă o ai toată în loc de mormînt, Nefericite-Aquiloane, tu, spaima răpitei Orithyi,
Ce fel de pradă-ai putut oare avea de la el? Sau ce te-mbucuri tu oare, Neptune, de-o frîntă carină?
Pîntecu-acela purta numai bărbaţi din cei sfinţi. Paetus, la ce-ţi numeri anii? şi numele mamei iubite-l
Porţi tu pe buze-notînd? unda, ea, nu are zei. Căci, în prăpădul noptatic, c-odgoane de stînci priponite,
Roase din funia lor, toate cătuşele cad.
Ţărmuri stau martori iubirilor lui Agamemnon cu apă
Amenînţîndă vorbind de-al lui Argynnus sfîrşit.

157

Hoc iuvene amisso classem non solvit Atrides,
Pro qua mactata est Iphigenia mora. Reddite corpus humo, posita est in gurgite vita ;
Paetum sponte tua, vilis arena, tegas; Et quotiens Paeti transibit nauta sepulchrum, Dicat; *„Et audaci tu Umor csse potes." Ite, rates curvae, et leti texite causas:*
Ista per huanas mors venit acta manus. Terra parum fuerat fatis, adiecimus undas :
Fortunae miseras auximus arte vias. Ancora te teneat, quem non tenuere Penates?
Quid meritum dicas, cui sua terra parum est ? Ventorum est, quodcumque paras : haud ulla carina
Consenuit, fallit portus et ipse fidem. Satura insidians pontum substravit avaris :
Ut tibi succedat, vix semel esse potest. Saxa triumphales fregere Capharea puppes,
Naufraga cum vasto Graecia tracta salo est. Paulatim socium iacturam flevit Vlixes,
In mare cui soliţi non valuere doli. Quod si contentus patrio bove verteret agros,
Verbaque duxisset pondus habere mea, Viveret ante suos dulcis conviva Penates,
Pauper, at in terra, nil ubi fiere potest. Non tulit Mc Paetus stridorem audire procellae
Et duro teneras laedere fune manus, Sed thyio thalamo aut Oricia terebintho
Et fultum pluma versicolore caput. Huic fluctus vivo radicitus abstulit ungues,
Et miser invisam traxit hiatus aquam : Hune parvo ferri vidit nox improba ligno.
Paetus ut occideret, tot coiere mala. Flens tamen extremis dedit haec mandata querelis,
Cum moribunda niger clauderet ora liquor: ,,Di maris Aegaei quos sunt penes aequora, venti,

Et quaecumque meum degravat unda caput, Quo rapitis miseros primae lanuginis annos ?
Attulimus longas in freta vestra manus. Ah, miser alcyonum scopulis affligar acutis :
In me caeruleo fuscina sumpta deo est. At saltem Italiae regionibus evehat aestus:
Hoc de me sat erit si modo matris erit."
152
Astfel, pierzîndu-l pe tînâr, nu-ntinse vîntrelele-Atridul,
Mas pentru care-o jertfi pe Iphigenia sa. Trupul redaţi-l ţărînii; pe Paetus, cu viaţa pierdută-p
Hăuri, acoperă-l, tu singur, nisip ne-nsemnat. Iar, cînd vor trece năierii pe lingă mormîntul lui Paetus,
Zică: „Şi celui mai dîrz teamă tu poţi să îi fii." Hai, pîntecoase corăbii, şi ţeseţi-i morţii prilejuri:
Moartea-i făcută ades tocmai de mîini omeneşti. Mic ne păruse pămîntul menit; l-am sporit şi cu unde:
Căi întristate-am deschis sorţii, prin nou meşteşug. Ancora crezi că te-ar ţine, cînd nu te ţinură Penaţii?
Ce merit zici c-ar avea cui nu-i pămîntul de-ajuns ? Ţine de vînturi ce cauţi; corabia nu-mbătrîneşte
Şi îţi înşală chiar el, portul, credinţa, ades. înşelătoarea natură le-a-ntins celor lacomi chiar marea:
Poţi reuşi, dar o faci, numai o dată şi-atît. Stinci cephareice-au frînt triumfalele nave, şi-n mare
Grecia se risipi, în naufragiu, în larg. Pierderea soţilor săi o jeliră de-a-rîndul Ulysse
Şi şiretenia lui nu-i fu, pe mări, de folos. Dar, de ara mulţumit el cu boul tătîne-său cîmpul
Şi ar fi dat cit de cît crez şi îndemnului meu, El mai trăia, comesean îndrăgit cu Penaţii-i alături,
Poate sărac, pe-un pămînt unde nu-i loc pentru plîns. N-a fost făcut să audă furia furtunilor Paetus,
Nici funii aspre să îi taie gingaşele mîini, Ci pentru patul de thyia ori din terebinthul de Orie,
Şi sâ-şi încline uşor capul pe-o pernă-n culori. Unghii cu carne cu tot i le smulse prăpădul şi-amarnic
Hăul îl supse-n a sa apă duşmancă, de viu. Noaptea haină-l văzu agăţat de o seîndură mică;
Rele atîtea s-au strîns Paetus să fie ucis. Totuşi, plîngînd, îşi rostise dorinţa, în ultima rugă,
Gura-i murindă pe cînd valul cel negru-o-nchidea: „Zei, voi, ai Mării Egee, voi, vînturi stăpîne pe valuri,
Şi-unda, oricare, al meu cap îl învăluie-acum, Anii din floarea juneţii-ncotro mi-i răpiţi, zbuciumaţii?
Eu am venit cu mîini lungi pe necuprinsele mări. De-a' alcionilor stînci colţuroase-atîrna-voi eu, bietul,
Zeul, acel azuriu, contra-mi tridentul luă. Dar, de m-ar duce măcar pe-a' Italiei ţărmuri talazul,
Ce-am mai rămas de ajuns fi-va, de-al mamei va fi."
153
Subtrahit haec fantem torta vertigine jluctus ;
Ultima quae Paeto voxque diesque fuit. O centum aequoreae Nereo genitore puellae,
Et tu materno tacta dolore Thetis, Vos decuit lasso supponere brachia mento:
Non poterat vestras iile gravare manus, At tu, saeve Aquilo, numquam mea vela videbis :
Ante fores dominae condar oportet iners.

111,8

Dulcis ad hesternas fuerat mihi rixa lucernas,
Vocis et insanae tot maledicta tuae. Cum furibunda mero mensam propellis et in me
Proicis insana cymbia plena mânu, Tu vero nostros audax invade capillos
Et mea formosis unguibus ora nota, Tu minitare oculos subiecta exurere flamma,
Fac meo rescisso pectora nuda sinu. Nimirum veri dantur mihi signa caloris:
Nam sine amore gravi femina nulla dolet. Quae mulier rabida iactat convicia linqua,
Et Veneris magnae volvitur ante pedes, Custodum gregibus circa se stipat euntem,
Seu sequitur mediaş, Maenas ut icta, vias, Seu timidam crebro dementia somnia terrent,
Seu miseram in tabula picta puella movet; His ego tormentis animi suni verus aruspex,
Has didici certo saepe in amore notas. Nos est certa fides, quam non iniuria versat:
Hostibus eveniat lenta puella meis. In morso aequales videant mea vulnera collo:
Me ăoceat livor mecum habuisse meam. Aut in amore dolere volo aut audire dolentem,
Sive meas lacrimas sive videre tuas.
Tecta superciliis si quando verba remittis, Aut tua cum digitis scripta silenda notas.
Odi ego quae nunquam pungunt suspiria somnos : Semper in irata pallidus esse velim.
154
Astea vorbind, dintr-o dată-l sorbi în adîncuri vîrtejul:
Ultima rugă şi zi Paetus aşa le avu. O, voi, o sută copile, născute din tatăl Nereus,
Tu, de-ale mamei dureri, Thetis, lovită adînc, Voi trebuia să-i susţineţi cu braţele capul, truditul:
El nu putea-mpovăra mîinile voastre prea mult.
Pînzele-mi nu vei vedea niciodată tu, crude-Aquiloane;
Dat mi-e să fiu îngropat, mort, l-al stăpîae-mi prag.

III, 8

Dulce-mi fu sfada de ieri la luminile lămpii şi-ocara
Cîtă mi-ai spus-o cu-al tău glas întru tot rătăcit. Scoasă din fire de vin, cînd tu masa o-mpingi şi cu mîna-n -
Mine nebună arunci cupele pline, atunci, într-adevăr îndrăzneaţă, aruncă-te tu şi la pieptu-mi
Şi-urme îmi lasă adinei c-unghii frumoase pe-obraz. Ochii că-mi arzi m-ameninţă cu flacăra pusă sub dînşii,
Sfîşie-mi sînul şi-al meu piept dezgoleşte-l de tot. Astfel vădite-mi sînt semnele dreptei văpăi, căci femeia
Nu-i pătimaşă nicicînd fără amorul profund.
Ba cu turbata ei limbă muierea aruncă blesteme
Şi i se-aşterne apoi Venerei mari la genunchi, Ba se-nconioară pe sine trecînd de o ceată de paznici,
Sau ca menada-n furii trece prin mijloc de drum. Ba se-nspăimîntă adesea fricoasă de vanele vise,
Ori o-ntărîtă un chip, biata, de fată, pictat; Bun haruspiciu sînt eu prin aceste-ale inimii chinuri,
Căci am deprins deseori semnele-n sincer amor. Nu e aceea credinţă pe care n-o macină pizma:
Cadă duşmanilor mei fata posacă pe cap.
Rănile mele pe gîtul muşcat mi le vadă confraţii
Şi vînătaia le dea semn c-am avut-o pe-a mea. Vreau în iubire să sufăr sau să se audă că sufăr,
Lacrima mea să o văd sau să o văd pe a ta.
Vorbe ascunse să văd că-mi trimiţi cîteodată-n ocheade
Sau că cu degetul tău semne tăcute îmi scrii. Cît mai urăsc eu suspinele care nu tulbură somnul:
Vreau totdeauna să fiu palid că s-a mîniat.

155
Dulcior ignis erat Paridi, cum grata per arma
Tyndaridi poterat gaudia ferre suae. Dum vincunt Danai, dum restat barbarus Hector,
Iile Helenae in gremio maxima bella gerit. ‚Aut tecum aut pro te mihi cum rivalibus arma
Semper erunt: in te pax mihi nulla placet. Gaude, quod nulla est aeque formosa: dohres,
Si qua fdret: nune sis iure superba licet. At tibi, qui nostro nexisti retia lecto,
Sit socer aeternum nec sine matre domus. Cui nune si qua data est furandae copia noctis,
Offensa illa mihi, non tibi amica, dedit.

III, 9

Maecenas, eques Etrusco de sanguine regum,
Intra fortunam qui cupis esse tuam, Quid me scribendi tam vastum mittis in aequor ?
Non sunt apta meae grandia vela rati. Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus
Et pressum inflexo mox dare terga genu. Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
Fama nec ex aequo ducitur ulla iugo-Gloria Lysippo est animosa effingere signa,
Exactis Călamis se mihi iactat equis, In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles,
Parrhasius parva vindicat arte locum, -Argumenta magis sunt Mentoris addita formae,
At Myos exiguum flectit acanthus iter, Phidiacus signo se Iuppiter ornat eburno,
Praxitelen Parius vindicat arte lapis. Est quibus Eleae concurrit palma quadrigae,
Est quibus in celeres gloria nata pedes ; *Hic satus ad pacem, hic castrensibus utilis armis:*
Naturae sequitur semina quisque suae. At tua, Maecenas, vitae praecepta recepi,
Cogor et exemplis te superare tuis. Cum tibi Romano dominas in honore secures
Et liceat medio ponere iura foro, Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes
Atque onerare tuam fixa per arma domum,
156
Paris ce flacără dulce avu, cînd, în lupta plăcută.
El Tyndaridei putu să îi aducă plăceri. De învingeau Danaizii, ori Hector barbaru-i respinse.
El, la Elena la sîn, marea sa luptă-şi dădea. Fie cu tine sau cu-alţii rivali să mă lupt pentru tine
Pururi să am, căci nu vreau pace cu tine nicieînd. Tu să te bucuri că nu e o alta frumoasă ca tine.
Te va durea, cînd va fi: mîndră ţi-e dat azi să fii. Ţie, ce-ntins-ai capcane culcuşului meu, să-ţi rămînă
Socrul alături şi-n veci soacra în casă s-o ai. Iar, de ţi-a dat ea prilej, într-o noapte furată,-a făcut-o
Nu ca amică a ta, ci ca duşmancă a mea.

III, 9

Tu-, cavaler din al regilor sînge etrusc, o Mecena,
Care-ţi doreşti să rămîi numai cu soarta ce-o ai, Oare de ce mă trimiţi ca să scriu eu în marea cea mare?
Largele pînze de-a mea barcă nu-s ele de ea. E ruşinos să îţi iei o povară prea mare pe umeri
Şi, îndoit din genunchi, dosul să-1 dai mai apoi. împrejurările nu-s pentru toţi tot la fel potrivite.
Nu dintr-o culme doar ia Faima renumele ei. E în statui ca şi vii măreţia unui Lysippus;
Mi-este fălos Calamid cu ai săi cai măiestriţi. El, în tabloul Venerei, şi-a pus măreţia, Apelles,
Parrhasius cu-arta sa-n miniatură răzbi. Prin ornamentul adaus sporeşte frumseţea la Mentor
Iară achantul la Mys şerpuie-n spaţiu puţin. Jupiter phidiaceu îşi străluce-n ivoriul statuii,
Pe Praxitele sculptînd marmuri de Păros îl cer. Laurii unii-şi cîştigă-n concurs de cvadrige elee,
Alţii-n picioarele iuţi gloria lor şi-o culeg. Unu-i făcut pentru pace iar altul, de castre şi arme,
Căci îşi urmează cu toţii germenii propriei firi. Eu am deprins, o Mecena, preceptele tale de viaţă
Şi sînt constrîns să te-nving, tocmai exemplu-ţi urmînd. Cînd ăi putea,-n demnitatea romană, să domini cu fascii
Şi ai fi-n stare să-ţi dai legile-n mijloc de for Sau să te-ndrepţi către mezii, duşmanii cei aprigi în luptă,
Casa să ţi-o-mpovărezi cu-armele multe-atîrnînd,
157
Et tibi ai effectum vires det Caesar et omni
Tempore tam faciles insinuenter opes, Parcis et in tenues humilem te colligis umbras:
Velorum plenos substrahis ipse sinus. 30
Crede mihi, magnos aequabunt ista Camillos
Iudicia et venies tu quoque in ora virum, Caesaris et famae vestigia iuncta tenebis :
Maecenatis erunt vera tropaea fides. Non ego velijera tumidum mare findo carina: 35
Tuta sub exiguo flumine nostra mora est. Non flebo in cineres arcem sedisse paternos
Cadmi nec semper proelia clade pari, Neo referam Scaeas et Pergama Apollinis arces,
Et Danaum decimo vere redisse rates, 40
Moenia cum Graio Neptunia pressit aratro
Victor Palladiae ligneus artis equus. Inter Callimachi sat erit placuisse libellos
Et cecinisse modis, Coe poeta, tuis. Haec urant pueros, haec urant scripta puellas, 45
Meque deum clament et mihi sacra ferant. Te duce vel lovis arma canam caeloque minantem
Coeum et Phlegraeis Oromedonta iugis, Celsaque Romanis decerpta palatia tauris
Ordiar et caeso moenia firma Remo, 50
Eductosque pares silvestri ex ubere reges,
Crescet et ingenium sub tua iussa meum, Prosequar et currus utroque ah litore ovantes,
Parthorum astutae tela remissa jugae, Castraque Pelusi Romano subruta ferro, 55
*s**itonique graves in sua fata manus. Mollis tu coe"'^ae fautor cape lora iuventae,*
Dexteraque jjn'.wssts *da mihi signa rotis. Hoc mihi, Maecenas, lai.·d^ concedis, et a ie est,*
Quod fer ar in partes ipsf- fuisse tuas 60

III, 10

\firabar, quidnam misissent mane Camenae, Ante meum stantes sole rubente torum.
Natalis nostrae signum misere puellae
Et manibus faustos ter crepuere sonos.
1SS
Iar pentru asta să-ţi treacă Cezarul puterea şi-n toată

Vremea să ai lesnicios doldora punga de-averi. Tu te abţii, retrăgîndu-te umil la umbra plăcută
Şi le înfăşuri chiar tu pînzelor sinul umflat. Crede-mă, aste dovezi egala-vor Camillii, măreţii; Multor bărbaţi le vei sta şi tu pe buze mereu.
De a Cezarului faimă tu paşii uniţi ţi-i vei ţine
Şi lui Mecena-i va fi dreapta credinţă trofeu. Eu nu brăzdez cu-mpînzita-mi corabie marea în clocot;
Sigură,-n fluviul mic, mi-e adăstarea mereu. Nu plîng cetatea lui Cadmus zăcînd sub cenuşa paternă,
Nici un război ne-ncetat, în pustiire egal. Nu spun de Poarta Sceană, de-un zid apolinic, Pergamul,
Nici cum danaele năvi primăveri zece-au plutit, Cum apăsat-au cu plugul, grecescul, neptunice ziduri
Calul de lemn, învingînd cu-arta Pallâdei atunci. Mie să plac între cărţile lui Callimachus de-ajuns mi-e; Sau c-am cîntat dup-al tău ritm, o,
poete din Cos. Scrieri de-acestea-mi înflăcăre junii, mi-ncingă copile, Zeu mă aclame cu toţii, sacru-mi mister celebrînd. Sau voi cînta,
conducîndu-mă, lupta lui Joe, pe Coeus Ceru-nfruntînd şi pe culmi phlegraeice-Oromed&n, Voi povesti palatinul, înaltul, păscut de romanii
Tauri şi zidul nălţat cînd fuse Remus ucis, Gemenii regi, alăptaţii de ugerul cel păduratic,
Căci la porunca ta ar creşte talentul ce-1 am. Şi te-aş urma-n triumfalele care din ţărmure-n ţărmur,
Parthi cu slăbite săgeţi fugă şireată fugind, Castre pelusii căzute-n ruină sub săbii romane
Şi-a' lui Antonius mîini, pacoste propriei sorţi. Ocrotitorule blînd, tu in mină ia frîul juneţii-mi
Şi slobozitelor roţi dă-le tu semnul cel bun. Gloria-aceasta, Mecena, mi-o-ngăduie; şi de la tine-i, Căci se va spune că eu parte-am făcut
dintre-ai tăi.

III, 10

Mă minunam ce-mi vesteau dimineaţa Camenele, oare, Stînd lingă patu-mi, pe cînd soarele se înroşea.
Semn mi-au adus că e ziua de naştere-a dragii copile Şi de trei ori au bătut sunet din mîini, norocos.
J59
Transeal hic sine nube dies, stent aere venti,
Ponat et in sicco molliter unda minas. Aipiciam nullos hodierna luce dolentes,
Et Niobae lacrimas supprimat ipse lapis, Alcyonum posiîis requiescant ora querelis,
Increpet absumptiem nec sua mater Ityn; Tuque, o cară mihi, felicibus edita pennis,
Surge et poscentes iusta precare deos. Ac primum pura somnum tibi discute lympha
Et nitidas presso pollice finge comas : Dein, qua primum oculos cepisti veste Properti,
Indue nec vacuum flore relinque caput, Et pete, qua polles, ut sit tibi forma perennis,
Inque meum semper stent tua regna caput. înde coronatas ubi ture piaveris aras,
Luxerit et tota flamma secunda domo, Sit mensae ratio, noxque inter pocula currat,
Et crocino nares murreus ungat onyx, Tibia nocturnis succumbat rauca choreis,
Et sint nequitiae libera verba tuae, Dulciaque ingratos adimant convivia somnos.
Publica vicinae perstrepat aura viae: Sit sors et nobis talorum interprete iactu,
Quem gravibus pennis verberet iile puer. Cum fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis et instituet sacra ministra Venus, Annua solvamus thalamo sollemnia nostro,
Natalisque tui sic peragamus iter.

III, 11

Quid mirare, meam si versat femina vitam
Et irahit addictum sub sua iura virum, Criminaque ignavi capitis mihi turpia fingis,
Quod nequeam fracto rumpere vincla iugo ? Venturam melius praesagit navita morlem,
Vulneribus didicit miles habere metum. Tsta ego praeterita iactavi verba iuventa ■'
Tu nune exemplo disce timere meo.
160
rară de nori să se scurgă ea, ziua; stea vuituri m aer,
T/nda îsi lase a sa furie-n ţărmul uscat. 7iua de astăzi să nu văd pe nimenea în suferinţă,
Lacrimi oprească-şi acum stinca Niobe şi ea, îsi odihnească-alcvonii, ei, pliscul, oprindu-şi plînsoarea,
Nici nu-1 mai strige a sa mamă pe Itys mîncat. Scoală-te, dragostea mea, tu, născută sub bune-auspicii
Si ce se cade în rugi cere la zeii-nduraţi. Par, mai întîi, cu o apă curată departă-ţi tu somnul
Si lucitorul tău păr prinde-1 cu-un deget dibaci: Pune-ti veşmîntul în care întîi i-ai răpit lui Properţiu
Ochii şi vezi să nu-ţi laşi capul tău fără de flori. Roagă-te să îţi rămînă lucirea frumseţii perenă
Şi peste capu-mi mereu tu-mpărăţia s-o ai. Iar, cind pe-altare-nflorate vei fi presărat tu tămîia,
Casa-ţi cînd va străluci-n flăcări de bine, atunci Grija de masă să-ţi fie şi scurgă-se noaptea-ntre cupe
Şi-ungă,-n miros de şofran, nările-onyxul murin, Naiul va fi răguşit în noptatice danturi şi vorbe
Slobode tu vei avea, cît de-ndrăzneţe-ai voi. Somnul ingrat alunga-1-vor petreceri atît de plăcute,
Larma făcută umplînd străzile de prin vecini: A om arunca şi cu zaruri, şi sorţul ne-a spune pe care
L-a biciuit mai adînc pruncul cu aripa-i grea. Cînd, după multele cupe,- sosi-ne-va ora şi Venus,
Slujnica, va rîndui sacru al nopţii mister, Noi vom plini împreună, în pat, sărbătoarea-anuală; Astfel vom fi petrecut ziua de naştere-a ta.

III, 11

Ce-i de mirare că mie-o femeie-mi răstoarnă viaţa
Şi că tîrăşte-un bărbat rob la picioarele ei ? Şi-mi plăsmuieşti tu pe seamă tot felul de vini ruşinoase:
Cum că nu-s vrednic să rump lanţul şi jugul să-1 fring. Mult mai degrabă presimte năierul o moarte venindă
Şi se deprinde-a avea teamă de răni un soldat, orbele-acestea rostitu-le-am eu în trecuta-mi juneţe:
Dar, din exemplu-mi acum, tu să înveţi să te temi.
161
Colchis flagrantes adamantina sub iuga tauros
Egit et armigera proelia sevit humo. 10
Custodisque feros clausit serpentis hiatus,
Iret ut Aesonias aurea lâna domos. Ausa ferox ab equo quondam oppugnare sagittis
Maeotis Danaum Penthesilea rates; Aurea cui postquatn nudavit cassida frontem, 15
Vicit victorem candida forma virum. Omphale in tanturn formae processit honorem,
Lydia Gygaeo tineta puella lacu, Ut, qui pacato statuisset in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia pensa mânu. 20
Persarum statuit Babylona Semiramis urbem,
Ut solidum cocto tolleret aggere opus, Et duo in adversum missi per moenia currus
Ne possent tacto stringere ah axe latus, Duxit et Euphratem medium, qua condidit arces, 25

lussit et imperio surgere Bactra caput. Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina divos?
luppiter infatuat seque suamque domum. Quid, modo quae nostris opprobria vexerit armis
Et famulos inter femina irita suos
Coniugis obsceni pretium Romana poposcit
Moenia et addictos in sua regna patres ! Noxia Alexandria, dolis aptissima tellus,
Et totiens nostro Memphi cruenta malo, Tres ubi Pompeio detraxit harena triumphos !
Tollet nulla dies hanc Ubi, Roma, notam. Issent Phlegraeo melius tibi funera campo,
Vel tua si socero colla daturus eras. Scilicet incesti meretrix regina Canopi
(Una Philippeo sanguine adusta nota)
Ausa Iovi nostro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere fer re minas, Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,
Baridos et contis rostra Liburna sequi, Foedaque Tarpeio conopia tendere saxo,
Iura dare et statuas inter et arma Mari. Quid nune Tarquinii fractas iuvat esse secures,
Nomine quem simili vita superba notat, Si mulier patienda fuit ? cape, Roma, triumphum,
Et longum Augusto salva precare diem

162

Colchis în jug de-adamant a mînat vilvoraţii ei tauri
Şi-a semănat cu măcel glia născînd luptători; Cruntul căscat l-astupă, al dragonul paznic şi drumul
Casei lui Aeson luă lîna de aur atunci. Crudă,-a-ndrăznit de pe calu-i, maeotica Penthesilea
A se lupta cu săgeţi contra danaelor năvi; Cînd dezgolitu-i-a fruntea o cască de aur, frumseţea
Ei strălucită 1-a-nvins pe-nvingătorul bărbat. Omphale a ridicat frumuseţea l-aşa o cinstire,
Fata din Lydia ce-n lacul Gygaeu se scălda, Că, într-o lume-mpăcată, acel ce-i pusese coloane,
El, cu-năspritele-i mîini caierul moale-1 torcea. Semiramida-nălţă ea oraşul persan, BabyIonul
Sacru, din lutul în foc arsul durat sănătos, Că, peste ziduri, mînate-n întrecere, două cvadrige Nu-şi atingeau nicidecum osia,-alături trecînd ; Şi Euphratul 1-a dus în cetatea zidită, prin mijloc, Şi porunci-a se-nălţa Bactra imperiului cap. Oare la ce amintesc cu eroii în crime şi zeii?
Se pîngăreşte pe el Joe şi-ntregu-i lăcaş. Ce, pe aceea umplînd de oprobriu armatele noastre, O muieruşcă-ntre-ai săi sclavi frămîntată ades,
Care ceru de la soţu-i lasciv, ca răsplată, romane Ziduri şi-a se-nstâpîni peste senatul vîndut! Alexandria, pămînt blestemat şi sălaş vicleniei,
Memphis, tu, care-ai cruntat relele noastre atît, Unde arina-i luă lui Pompeius tustrele triumfuri,
Pata aceasta vreo zi, Roma, n-o şterge nicieînd. Mult mai de cinste-ţi erau funeralii în cimpul phlegraeic,
Sau dacă ţi-ai fi supus cerbicea socrului tău, Astfel otreapă, regină în incestuosul Canopus,
(Oacheşa pată pe-ntreg sîngele philippean,) A cutezat să-1 opună lui Joe pe-An$_u$bis lătrîndul,
Tibrul silind a răbda ameninţări de la Nil, Şi să sufoce trompeta romană cu-a sistrului seîncet,
Rostre liburne urmînd bărcile ei cu prăjini, Scîrnave paturi cu plase să-ntindă pe stînca Tarpee,
Dîndu-ne, dintre statui şi-arme-a' lui Marius, legi. Ce ne ajută că-s frînte securile, a'lui Tarquiniu,
Cărui, superbă, îi dă viaţa renume la fel, Cînd am răbdat o muiere? Primeşte, o, Roma, triumful; Roagă, salvată de-acum, zile-ndelungi pentru-Augu

163

Fugisti tamen in timidi vaga Jlumina Nili .'
Accepere tuae Romula vincla tnanus. Brachia spectavi sacris admorsa colubris,
Et trahere occultum membra soporis iter. Non haec, Roma, fui tanto tibi cive verenda
Nec ducis assiduo lingua sepulta mero. Septem urbs alta iugis, toto quae praesidet orbi,
Femineas timuit territa Marte mi nas? Hannibalis spolia et vicii monimenta Syphacis
Et Pyrrhi ad nostros gloria fructa pedes ;
Curtius expletis statuit monimenta lacunis,
At Dedus misso proelia rupit equo, Coclitis abscissos testatur semita pontes,
Est cui cognomen corvus habere dedit. Haec di condiderant, haec di quoque moenia servant:
Yix timeat salvo Caesare Roma Iovern. Nune ubi Scipiadae classes, ubi signa Camilli,
A ut modo Pompeia Bospore capta mânu ? Leucadius versas acies memorabit Apollo.
Tantum operis belii sustulit una dies.
At tu, sive petes portus seu, navita, lingues,
Caesaris in totosis memor lonio.

III, 12

Postume, plorantem potuisti linquere Gallam,
Miles et Augusti fortia signa sequi ? Tantine ulla fuit spoliaţi gloria Parthi,
Ne faceres Galla multa rogante tua ? Si fas est, omnes pariter pereatis avari,
Et quisquis fido praetulit arma toro ! Tu tamen iniecta tectus, vesane, lacerna
Potabis galea fessus Araxis aquarn. lila quidem interea fama tabescet inani,
Haec tua ne virtus fiat amara tibi,
Neve tua Medae laetentur caede sagittae,
Ferreus aurato neu cataphractus equo,

164

Totuşi, fugit-ai în apa-nfricatului Nil, revărsată,
Mîinile tale-acceptînd ele-al lui Romulus lanţ. Braţele ţi le-am văzut înţepate de vipera sacră,
Trupul ducîndu-ţi-1 pe drumul ocultului somn. Roma, cu-aşa cetăţean, tu n-aveai a te teme de-aceea,
Nici <le-a unui comandant limbă-ngropată în vin. Vrbea nălţată pe şapte coline, stăpînă a lumii,
Marte-nfruntînd-o, gemu de-ameninţări muiereşti? Ale lui Hanibal prăzi, monumentele-nvinsului Syphax
Şi la picioare-ne stînd frinte-a' lui Pyrrhus măriri;
Curtius, hăul umplîndu-1, atunci ridică monumentul,
Iar de pe calul strunit Decius lupta curmă. Stă mărturie cărarea cum Cocles tăiat-a el poduri;
E şi acel cui i-a dat corbul porecla pe veci. Zeii zidiră cetatea şi-o apără zeii, ei înşişi.
Romei, sub Cezar, de-abia teamă de Joe i-ar fi. A' Scipionilor nave şi semnele, a' lui Camillus,
Unde-s şi Bosforul de mîna pompeică-nvins? Leucadianul Apollo-aminti-va armatele-nfrînte;
Astfel de forţe-n război le risipi doar o zi.
Iar tu, năier, ce te-ndrepţi către port ori îl laşi, pe întreaga

Ionică Mare, să ai gîndul la Cezar mereu.

III, 12

Postume, tu ai putut să o laşi lăcrimîndă pe Galla
Şi să urmezi ca soldat steagul lui August, măreţ ? Gloria să îi despoi tu pe parthi ai iubit-o-ntr-atîta,
Că nu te-a înduplecat Galla, oricît te-a rugat ? Dacă-i lăsatul de zei, să pieriţi voi cu toţii, avarii,
Şi cine pune mai sus arma ca patul fidel! Totuşi, nebune, -nvăscut cu mantaua cea aspră, din casca
Ta de soldat, ostenit, apă din Arax vei bea. Ea, între timp, s-a topi-ntr-adevăr pentru faima deşartă,
Să nu iţi fie (le-amar astă vîrtute a ta,
"ici să nu se-nveselească de moartea-ţi săgeţile mede.
Nici cuirasatul în fier de-ntrauritul tău cal,
135

Neve aliquid de te flendum referatur in urna:
Sic redeunt, illis qui cecidere locis. Ter quater in casta felix o Postume Galla,
Moribus his alia coniuge dignus eras. Quid faciet nullo munita puella timore,
Cum sit luxuriae Roma magistra suae ? Sed securus eas : Gallam non munera vincent,
Duritiaeque tuae non erit illa memor. Nam quocumque die salvum te fata remittent,
Pendebit collo Galla pudica tuo, Postumus alter erit miranda coniuge Ulixes.
Non illi longae tot nocuere morae, Castra decern annorum, et Ciconum mons, Ismara
Exustaeque tuae mox, Polypheme, genae, Et Circae fraudes, lotosque herbaeque tenaces,
Scyllaque et alternas scissa Charybdis aquas, Lampeties Ithacis veribus mugisse iuvencos (Paverat hos Phoebo filia Lampetie), Et thalamum Aeaeae flentis fugisse puellae,
Totque hiemis noctes totque natasse dies, Nigrantesque domos animarum intrasse silentum,
Sirenum surdo remige adisse lacus, Et veteres arcuş leto renovasse procorum,
Errorisque sui sic statuisse modum. Nec frustra, quia casta domi persederat uxor.
Vincit Penelopes Aelia Galla fidem.

III, 13

Quaeritis, unde avidis nox sit pretiosa puellis
Et Venere exhaustae damna quaerantur opes. Certa quidem tantis causa et manifesta ruinis :
Luxuriae nimium libera facta via est. Inda cavis aurum mittit formica metallis,
Et venit e rubro concha Erycina salo, Et Tyros ostrinos praebet Cadmea colores,
Cinnamon et mulţi pastor odoris Arabs. Haec etiam clausas expugnant arma pudicas,
Quaeque terunt fastus, Icarioti, tuos :
166

Ori să-i aducă din tine ceva de jelit intr-o urnă:
Astfel se-ntorc din acel loc toţi acei ce-au pierit. Postume, tu, într-atît fericitul cu casta ta Galla,.
De-altă soţie-ai fi fost demn cu năravul ce-1 ai. Ce e în stare-o copilă, cit nu e oprită de teamă,
Roma magistra avînd pentru luxuria sa? Mergi fără frică, pe Galla nicicînd n-o s-o-nvingă cadouri,
Nici nu îşi va aminti ticăloşenia ta, Căci, în oricare din zile destinul întoarce-te-a teafăr,
Galla sfioasă atunci te va cuprinde de gît. Postumus fi-va prin soaţa-i mirabilă, el, un Ulysse
Căruia nu i-au făcut rău zăbovirile lungi: Zece ani lupte, -al Ciconilor munte, Ismara şi Calpe,
Pleoapele tale apoi arse de el, Polyphem, Şi vicleniile Circaei şi lotosul, ierburi de vrajă,
Scylla, Charibda cu ea ape pe rînd despicînd, Boii Lampetiei care mugeau în frigarea ithacă ,
(Boi de Lampetia chiar, fiica lui Phoebus, păscuţi), Că a fugit el din patul copilei aeaeae, plîngînde,
Zile de iarnă şi nopţi, fără de preget plutind, Că a intrat în lăcaşuri obscure-a' tăcutelor umbre
Şi a trecut cu vîslaşi surzi de-al sirenelor lac, Că, refăcîndu-şi el arcul bătrîn, peţitorii-i ucise,
Astfel un capăt a pus şi rătăcirilor lui. Nu în zadar, căci acasă o castă soţie-i stătuse.
Aelia Galla a-nvins pe Penelopa-n virtuţi.

III, 13

Tot vă-ntrebaţi cum de-i noaptea-aşa scumpă la lacome fete
Şi-i acuzată c-a stors Venera prăpăd de-averi Cauza sigur'-atîtor ruine vădită e însă:
Calea luxuriei fu liberă, de necrezut. Aur din minele-adînci îl trimite furnica din Indii
Şi-apele Roşiei Mări scoici erycine ne dau, Tyrul cadmeic ne-mbie culorile purpurei sale
Şi scorţişoara cu mult miros, păstorul arab. Chiar şi sfioasele-nchise-s învinse de armele-acestea,
Care superbia ta, Icarioto, o şterg.
167

Matrona incedit census mduta nepotum
Et spolia opprobrii nostra per ora trahit. Nulla est poscendi, nulla est reverentia dandi,
Aut, si qua est, pretio tollitur ipsa mora. Felix Eois lex funeris una măritiş,
Quos Aurora suiş rubra colorat equis. Namque ubi montifero iacta est fax ultima lecto,
Uxorum fusis stat pia turba comis, Et certamen habent leti, quae viva sequatur
Coniugium : pudor est non licuisse mori. Ardent victrices et flammae pectora praebent,
Imponuntque suiş ora perusta viris. Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella
Nec fida Evadne nec pia Penelope. Felix agrestum quondam pacata iuventus,
Divitiae quorum messis et arbor erant. Illis pompa juit decussa Cydonia ramo
Et dare puniceis plena canistra rubis, Nune violas tondere mânu, nune mixta referre
Lilia virgineos lucida per celathos, Et portare suiş vestitas frondibus uvas
Aut variam plumae versicoloris avem. His turn blanditiis furtiva per antra puellae
Oscula silvicolis empta dedere viris. Hinnulei pellis totos operibat amantes,
Altaque nativo creverat herba toro; Pinus et incumbens lentas circumdabat umbras,
Nec fuerat nudas poena videre deas, Corniger Idaei vacuam pastoris in aulam
Dux aries satur as ipse reduxit oves, Dique deaeque omnes, quibus est tutela per agros
Praebebant vestris verba benigna focii: „Et leporem, quicumque venis, venaberis, hospes,
.Et si forte meo tramite quaeris avem : Et me Pana tibi comitem de rupe vocato,
Sive petes calamo praemia sive cane." At nune desertis cessant sacraria lucis :

Aurum omnes victa iam pietate colunt. Aurea nune vere sunt saecula, plurimus auro
Venit honos : auro conciliatur amor. Auro pulsa fides, auro venalia iura:
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.
168
iese matroana-nvăscută-n averi de la juni din crailîcuri
Şi a dezmăţului său pradă ne-o flutură-n ochi. Nu e sfială de-a cere şi nici de a da, vreo sfială,
Sau, de-i vreuna, şi ea e-nlăturată prin preţ. Lege ferice, la moarte, -aveau soţii pe care-Aurora
Roşie, în Orient, cu ai săi cai i-arămit. Căci, aruncată pe patul funebru făclia din urmă.
Ceata soţiilor sta castă, cu păr despletit, Şi se certau ca să moară, căci lor le părea o ruşine
Să nu le lase-a-şi urma soţul în moarte, de vii. învingătoarele-ardeau, aruncîndu-se-n flăcări cu pieptul,
Guri mistuite de foc pe ai lor soţi sărutînd. Stirpe făţarnică-a soaţelor, nu-i vreo copilă de cinstea
Nici a Evadnei şi nici a Penelopei, la noi. Cît de ferice era altădată junimea agrestă,
Care, -mpăcată, avea-n roade şi arbori, averi. Plin, un paner cu a zmeurei purpură şi, de pe ramur,
Mere cydonice-a-şi da fală era pentru ei. Ba culegeau viorele cu crinii cei albi în amestec
Şi le duceau deseori în feciorelnic paner; Struguri în frunzele lor învăscuţi aduceau
Sau cîte-o pasăre cu penele-n mii de culori, Iară, prin daruri de-acestea, în tainice peşteri, copile
La păduratici bărbaţi dulci sărutări le vindeau. Numai o blană de cerb, pe atunci, învelea toţi amanţii;
Iarba înaltă le da pat de la sine făcut. Pinul boltit îi umbrea, ascunzîndu-i în umbra lui deasă
Şi nu era un păcat, goale zeiţe văzînd. El, căpetenie, -n staulul gol, al păstorului cel de pe Ida,
Singur, berbecul cornaci, oi săturate-nturna. Zei şi zeiţe, cu toţii, ce au în credinţă ogorul
Vorbe plăcute rosteau, stînd la al vostru altar: „Oaspe, oricine, de-mi vii, vei vîna iepuraşul, străine,
Şi-o păsăruică, de vrei, tu, pe colnicu-mi să prinzi: Pane, mă strigă, ortac, de pe stîncă, de-ţi cauţi izbînda
Ta cu vergeaua cu clei, ori de cu cîinele-o câţi". Vane-s acum sanctuarele-n sacre, deşertele crînguri:
Toţi, pietatea pierind, aurul azi îl slujesc. De-aur sînt secole-acuma pe drept şi din aur adesea
Cinstea se trage şi prin aur e-amoru'-mpăcat. Legea ascultă de aur şi-i fără de lege pudoarea;
Crezul prin aur e şters, dreptu-i prin aur venal.
169
Torrida sacrilegum testantur limina Brennum,
Dum petit intonsi Pythia regna dei: At mons laurigero concussus vertice diras
Gallica Parnasus sparsit in arma nives. Tu scelus accepto Thracis Polymestoris auro
Nutrit in hospitio non, Polydore, pio. Tu quoque, ut auratos gereres, Eriphyla, lacertos
Dilapsis nusquam est Amphiaraus equis. Proloquar, atque utinam patriae sim vanus aruspe.x
Frangitur ipsa suiş Roma superba bonis. Certa loquor, sed nula fides : neque enim Ilia quo
Verax Pergameis Maenas habenda malis. Sola Parin Phrygiae fatum componere, sola
Fallacem patriae ser pere dixit equm. Iile furor patriae fuit utilis, iile parenti:
Experta est veros irrita lingua deos.

III, 14

Multa tuae, Sparte, miramur iura palaestrae,
Sed mage virginei tot bona gymnasii, Quod non infames exercet corpore ludos
Inter luctantes nuda puella viros, Cum pila veloces fallit per brachia iactus,
Increpat et verşi clavis adunca trochi, Pulverulentaque ad extremas stat femina metas,
Et patitur duro vulnera pancratio, Nune ligat ad caestum gaudentia brachia loris,
Missile nune disci pondus in orbe rotat, Gyrum pulsat equis, niveutn latus ense revincit,
Virgineumque cavo protegit aere caput, Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodontiacis turba lavatur aquis; *Et modo Taygeti, crines aspersa pruina,*
Sectatur patrios per iuga longa canes; Qualis et Eurotae Pollux et Castor harenis,
Hie victor pugnis, iile futurus equis, Inter quos Helene nudis capere arma papillis
Fertur nec fratres erubuisse deos.

no

Arsele praguri vorbesc despre Brennus, de el, sacrilegul,
Cînd al netunsului zeu pythic regat îl rîvni: Muntele însă-n cutremurul crestei de lauri surpase
Armia galilor sub aspre zăpezi din Parnas. Crimă a lui Polymestor, cind tracul, el, aur primise,
Tu, Polydore, nutrit fuşi în lăcaşul impiu. Tu, Eriphyla, de-asemeni, să porţi auritele braţe,
Amphiaraus cu-ai săi cai speriaţi dispăru. Eu o prevăd, o, de-aş fi eu al patriei van haruspiciu !
Roma, superba, acum piere-n averile ei.
Spun adevăruri, dar n-aflu crezare: nici Troia profetei
Nu îi dădu crezâmînt despre-al Pergamului rău. Ea doar prezi-s-a în Paris a Phrygiei soartă şi ea doar
Că se strecoară-n a sa patrie calul viclean. Folositorul delir pentru patrie fu şi părinte:
Limba deşartă ştia zeii ce spun adevăr.

IU, H

Multele legi a' palestrelor tale-admirămu-le, Sparta,
Dar a' gymnaziilor pentru fecioare, mai mult, Pentru că nu se aşterne la josnice jocuri cu trupul,
Printre bărbaţii luptînd, goală copila, atunci, Cînd, aruncată puternic, îi scapă din braţe o minge
Şi cînd răsună rotit cercul de curba vergea, Plină de praf ea, femeia, aşteaptă în colţul arenei,
De la pancratiul dur răni ea în stare-a-ndura, Ba-şi înfăşoară la cest bucuroasele braţe-n curele
Ba cumpăneşte rotind discul în cerc de-aruncat,
Tropotă pista cu caii, cu sabia-ncinge-şi ca neaua
Şoldul, un cap virginal coiful de-aramă-ocrotind, Nişte-Amazoane războinice, -n ceată, cu ţîţele goale,
Care-s scăldate de al Thermodoontelui val. Ba, cu cosiţe muiate de a Taygetului brumă,
Ţine, pe-ntinsele culmi, urma la cîini băştinaşi; In Eurotes cu Pollux, cu Castor apoi, pe arină,
Unul pumnaci, mai tîrziu altul cu caii-nvingînd, Astfel cu goalele sfîrcuri, Elena-ntre ei îşi luară
Armele, făr' a roşi faţă de fraţii divini.
171
Lex igitur Spartana vetat secedere amantes,

Et licet in triviis ad latus essesuae, Nec timor aut ulla est clausae tutela puellae
Nec gravis austeri poena cavenda viri. Nuilo praemisso de rebus tute loquaris
Ipse tuis : longae nulla repulsa morae. Non Tyriae vestes errantia lumina fallunt,
Est neque odoratae cura molesta comat. At nostra ingenti vădit circumdata turba,
Nec digitum angusta est inseruisse via, Nec quat sint facies nec quae sint verba rogandi,
Invenias : caecum versat amator iter. Quod si iura fores pugnasque imitata Laconum,
Carior hoc esses tu mihi, Roma, bono.

III, 15

Sic ego non ullos iam norim in amore tumul tus,
Nec veniat sine te nox vigilanda mihi : Ut mihi praetextae pudor est velatus amictu,
Et data libertas noscere amoris iter, lila rudes animos per noctes conscia primas
Imbuit heu nullis capta Lycinna datis. Tertius haud multo minus est cum ducitur annus:
Vix memini nobis verba coisse decern. Cuncta tuus sepelivit amor, nec jemina post te
Ulla dedit collo dulcia vincla meo. Testis erit Dirce tam vero crimine saeva,
Nycleos Antiopen accubuisse Lyco. Ah, quotiens pulchros ussit regina capillos,
Molliaque immittens fixit in ora manus ! Ah, quotiens famulam pensis cneravit iniquis,
Et caput in dura ponere iussit humo ! Saepe illam immundis passa est habitare tenebris,
Vilem ieiunae saepe negavit aquam. Iuppiter, Antiopae nusquam succurris habenti Tot mala? corrumpit dura catena manus.

172

Legea spartană se-opune, -aşadar, sâ despartă amanţii
Şi îţi îngăduie-a fi-n lume alături de-a ta. Nici vreun paznic, nici teama n-o ţin pe-o copilă închisă,
Nici n-o-nspăimîntă un soţ rău cu pedeapsa cea grea. Fără de mijlocitor, poţi vorbi de-ale tale tu însuţi,
Sigur şi fără să fii prea îndelung amînat. Nici tyriene veşminte nu-nşeală priviri lunecoase,
Nici a' cosiţelor cu miros plăcut grele griji. Insă a mea de-o imensă mulţime se-arată-nsoţită,
Că nici c-un deget nu poţi să o atingi printre ei, Nu poţi să ştii nici cu ce-nfăţişare şi nici ce cuvinte-n
Ruga-ţi să-i spui; pe un drum orb rătăceşte-un amant. Roma, de-ai fi imitat a laconilor legi şi întreceri,
Tu, printr-uu bine-aşa mult, şi mai iubită-mi erai.

III, 15

Astfel să nu mai cunosc nici un zbucium adînc în iubire, Nici să nu am de vegheat nopţi, fără tine, de-acum, Cum că-mi era învăscută sfiala în faldul praetextei
Şi al amorului drum fostu-mi-a dat sâ-1 cunosc. Ea m-a deprins priceputâ, în nopţile prime, novice,
Ea, ah, Lycinna, prin dar necucerită nicicînd. Trei, sau nu mult mai puţin, de atuncea se scurseră anii,
Şi-mi amintesc că de-abia zece cuvinte-am schimbat. Toate le înmormîntară amoru-ţi şi nici o femeie
Nu mi-a mai pus de atunci dulcile lanţuri de gît. Martoră Dirce va fi, cea atîta de crudă în crima-i,
Că Antiope, a lui Nycteu, lui Lycus s-a dat. Ah, cit de mult a mai ars ea cosiţele mîndre, regina,
Şi în obrazul gingaş mîini duşmănoase-a înfipt! Ah, cit de des şi-a-ncărcat cu poveri nemiloase ea sclava,
Şi-i porunci-a-şi odihni capu-n pămîntul cel dur! Des o forţă în tenebre imunde să-şi ducă ea traiul
Şi-nfometatei nici chiar apă nu vru să îi dea. Jupitcr, cum nu-i ajuţi Antiopei ce-ndură atitea
Rele, cînd mîinile ei grelele funii le rod?.

173

Si deus es, tibi lurpe tuam servire puellam.
Invocet Antiope quem nisi vincta Iovem ? Sola tamen, quaecumque aderant in corpore Vires,
Regaies manicas rupit utraque mânu. Înde Citkaeronis timido pede currit in arces.
Nox erat, et sparso triste cubile gelu. Saepe vago Asopi sonitu permota fluentis
Credebat dominae pone venire pedes. Et durum Zethum et lacrimis Amphiona mollem
Experta est stabulis mater abacla suiş. Ac veluti, magnos cum ponunt aequora motus,
Eurus ubi adverso desinit ire Noto, Littore si tacito sonitus rarescit harenae,
Sic (cădit inflexo lapsa puella genu) Sera, tamen pietas : natis est cognitus error.
Digne Iovis natos qui tueare senex, Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircen sub trucis ora bovis. Antiope, cognosce lovem : tibi gloria Dirce
Ducitur in multis mortem habitura locis. Prata cruentaniur Zetlii, victorque canebat
Paeana Amphion rupe, Aracynthe, tua . At tu non meritam parcas vexare Eycinnam :
Nescit vestra ruens ir a referre pedem. Fabula nulla tuas de nobis concitet aures :
Tesolamet lignisfunerisustusamem. "

III, 16

Nox media, et dominae mihi venit epistula nostrae :
Tibure ne missa iussit adesse mor a. Candida qua geminas ostendunt culmina turres,
Et cădit in patulos lympha Aniena lacus. Quid faciamp obductis committam mene tenebris,
Ut limeam audaces in mea membra mamis ? At si distulero haec nostro mandata timore,
Nocturno fletus saevior hoste mihi. Peccuram semel, et totum sum pulsus in annum :
In tite mansuetas non habet illa mânut.
lf 4

Dacă eşti zeu, e-o ruşine copila-ţi să fie^n robie.
Şi Antiope pe cin' să fi chemat, dacă nu Joe.petine, captivă? Strîngîndn-şiputereadin trupu-i,
Rupse cu ambele mîini grele cătuşe regeşti. Şi cu picioru,-n fricatul, pe culmi cithaeronice fuge.
Noapte era, şi-aşternut stratul de gheaţă-1 avu. Des, cum Asopus curgea, spăimîntată, în vagul lui murmur.
Paşii stăpînei credea că îi aude-ndărăt. Pe-Amphion, blîndul Ia lacrimi, pe Zethus cel aspru cerci
Fu-ndepărtată de la staule, mamă a lor. Dar, după cum şi întinderea mării-şi opreşte vînzolul,
Eurus nemaimergînd contra lui Notus duşman, Cînd, pe un ţărmur tăcut, se răreşte-al nisipului vuiet
Astfel copila atunci cade sfîrşită,-n genunchi, Totuşi, tîrzie dreptate, odraslele-şi află greşeala.
Vrednic bătrîn, ce-ai crescut pruncii din Joe născuţi, Mama o dai la copii, iară fiii pe Dirce-o legară-n
Funii spre a o tirî taurul spăimîntător. Tu, Antiope, cunoaşte-l pe Joe: în multele locuri
Dirce e dusă, spre-a ta faimă, să-şi afle sfîrşit. Insîngerată-i păşunea lui Zethus, peane cîntară
Amphion, învingător de pe-a ta stîncă, -Aracynt. Tu încetează s-o vatămi pe nevinovata Lycinna: Furia oarbă din voi pasul nu ştie-a-şi

opri. Nici o poveste de mine n-aţîţe urechile tale; Numai pe tine şi ars te voi iubi, de pe rug.

HI, 16

^Sml'pT^ ;' IatVmi SoSeŞte_o ~e-a iubit*

«** 'e*LZZT*^ merg grabnlc la Tib_. '•«.

Şi La 7 6 Cre?t6te gemene ^mun

^Să^mă^p a Tsăm.largi iacuri foTM <^d.

Ca 1 mă ;fr[â,nC"met e" **« «■ Plin întunec,

Dacă ar fi *2* am*1* * " ^^ me" *«p ?

P«nsu, mai * ";,P~"e-acestea, de teamă,

Num*i o dată am T '* * " "" "°Ptatlc dW" """" ea nu are-mblinzitele mîini.

175

Nec tamen est quisquam, sacros qin laedat amantei :
Scironis media sic licet ire via. Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris :
Xemo adeo, ut noceat, barbarus esse volei. huna ministrat iter, demonstrant astra salebras, 15
Ipse Amor accensas Percutit ante faces, Saeva canum rabies morsus avertit hiantes :
Huic generi quovis tempore tuta via est. Sanguina tam parvo quis enim spargatur amantis
Improbus ? exclusis fit comes ipsa Venus. 20
Quod si certa meos sequerentur funera casus,
Talis mors pretio vel sit emenda mihi. Afferet huc unguenta mihi sertisque sepulchrum
Ornabit custos ad mea busta sedens. -Di *faciant, mea ne terra locet ossa frequenti,* 25
Qua facit assiduo tramite vulgus iter. Post mortem tumuli sic infamantur amantum ■
Me tegat arborea devia terra coma, Aut humer ignotae cumulis vallatus harenae >
Xon iuvat in media nomen habere via-. 30*

III, 17

Nune, o Bacche, tuis humiles advolvimur aris :
Da mihi pacato vela secunda, pater! Tu potes insanae Veneris compescere Jastus,
Curarumque tuo fit medicina mero. Per te iunguntur, per te solvuntur amantes :
Tu vitium ex animo dilue, Bacche, meo .' Te quoque enim non esse rudem testatur in astris
I.yncibus ad caelum vecta Ariadna tuis. Hoc mihi, quod veteres custodii in ossibus ignes,
Funera sanabunt aut tua vina malum. Semper enim vacuos nox sobria torquet amantes,
Spesque timorque animum versat utroque modo. Quod si, Bacche, tuis per fervida tempora donis
Accersitus erit somnus in ossa mea, Ipse seram vites pangamque ex ordine colles,
Quos carpant nuHae me vigilante ferae.

10

176

Totuşi nu-i nimenea care să vatăme sacri amanţii:
Inima drumului lui Sciron o pot colinda. Cine va ti-ndrăgostit, el cutreiere scythice ţărmuri,
Nimeni aşa de barbar n-ar fi, să-i facă vreun rău. I.una-i arată cărarea şi stelele gropi îi lumină,
Amor, în faţa-i, chiar el, flutură torţe arzînd. Ciinii în cruntă turbare-şi depărta de ei muşcătura:
Spiţei acesteia-i e sigură calea orieînd. Cine e laş să se crunte cu bietul amantului sînge?
Fie-le celor excluşi Venera soaţă de drum. Ci, de-ar avea funeralii ştiute-ncercările mele,
Ori, de ar fi să-mi ciştig astfel de moarte prin preţ, îmi va aduce aici unguente şi, paznic la rugu-mi
Stînd, cu coroane de flori va-mpodobi-al meu mormîn Oasele nu mi le pună, dea zeii,-n ţărîna de obşte,
Unde,-n bătute cărări, vulgul îşi drumuie drum. . Astfel mormintele-amanţilor sînt, după moarte,-njosite
Mă înveleasc-un frunziş de-arbore, -n colţ solitar, Sau mă îngroape un val de nisip pe uitatele ţărmuri:
Zădărnicie-i să ai numele n cruce de drum.

III, 17

Bacchus, umil mă aştern la picioarele tale acuma:
Pînze prielnice dă-mi, tată, şi mie,-mpăcat! Tu eşti în stare să-năbuşi trufia Venerei nebune
Şi prin curatul tău vin dorului tu îi eşti leac. Numai prin tine se leagă, prin tine amanţi se dezleagă:
Bacchus, din sufletul meu moaie-mi meteahna tot tu, Căci te arată că nu eşti hain, dintre stele,-Ariadna,
Martoră, dusă de-ai tăi lineşi în înalturi de cer. Răul, ce-n oase-mi încuiba bătrinele focuri, doar vinul
Tău ori mormîntul mai pot să-l lecuiască de-acum. Trează o noapte îi chinuic veşnic pe-amanţii-n nesaţiu:
Teama, speranţa, pe rînd, sufletul lor îl muncesc. Dacă prin thnplele-ncinse, o, Bacchus, în oasele mele
Somnul se va aciua printr-al tău dar tot mai des, Viţe eu însumi sădi-voi, plantîndu-le-n şir, pe coline
Şi nici o fiară nu le-a paşte, păzindu-le eu,

177

Dum modo purpureo spument mihi dolia musto,
Et nova pressantes inquinet uva pedes, -Quod superest vitae per te et tua cornua vivam,
Virtutisque tuae, Bacche, poeta ferar. Dicam ego maternos Aetnaeo fulmine partus,
Indiea Nysaeis arma fugata choris, Vesanumque nova nequiquam in vite Lycurgum,
Pentheos in triplices funera grata greges, Curvaque Tyrrhenos delphinum corpora- nautas
In vadă pampinea desiluisse rate, Et libi per rnediam bene olentia /lumina Naxon,
Unde tuum potant Naxia turba merum. Candida laxatis onerato colla corymbis
Cinget Bassaricas Lydia mitra comas Levis odorato oervix manabit olivo
Et feries nudos veste fluente pedes. Mollia Dircaeae pulsabunt tympana Thebae,
Capripedes calamo Panes hiante canent, Vertice turrigero iuxta dea magna Cybelle
Tundet ad Idaeos cymbala rauca choros. Ante fores templi crater antistitis auro
Libatum fundes in tua sacra merum. Ilaec ego non humili referam memoranda cothurno
Qualis Pindarico spiritus ore tonat. Tu modo servitio vacuum me siste superba
Atqne hoc sollicitum vince sopore caput.

III, 18

Clausus ab umbroso qua ludit pontus Averno,
Humida Baiarum stagna tepentis aquae, Qua iacet et Troiae tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via, Hic, ubi, mortalis dextra cum quaereret urbes,
Cymbala Thebano concrepuere deo: At nune invisae magno cum crimine Baiae,
Quis deus in vestra constitit hoslis aqua ? His pressus Stygias vultum demisii in undas,
Errat et in vestro spiritus iile lacu.
178
Pînă să-nspumege câzile mele ca purpura mustul,
Boabele noi din ciorchini tălpi ce le calcă stropind. Cîtu-s în viaţă, prin tine şi coarnele tale trâi-voi,
Pururi de-acum eu voi fi, Bacchus, virtuţii-ţi poet. Voi povesti despre naşteri materne din fulgerul Aetnei,
Choruri nyseide cum indice arme-alungau, Despre Lycurg, râztmnîndu-se-n van pe mlădiţa cea nonă,
Moartea plăcută la trei cete, cea a lui Pentheu, Trupuri curbate-n delfini, cînd năierii tyrrhenici, în valuri,
De pe corabia lor învrejurată săreau; Bineamirositoarele-ţi fluvii în Xaxos, prin mijloc, De unde vinul tău por cete naxonice-1 beau, Gîtul tău dalb încărcat de cununi de corymb răsfirate,
Lydica mitră-ncingînd pletele de bassareu, Creştetul blînd răspîndi-va miros odorat de. uleiuri,
Peste piciorul tău gol haina în falduri curgînd. Theba dircee va bate-n duioase tîmpine şi Panii
Cei cu picioare de ţap zice-or din stuh sunător, Marea zeiţă, Cybelle, alături, pe cap turnurata,-n Choruri idane-a suna din răguşitul cymbal. Craterul marelui preot, din aur, în poartă, la templu-ţi,
Vin de libaţii vărsînd ritului sacru al tău. Xu cu coturnul umil neuitatele fapte voi spune,
Ci cu-al pindaricei guri suflu măreţ voi tuna. Tu doar dezleagă-mi, pustiul de mine, trufaşa sclavie Şi îmi cufundă în somn capul de clor tulburat.

III, 18

Unde, închisă de-Avernul umbros, cu-ale Barei miloase
Lacuri cu ape fierbinţi marea la joacă se ia, Unde trompetul Misenus, troianul, mai zace-n arini
Şi se aude vuind drumul făcut de Hercîil, Unde, cu dreapta-i luînd, muritor, cu asaltul oraşe, Glas de cymbal răsuna-n cinstea thebanului zeu, însă acuma, mînjită de-o crimă grozavă, o, Baie,-n
Apele tale ce zeu s-a-nstăpinit el, duşman? Chipul de ele-apăsat şi-afundă-n stygienele unde Şi rătăceşte acel spirit pe-ntinderea ta.
379
Qui/1 genus aut virtus aut optima prăfuit illi
Mater, et amplexum Caesaris esse focos ? Aut modo tatn pleno fluitantia vela theatro
Et per materna omnia gesta manus? Occidit, et misero steterat vigesimus annus*.'
Tot bona tam parvo clausit in orbe dies. I nune, toile animos et tecum finge triumphos, Stantiaque in plausum tota theatra iuvent, Attalicas supera vestes, atque omnia, magnis Gemmea sint ludis : ignibus ista dabis. Sed tamen hue omnes, hue primus et ultimus ordo
Est mala, sed cunctis ista terenda via est. Exoranda caniş tria sunt latrantia colla,
Scandenda est torvi publica cymba senis. Iile licet ferro cautus se condat et aere,
Mors tamen inclusum protrahit inde caput, Nirea non facies, non vis exernit Achillen,
Croesum aut, Pactoli quas parit umor, opes. Hic olim ignaros luctus populavit Achivos,
Atridae magno cum stetit alter amor. At tibi, nauta, pias hominum qui traicis ***umbros,***
Hue animae portent corpus inane tuae: ■Qua Siculae victor telluris Claudius et qua
Caesar, ab humana cessit in astra via.

III, 19

Obicitur totiens a te mihi nostra libido:
Crede mihi, vobis imperat ista magis. ***Vos,*** *ubi contempli rupistis frena pudoris,*
Nescitis captae mentis habere modum. Flamma per incensas citius sedetur aristas,
Fluminaqiie ad fontis sint reditura caput, Et placidum Syrtes portum et bona littora nautis
Praebeat hospitio saeva Malea suo, Quam possit vestros quisquam reprehe.ndere cur sus
Et rabidae stimulos frângere nequitiae. Testis, Cretaei fastus quae passa iuvenci
Induit abiegnae cornua falsa bovis :
180
Ce-i folosi şi virtutea, şi neamul, şi-o mamă aleasă,
Şi că fusese primit într-al lui Cezar lăcaş, Sau, în teatrul cel plin, văluritele pinze, acuma,
Ce, şi tot ce i-a făcut mina maternă atît ? El a pierit, i se-opri-al douăzecilea an, o, sărmanul:
Bunuri atîtea a-nchis ziua în crugul ei strimt. Du-te acuma şi prinde curaj şi visează triumfuri,
Te-or încînta-aplaudind toate teatrele-n cor. Luxul atalic întrece-1, şi-n marile jocuri să fie
Toate doar perle: pe foc da-le-vei toate doar scru Toţi vom ajunge aicea şi prima, şi ultima spiţă:
Calea e rea, dar cu toţi noi o avem de bătut. Ni-s de-mbunat ale cîinelui trei lătrătoare gitlejuri:
Luntrea bătrînului crunt tuturor ni-e de-mbarcat. Unul precaut se poate-mbrăca el în fier şi-n aramă,
Capul, oricît de ascuns, moartea i-1 trage la ea. Nu 1-a scăpat pe Nireu frumuseţea, nici forţa pe-Ahile,
Nu, nici pe Croesus averi cîte Pactolu-i dădu. Jalea aceasta cîndva-i pustii pe aheii, ignarii,
Marele-Atride cind fu prins în al doilea-amor. Ţie, luntraş, ce le treci muritorilor piile umbre,
Ducă a tale-adieri trupu-i de vlagă lipsit, "Unde Claudius, învingător în ţinuturi sicule,
Unde, -ntre astre, sfîrşi Cezar umanul său drum.

III, 19

îmi reproşezi tu atîta şi-atîta al nostru nesaţiu:
Crede-mă, vouă cu mult mâi mult vă dă el porunci. Dispreţuitei pudori de îndată ce-i rupeţi voi frîul,
Nu ştiţi să-i puneţi zăgaz minţii-nrobite de tot. S-ar domoli mai degrab' vîlvătaia în paiele-ncinse,
Fluvii mai grabnic din curs s-ar înturna spre izvor, Syrtele, port liniştit, şi năierilor blîndele ţărmuri
Cruda Malea le-ar da-n ocrotitorul său sin, Cit cineva să vă frîngă dorinţei năvalnice boldul
Şi să vă poată opri calea pe care-aţi pornit. Martoră-mi este pătrunsa-n dispreţul cretanului taur,
Coarnele false-mbrăcînd, ale junincii de brad.
181
Testis Tkessalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quae voluit liquido tota subire deo. Crimen et illa fuit patria succensa senecta
Arboris in frondes condita Myrrha novae. Nam quid Medeae referam quo tempore matris

Iram natorum caede piavit amor? Quidve Clytaemnestrae, propter quam tota Mycenis
Infamis stupro stat Pelopea domus?
Tuque, o Minoa venundata Scylla figura,
Tondes ***pur pur*** *ea regna paterna coma. Flanc igitur dotem virgo desponderat hosti :*
Nise, tuas portas fraude reclusit Amor. At vos, innuptae, felicius urite taedas :
Pendet Cretaea tracta puella rate. Non tamen immerito Minos sedet arbiter Orei :
Victor erai quamvis, aequus in hoste fuit.

III, 20

Credis eum iam posse tuae meminisse figurae,
Vidisti a lecto quem dare vela tuo ? Durus, qui lucro potuit mutare puellam .'
Tantine ut lacrimes Africa tota fuit? At tu, stulta, deos, tu fingis inania verba ;
Forsitan iile alto pectus amore terat. Est tibi forma potens, sunt castae Palladis artes,
Splendidaque a docto fama refulget avo, Fortunata domus, modo sit tibi fidus amicus.
Fidus ero : in nostros curre, puella, toros.
Tu quoque, qui aestivos spatiosius exigis ignes,
Phoebe, moraturae contrahe lucis iter. Nox mihi prima venit: primae date tempora noctis :
Longius in primo, Luna, morare toro : Foedera sunt ponenda prius signandaque iura
Et scribenda mihi lex in amore novo. ***Haec*** *Amor ipse suo constringet pignera signo :*
Testis sidereae torta corona deae. Quam multae ante meis cedent sermonibus horae,
Dulcia quam nobis concitet arma Venus !

182

Martoră, de Enipeus tesalul arzînd Salmonea,
Care-a se-aşterne a vrut toată fluidului zeu. Crimă fu şi cea aprinsă de-a tatălui său bătrîneţe,
Myrrha,-ntr-un arbore nou, ea înlemnitâ-n frunziş. Ce să mai spun de-a Medeei, în vremea în care amorul
Furia mamei spăşi printr-un omor de copii? De-a Clytemnestrei, prin care,-n Mycene, stă casa lui Pelops
Toată minjită de un pîngăritor adulter?
Şi tu, o, Scylla, vîndută frumseţii lui Minos, prin smocul
Cel purpuriu retezînd şi părintescul regat. Astfel de zestre.-aşadar, îi promise duşmanului fata?
Porţile ţi le-a deschis, Nisus, Amorul prin furt. Nemăritatelor, voi să v-aprindeţi făclii mai ferice:
Trasă de vasul cretan, cade copila-n adine. Totuşi nu stă în nemerit în Orcus ca iudice Minos:
învingător chiar fiind, fu cu duşmanul său drept.

III, 20

Crezi că-şi mai poate-aminti de frumseţea-ţi acela pe care
Tu l-ai văzut că şi-a-ntins pînza, din patu-ţi, la vînt? Dur e acel ce-a putut pe cîştig să îşi schimbe copila!
Africa toată, să plîngi, merită oare atît? Proasto, tu crezi şi în zei, şi în vorbele cele deşarte.
Poate că-şi macinâ-acum pieptul cu-al altei amor. Eşti de-o frumseţe aleasă, ştii artele Palladei caste,
Şi străluceşte a ta faimă prin doctul străbun, Casa iubită de soartă, doar s-ai credincios un prieten.
Eu îţi voi fi credincios: fugi-mi, copilo, în pat.
Tu, ce văratice focuri le porţi în răstimpuri întinse,
Phoebus, scurtează acum drumul tîrziei lumini. Noaptea dintîi mi-a sosit, tu, îngăduie-mi, Luno,-n răstimpul
Nopţii dintîi să rămîn mai mult în primul culcuş. Pactul e-ntîi de-ntocmit, condiţii şi norme, semnate,
Şi în amorul cel nou trebuie legea să-mi scriu, însuşi Amorul, cu martor a zeei stelare-mpletită
Salbă, sigiliul său pune pe-aşa un izvod. Ore prea multe se scurg prin cuvintele mele, nainte
Ca să ne cheme la dulci lupte Venera pe noi,

183

Namque ubi non cefto vincitur foedere lectus,
Non habet ultores nox vigilanda deos, Et quibus imposuit, solvit mox vincla libido:
Contineant nobis omina prima fidem. Ergo, qui pactas in foedera ruperit aras,
Pollueritque novo sacra mărita toro, Jlli sint quicumque soîent in amore dolores,
Et caput argutae praebeat historiae, -Nec flenti dominae pate/iant nocte fenestrae :
Semper amet, fructu semper amoris egens.

III, 21

Magnum iter ad doctas projicisci cogor Athenas,
Ut me longa gravi solvat amore via. Crescit enim assidue spectando cura puellae ■
Ipse alimenta sibi maxima praebet amor. Ornnia sunt temptata mihi, quacumque fugari
Possit: at ex ornni me premit iste deus. Vix tamen aut semel admittit, cum saepe negarit:
Seu venit, extremo dormit amicta toro. Unum erit auxilium : mutatis Cynthia terris
Quantum oculis, anima tam procul ibit amor.
Nune agite, o socii, propellite in aequora navim,
Remorumque pares ducite sorte vices, Iungiteque extremo felicia lintea malo :
Iam liquidum nautis aura secundat iter. Romanae turres et vos valeatis amici,
Qualiscumque mihi tuque puella vale. Ergo ego nune rudis Adriaci vehar aequoris hospes,
Cogar et undisonos nune prece adire deos. Deinde per Ionium vectus cum fessa Lechaeo
Sedarit placida vela phaselus aqua,
Quod superest, sufferte pedes, properate laborem,
Isthmos qua terris arcet utrumque mare. înde ubi Piraei capient me littora portus,
Scandam ego Theseae brachia longa viae. Illic vel studiis animum emendare Platonis
Incipiam aut hortis, docte Epicure, tuis,

184

însă cînd nu-i juruit prin sigurul pact şi culcuşul,
Xoaptea-n veghere, nici ea, răzbunători n-are zei. Pofta îndat' le dezleagă ea lanţul la cei ce li-1 puse:
Bune-auspicii dintîi ţină credinţa in noi. Cin' va fi rupt, aşadar, la altare-nipăcate juratul
Pact şi va fi întinat sacra unire, -n alt pat, Cimtă acela durerile toate ce nasc din iubire
Şi să îi cadă pe cap arguţioase poveşti. Nu se deschid-a' iubitei ferestre, în noapte, la plînsu-i:

Pururi iubească, lipsit pururi de-al dragostei frupt.

III, 21

Sînt nevoit să iau cale-ndehmgă spre docta Atena,
Ca să mă scape de-o grea dragoste marele drum. Creşte, copila privind-o, în mine, un dor fără saţiu:
însuşi amorul îşi dă viptul, el însuşi, de saţ. Toate le-am pus la-ncercare să-1 pot depărta de la mine,
Insă mă strînge în chingi zeul, din toate, chiar el. Căci, de mă-ngăduie-abia cîteodată, cînd des mă respinse
Ori dacă vine, -ntr-un colţ doarme-mbrăcată, în pat. Unu-mi va fi ajutorul, schimbîndu-mi eu, Cynthia, ţara,
Cît de departe-i de ochi, piere amorul din piept. Haideţi, ortaci, sloboziţi-mi de-acuma corabia-n valuri,
Trageţi, egale, la sorţi, schimburi la rame, pe rînd, Prindeţi în vîrf de catarg de noroc dătătoarele pînze:
Aura,-n drumul fluid, soaţă le e la năieri. Turnuri romane şi prieteni, adio, şi tu, o, copilo,
Orişicum îmi vei fi fost, şi ţie,-adio, iţi spun. Oaspe stîngaci voi fi dus de acum pe-adriatice valuri
Şi nevoit să le-nchin rugi unzisonilor zei. Dus peste Ionică-apoi, cînd cu pînze-ostenite feluca,-n
Apele calme, la mal, s-a odihni, în Lecheu, Cît mai rămîne, la muncă, străbateţi picioare, pe unde
Pune zăgaz de pămînt Isthmul la ambele mări. După aceea, cînd ţărmuri primi-m-or în portul piraeic,
Braţele lungi voi urca, ale theseicei căi. Sufletu,-n studii platonice,-aici voi începe să-mi vindec.
Ori în a' tale grădini, doctule Epicur, ori

185

Persequar aut studium linguae, Demosthenis arma.
Librorumque tuos, docte Menandre, sales; Aut certe tabulae capient mea lumina pictae
Sive ebore exactae seu magis aere manus ; Aut spatia annorum aut longa intervalla profundi
Lenibunt tacito vulnera nostra sinu: Seu moriar, fato, non turpi fractus amore ;
Atque erit illa mihi mortis honesta dies.

III, 22

Frigida tam multos placuit tibi Cyzicus annos,
Tulle, Propontiaca qua fluit Isthmos aqua, Dindymus et sacrae fabricata iuvenca Cybellae,
Raptorisque tulit qua via Ditis equos; Si te forte iuvant Helles Athamantidos urbes,
Et desiderio, Tulle, movere meo. Tu licet aspicias caelum omne Atlanta gerentem,
Sectaque Persea Phorcidos ora mânu, Geryonis stabula et luctantum in pulvere signa
Herculis Antaeique Hesperidumque choros, Tuque tuo Colchum propellas remige Phasin,
Pelicaeque trabis totum iter ipse legas, Qua rudis Argoa natat inter saxa columba
In faciem prorae pinus adacta novac, Et si, qua Ortygiae et visenda est ora Caystri,
Et qua septenas temperat unda vias; Omnia Romanae cedent miracula terrae:
Natura hic posuit, quidquid ubique fuit. Armis apta magis tellus, quam commoda noxae :
Famam, Roma, tuae non pudet historiae. Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus: victrices temperat illa manus. Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Umbro
Tramite, et aeternum Marcius umor opus, Albanus lacus socii Nemorensis ab unda,
Potaque Pollucis lympha salubris equo. At non squamoso labuntur venire cerastae,
Itala portentis nec furii unda novis,

186

Studiul limbii urma-1-voi, el, arma, a lui Demosthene,
Sarea din cărţile-ţi, o, docte Menandre, cătînd, **Sau** vor atinge privirile mele tablouri pictate,
Ori în ivoriu şi bronz mult iscusitele mîini; Curgerea anilor sau depărtarea pe-ntinderea mării
Vor potoli şi a mea rană din pieptul tăcut. Sau, de mi-e dat, voi muri nu răpus de-un amor de ruşine.
Iar ziua morţii-mi va fi demnă de cinste şi ea.

III, 22

Cyzicul, el, frigurosul, plăcutu-ţi-a, ani o mulţime,
Tulle, pe unde-i scăldat Isthmul de-un val propontid, Didynul şi făurită junincă a sacrei Cybelle,
Calea cea care-a purtat caii, ai furului Dis, Sau, de te-ncîntă oraşele Hellei athamantiade,
Tulle, te lasă mişcat şi de adîncu-mi regret. Poţi să-1 priveşti tu pe Atlas, pe umeri tot cerul purtîndu-1,
Şi de perseice mîini capul Phorcidei tăiat, Staule ale lui Ger}'on şi urmele luptei în pulberi
Dintre Hercule şi-Anteu, al Hesperidelor chor, Poţi să te baţi cu vîslaşu-ţi chiar Phasul colchidic
Şi-al peliacelor grinzi drum pe de-a-ntreg să-1 străbaţi, Unde-notă între stînci, după-argoica sa porumbiţă,
Pinul, stîngaciul, luînd chipul corăbiei noi. Ţărmurii poţi să îi vezi la Caystru şi ţărmii ortygici,
T.'nde îşi stîmpără căi şapte cea undă domol, Fruntea pleca-şi-or minunile toate ţarinii romane:
Pus-a natura aici tot, orişiunde a fost. Roma, pămîntul ţi-e apt pentru arme iar nu pentru rele
Şi de istoria ta Faima nu s-ar ruşina. Stăm tot atît de puternici cu sabia ca-n pietate:
Ea domoleşte uşor învingătoarele mîini Anio tiburnic, aici curgi, din plai umbrian, tu, Clitumnus,
Apa lui Marciu e-aici, un monument în etern. Lacul alban, care-i soţ de izvor cu acel Păduratic;
Şi-apa cea vie din cari Calul lui Pollux bău. Nu şerpuiesc cu solzosul lor pîntec năpîrci şi itala
Undă n-ameniţă cu monştri nemaiîntîlniţi;

187

Non hic Andromedae resonant pro matre catenar,
Nec trcmis Ausonias, Phoebe fugate, dapes, Nec cuiquam absentes arserunt in capttt ignes
Exitium nato matre movente suo, Penthea non saevae venantur in arbore Bacchae,
Nec solvit Danaas subdita cerva rates, Cornua nec valuit curvare in petice Iuno
Aut faciem turpi dedecorare bove,
Arboreasque cruces Sinis et non hospita Grais Saxa et curvatas in sua fata trabes.
Haec tibi, Ttdle, parens, haec est pulcherrima sedes Hic tibi pro digna gente petendus honos,
Hic tibi ad eloquium cives, hic ampla nepotum Spes et venturae coniugis aptus amor.

III, 23

Ergo tam doctae nobis periere tabellae,
Scripta quibus pariter tot periere bona. Has quondam nostris manibus detriverat usus,
Qiii non signatas iussit habere fidem. Illae iam sine me norant placare puellas
Et quaedam sine me verba diserta loqui. Non illas fixum caras effecerat aurum :

Vulgari buxo sordida cera fuit. Qualescumque miki semper mansere fideles,
Semper et effectus promeruere bonos. Forsitan haec illis fuerint mandata tabellis :
„Irascor, quoniam es lente, moratus heri. An tibi nescioquae visa est formosior? an tu
Non bona de nobis crimina ficta iacis ?" Aut ăixit: „Venies hodie, cessabimus una:
Hospitium tota nocte paravit Amor," Et quaecumque volens reperit non stulta puella,
Garrula cum blandis ducitur hora dolis. Me miserum, his aliquis rationem scribit avarus
Et ponit duras inter ephemeridas.
188
T^ici nu răsună aici pentru mamă-andromcdice funii,
Phoebus, nu tremuri, fugind de 1-ausonic ospăţ, Nici nu s-au ars pentru nimeni tăciunii, lipsiţii de vlagă.
Mama, chiar ea, pregătind moartea feciorului său. Crude bachante,-n copac, pe Pentheu nu-1 vînează şi ciuta
Substituită nu dă drumul danaelor năvi, Nu a putut nici Iunona să-.şi strîmbe cu coarne duşmanca
Sau să sluţească al ei chip cu al hîdei juninci,
Arborii-furci ai lui Sinis, nici stinci pentru greci duşmănoase Nu-s, nici curbatele crengi, capăt destinului său.
Neamul cesta ţi-e, Tulle, acesta lăcaşul cel mîndru. Demnă o gintă, aici, vrea ca onoarea-i s-o nalţi.
Şi cetăţeni spre talentu-ţi şi marea speranţă-n urmaşii-ţi, Şi un ferice amor al viitoarei soţii.

III, 23

Mi s-au pierdut aşadar înţeleptele mele tăbliţe,
Bunele scrieri pierind toate cu ele deodat'. Mîinile noaslre-ntr-atît le-au întors, folosindu-le-odată,
Că, nesemnate, găseau mare încredere-n noi. Chiar făr' de mine acelea puteau să împace copile
Şi făr' de mine ştiau vorbe plăcute-a rosti. Nu mi le deteră dragi pe acele-ncrustatul lor aur:
Ceară sordidă erau, pusă pe bradul de rînd. Cum vor fi fost, mi-au rămas totdeauna deplin credincioase.
Şi după ele am tras numai foloase mereu. Poate de-acestea le-au fost credinţa te tăbliţelor mele:
„Sînt mînioasă că ieri, leneş, ai întîrziat, Sau ţi-a părut nu ştiu care a fi mai frumoasă? sau, poate.
Că despre mine de rău crime scornite arunci." Poate zicea: „Să vii astăzi şi ne vom petrece-mpreună:
Amor ţi-a şi pregătit noaptea întreagă sălaş." Şi cîte de-astea găseşte în doru-i copila nu proastă,
Cînd îşi petrece un ceas gureşă-n blînde dorinţi. Bietul de mine, socoata zgîrcitul şi-o ţine pe ele
Şi mi le pune acum printre nimicuri de rînd.
189
Quas si quis mihi rettulerit, donabitur auro.
Quis pro divitiis ligna retenda velit? I puer, et citus haec aliqua propone columna,
Et dominion Esquiliis scribe habitare tuum.

III, 2A

Falsa est ista tuae, mulier, fiducia formae,
Olim oculis nimium facta superba meis. Noster amor tales tribuit tibi, Cynthia, laudes :
Versibus insignem te pudet esse meis. Mixtam te varia laudavi saepe figura,
Ut, quod non esses, esse putaret amor, Et color est iotiens roseo collatus Eoo,
Cum tibi quaesitus candor in ore foret: Quod mihi non patrii poterant avertere amici,
Eluere aut vasto Thessala saga mari. Elaec ego, non jerro, non igne coactus, et ipsa
Naufragus Aegaea verba fatebar aqua. Correptus saevo Veneris torrebar aheno:
Yinctus eram versas in mea terga manus. Ecce coronatae portum tetigere carinae,
Traiectae Syrtes, ancora iacta mihi est. Nune demum vasto fessi resipiscimus aestu,
Vulneraque ad sanum nune coiere mea. Metis bona, si qua dea es, tua me in sacraria dono
Exciderant surdo tot mea vota lovi.

III, 25

Risus eram positis inter convivia mensis, Et de me polerat quilibet esse loquax.
Quinque tibi potui servire fideliter annos :
Unque meam morso saepe querere fidem.
Nil moveor lacrimis : ista sum captus ab arte; Semper ab insidiis, Cynthia, fiere soles.
190
De mi le-ar da înapoi cineva, dărui-1-aş cu aur.
Cine, în loc de averi, lemne să ţină ar vrea? Du-te, băiete, şi pune acestea pe-un stîlp oarecare
Şi, căstăpînul tău stâpe Esquilin, să mai scrii.

III, 24

Falsă îţi este, muiere, credinţa-n a ta frumuseţe,
Numai prin ochii-mi ai fost mîndră făcută cîndva. Astfel de laude-ţi deteră, Cynthia, ţie amoru-mi:
Ci mi-e ruşine că-n vers fără de seamăn mi-ai fost. Des lăudam plăsmuita-ţi frumseţe, în feluri şi chipuri,
Ceea ce nici nu erai spuse amorul că eşti, Şi-ţi comparam eu culoarea prin raza-aurorei,
Cînd pe obrazu-ţi era farmecul doar de-mprumut. Nu mă putea curăţa vreo vrăciţă thesală cu toată
Marea şi nu mi-ar fi-ntors toţi părinteştii amici, Nu, nici cu fierul silit, nici cu foc, şi pe ape egee
Chiar eşuat, voi jura cum că doar vorbe erau. Prins eu ardeam în cazanul de-aramă cel crud al Venerei,
Cu-nlănţuitele-mi mîini bine la spate-ncujbat. Iată catargele mele-nflorate ating ele portul,
Syrtele-n urmă lăsînd, ancora mi-am aruncat. Greu ostenit mai respir, în sfîrşit, după marea vîlvoare
Şi, întremîndu-se-acum, rănile mi se închid. Minte, de eşti o zeiţă, mă dărui altarelor tale:
Rugile mele-au ieşit des de la Jupiter surd.

III, 25

Fost-am adesea de rîs printre oaspeţi la mesele-ntinse,
Şi despre mine putea fi orişicine flecar. Cinci ani la rînd am putut să-ţi slujesc cu credinţă supusă;
Unghiile-ţi vei mușca des tu credinţa-mi plîngînd. Nu mă mai mişcă nici lacrimi, acest şiretlic mă supuse;
Pururea ca să-mi întinzi curse tu, Cynthia, plingi.
191
Flebo cgo discedens, sed fletum iniuria vincet:
Tu bene conveniens non sinis ire iugum. Limina tam nostfis valeant lacrimantia verbis,
Nec tamen irata ianua fraeta mânu. At te celatis aetas gravis urgeat annis,

Et veniat formae ruga sinistra tuae. Vellere turn cupias albos a stirpe capillos,
Ah, speculo rugas increpitante tibi, Exclusa inqite vicem fastus patiare superbos,
Et quae fecisti fada queraris anus. Has tibi Jatalis cecinit mea pagina diras.
Eventurn formae disce timere tuae.
IC
15
Plinge-voi şi cu plecind clar batjocura-nvinge ca plînsul:
Tu nn îngădui S-avem jug potrivit amîndoi. Praguri ades lăcrimînd la cuvintele mele, adio,
Şi-ncă de aprigu-mi pumn, uşă nefrîntă, te las. 10
Dar te apese ea, greaua etate, cu anii, ascunşii,
Riduri hidoase să îţi taie frumseţea adînc. Din rădăcină vei vrea să-ţi stîrpeşti tu albitele fire
Ah, cum te va ocărî-n zbîrciuri oglinda mereu. Vei îndura tu, respinsă la rîndu-ţi, trufii fără seamăn, 15
Fapte de care-ai făcut la bătrîneţe plîngînd. Fiirii de-acestea fatală îţi cînt-a mea pagină ţie.
Tu să înveţi să te temi de al frumseţii sfîrşit.

LIBER QUARTUS

IV, 1

Hoc quodcumque vides, hospes, qua maxima Ro
Ante Phrygem Aenean collis et herba fuit: Atque ubi Navali stant sacra Palatia Phoebo,
Evandri profugae concubuere boves. Fictilibus crevere deis haec aurea templa,
Nec fuit opprobrio facta sine arte casa, Tarpeiusque pater nuda de rupe tonabat,
Et Tiberis nostris advena bubus erai. Qua gradibus domus ista Renii se sustulit, olim
Unus erat fratrum maxima regna focus. Caria, praetexto quae nune nitet alta senatu,
Pellitos habuit, rustica corda, patres. Bucina cogebat priscos ad verba Quirites :
Centum illi in prato saepe senatus erat. Nec sinuosa cavo pendebant vela theatro,
Pulpita sollemnes non oluere crocos. Nulii cura fuit extemos quaerere divos,
Cum tremerei patrio pendula turba sacro, Annuaque accenso celebrare Parilia faeno,
Qualia nune curto lustra novantur equo. Vesta coronatis pauper gaudebat asellis,
Ducebant macrae vilia sacra boves. Parva saginati lustrabant compita porci,
Pastor et ad calamos exta litabat ovis. Verbera pellitus setosa movebat arator,
Unde licens Fabius sacra Lupercus habet. Nec rudis in/estis miles radiabat in armis :
Miscebant usta proelia nuda sude.
194

CARTEA A PATRA

IV, 1

Ceea ce vezi tu, străine, în jur, cît e Roma de mare,
Pină la Enea doar iarbă era şi colini. Unde-s acum palatine altare-a' lui Phoebus Navalul,
Rătăcitoare mîneau a' lui Evandru juninci. Templele-acestea de aur nălţate-s la zeii de-argilă,
Simpla colibă n-a fost nici ea lăcaş ruşinos. De pe o stîncă golaşă tuna tarpeianul părinte,
Tibrul era un străin boilor .noştri atunci. Unde se nalţă în trepte palatul lui Remus, odată,
Unica vatră era fraţilor mare regat, Curia mîndră, lucind cu senatul în purpura togii,
Rustice inimi avu-n piei senatorii-mbrăcaţi. Bucinul îi aduna pe Quiriţii, bătrînii, la sfaturi:
Suta din ei deseori fu, pe păşune, senat. Nu erau prinse pe scoica teatrului pînze boltite,
Nici de şofranul solemn scenele n-amiroseau. Nimenea n-avea de grijă să caute zeii, străinii,
Cînd devotat tremurau cetele-n ritul străbun. Finul uscat aprinzînd, celebrau anuale Palilii,
Astăzi precum se-nnoiesc lustrii prin calul cel curt De măgăruşi cu cununi, pauperă fu Vesta ferice,
Vacile macre duceau ieftine daruri de cult, Porci lustrau îngrăşaţi mici răspîntii şi jertfă păstorul
De la o oaie-nchina viscere-n cîntec de nai. Bice flocoase-nvîrtea îmbrăcatul în piei, el, plugarul;
Fabiu Lupercus lasciv ritul şi-1 trage de-aici. Nu străluceşte sub duşmancele arme novice soldatul,
Ci se-ncingeau la bătăi goi, doar cu parul călit.
195
Prima galeritus posuit praetoria I.ycmon,'
Magnaque pars Tatio rerum erat inter oves. *30*
Hinc Tities Ramnesque viri Luceresque Solom,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.
Quippe suburbanae pana minus urbe Bovillae
Et, qui nune nulii, maxima turba Gabi Et stetit Alba potens, albae suiş omine nata, 35
Hac, ubi Fidenas longe erat ire, via. Nil patrium nisi nomen habet Romanus alumnus :
Sanguinis altricem non pudet esse lupam. Jiuc melius profugos misisti, Troia, penates.
O quali vecta est Dardana puppis ave ! 40
lam bene spondebant tune omina, quod nihil illam
Laeserat abiegni venter apertus equi, Cum pater in nati trepidus cervice pependit,
Et verita est umeros urere Jlamma pios. Tune animi venere Deci Brutique secures, 45
Vexit et ipsa sui Caesaris arma Venus. Arma resurgentis portans victricia Troiae,
Ftlix terra tuos eepit, Iule, deos; Si modo Avernalis tremulae cortina Sibyllae
Dixit Aventino rura pianda Remo, *50*
Aut si Pergameae sero rata carmina vatis
Longaevum ai Priami vera fuere caput: „Vertite equum, Danai, male vincitis: Ilia tellus
Vivet, et huic cineri luppiter arma dabit." Optima nuriteum nostris lupa Martia rebus, 55
Qualia creverunt moenia Iade tuo ! Moenia namque pio conor disponere versus :
Ei mihi, quod nostro est parvus in ore sonus I Sed tamen exiguo quodcumque e pectore rivi
Fluxerit, hoc palriae serviet omne meae. 60
Ennius hirsuta cingat sua -f- *dicta corona :*
Mi folia ex hedera porrige, Bacche, tua, Ut nostris tumefacta superbiat Umbria libris,
Umbria Romani patria Callimachi. Scandentes si quis cernet de vallibus arces, 65

Ingenio muros aestimet iile meo.
196
LycmoB cu blană-ncoifatul iiitîiul pretoriu îl puse;
Taţiu în oi îşi avea partea mai mare de-averi.
Tiţii-s de-aicea şi Ramnii bărbaţi şi Lucerii, spionii;
Romul de-aici îşi mină caii tuspatru, cei albi.
Urbea mai mică decît suburbia Bovillae şi Gabii
Cu a lor multe mulţimi, care-s acum mai nimic; Alba stătu în putere, sortită de alba mistreaţă,
Iar la Fidene s-ajungi, cale aveai de bătut. X-are alumnul, romanul nimic părintesc decît nume,
Şi că lupoaica-i nutri singele n-are-a roşi. Troia, aici ţi-ai trimis cel mai bine Penaţii, fugarii,
O, ce meniri au purtat pupa dardană aici!
Semnele bine atunci prevesteau, căci pe ea cu nimic al
Calului celui de lemn pîntec deschis n-o răni, Tatăl pe cînd tremurînd de al fiului gît se-agăţase
Şi se feri-a pîrjoli flacăra umeri pioşi. Şi a lui Deciu virtute atunci ne-a venit, şi securi a' lui Brutus,
Şi-armele i le-a adus Venus Cezarului său. Armele victorioase-ale Troiei purtînd re-nviate,
Iulus, primit-a ai tăi zei un ferice pămînt. Dac-avernal trepiedul Sibyllaei în tremur lui Remus
De pe-Aventin i-a prezis cîmpuri de-a-i purificai
Dacă preziceri, tîrziu împlinite, -a profetei pergame,
. Drepte, pe al lui Priam cap vremurit, s-au vădit: „Calul, Danai, vi-1 întoarceţi, de-a-ndoaselea-nvins-aţi, pămîntul
Troiei trăi-va, din scrum Jupiter arme-i va da." Doică aleasă a faptelor noastre, lupoaică-a lui Marte,
Cit de măreţe-au crescut ziduri prin laptele tău! Ziduri pe care în versul pios mă trudesc să le-orîndui,
Vai, cît de slab e acum sunetul glasului meu! Totuşi, din pieptul mărunt, orişicum va fi rîul să curgă,
Fie-ntru totul spre al patriei mele folos.
Ennius spusele sale le-ncingă-n hirsută cunună;
Frunze din iedera ta, Bacchus, din plin mi le dă. Cmbria să mi se umfle în pene cu cărţile mele,
I'mbria patrie a lui Callimachus roman. Cînd cineva ar privi înălţatele turnuri, din vale,
El să măsoare atunci murii prin geniul meu.
197
Roma, fave, tibi surgit opus, date candida cives
Omina, et inceptis dextera cantet avis. Sacra diesque canam et cognomina prisca locorum :
Has meus ad metas sudet oportet equus.
„Quo ruis impruderis, vage, dicere fata, Properti}
Non sunt a dextro condita fila colo. Accersis — lacrimis cantus; aversus Apollo :
Poscis ab invita verba pigenda lyra. Certa feram certis auctoribus : haud ego vates
Nescius aerată signa movere pila. Me creat Archytae soboles Babylonius Horos,
Horos, et a proavo ducta Connone domus. Di mihi.sunt testes non degenerasse propinquos,
Inque meis libris nil prins esse fide.
Nune pretium fecere deos et fallitur auro
Iuppiter, obliquae signa iterata rotae. Felicesque Iovis stellas Martisque rapacis
Et grave Salumi sidus in omne caput, Quid moveant Pisces anitnosaque signa Leonis,
Lotus et Hesperia quid Capricornus aqua, Dicam; „Troia cades, et Troica Roma resurges";
Et maris et terrae longa sepulcru canam. Dixi ego cum geminos produceret Arria natos
(lila dabat natis arma vetante deo) :
Non posse ad patrios sua pila referre Penates :
***Nempe** meam firmant nune duo busta fidem. Quippe Lupercus, equi dum saucia protegit ora,*
Heu sibi prolapso non bene cavit equo : Gallus at, in castris dum credita signa tuetur,
Concidit ante aquilae rostra cruenta suae. Fatales pueri, duo funera matris avarae !
Vera, sed invito, contigit ista fides. Idem ego, cum Cinarae traheret Lucina dolores
Et facerent uteri pondera lenta moram,
„lunonis facite votum impetrabile" dixi:
lila parit: libris est data palma meis. Hoc neque arenosum Libyae Iovis explicat antrum
A ut sibi commissos fibra locuta deos, Aut si quis motas cornicis senserit alas,
Umbrave quae magicis mortua prodit aquis.
198
Roma, înduri-te, opera-ţi nalţ, începutului cînte-mi
Pasărea-n dreapta, urări bune să-mi daţi, cetăţeni.
Rituri şi zile cînta-voi şi vechile nume de locuri;
Calul spre-aceşti ultimi stîlpi cade-se a-mi asuda.
„t'nde te-arunci nebunește, Properţiu, să cînţi tu destine?
Firele tale nu sînt toarse din caierul bun. Cîntul 1-adaugi la lacrimi; se-opune Apollo:
Lyrei potrivnice-i ceri vorbe ce te-ar ruşina. Singure lucruri voi spune din buni autori: nu-s eu magul
Neştiutor cum se-ntorc zodii în sfera de bronz. Horos babilonianul, vlăstar lui Archytas, născu-mă,
Horos, şi trage-se-a mea spiţă din Connon cel vechi. Zeii-mi sînt martori că n-am decăzut eu sub neamu-mi, şi-a mele
Cârti nu cuprind mai presus ca adevărul nimic.
Preţul îi face acum şi pe zei şi-amăgit e cu aur
Jupiter; eu o să-ţi spun semnele oblicei roţi, Stele ferice-a' lui Joe, -a'hainului Marte şi steaua,
A lui Saturn, peste tot capul nefastă mijind. Peştii ce-aduc şi-ale Leului strajnice semne; ce-aduce
Şi Capricornul scăldat într-al Hesperiei val. „Troia, te vei nărui şi tu, Roma troiană, -i renaşte",
Şir de morminte pe mări şi pe uscat voi cînta. Spus-am, cînd Arria fiii săi gemeni i-mpinse la luptă,
(Dîndu-le arme, deşi i se opuse un zeu)
Că la Penaţii străbuni n-or putea să aduc-a' lor suliţi:
Două morminte acum sprijin' al meu adevăr. Cînd apârîndu-i Lupercus a calului gură rănită,
Calul căzîndu-i, vai lui, bine el nu s-a păzit; Gallus în castru, veghindu-şi însemnul dat lui în credinţă,
Lîngă al acvilei pisc însîngerat a căzut. Fii, o, fatali, şi morminte, voi, două, a' mamei avare!
Cit adevăr mi-au cuprins spusele, fără să vreau! Tot eu, pe cînd prelungea a Cinarei durere Lucina,
Şi-ntîrzia îndelung greul din uterul său,

„Faceţi Iunonei", am zis, „juruinţe ce pot fi-mplinite":
Ea a născut: au primit cărţile-mi iar palmier. Nu o explică spelunc-arinoasă-a lui Jupiter lybic, Nici măruntaie ce spun tainele date de zei,
Nici ce presimte vreunu-n bătaia aripelor ciorii,
Umbra cea moartă, nici ea, -n magice ape ieşind:

199

Aspicienda via est caeli verusque per astra
Trames et ab zonis quirique petenda fides. Exemplum grave erit Calchas : namque A ulide solvit
Iile bene haerentes ad pia saxa rdtes :
Idem Agamemnoniae ferrum cervice puellae
Tinxit, et Alrides vela cruenta dedit: Nec rediere tainen Danai: tu diruta flelum
Supprime ei Eaboicos respice, Troia, sinus. Nauplius ultores sub noctern porrigit ignes,
Et natat exuviis Graecia pressa tuis. Victor Oiliade, râpe nune et dilige vatem,
Quam vetat avelli veste Minerva sua. Hactenus historiae : nune ad tua devehar astra:
Incipe tu lacrimis aequus adesse novis.
Umbria te notis antiqua Penatibus edit,
(Menlior ? an patriae tangitur ora tuae ?) Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo,
Et lacus aestivis intepet Umber aquis, ...
Scandentisque Asis consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior iile tuo. Ossaque legisti non illa aetate legenda
Patris et in tenues cogeris ipse Lares: Nam tua cum mulţi versarent rura iuvenci,
Abstulit excultas pertica tristis opes.
Mox ubi bulla rudi demissa est aurea collo,
Matris et ante deos libera sumpta toga, Tuni tibi pauca suo de carmine dictat Apollo
Et vetat insano verba tonare foro. At tu finge elegos, fallax opus, haec tua castra,
Scribat ut exemplo caetera turba tuo. Militiam Veneris blandis patiere sub armis
Et Veneris pueris utilis hostis eris. Nam tibi victrices quascumque labore parasti,
Eludet palmas una puella tuas: ,
Et bene cum fixum rnento discusseris uncum,
Nil erit hoc, rostro te premet ansa suo. Illius arbitrio noctem lucemque videbis:
Gutta quoque ex oculis non nisi iussa cadet. Nec miile excubiae nec te signata iuvabunt
Limina: persuasae paliere rima sat est.

200

Calea cerească-i acum de scrutat, de scrutat e şi crugul
Astrelor şi-i de cerut celor cinci zone-adevăr. alchas o pildă-mi va fi grăitoare, căci el slobozit-a-n
Aulis nave-adăsdnd lingă pioasele stinci; ot el, in gîtul copilei, a lui Agamemnon, scăldat-a
Fierul, şi-Atridul a-ntins pînze cruntate la vînt. otuşi Danaii, ei, nu s-au întors: năruită, o, Troia,
Plinsul ineacă-ţi şi vezi tu euboicii ţărmi. Răzbunătoarele focuri le-aşterne în noapte Xaupliu,
Şi, -mpovăi'ata-ţi de prăzi, Grecia cade-n afund. Victorios Oilide, acum ia şi-alintă profeta,
Care Minerva n-o vrea smulsă de lîng-al său strai. Pînă aici cu istorii: mă-ntorn către astrele tale:
Tu să începi prin a fi molcom la lacrimi mai noi. Umbria cu cunoscuţii Penaţi te-a născut, ea, străvechea
(Mint ? sau atins-am chiar al patriei tale tărîm ?) Unde noroasa Mevania rour' căldarea cîmpiei
Şi-ape văratice îşi stîmpără Umbricul Lac, Unde se-nalţă pe creasta colinelor falnice-Assisi,
Zidul ce-i mai cunoscut el prin talentu-ţi acum, Oase'le tatălui, nu de cules la etatea aceea,
Tu le-ai cules şi-ai rămas cu sărăciţii tăi Lari: Căci, pe cînd mulţii juncani îţi arară ogoarele tale,
Pertica tristă-ţi răpi bine-ngrijitele-averi. Iar, de la gîtu-ţi novice cînd bula de aur fu scoasă,
Faţă cu zeii materni libera togă-mbrăcind, însuşi Ap6Uo-ţi dictă puţintel din a sa poezie
Şi se opuse să tuni vorbe în forul nebun. Plăsmuie tu elegii care-nşală, acestea ţi-s castrul,
Ca să mai scrie, urmînd pilda-ţi, şi alţii, mulţimi. Vei indura cătănia sub blîndele Venerei arme
Şi l-ai Venerei copii fi-le-vei duşman util, Căci, în izbînzile tale cu trudă oricîtă-adunate,
Doar o copilă îşi va rîde de laurii tăi: De te vei fi dezgăţat de cîrligul înfipt sub bărbie,
Fi-va-n zadar, te-agăţa cangea cu dintele-i iar. Doar după placul aceleia noaptea şi ziua vedea-vei:
Picur de lacrimi din ochi doar poruncit ţi-a cădea. N-o să te-ajute nici mia de străji şi-ncuiatele praguri:
O crăpătură-i de-ajuns celei ce vrea a-nşela.

201

Nune tua vel mediis puppis luctetur in undis, Vel licet armatis hostis inermis eas,
Vel treme/acta cavo tellus diducat hiatum, Octipedis Cancri terga sinistra time."

IV, 2

Quid mirare meas tot in uno corpore formas ?
Accipe Vertumni signa paterna dei. Tuscus ego et Tuscis orior, nec paenitet inter
Proelia Volsinios deseruisse focos. Haec me turba iuvat, nec templo laetor eburno :
Romanum satis est posse videre forum. Hac quondam Tiberinus iter faciebat, et aiunt Remorum auditos per vadă pulsa sonos : At postquam iile suiş tantum concessit alumnis,
Vertumnus verso dicor ab anine deus. Seu, quia vertentis fructum praecepimus anni,
Vertumni rursus creditur esse sacrum. Prima mihi variat liventibus uva racemis, Et coma lactenti spicea fruge tumet. Mic dulces cerasos, hic autumnalia pruna
Cerni s et aestivo mor a rubere die. Insitor hic solvit pomosa vota corona,
Cum pirus invito stipite mala tulit. Mendax fama noces : alius mihi nominis index :
De se narranti tu modo crede deo. Opportuna mea est cunctis natura figuris : In quamcumque voles verte, decorus ero. Indue me Cois, fiam non dura puella.'
Meque virum sumpta quis neget esse toga? Da falcem et torto frontem mihi comprime faeno :
Iurabis nostra gramina secta mânu. Arma tuli quondam et, memini, laudabar in illis
Corbis in imposito pondere messor eram. Sobtius ad lites : at cum est imposta corona,
Clamabis capiii vina subisse meo. Cinge caput mitra, speciem furabor lacchi : Furabor Phoebi, si modo plectra dabis.

202

Fie că pupa-ţi lupta-va acuma in mijloc de valuri,

Ori cu-narmaţii duşmani te vei lupta ne-narmat, Fie, -n cutremur, pămîntul să-şi caşte adîncul, te teme
De-a octopedului rac parte din stînga, din dos. 150

IV, 2

Ce-i a mirare, -ntr-un trup, că atitea sînt formele mele?
Semnele lui părinteşti află-i la zeul Vertumn. Eu sînt etrusc, din etrusci sînt născut şi că între războaie
Vetre volsinii lăsai nu mi-e ruşine; aici Place-mi mulţimea şi nu mă încîntă-un lăcaş de ivoriu: 5
Şi mi-e de-ajuns dacă pot forul roman să-l privesc. Tibrul pe-aici îşi tăia altădată un drum şi se zice
Că se-auzea răsunînd zgomot de vîsle prin vad-Dar, după ce el alumnilor săi li se-ntoarse din cursu-i.
Zeul Vertumn fui numit eu, de la rîul întors. 10
Sau, că-n întoarcerea anului, fruptul primimu-1, şi atuncea
Despre Vertumn s-a crezut iarăşi că sacru ar fi. Mie-mi împestriţa primele boabe ciorchinii cei vineţi
Şi în grăunte lăptos umflă-se coama de spic. Vezi tu aici şi cireşele dulci, şi tomnatice prune 15
Şi înroşindu-se vezi mura, -n văratică zi. Altoitorul îmi dă în coroană pomoasă ofranda,
Părul cînd mere făcu el, dintr-un trunchi nedorit. Faimă, faci rău, mincinoasă: al numelui truptină-i alta:
Tu însă-ncrede-te în zeul de sine vorbind. 20
Firea îmi e potrivită cu.multele-mi chipuri, cu toate:
Schimbă-mă-n care voieşti tot voi rămîne frumos. Pune-mă-n straie de Cos şr-oi fi nu o aspră copilă:
Iară, cu toga-nvăscut, cine-ar nega că-s bărbat ? Dă-mi şi o coasă, şi fruntea mi-o-ncinge cu finul în cujbă, 25
Şi vei jura c-am cosit ierburi cu mîna chiar eu. Arme purtind oarecînd, mi-amintesc, lăudat fui prin ele, .
Iară c-un coş încărcat secerătorul eram. Sobru, -n litigii, dar cum îmi e pusă coroana, de-ndată
Tu vei striga că-mi sui vinul, preamultul, la cap. 30
Fruntea cu mitra încinge-mi, şi faţa lui Iacchus fura-voi;
Şi pe-a lui Phoebus o fur, numai un plectru să-mi dai.
203
Cassibus impositis venor : sed harundine sumpta
Faunus plumoso suni deus aucupio. Est etiam aurigae species Vertumnus et eius,
Traicit alterna qui leve pondus equo. Suppetat hac, pisces calamo praedabor, et ibo
Alundus demissis institor in tunicis. Pastorem ad baculum possum curvare vel idem
Sirpiculis medio pulvere ferre rosam. Nam quid ego adiciam, de quo mihi maxima fama est
Hortprum in manibus dona probata meis ? Caeruleus cucutnis tumidoque cucurbita venire
Me notat et iunco brassica vjncta levi, Nec flos ullus hiat pratis, quin iile decenter
Jmpositus fronti langueat ante meae. Al mihi, quod jormas unus vertebar in omnes,
Nomen ab eventu patria lingua dedit; Et tu, Roma, meis tribuisti praemia Tuscis,
Unde hodie vicus nomina Tuscus habet, Tempore quo sociis venit Lycomedius armis
Atque Sabina jeri contudit arma Taţi. Vidi ego labentes acies et tela caduca,
Atque hostes turpi terga dedisse fugae. Sed facias, divitm sator, ut Romana per aevunt
Transeat ante meos turba togata pedes. Sex superant versus : te, qui ad vadimonia curris,
Non mor or: haec spatiis ultima meta meis. Stipes acernus eram, properanti falce dolatus,
Ante Numam grata pauper in urbe deus. At tibi, Mamurri, formae caelator ahenae;
Tellus artifices ne terat Osca manus, Qui me tam dociles potuisti fundere in usus :
l. num opus est, operi non datur unus honos.

IV, 3

Haec Arethusa suo mittit mandata Lycotae, Cum totiens absis, si potes esse meus.
Si qua tamen tibi lectura pars colita derit, Haec erit e lacrimis facta litura meis:
204
Plase pe umăr purtind, eu vînez, dar, cu trestia-n mină,
Chiar zeul Faun, eu prind la păsăret împănat. E chiar şi-un fel de Vertumn vizitiu şi de-a' celora care
Saltă un trup uşurel de pe un cal pe cel'lalt. Prad, la nevoie, cu undiţa peştii şi merg, la nevoie,
Fin negustor, în tunici largi şi descinse la şold. Pot şi, păstor, să mă-ncurb intr-o bită şi, -n mijloc de pulberi
Pot, tot acelaşi, să duc roza-n panere de stuh. Ce să adaug la ceea ce-mi dă cel mai mare renume,
Darul grădinilor în mîinile mele-ncercat ? Un castravete verzui şi cucurbăta-n pîntec umflată,
Varza, de trestii subţiri prinsU, de mine vorbesc. Nu înfloreşte vreo floare pe pajişte, care, -nainte,
Să nu se fi ofilit mîndră pe creştetul meu. Mie, fiindcă în formele toate întors sînt acelaşi,
Limba părinţilor mei nume de-aicea mi-a dat. Roma, etruscilor mei tu le-ai dat privilegii, de unde
"Vicusul Tuscus de azi numele chiar şi 1-a tras. încă pe vremea cînd cu-arme-nfrăţite sosi Lycomediu,
Şi-armii sabine s-au frînt, ale lui Taţiu cel crud, Linii de luptă-am văzut spulberate şi săbii caduce,
Şi pe duşmani ce dădeau dosul, fugind ruşinos. Tată al zeilor, fă ca romana mulţime togată
Pe dinainte-mi doar ea să mi se scurgă în veac. Versuri doar şase mai sînt, iar pe tine, ce fugi l-ale tale,
Nu te aţin, pe acest spaţiu mă-ndrept către ţel. Trunchi de arţar, c-un cosor mezdrelit fui nainte. de Numa,
Zeu îndestul de sărac într-un oraş îndrăgit. Ţie, Mannurriu, gravor al statui-mi de bronz, o, pămintul
Osc nu-ţi apese nicicînd multiscusitele mîini, ' Tu, care-atît de plăcut ai putut să îmi plăsmui menirea:
Ui»ici-i opera, dar nu doar o laudă-şi ia.

IV, 3

Către Lycotas al său Arethusa-şi trimite scrisoarea, Dacă mai poţi fi al meu, cînd într-atita lipseşti.
Iar, de vreo parte mînjită, citind-o, -ţi va fi ne-nţeleasă, Pata aceea, să ştii, lacrima mea o făcu:
205
Aut si qua incerto jdllet te litiera tractu, 5
Signa meae dextrae iam morientis erunt. Te modo viderunt 4- *iteratos Bactra per ortus,*
Te modo munito Sericus hostis equo, Hibernique Getae, pictoque Britannia curru,
Ustus et Eoa discolor Indus aqua. 10"
Haecne mărita fides, et pactae iam mihi noctes
Cum rudis urgenţi brachia vicia dedi ? Quae mihi deductae fax omen preatulit, illa
Traxit ab everso lumina nigra rogo, Et Stygio sum sparsa lacu, nec reda capillis 15
Yitta data est: nupsi non comitante deo. Omnibus heu por tis pendent mea noxia vota : Texitur haec castris quarta lacerna tuis. Occidat,

immerita qui carpsit ab arbore vallum
Et struxit querulas rauca per ossa tubas, *29*
Dignior obliquo junem qui torqueat Ocno,
Aeternusque tuam pascat, aselle, fameni ? Dic mihi, num teneros urit lorica lacertos ? Numgravisimbelles atterithastamanus ? Haec nocean potius, quain dentibus ulla puella 25
Det mihi plorandas per tua colla notas. Dicens et macie vultum tenuasse : sed opto,
E desiderio sit color iste meo. At mihi cum noctes induxit vesper amaras,
Si qua relicta iacent, osculor arma tua. 3Q
Turn queror in toto non sidere pallia lecto,
Lucis et auctores non dare carmen aves. Noctibus hibemis castrensia pensa laboro -■
Et Tyria in radios vellera secta suos, Et disco, qua parte fluat vincendus Araxes, 35
Quot sine aqua Parthus milia currat equus, Cogor et e tabida pictos ediscere mundos, Qualis et haec docţi sit positura dei, Quae tellus sit lenta gelu, quae putris ab aestu,
Yentus in Italiam qui bene vela ferat. *49*
Assidet una soror curis et pallida nutrix
Peierat hiberni temporis esse moras. Felix Hippolyte ! nuda tulit arma papilla
Et texit galea barbara molie caput. Romanis utinam patuissent castra puellis ! 45
Essem militiae sarcina fida tuae,
206
Sau, de vreo literă-ar fi să te-nşele cu trasu-i nesigur, 5
Semne că îmi tremura dreapta acestea vor ii. Bactra de-acum te văzuse din- nou străbătînd răsăritul.
Duşmanul seric, cu-al său cal în cuirasă, la fel, Geţii iernoşi şi Britania, şi ea, cu carul, bălţatul,
Indul cel oacheş şi ars 1-apa-Aurorei, şi el. 10
Asta-i credinţa de soţ şi promisele nopţi, cînd, cu-nvinse
Braţe, la cel doritor nepriceputâ m-am dat ? Facla aceea, ce mie, mireasă,-mi dădu prevestirea,
Neagră lumină-şi luă de la un rug părăsit. Fost-am stropită cu apă din Styx, şi în păr nu-mi fu dată 13
Panglica dreaptă: nuntii neprivegheată de zeu. Culpaşe-atirnă la porţi şi ofrandele rugilor mele:
Cea de a patra manta castrelor tale o ţes. Piară acela ce-a rupt dintr-un arbore fără de vină
Par şi din os răguşit gureşe goarne urzi. 20
Demn el, mai grabnic ca Ocnus, o funie, -ntors, împletindu-şi,
Pururi să pască a ta foame, asine, era. Spune-mi, nu-ţi roade gingaşele braţe cea platoşă, oare? Lancea nu-ţi sîngeră, grea, mîini nedeprinse-n război? Astea te-ajungă mai grabnic, decît vreo copilă cu dinţii, 25
Mie, pe gîtu-ţi să-mi dea semne pe cari să le plîng. Faţa ţi-e suptă, se zice, -n paloarea slăbirii: dorescu-mi
Astă culoare s-o ai numai din dorul ce-mi porţi. Eu, cînd amarele nopţi mi le-aduce luceafărul serii,
Arme uitate aici, cîte îţi zac, le sărut. 30
Plîng eu atunci, că pe patul întreg nu îmi stă-nvelitoarea,
Cîntul că nu şi-l încep păsări lumina vestind. Caiere,-n nopţile iernii, muncesc pentru castre şi tortul
Cel din mătase de Tyr, tras pe suveicile lui. Cat să învăţ unde curge Araxul, cel ţie de-nvinsul, 35
Şi, fără apă, cît drum, parthul îl fuge pe cal. Lumi de pe hartă pictate, ccnstrînsă, le-învăţ pe de-a rostul;
Cum e poziţia lor dată de-un zeu înţelept, Care-i pămîntul de ger întărit ori sfărmat de căldură,
Vîntul ce poartă uşor pînze-n Italia-1 ştiu. 40
Grijile-mpart cu o soră şi palidă doica strîmb jură Că-ntîrzierile-ţi sînt date de-al iernii răstimp. Arme lui Hippolyte, ferice! cu ţîţele goale,
Şi-şi învăscuse gingaş capul cu coiful barbar. Castrele de-ngăduiau şi copile romane, atuncea 45
Militării ţi-eram sarcina plină de zel.
207
Nec me tardarent Scynthiac iuga, cum pater al tas
Africus in glaciem frigore neciit aquas. Omnis amor magnus, sod aperto in coniuge maior:
Ham: Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem. 50
Nam mihi quo Poenis tibi purpura fulgeat ostris
Crystallusque tuas ornet aquosa manus ? Omnia surda tacent, rarisque assueta kalendis
Vix apetit clausos una puella lares, Glaucidos et catulae vox est mihi grota querentis : 55
lila tui partem vindicai una toro. Flore sacella tego, verbenis compila velo,
Et crepat ad veteres lierba Sabina focos. Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno,
Seu voluit tangi parca lucerna tnero, 60
lila dies hornis caedem denuntiat agnis,
Succinctique calent ad nova lucra popae. Xe, precor, ascensis tanti sit gloria Bactris,
Raptave odorato carbasa lina duci, Plumbta cum tortae sparguntur pondera fundae, 65
Subdolus et versis increpat arcuş equis. Sed (tua sic domitis Parhae telluris alumnis
Pura triumphantes hasta sequatur equos) Incorrupta mei conserva foedera lecti.
Hac ego te sola lege redisse velim, 70
Armaque cum tulero portaevotiva Capenae,
Subscribam „salvogratapuella viro."

IV, 4

Tarpeium nemus et Tarpeiae turpe sepulchrum
Fabor et antiqui limina capta Iovis. Lucus erat felix hedereso conditus antro,
Multaque nativis obstrepit arbor aquis, Silvani ramosa domus, quo dulcis ab aestu 5'
Fistula poturas ire iubebat oves. Hune Tatius fontem vallo praecingit acerno,
Fidaque suggesta castra coronat humo. Quid turn Roma fuit, tubicen vicina Curetis
Cum quateret lento murmure saxa Iovis ? 10
208
Nu m-ar fi îruîrziat ale Scythiei creste, cînd tatăl
Africus schimbă adinei ape in gheaţă, pe ger. Mare-i oricare amor, dar de soţul menit şi mai mare-i:
Torţa-i, să dăinuie, chiar Venus i-o vîntură-n vint. Ce mi-e că purpura scoicilor punice o să-ţi lucească
Sau că aposul cristal mîinile-ţi va rîura? Surde, cu toatele-mi tac, şi, mai rar, la kaiende-o copilă
Larii-ncuiaţi de abia ii mai deschide doar ea. Doar căţeluşa Glaucis cu scîncetul ei mie alintul,

Ea doar în patu-mi îşi ia locul de tine lăsat. Umplu altare de flori şi aştern în răspîntii verbine,
far maghiranul, şi el, pîrîie-n vetre străvechi. Fie, pe-o grindă vecină şezînd, ciui cucuveaua,
Fie că lampa voi, mică, s-o picur cu vin, Ziua aceea vesteşte ca jertfă mieluţul de estimp
Şi se-nfierbîntă-nşurţaţi popii spre noul cîştig. Gloria-nvinşilor bactri, mă rog, să nu-ţi fie atîta,
Şi-a' unui duce-aromit pinze răpite, de in, Cînd răsucitele praştii şi-mprăştie plumbii poverii
Şi, de pe caii întorşi, zbîrnîie arcul şiret. Dar (subjugîndu-i aşa pe /lăstarii pămintului parthic,
Pura ta lance ui'mînd caii cei triumfători), Patului meu să-i păstrezi ne-ntinată credinţa, căci asta-i
Singura lege prin cari eu îmi doresc să te-ntorci. Arme votive ducînd eu la Poarta Capenă atuncea:
„Soţului", voi iscăli, teafăr, copila, prinos."

IV, 4

Crîngul tarpeic îl cint şi-al Tarpeei mormînt de ruşine
Şi-ale lui Joe străvechi praguri luate-n asalt. Blînd luminiş se ivea cu o peşteră înierată
Şi-arborii-n freamăt îngîn', deşi, al izvoarelor glas, Al lui Silvanus lăcaş răzuros şi la care, pe-arş{ţă,
Fluierul dulce mîna oile la adăpat. Taţiu cuprinde izvorul c-un val de arţari, şi-nconjoară
Cu un morman de pămînt castrul aflat l-adăpost. Ce era Koma pe-atuncea, pe cînd trîmbiţaşul, curetul,
Stînca lui Joe-o lovea-n murmur domol, în vecini?

209

Atque ubi nune terris dicuniur iura subactis,
Stabant Romano pila Sabina foro Murus erat montes : ubi nune est Curia saepta,
Bellicus ex Mo fonte bibebat equus. Hine Tarpeia deae fontem libavit: et Mi
Urgebat medium fictilis urna caput. Et ţatis una malae potuit mors esse puellae,
Quae voluit flammas /aliere, Vesta, tuas ? Vidit arenosis Tatvum proludere campis
Pictaque per flavas arma levare iubas :
, *Obstupuit regis facie et regalibus armis, Interque oblitas excidit urna manus. Saepe illa immeritae causata est omina lunae,*
Et sibi tinguendas dixit in amne comas : Saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
liomula ne faciem laederat hasta Taţi: Dumque subit primo Capitolia nubila fuţno,
Retulit hirsutis brachia secta rubis, Et sua Tarpeia residens ita flevit ab arce
Vulnera, vicino non patienda Iovi:
,,lgnts castrorum et Tatiae praetoria turmae
Et formosa oculis arma Sabina meis, <J utinam ad vestros şedeam captiva Penates,
Dum captiva mei conspicer esse Taţi. Romani montes et montibus addita Roma
Et valeat probro Vesta pudenda meo. Iile equus, iile meos in castra reponet amores,
Cui Tatius dextras collocat ipse iubas. Quid mirum in patrios Scyllam saevissa capillos,
Candidaque in saevos inguina versa canes ? .
Prodita quid mirum fraterni cornua monştri,
Cum patuit lecto stamine torta via? Quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis,
Improba virgineo lecta ministra foco! Pallados extinctos si quis mirabitur ignes,
Ignoscat.' lacrimis spargitur ara meis. Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe :
Tu cape spinosi rorida tergo iugi. Lubrica tota via est et perfida : quippe tacentes
Fallaci celat limite semper aquas.

210

Suliţi sabine stăteau pe atuncea în forumul Romei,
Unde supuselor ţări legile-acum li se dau. Zid erau munţii pe unde e Curia bine-ntărită,
Şi-apa acelui izvor calul războinic o bea. L-astă fîntînă aduse Tarpeia libaţii zeiţei,
Iară urciorul de lut creştetul său l-apăsa. Fostu-i-a, oare, de-ajuns doar o moarte- hainei copile.
Care a vrut a-nşela, Vesta, chiar flacăra ta? Ea îl văzu ostăşind în cîmpii arinoase pe Taţiu,
Peste panaşe-aurii arme pictate rotind, înmărmuri de a regelui faţă şi de-arme regale;
Printre uitucele-i mîini, praf se făcu din urcior. Des invoca prevestiri ale lunii lipsite de vină,
Sie spunîndu-şi că-n rîu trebuie păru-i lăut. Faţa lui Taţiu să nu o răcească vreo lance-a lui Romul,
Blîndelor nimfe mereu crini aducea'argintii. Iară, cu fumul clintîiul, ureînd Capitoliul, norosul,
Cînd s-a întors cu-ale ei braţe-nspinate în rugi, Rănile sale, şezînd pe colina Tarpeia, aşa şi le plînse,
Răni ce vecinului său, Joe, nu-i fură pe plac: „Focuri din castre şi tu, al oştirilor cort, a' lui Taţiu,
Vrajă a ochilor mei, armă sabină, şi tu, O, de-aş putea să rămîn eu captiva Penaţilor voştri,
Cit timp privită aş fi roaba lui Taţiu al meu, Munţi, voi, romani, şi tu, Roma, cu munţii, adio;
Vesta, ce ti-i ruşina de neruşinea-mi, te las! Pune-va-n castre-ale mele amoruri el, calul, la care-i
Ţeselă Taţiu, chiar el, coama la dreapta pe gît. Ce-i de mirare că Scylla turbă pe-ale tatălui plete
Şi că în cîinii turbaţi pîntecu-i dalb fu schimbat? Ce-i de mirare în coarnele monstrului frate trădate,
Cînd cu un fir depănat drumu-ncîlcit s-a deschis? Eu, ticăloasa, aleasă de slujnică verginei vetre,
Fetelor ausonii crimă prea mare le-oi da! De s-ar mira oarecine de stinsele Pal'adei focuri,
Mi-o va ierta: am vărsat lacrimi chiar eu pe altar. Urbea întreagă, aşa umblă zvonul, o lupt-a fi mîine:
Tu, -nrourate spinări calcă, pe creste cu spini. Calea-i de tot lunecoasă, perfidă, fiindcă tăcute
Ape ascunde mereu înşelătorul urcuş.

211

O alinam magicae nossem cantamina Musae !
Haec quoque formoso lingua tulisset opem. Te toga picta decet, non quem sine matris honore
A* *utrit inhumana-e dura papilla lupae.*
Sive hospes pariamve lua regina sub aula,
Dos tibi non humilis prodita Roma venit. Si minus, at raptae ne sint impune Sabinae,
Me râpe et alterna lege repende vices. Commissas acies ego possum solvere : nuptae,
Vos medium palia foedus inite mea.
Adde Hymenaee modos, tubicen /era murmura conde :
Credite, vestre meus molliet arma torus. Et lam quarta cănit venturam bucina lucem,
Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt. Experiar somnum, de te mihi somnis quaeram :
Eac venias oculis umbra benigna meis." Vixit, et incerta permisii brachia somno,
Nescia se fxiriis accubuisse novis. A'rt/jj *Vesta, Iliacae felix tutela favillae,*

Culparn alit et plures condit in ossa faces.
lila ruit, qualis celerem prope Thermodonta
Strymonis abscisso fertur aperta sinu. Vrbi jestus erat (dixere Parilia patres,
Hic primus coepit moenibus esse) dies, Annua pastorum convivia, lusus in urbe,
Cum pagana madent fercula deliciis, Cumque super raros faeni flammantis acervos
Iraicit immundos ebria turba pedes. Romulus excubias decrevit in otia solvi
Atque intermissa Castra silere tuba.
Hoc Tarpeia suum tempus rata convenit hostem :
Pacta ligat, pactis ipsa futura comes. Mons erat ascensu dubius festoque remissus : Nec mora, vocales occupat ense canes. Onmia praebebant somnos : sed Iuppiter unus
Decrevit poenis invigilare tuis. Prodiderat portaeque fidem patriamque iacentem,
Subendique petit, quem velit ipse, diem. At Tatius (neque enim sceleri dedit hostis honorem)
„Nube" ait „et regni scande cubile mei."

zn

.O, de aş fi cunoscut eu descîntecul magicei muze,
Limba-mi, chiar ea, îi dădea sprijin frumosului meu.
Ţie-ţi stă toga brodată, nu celui de ţîţa haină-a Crudei lupoaice nutrit, fără al mamei alint.
Fie că oaspe să nasc eu sub aula ta, ori regină,
Roma, pe care-o trădez, dotă umilă n-ar fi. Iar, dacă nu, să răzbuni tu sabinele cele furate,
Fură-mă, şi,-nvingător, răul plăteşte-1 prin rău. Pot să împac încleştatele linii de luptă: voi, soaţe,
Pactul începeţi-1 prin voalul de nuntă al meu.
Cîntece-adu, Hymenee, şi tu, trompetiste, opreşte-ţi Vaierul: vă va-nmuia armele patu-mi, s-o ştiţi. Iată că sună al patrulea bucin ivirea luminii
Şi, scăpătate de-acum, stelele cad în ccean. Somnu-1 incerc şi mă rog să visez despre tine: o, fie,
Umbră iubită, să-mi vii liniştitoare-n priviri." Zise, şi braţele sale incertului somn şi le lasă,
Neştiutoare cum că noilor furii se dă, Căci păzitoarea ferice-a cenuşii-iliace, ea, Vesta,
Vina-i nutreşte-aprinzînd flăcări în oasele ei.
Ea se prăvale, precum la năvalnicul Thermodoonte
Strymoniaca, fugind goală, cu sinul tăiat. Frbea era-n sărbătoare (Parilii părinţii-o numiră.
Ziua ce-ntîi începu ziduri a sărbători), Pentru păstori, anuale ospeţe şi jocuri, în urbe,
Cînd ţărăneştile tăvi scaldă-se în bunătăţi. Cînd, peste rare grămezile-aprinse de fîn, o mulţime
Beată îşi saltă uşor tălpile pline de praf. Romulus a hotărît să sloboadă şi straja-n repaos.
Linişte taberei dînd, trîmbiţe-opri din cîntat.
Timpu' acesta Tarpeia-1 alese: ajunge la duşman;
Cad la-nvoială; va fi pactului ea călăuz. Muntele-i greu de urcat, dar îl face uşor sărbătoarea:
Fără zăbavă tăie sabia cîinii lătrăi. Toate păreau cufundate în somn, însă Jupiter, singur
El, hotărî a veghea greaua osîndă a ta. Pagria care dormea şi-o trăda şi a porţii credinţă, Şi-1 întrebă chiar pe el ce zi de nuntă-ar voi. Taţius, însă (duşman, nu-i dădu unei crime cinstire),
Zice: „Nunteşte" şi „hai, suie-te-n patu-mi regal!"
ZIS
Dixit, et ingestie comitum super obruit armis.
Huec, virgo, offiiciis dos erat apta tuis. A duce Tarpeia mons est cognomen adeptus :
O vigil, iniustae praemia sortis habes.

IV, 5

Terra tuum spinis obducat, lena, sepulchrum, Et tua, quod non vis, sentiat umbra sitim, Nec sedeant cineri Manes, et Cerberus ui tor
Turpia ieiuno terreat ossa sono. Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordiqice toro pessima semper avis, Penelopen quoque neglecto rumore 'mariti
*Nubere lascivo cogeret Antinoo. **lila** velit, poterit magnes non ducere ferrum*
Et volucris nidis esse noverca suiş. Quippe et, Collinas ad fossam moverit herbas,
*Stantia currenti diluerentur aqua. **Audax** cantantae leges imponere lunae Et sua nocturna faliere terga lupo, Posset et intentos astu caecare maritos,*
Comicum immeritas eruit ungue genas, Consuluitque striges nostro de sanguine et in me
*Hippomanes fetae semina legit equae. Exornabat opus verbis, ceu blânda **perurat,** Saxosarnque terat sedula culpa viam. „Si te Eoa, Dorixanium, iuvat aurea ripa*
Et quae sub Tyria concha superbii aqua, Eurypylique placet Coae textura Minervae,
*Sectaque ab Attalicis putria signa toris; **Seu** quae palmiferae mittunt venalia Thebae, Murreaque in Parthis pocula cocta focis, Sperne /idem, provolve deos, mendacia vincant,*
Frânge et damnosae iura pudicitiae. Et stimulare iram pretium facit: utere causis :
Maior dilata nocte recurret amor. Si tibi forte comas vexaverit utilis ira,
Post modo mercata pace premendus erit.

214

Astfel grăi: şi Tepede asupra-i a' soţilor arme.
Demnă, fecioară, aşa dota de faptă ţi-a fost. Muntele nume-şi luă de la ea, călăuza Tarpeia:
O, păzitoareo, tu ai darul, al maşterei sorţi.

IV, 5

Umple-ţi-ar glia, codoaşo, mormîntul de spini, iară umbra-ţi
Rabde de sete, deşi tocmai aceasta n-o vrei! Manii nu-ţi stîmpere scrumul, şi Cerberul, răzbunătorul,
Oasele-ţi spurcate le chinuie-n şuier flămînd ! Pe Hyppolit, al Venerei tăgadnic, să-1 moaie, dibace,
Pasăre pururi de rău patului nedezbinat, Ea, cu scorneli despre soţul uitat, ar fi-n stare s-o pună
Pe Penelopa să-1 ia pe Antinou cel lasciv. Ea, de-ar voi, şi magnetul l-ar face să n-atragă fierul,
Iar pe o pasăre-a fi maşteră cuibului său. . Ierburi din Poarta Colină le-ar duce în groapă şi-n apă
Cursă pe loc s-ar topi tot ce se ţine-ntremat. Legile şi le-ar impune-audace şi lunii vrăjite
Şi-ar înşela cu al său spate noptaticul lup. Soţii precauţi e-n stare-a-i orbi-n viclenia-i; ea însăşi
Ochii, sărmanii, i-a scos ciorii cu ghearele ei; Strigi a scrutat despre sîngele meu şi sămînţă, -mpotriva-mi,

De hippoman a cules de la o iapă-a făta. îşi dichisea făcătura-n descîntec, să-ncingă prin vraja-i,
Plină de zel netezind culpa un drum colţuros: „Dacă îţi plac, Dorixană, eoica rîp-aurie
Şi cochilia ce se-ngîmfă în apa de Tyr, Pînze-a' Minervei cosane, de-a' lui Eurypyl, ori podoabe
Putrede, smulse de prin paturi attalice, -ţi plac, Cîte din Theba, bogata-n palmieri,'se aduc de vînzare,
Cupe murrhine de parthi arse-n cuptoarele lor, Lasă-ţi cinstea şi zeii îi darmă, minciunile-nvingă,
Iar păguboasei pudori legile fă-i-le praf. Să îi aţîţi tu mînia, acesta-i cîştigul: încearcă-1:
Vine mai mare-un amor, noaptea cînd tu i-o.amîi. Dacă mînia prielnică ţi-a răvăşit şi cosiţa,
După ce veţi fi-ncheiat pacea, mai darnic va fi.
225
Denique ubi amplexn Venerem promiseris etnpto.
Fac simules puroi Isidis esse dies. Ingerut Apriles Iole tibi, fundat Amycle 35
Natalem Mais Idibus esse tuum. Supplex iile sedet: posita tu scribe cathedra Quidlibet: has artes si pavet iile, leneş. Sempcr habe morsus circa tua colla recentes,
Litibus alternis quos putet esse datos. *40*
Nec te Medeae delectent probra sequacis
(Nempe tulit fastus, ausa rogare prior) Sed potius mitndi Thais pretiosa Menandri, Cum ferit astutos comica moecha Getas In mores te verte viri: si cantica iactat, 45
/ comes et voces ebria iunge tuas. Ionilor ad dantes vigilet: si pulsel inanis,
Surdus in obductam somniet usque seram. Nec tibi displiceat miles non factus amori,
Nauta nec attrita si ferat aera mânu, 50
Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cretati medio cum saluere foro. Aurum spectato, non quae manus afjerat aurum.
Versibus auditis quid nisi verba feres ? iQuid iuvat ornato pvocedere, vita, capillo 55
Et tenues Coa veste movere sinus ?j Qui versus, Coae dederit nec munere vestis,
Istius tibi sit surda sine aere lyra. Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus,
Utere, ne quis eat liber amore dies. 60
Vidi ego odorati victura rosaria Paesti
Sub matutino cocta iacere Noto." His animum nostrae dum versat Achantis amicae,
■j- Per tenues ossa sunt numerata cutes. Sed cape torquatae, Venus o regina, columbae *65*
Ob meritum ante tuos guttura secta focos. Vidi ego rugoso tussim concrescere collo,
Sputaque per dentes ire cruenta cavos, Atque animam in tegetes putrem expirare patet'nas:
Horruit algenti pergula curta foco. 70
Exequiae juerunt rari furtiva capilli
Vincula et immundo pallida mitra situ, Et caniş in nostros nimis experrecta dolores, Cum fallenda meo pollice clatra forent.

ii 6

Cînd '-a' promis-o,-n alint cumpărat, pe Venera, prefă-te
Pură precum că ar fi ziua Isidei atunci. Sîciie-1 Iole că ziua ţi-ar fi în April, pe la Ide,
Turuie-Amycle că-n mai ziua, la Ide, o ai. El va şedea rugător; tu, la masă, să scrii cîte-ţi place;
I3e un aşa vicleşug dacă se teme, îl ţii. Pururi să ai pe grumaz mușcături cit mai proaspete, care
Să ţi le creadă că-ţi sînt date-n hîrjoane pe rînd. Nu mi te-neînte dezmăţul Medeii slugarnice, (care.
Prima rugîndu-se ea, numai dispreţ şi-a cules) Ci spilcuitul Menandru cu tîrfa sa şotie, Thais,
Scumpa ce-i duce de nas chiar pe şireţii de Geţi. Caîcă-i pe urmă-n năravuri; de cîntă, tu ţine-i isonul,
Du-te, -mpleteşte-al tău glas cu al său de chefliu. Bage-i in seamă portarul pe darnici; de-ar bate pîrlitul,
Surd picotească buimac, lîngă zăvoru-ncuiat. Nu te scirbească-un soldat nefăcut pentru-amor, nici năieru
Dacă aduce-n a sa mînă zdrelită arginţi. Nici cei de-a' căror grurfiazuri barbare-atirnat-a tăbliţa
Cum că în mijloc de for au ţopăit ei cretaţi. Aurul ţu să-1 priveşti şi nu mîna ce aur ţi-adu ce;
Ce îţi răniîne, de-asculţi versuri? doar vorbe, şi-atît. 7Ce mi te-ajută, viaţa-mi, s-apari tu cu păru-n podoabe
Şi în veşmîntul de Cos sînuri să rîuri subţiri?/ Versuri acel ce ţi-ar da, şi nu straie de Cos în cadouri,
Mută-ţi rămînă a sa lyră lipsită de-arginţi. Cît ai primăvara în sînge şi anii lipsiţi ţi-s de riduri,
Tu te înfruptă; să nu-ţi treacă o zi făr-amor. Eu am văzut trandafirii, la Paestum cel plin de miresme,
încă-n boboci, cum ăceau, arşii de Notus în zori." Mintea pe cînd i-o suceşte Acanthis iubitei cu astea,
Oasele-i poţi număra-n pielea subţire a ei, Al guleratei columbe primeşte, o, Venus, regină,
Dreaptă răsplată pe-altar, gîtul de mine tăiat. Eu am văzut cum gîtlejul zbîrcit i se umflă de tuse,
Cum printre dinţi cavernoşi flegmă cu sînge scuipa; Pe rogojine străbune vomîndu-şi ea sufletul putred,
Hruba cu-ngheţu-ngheţat, strimtă, şi ea se-ngrozi; La-nmormîntarea-i: în păru-i răsrit, doar o cîrpă furată,
îngălbenită şi ea, scufa, de-atîta purtat, Şi o căţea, la durerile mele atît de haină,
Cînd trebuia să înşel gratii cu degetul meu.
217
Sil tumulus lenae curto vetus amphora collo :
Vrgeat hune supra vis, caprifice, tua. Quisquis amas, scabris hoc bustum caedito saxis, Mixtaque cum saxis addite verba mala.
75

IV, 6

Sacra facit vates : sint ora faventia sacris,
Et cadat ante meos icta iuvenca focos. Cera Philetaeis certet Romana corymbis,
Et Cyrenaeas urna ministre! aquas. Costum molie date et blandi mihi turis honores,
Terque focum circa laneus orbis eat. Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna cadis. Ite procul fraudes, alio sint aere noxae :
Pura novum vati laurea mollit iter, Musa, Palatini referemus Apollinis aedem:
Res est, Calliope, digna favore tuo. Caesaris in nome» ducuntur carmina: Caesar
Dum canitur, quaeso, Iuppiter ipse vaces. Est Phoebi fugiens Athamana ad litora portus,
Qua sinus loniae murmura condit aquae, Actia Iuleae pelagus monimenta carinae,
. Nautarum votis non operosa via. Huc mundi coiere manus : stetit aequore moles
Pinea, nec remis aequa favebat avis. Altera clasis erat Teucro damnata Quirino,
Pilaque feminea turpiter acta mânu .' Hinc Augusta ratis plenis lovis canine velis
Signaque iam patriae vincere docta suae. Tandem acies geminos Nereus lunaret in arcuş,

Armorum et radiis picta tremabat aqua, Cum Phoebus linquens stantem se vindice Delon
(Nam tulit iratos mobili una Notos) Astitit Augusti puppim super, et nova flamma
Luxit in obliquam ter sinuata facem. Non iile attulerat crines in colla solutos
Aut testudineae carmen inerme lyrae,
19
15
20
25
30
218
Oala cea curta la gît să îi fie codoasei mormîntul 75
Şi o apese mereu, greu-ţi, smochine, pe ea Voi, ce iubiţi, dărîmaţi-i mormîntul cu pietre spurcate,
Iară cu pietrele-odat', scîrnave vorbe-aruncaţi.

IV, 6

Dă sacrificii profetul: jertfelor-gînduri smerite;
Cadă-mi, lovită acum, şi o junincă l-altar. Ceara romană întreacă-se cu phileteice iederi
Şi-ape cyrenice-acum urna reverse din plin. Blîndă tămiie mi-aduceţi în dar şi suavele narduri; 5
Brîul de lînă de trei ori se-nfăşeare pe-altar. Cu-apă stropiţi-mă: flautul cel de ivoriu reverse-şi
Cînful altarelor noi peste mygdonice căzi. Fraude, să dispăreţi şi relele fie-n alt aer;
Drum nou i-aşterne acum laurul pur la profet. 10
Al Palatinului Apollo templu cînta-1-vom noi, Muză,
Demn, Calliope, de-al tău farmec e lucrul de-acum. Intr-al Cezarului nume urzită-i cîntarea; cît Cezar
E preamărit, ia-ţi, te rog, Jupiter, şi tu răgaz. E,-n athamanele ţărmuri, un port mai retras, al lui Phoebus, 15
Unde astrucă un golf murmurul Ionicei Mări, lulicei nave păstrînd amintirea, la Actium, largul,
Cale netrudnică prin ale năierilor rugi, Forţele lumii se strînseră-aici: şi povara pinoasâ
Marea-mpînzi, dar n-aveau vîslele sorţii la fel. 20
Flota damnată de-acum de Quirinul Teucru, de-o parte,
Cu-armele,-n mod ruşinos, date pe mîini muiereşti; De-alta, Augusta, cu pînzele-ntinse sub sceptrul lui Joe,
Şi, pentru patria lor, flamuri măiestre la-nvins. Ambele linii de luptă Mereu le-arcui-n semilună 25
Şi-apa-nvrîstat (yemura-n sclipătul armelor, cînd Delosul Phoebus, oprit prin a sa răzbunare, lăsîndu-1,
(Căci plutitor îl purta Notus, nainte-ndîrjit) Sade pe pupa lui August şi fulgură-o flacără vie,
Ca şi o torţă, de trei ori răsucindu-se-n cerc. 30
Nu apăru el cu plete curgîndu-i pe gît, răsfirate,
Nici din boltita-n baga lyră, cu cînt ne-narmat,
219
Sed quah aspexit Pelopeum Agamemnona vuîtu,
Egessitque avidis Dorica castra rogis, Aut qualis jlexos solvit Pythona per orbes 35
Serpentem, imbelles quem timuere lyrae. Mox ait, „o longa mundi servator ab Alba,
Auguste, Hectoreis cognite maior avis, Vince mari: iam terra tua est: tibi militat arcuş,
Et favet ex humeris hoc onus omne meis. 49
Solve metu patriam, quae nune te vindice freta
lmposuit prorae publica vota tuae. Quam nisi de/endes, murorum Roinulus augur
îre Palatinas non bene vidit aves. Et nimium remis audent prope : turpe Latinis 45
Principe te jluctus regia vela pati. Nec te, quod classis centenis remiget alis,
- Terreat: invito labitur illa mari: Quodque vehunt prorae Centaurica saxa minantes,
Tigna cava et pictos experiere metus. 50
Frangtt et altollit vires, in milite causa,
Quae nisi iusta subest, excutit arma pudor. Tempus adest, commite rates : ego temporis auctor
Ducamiaurigera Iulia rostra mânu." Dixerat, et pharetrae pondus consumit in arcuş : 55
Proxima post arcuş Caesaris hasta fuit. Vincit Roma jide Phoebi : dat femina poenas :
Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas. At pater Idalio miratur Caesar ab astro :
„Sunt deus; et noştri sanguinis ista fides." 60
Prosequitur cantu Triton, omnesque marinae
Plauserunt circa libera signa deae, lila petit Nilum eymba male nixa fugaci.
Hoc unum, iusso non moritura âie. Di melius ! quantus tnulier foret una triumphus, 65
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias. Actius hinc traxit Phoebus monim.enta, quod eius
Una decern vicit missa saggitta rates. Bella satis ceeini: citharam iam poscit Apollo
Victor et ad placidos exuit arma choros. 70
Candida nune molii subeant convivia luco
Blanditiaeque ; fluant per mea colla rosae, Vinaque fundatur praelis elisa Falernis,
Terque lavet nostras spica Cilissa comas.
220
Ci pe-Agamemnon pelopicul cum îl scrută cu privirea,
Dorica tabără cu lacome ruguri umplînd, Cum îl ucise pe Python cel încolăcit în inele,
Şarpele cărui i-au dat paşnice lyre fiori. Zise: „O, tu, salvatorule-al lumii, din Alba, Auguste,
Mai cunoscut ca ai tăi hectorianici străbuni, Marea învinge-o ; al tău e uscatul: alăturea-ţi luptă
Arcu-mi şi toată pe-ai mei umeri povara ce-o port. Patna-ţi scap-o de teamă, că-n prora-ţi şi-a pus ea speranţa
Publică, bine crezînd tu doar c-o poţi răzbuna. Căci, dacă n-ai apăra-o, nici Romul, augurul, la ziduri,
Pe Palatin n-a văzut păsări a bine zburînd. E spre ruşinea latinelor vîsle şi-atita-ndrăzneală:
Principe tu eşti, şi-un val rabdă şi pînze regeşti. Nu te înfrice că flota-i vîslește cu-o sută de vîsle,
Căci pe o mare ce-i e dușmană lunecă ea, Cu-amenințîndele prore duc stînci centaurice ele,
Frică pictată-i afla şi găunoasele grinzi, Cauza frînge şi-aţiţă soldatului forţele sale,
Iar, de nu-i dreaptă, îi ia arma ruşinea, din mîini. Timpu-i; trimite corăbii: chiar eu, făcătorul de timpuri,
Cu-nlauratele mîini iulice rostre-o să duc." Zise, şi-n arc îşi descarcă a cîicurei sale povară,
Iar, după arcu-i, dintîi lancea Cezarului fu. Roma învinge prin Phoebus; muierea-şi primeşte osînda;

Pe-apele ionice-acum sceptrele frînte plutesc. Iar minunatul, din astrul idalic, părintele Cezar:
„Zeu sînt; şi-a sîngelui meu cinstea aceasta de-acum". Triton cu cînt îl urmează şi zînele cele marine
Libere semne-nconjur', toate din palme bătînd. Cată ea Nilul cu şubreda-i barcă fugară, ea încă
Neosîndită-a muri tocmai în ziua de-acum. Zeii, mai bine! Triumful cam cum arăta, de-o muiere,
Drumul, pe care a fost dus şi Iugurta,-1 călca. Phoebus îşi trage-amintirea de-aici, Actiacul, fiindcă
Doar cu-o săgeată de-a lui zece corăbii fărmă. Lupte de-ajuns am cîntat, iară lyra mi-o cere Apollo
învingător el schimbînd arma cu chorul blajin. Dalbe ospeţe urmeze în crîngul cel sacru, plăcutul;
Curgă pe gîtu-mi acum dulcele rozei alint. Vinuri din teascuri falerne prelinse de-acum defundaţi-mi.
Iar un cilicic şofran părul mi-1 scalde-ntreit.

221

Ingenium potis irritet Musa poetis :
Bacche, soles. Phoebo fertilis esse tuo. Iile paludosos memoret servire Sycambros,
Cepheam hic Meroen fuscaque regna canat, Hic referat sero confessum foedare Parthum :
,,Reddat signa Remi, mox dabit ipse sua : Sive aliquid pharetris Augustus parcet Eois,
Differat in pueros ista tropaea suos. ,
Gauda, Crasse, nigras si quid sapis inter harenas
Ire per Euphraten ad tua busta licet." Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Iniciat radios in mea vina dies.

IV, 7

Sunt aliquid Manes: letum non omnia finit,
Luridaque evictos effugit umbra rogos. Cynthia namque meo visa est incumbere fulcro,
Murmur ad extremae nuper humata viae, Cum mihi somnus ab exequiis penderet amoris,
Et quererer lecti frigida regna mei, Eosdem habuit securn, quibus est elata, capillos,
Eosdem oculos : lateris vestis adusta fuit. Et solilum digito beryllon adederat ignis,
Summaque Lelhaeus triverat ora liquor. Spirantisque animos et vocem misit: at illi
Pollicibus fragiles increpuere manus : „Perfide nec cuiquam melior sperande puellae,
In le iam vires somnus habere potest ? lamne tibi exciderant vigilacis furta Suburae
Et mea nocturnis trita fenestra dolis ? Per quatn demisso quotiens tibi fune pependi,
Alterna veniens in tua coila mânu ! Saepe Venus trivio commissa est, pectore mixto
■ *Fecerunt tepidas pallia nostra vias. Poederis heu taciţi, cuius fallacia verba*
Non aduituri diripuere Hoţi. At mihi non oculos quisquam inclamavit euntis :
*Unum impetrassem te revocante diem : * 222*
Muza stîrnească talentul poeţilor care băură;
Bacchus, lui Phoebus al tău darnic tu ştii să îi fii. I"nu-aminti-/a sycambrn învinşi, mlăştinoşii, cepheea
Meroe o va cînta altul şi negrul regat. Spunea de parthu-n tîrzie-alianţă, văzîndu-şi greşeala.
Steagul lui Remus redînd, şi pe-ale sale le-a da, Sau, dacă August îi cruţă pe încucuraţii eoici,
Lase-le-n seamă l-ai săi prunci un asemeni trofeu. Crassus, te bucură, dacă mai poţi dintre negre nisipuri:
Pin' la mormîntu-ţi acum merge-se pe Euphrat. Noaptea cu cupa, aşa, aşa mi-oi urzi eu cîntarea,
Pînă ce razele-n vin ziua şi le va scălda.

IV, 7

Sînt şi ei, Manii, ceva, iară moartea nu macină totul;
Palida umbră fugind scapă de rugul învins, Căci am văzut-o-aplecată pe Cynthia la căpătîiu-mi,
Ea, îngropată de-abia, -n murmurul căii, pe colţ. Somnul pe cînd mă muncea de-a amorului meu astrucare,
Şi, în regatul gheţos dintr-al meu pat, suspinam. Părul acelaşi 1-avea, acelaşi cum fu ridicată,
Ochii, aceiaşi şi-avea straiul, pe-o latură, ars, Flacăra îi mistui nelipsitul din deget, beryllul,
Şi-apa din Lethe a supt fraga din buzele ei. Cu-nsufleţită suflare rosti ea cuvîntul: pocniră
Surd ale mîinilor ei fragile degete mari: „Tu, de la care nu poate s-aştepte vreun bine-o copilă,
Somnul, viclene, te-a prins oare în mrejele lui? Oare-ai uitat, de furatele-amoruri din treaza Subura
Şi de fereastra-mi atît bătătorită-n urzeli De ale nopţii, cînd eu, atîrnîndu-ţi pe-o fune lăsată,
Cu-ambele mîini coboram să te cuprind după gît? Deseori, piept lîngă piept, împlinită, -n răspintii, fu Venus
Şi cu mantalele doar calde cărări ne făceam. O, juruinţe de taină-, n cuvinte vrăjite şi-ascunse
Chiar şi de Xotus, acum toate ni le-a risipit. Nimenea nu mi-a strigat mie ochii, murinzii, iar, dacă
Tu mă chemai, poate-o zi încă-aş mai fi cîştigat.

323

Nec crcpuit fissa me propter harundine custos, 25-
Laesii ei obicctum tegula curta caput. Denique quis nostro curvum te funere vidit,
Atrani quis lacrimii incaluisse togam? Si piguit portas ultra proccdere, at Uluc
lussisses, lectttm lentius ire meum. 30
Cur ventos non ipse, rogis, ingrate, petisti ?
Cur nardo flammae non oluere meae? Hoc etiam grave erat, nulla mercede hyacinthos
Inicere et jracto busta piare cado, Lygdamus uraiur, candescat lamina vernae : 35
Sensi ego, cum insidiis pallida vina bibi. At Nomas arcanas tollat versuta salivas :
Dicet damnatas ignea testa manus. Quae modo per viles inspecta est publica, noctes,
Haec nune aurata cyclade signat humum 40
Et graviora rependit irnquis pensa quasillis,
Garrulla de facie si qua locuta mea est: Nostraque quod Petale tulit ad monimenta coronas,
Codicis immundi vincula sentit anus : Caeditur et Lalage tortis suspensa capillis, 45
Per nomen quoniam est ausa rogare meum. Te patiente meae conflavit imaginis aurum,
Ardente a nostro dotem habitura rogo. Non tamen insector, quamvis mereare, Properti :
■*Longa mea in libris regna fuere tuis.* 50
Iuro ego Fatorurn nulii revolubile carmen,
Tergeminusque caniş sic mihi molie sonet, Me servasse fidem, si fallo, vipera no-stris
Sibilet in tumulis el super ossa cubei. Nani gemina est sedes turpem sortita per amnem, 55
Turbaque diversa remigat omnis aqua. -fc *Una Clytaenmestrae stuprum vehit, altera Cressae*
-f- *Portat mentitae lignea monstra bovis. Ecce coronato pars altera vecta phaselo,*
Mulcet ubi Elysias aura beata rosas, . 60
Qua numerosa jides, quaque aera rotunda Cybelles
Mitrattsque sonant l.ydia plecira choris. Androniedeque et Hypermestre sine fraude maritae

Narrant hisloriae pectora nota suae : Haec sna maternis queritur livere catenis
Brachia nec meritas frigida saxa manus :
224
Paznicul nu a bătut lingă mine cu trestia spartă;
Ţigla ciobită-mi răni capul pe ea aşezat. Cine, apoi, te văzu copleşit la-ngroparea-mi şi cine,
Toga-ţi cernită atunci lacrimi scăldînd-o fierbinţi? Dacă mi te-ai ruşinat să te-arăţi de la porţi mai încolo,
Ai poruncit tu măcar patu-mi să meargă mai lent?
Vînturi de ce n-ai rugat pentru rugu-mi, ingrate, şi nardul
Flacăra mea pentru ce oare nu o-nmiresmâ? Chiar hiacinţi de un preţ de nimic ţi-a fost greu să-mi arunci tu
Şi cu-un urcior desfundat paos să faci la mormînt. Arde-ar Lygdamus cu lama de fier înroşită, el, sclavul;
Prin a' lui curse, -am ştiut, vin otrăvit am băut. Nomas şi ea să-şi înghită scuipatul de farmec;
Despre damnatele-i mîini spună tipsia de foc, Ea, altădată, în ieftine nopţi, cam de toţi cercetată,
Şterge-n cycladele ei de-aur pămîntul acum;
Caiere-i dă tot mai grele, -n panere-ncărcate, acelei
Care vorbâreţă-a zis despre frumseţea-mi ceva: Fiincă Petale aduse coroane de flori la mormîntu-mi,
Lanţul butucului cel spurcat bătrîna-1 simţi. Fu pedepsită Lalage, de păru-mpletit atîrnată,
Că îndrăzni-a se ruga, biata, în numele meu. Tu ai răbdat să-mi topească şi aurul de la icoana-mi,
Ba, să îşi strîngă chiar şi dotă la rugu-mi arzînd. Totuşi, oricît tu o meriţi, eu nu te învinui, Properţiu:
Căci am domnit îndelung cărţile tale, dar eu
Jur, o, ţi-o jur, pe a sorţii de nimeni întoarsă ursită,
Astfel cu capu-ntreit cîinele-mi latre de blînd, Că ţi-am rămas credincioasă; de mint, peste oasele mele
Vipera-neuibe-se şi-mi şuiere lung în mormînt. Ci-ngemănat e lăcaşul, sortitul pe josnicul fluviu,
Ceata întreagă vîslind pe-apele-i, care-ncotro. Al Clytemnestrei incest duce una, iar alta Cretanei
Poartă-i ea monstrul de lemn al simulatei juninci. Iată o alta, ferice,-n feluca-nflorată, pe unde
Aura mîngîie lin elysieni trandafiri,
Lyre plăcute-s aici şi arama rotundă-a Cybellei
Şi, într-un danţ cu turban, lydice plectre răsun'. Şi Andromeda, şi ea, Hypermestra, soţii fără vină,
îşi povestesc din a' lor inimi povestea ce-o ştiu. Una se plînge că braţele sale i le-nvineţiră
Lanţuri materne, şi reci pietre, cinstitele-i mîini. ,
225
Narrat Hypermestre magnum ausas esse sorores,
In scelus hoc animum non valuisse suum. Sic mortis lacrimis vitae sanamus amores : Celo ego perfidiae crimina multa tuae. Sed tibi nune mandata damus, si forte moveris,
Si te non totum Chloridos herba tenet: Nutrix in tremulis ne quid desideret annis Parthenie: patuit, nee tibi avara fuit. Deliciaeque meae Latris, cui nomen ab usus est,
Ne speculum dominae porrigat illa novae. Et quoscumque meo fecisti nomine versus, Ure mihi: laudes desine kabere meas. Pelle hederam tumulo, mihi quae pugnante corymbo
Mollia contortis alligat ossa comis. Ramosis Anio qua spumifer incubat arvis,
Et numquam Herculeo numine pallet ebur, Hic carmen media dignum me scribe columna,
Sed breve, quod currens vector ab urbe legat : „Hic Tiburtina iacet aurea Cynthia terra:
Accessit ripse laus, Aniene, tuae." Nec tu sperne piis venientia somnia portis .'
Cum pia venerunt somnia, pondus habent. Nocte vagae ferimur, nox clausas liberat umbras,
Errat et abiecta Cerberus ipse sera. Luce iuvent leges Lathaea ad stagna reverii:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus. Nune te possideant aliae : mox sola tenebo :
Mecum eris, et mixtis ossibus ossa teram." Haec postquam querula mecum sub lite peregit, Inter complexus excidit umbra meos.

IV, 8

Disce, quid Esquilias hac nocte fugărit aquosas, Cum vicina novis turba cucurrit agriş.
Lanuvium annosi vetus est tutela draconis, Hic ubi tam rarae non perit hora morae,
Qua sacer abripitur caeco descensus hiatu, Qua penetrat (virgo, tale iter omne cave)
226
Iar Hypermestra, ce crimă surori'e sale-ndrăzniră,
însă cu sufletul ei nu cutezase atît. Astfel prin lacrime moarte-ntremăm ale vieţii amoruri:
Eu a' năravului tău multele crime le-ascund. însă îţi las juruinţă acum, de mai poţi să te-ndupleci,
Şi nu te ţine de tot iarba Chloridei legat: Doicii Parthenia, 1-aiiii-i în tremur, să nu îi lipsească
Ei oarece, că n-a fost lacomă şi te-a-ndurat. Latris, a mea desfătare, ce nimele-şi trage din soarta-i,
Noii stăpîne să nu-i ducă oglinda nicieînd. Orişice versuri lăcut-ai în numele meu, mi le arde
Şi încetează de-acum laude mie-a-mi păstra. Iedera, care, cu silnic corymbu-i, îmi leagă suave
Oasele, -n peri cîrcelaţi, de pe mormînt s-o stîrpeşti. Anio unde se-ncuibă, -nspumatu, -n cîmpii rămuroase,
Unde, prin Hercul, nicieînd palid ivoriul nu-i, Demnul de mine, în miezul columnei, să-mi sapi epitaful
Scurt, să îl poată citidusuldinurbe-n tumult: „Cynthia zace aici, în pămînt tiburtin, preafrumoasa:
Faima cu ea a venit, Anio, -n ţărmurii tăi." Nu urgisi prin pioasele porţi apărutele vise:
Vise, pioase sosind, au totdeauna un miez. Noaptea sloboade închisele umbre, şi mergem pribege,
Cerberul însuşi, trăgînd ivărul, umblă hoinar. Cutuma însă ne cheamă-n letheicul lac, la mijirea luminii;
Ne îmbarcăm, şi-un luntraş număr' povara de dus. Altele te-aibă de-acum: mai încalţe eu una te-oi ţine:
Fi-vei cu mine şi strîns oase de oase-oi lipi. Sfada, aceasta, cu mine de cum şi-o sfîrşi, plîngăreaţă,
Umbra, printre-mbrăţişări, firavă se risipi.

IV, 8

Află ce a fugărit Escvilinul apos astă-noapte,
Cînd mi-a fugit din vecini ceata-n ogoarele noi.
Vechiul Lanuviu îl are în pază bătrîn un balaur Şi-ncă de tot nu pieri rarul prilej de-a-1 vedea,
Unde, -ntr-o neagră cavernă se curm' coborîşul cel sacru, **(Lasă,** fecioară, întreg drumul acesta); pe el
227
Ieiuni serpentis honos, cum pabula poscit
Annua et ex ima sibila torquet humo. Talia demissae pallent ad sacra puellae,
Cum temere anguino creditur ore manus.
Iile sibi admotas a virgine corripit escas :
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt. Si fuerint castae, redeunt in colla parentum,
Clamantque agricolae „fertilis annus erit". Huc mea detonsis avecta est Cynthia mannis :
Causa fuit Iuno, sed mage causa Venus. Appia dic, quaeso, quantum te teste triumphum

Egerit effusis per tua saxa rotis, Turpis in arcana sonuit cum rixa taberna;
Si sine me, famae non sine labe meae.
Spectaclum ipsa sedens primo temone pependit,
Ausa per impur os frena movere locos. Serica nam taceo vulsi carpenta nepotis
Atque armillatos colla Molossa canes, Qui dabit immundae venalia fata saginae,
Vincet ubi erasas barba pudenda genas. Cum jieret nostro totiens iniuria lecto,
Mutato volui castra movere toro. Phyllis Aventinae quaedam est vicina Dianae,
Sobria grata parum : cum bibit, omne decet.
Altera Tarpeios est inter Teia lucos,
Candida, sed potae non satis unus erit. His ego constitui noctem lenire vocatis,
Et Venere ignota furta novare mea. Unus erat tribus in secreta lectulus herba- 3?
Quaeris concubitus? inter utramque fui. Lygdamus ad cyathos vitrique aestiva supellex
Et Methymnaei Graeca saliva meri. Nilotes tibicen erat, crotalistria Phyllis,
Et facilis spargi munda sine arte roşa,
Magnus et ipse suos breviter concretus in artus
lactabat truncas ad cava buxa manus. Sed neque suppletis constabat flamma lucernis,
Reccidit inque suos rnensa supina pedes. Me quoque per talos Venerem quaerente secundos
Semper damnosi subsiluere canes. Cantabant surdo, nudabant pectora caeco:
Lanuvii ad portas, ei mihi, solus eram;
228
Jertfa-i pătrunde flămîndului şarpe, cînd cere orînda, -n
Fiece an, din străfund şuiere rostogolind. Liuse la astfel de rituri, copilele-ngheaţă de teamă,
Cînd îşi apropie-a' lor mîini de şerpescul gîtlej.
El îşi înhaţă mîncarea pe care fecioara i-o-ntinde,
Iar într-a' fetelor mîini tremur' panerele chiar. Caste de-au fost, le sînt date părinţilor iarăşi, în braţe;
Strigă plugarii voioşi: „anul va fi roditor". Mînzii cu coama tăiată pe Cynthia -aici mi-o purtară:
Cauza Iuno era, Venera însă, mai mult. Appia, spune, te rog, ce triumf ţi-a fost dat a-i fi martor,
Cînd cu năvalnice roţi pietrele ţi le-a călcat, Cum un scandal ruşinos răsună în dosita taverna, \
Fără de mine, dar o pată renumelui meu,
Ea îşi dăduse în petec, pe oişte stînd atîrnată
Şi îndrăznind a-şi mîna frîiele-n locul spurcat. Ci de trăsurile unui drăguţ jumulit, în mătăsuri,
Tac şi de cîinii moloşi cu coliere la gît, Care-şi va da îngrăşării imunde făptura venală,
Barba ruşinii pe cînd raşii obraji i-a fi-nvins. Patului meu cum i-aduse atîta şi-atîta jignire,
Castrul mişcîndu-mi voii eu şi culcuşul să-mi schimb. Stă, pe-Aventin, Ungă templul Dianei, vecină o Phyllis,
Darnică, trează, puţin, cum a băut totul dînd.
Alta, o Teia, ce stă-ntre dumbrăvi tarpeiene, drăguţă,
Insă, băută, nu-i e unul de-ajuns niciodat'. Pe-astea chemîndu-le, mă decisei să-mi mai stîmpăr o noapte,
Improspătîndu-mi puţin Venera-n furt neştiut, Unul pătucul ne-a fost la tustrei, în a ierbii-ascunzişuri;
Cum ne-am culcat mă întrebi? între-amîndouă statui. Lygdamus, el fu la cupe, cristale văratice-alcse,
Şi methymneicul vin pur cu grecescu-i buchet. Njlotes fu flautistul, iar Phyllis dansa cu crotale
Şi trandafirii plăcuţi la întîmplare curgeau.
Magnus, piticul, el însuşi, în trupul său scurt îndesatul,
Mîini mutilate-şi sălta-n sunet de flaut concav. Nu era însă egală nici flacăra lămpii umplute,
Masa-nclinată căzu de pe picioarele ei. Mie, cătînd în zadar o Venera la zaruri propice,
Pururi la sorţi îmi ieşeau doar blestemaţii de cîini. Ele-i cîntau unui surd şi-unui orb dezgoleau ele piepţii: Singur, vai, singur eram eu, în Lanuviu, la porţi:
229
Cum subita rauci sonuerunt cardine posles,
Et levia ad primus murmura fada Lares.
Nec mora, cum totas resupinat Cynthia valvas,
Non operosa comis, sed furibunda decens. Pocula mi digitos inter cecidere remissos,
P alluerunt que ipso labra soluta mero. Fulminat illa oculis et quantum femina saevit, 55
Spectaclum capta nec minus urbe fuit. Phyllidos iratos in vultum conicii ungues :
Territa vicinas Teia clamat aquas. Lumina sopitos turbant elata Quirites,
Omnis et insana semita nocte sonat.
Illas direptisquc comis tunicisque solutis
Excipit obscurae prima taberna viae. Cynthia gaudet in exuviis victrixque recurrit
Et mea perversa sauciat ora mânu Imponitque notam collo morsuque cruentat,
Praecipueque oculos, qui meruere, ferit. Atque ubi iam nostris lassavit brachia plagis,
Lygdamus ad plutei fulcra sinistra latens Eruitur, geniumque meum prostratus adorat.
Lygdame, nil potui: tecum ego captus eram.
Supplicibus palmis turn demum ad foedera veni,
Cum vix tangendos praebuit illa pedes, Atque ait: ,,admissae si vis me ignoscere culpae,
A ccipe, quae nostrae formula legis erit : Tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra,
Nec cum lascivum sternet arena forum. Colla cave inflectas ad summum obliqua theatrum
Aut lectica tuae sudet aperta morae. Lygdamus in primis, omnis mihi causa querellae,
Veneat et pedibus vincula bina trahat."
Lndixit leges : respondi ego: ,,legibus utar."
Riserat imperio fada superba dato. Dein quemcumque locum externae tetigere puellae,
Suffiit et pura limina tergit aqua, Lmperat et totas iterum mutare lacernas, 85
Terque meum tetigit sulphuris igne caput. Atque ita mutato per singula pallia lecto
-f- *Respondi, et toto solvimus arma toro.*
230
Cînd, deodat, răguşit răsunară usciorii-n ţîţînă
Şi se-auzi un uşor murmur la Larii dinţii. Cynthia, fără zăbavă, trînteşte ea uşile toate,
Nu pieptănată-ndelung, ci-nfuriată mocnit. Mie-mi căzu printre degete fără de vlagă pocalul

Şi amorţite-mi păleau buzele ude de vin. Străfulgera ea cu ochii, şi, cît se-ncruntase femeia,
Nici un oraş cucerit n-ar fi-arătat mai avan. Unghii cuprinse de furii aruncă pe faţa Phyllidei :
Teia-ngrozită striga ape vecine, a foc. Torţele-aprinse îi tulbur' pe-n somn amorţiţii, Quiriţii,
Şi într-o noapte-n delir toată cărarea vuia. Ele? cu păr răvăşit şi tunicile toate fărîme.
Prima tavernă, pe-un drum întunecos, le-nghiţi. Cynthia-n, prada-i, triumfă şi învingătoare se-ntoarce
Şi cu al palmelor dos faţa-mi răneşte, apoi Semnele-şi lasă pe gît şi mă muşcă, cruntîndu-mă totul,
Dar, mai ales, peste ochi, care o merită, -mi dă. Iară cînd mîinile sale-osteniră pe trupu-mi —o rană,
Lygdamus, stînd tupilat la căpătîiul de pat, Fu înhăţat; doborît la pămînt, de-al meu geniu se roagă
Lygdame, ce-aş fi putut? şi eu cu tine fui prins. Cînd, în sfîrşit, cu plecatele-mi palme venii la-mpăcare,
Ea de abia-ngăduind gleznele să i le-ating, Zise: „De vrei să îţi iert fărdelegea vădită, ascultă
Cum glăsui-va de-acum legea pe care-o impun: Nu vei ieşi-mpodobit la plimbare-n pompeica umbră,
Nici, cînd în forul lasciv straturi de-arină se-aştern; Nu-ţi vei întoarce nici capul în sus la teatru şi goală
Lectica nu v-asuda de-ntîrzierile-ţi lungi, Lygdamus, el mai cu seamă, al plîngerii mele motivul,
Fi-va vîndut şi-a tîrî lanţ îndoit la picior." Legile ea-şi promulgă, şi-i răspund eu: „Pleca-mă-voi legii"
Mîndră, de cum şi-a impus voia, a rîde zîmbi. Fumigă orice locşor de puicuţe străine atinsul
Şi-apă curată pe prag varsă şi-l şterge apoi. îmi porunceşte să-mi schimb înc-o dată veşmintele toate
Şi de trei ori peste cap flacăra-mi trece, de sulf. Astfel, schimbîndu-i pătucului tot aşternutul, de-ndată
Eu îi răspund şi-mpăcăm armele-n tainiţa lui.
231

IV. 9

Amphitryioniades qua tempestate iuvencos
Egerat a stabulis, o Erythea, tuis, Venit ad invictos pecorosa Palatia montes, . Et statuit fessos, fessus et ipse, boves, Qua Velabra suo stagnabant flumine, quaqne
Nauta per urbanas velificabat aquas. Sed non in/ido manserunt hospite Caco
Incolumes : furto polluit iile Iovem. Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora sonos. Hic, ne certa forent nianijestae signa rapinae..
Aversos cauda traxit in antra boves. Nec sine teste deo furem sonuere iuvenci,
Furiş et implacidas diruit ira jores. Maenalio iacuit pulsus tria tempora ramo Cacus, et Alcides sic ait: „Ite boves, Herculis ite boves, nostrae labor ultime clavae, Bis mihi quaesitae, bis mea praeda, boves, Arvaque mugitu sancite Bovaria longo :
Nobile erit Romae pascua vestra forum." Dixerat, et sicco torret sitis ora palato,
Terraque non ullas feta ministrat aquas. Sed procul inclusas audit ridere puellas.
Lucus ab umbroso fecerat orbe nemus, Femineae loca clausa deae fontesque piandos,
Impune et nullis sacra retecta viris. Devia puniceae velabant limina vittae,
Putris odorato luxerat igne casa, Populus et longis ornabat frondibus aedem, Multaque cantantes umbra tegebat aves. Huc ruit in siccam congesta pulvere barbam
Et iacit ante fores verba minora deo: „Vos precor, o luci sacro quae luditis antro,
Pandite defessis hospita fana viris. Fontis egens erro circaque sonantia lymphis,
Et cava suscepto flumine palma sat est. Audistisne aliquem, tergo qui sustulit orbem?
Iile ego sum : Alciden terra recepta vocat. Quis facta Herculeae non audit fortia clavae Et numquam ad vastas irrita tela feras,
232

IV, 9

Amphitryoniadul cînd, din staule boii mînîndu-ţi,
O, Erythea, veni, -n vremea acelui prăpăd, Pînă la munţii ne-nvinşi, cu dumbrăvi palatine, turmoase,
Şi-şi ocoli osteniţi boii, şi el ostenit. Fluviul unde Velabre-şi băltea şi pe unde năierul
Pe-ape urbane-ntindea pînzele sale la vînt. însă necum să rămînă ne-atinşi de tîlharul de Cacus,
Care, -n hoţiile lui, chiar şi pe Joe-1 spurcă. Cacus era băştinaşul, un lotru-ntr-o peşteră cruntă,
Ce pe-ntreitele-i guri rînjet scotea întreit. El, ca să nu i se afle vreo urmă hoţiei vădite, Trase de coadă-ndărăt boii în peştera sa. însă, de faţă cu zeul, pe lotru-1 mugiră juncanii, Iară mînia-i sfarmă hoţului crudele porţi. Zace, izbit de menalicul ramur în tîmpla-ntreită, Cacus, şi-Alcidul grăi: „Hai boulenilor, hai, Ultima muncă-a măciuci-mi, hai cu Hercule, văcuţe, De două ori v-am cătat, pradă-ndoită, hai, boi,
Haideţi, sfinţiţi-mi cu mugetul, lungul, Ogoare Boarii:
Forumul Romei va fi, nobil, al vostru imaş." Zise, şi gura cu cerul uscat îi e arsă de sete,
însă, tăroasă, nu-i da glia nici picur măcar. Ci de departe aude în rîset copile închise.
O dumbrăvioară făcea crîngul c-umbroasele-i bolţi, Locuri ferite-'a zeiţei femeilor, sacre izvoare,
Rituri ce nu le-a văzut nici un bărbat ne-osîndit; Panglici de purpură-acolo-nveleau lăturalnice praguri
Veche, căsuţa lucea-n focul amirositor. Plopul, în tremur de frunze, umplea de podoabă lăcaşul;
Umbra cea deasă şi ea păsări cîntînd ascundea. Fuge-ntr-acolo, cu barba-i uscată, de colb năpădită,
Vorbe de rînd glăsuind zeul, în faţă la porţi: „Rogu-mă vouă, ce-n peştera sacră din crîng staţi la joacă,
Daţi-i oleacă de mas unui bărbat ostenit. Cat rătăcind un izvor, şi-mprejuru-mi e susur de ape;
Cît cu al palmei căuş scoasă din rîu mi-e de-ajuns. De-aţi auzit careva cin' ţinut-a rotundul în spate,
Eu sînt; Alcidul mi-a zis mie pămîntul salvat. Cin' n-a aflat de-a' măciucii herculice mare ispravă Şi de săgeţi ce-şi ating ţinta în fiarele mari,
233
***Atque uni** Stygias homini luxisse tenebras?*
/Accipite : haec fesso vix mihi terţa patet.j Quod, si Iunoni sacrum faceretis amarae,
Non clausisset aquas ipsa noverca suas. Sin aliquam vultusque meus saetaeque leonis 45
Terrent et Libyco sole perusta coma, Idem ego Sidonia feci servilia palia
Officia et Lydo pensa diurna colo, Mollis et hirsutum cepit mihi fascia pectus,
Et manibus duris apta puella fui." 50
Talibus Alcides, at talibus alma sacerdos,
Puniceo canas stamine vincta comas : „Parce oculis, hospes, lucoque abscede verendo:
Cede agedum et tuta limina linque fuga, Interdicta viris metuenda lege piatur, 55
Quae se submota vindicat ara casa. Magnam Tiresias aspexit Pallada vates,
Fortia dum posita Gorgone membra lavat. Di tibi dent alios fontes: haec lympha puellis
Avia secreţi limitis una fi uit." 60
Sic anus : iile umeris postes concussit opacos,
Nec tulit iratam ianua clausa sitim. At postquam exhausto iam flumine vicerat aestum,

Ponit vix siccis tristia iura labris. „Angulus hic mundi nune me mea fata trahentem 65
Accipit: haec fesso vix mihi terra patet. Maxima quae gregibus devota est ara repertis.
Ara per has" inquit "maxima facta manus, Haec nullis umquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximii ne sit inulta sitis." '0
Sance pater, salve, cui iam favet aspera Iuno :
Sance, velis libro dexter inesse meo. Hune, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem.
Sic Sancum Tatiae composuere Cures,

IV, 10

Nune Iovis incipiam causas aperire Feretri
Armaque de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires; Non iuvat e facili lecta corona iugo.
234

Sau, că-ntre oameni, doar unuia mie stygii tenebre-i luciră?
/Daţi-mi, căci, frînt, de abia ţărnă mă poate răbda./ Căci, şi amarei Iunone de-aţi ţine voi sacrele rituri,
Nu mi-ar închide nici ea, maştera, apele ei. Iar, de vă-nfrică făptura-mi sau pielea de leu pe vreuna.
Ori, poate, părul pe cari soarele lybic 1-a ars, Tot eu, în straiul sidonic făcut-am şi munci mai umile,
Lîna-mpărţită pe-o zi-n caierul lidyc toreînd. Iară hirsutul meu piept îl încinse o fâşie moale
Şi, cu-năspritele-mi mîini, fată aidoma fui." Astea Alcidul, dar astfel grăi preoteasa cea almă,
Sub purpuria cordea plete cărunte legînd: „Cruţă-ţi tu, ochii, străine, şi pleacă din crîngul, temutul,
Iute-,ndărăt de la prag; cată-ţi în fugă liman. Jertfe, în legea temută, se-aduc, la bărbaţi interzisă,
Ce, -ntr-un lăcaş de-ocolit, şi-o tăinuieşte-un altar. Numai proorocul Tiresias văzu cum, scoţîndu-şi Gorgona,
Pallas măreaţa-şi spăla zdravene membrele ei. Zeii-ţi vor da ţie alte izvoare; aceasta, -n tărîmuri
Tainice, unda de-aici, curge copilelor doar. Astfel bătrîna; el culcă din umeri usciorii, umbroşii;
Setea turbată n-o pot uşile-nchise opri. Iar, potolindu-şi, mai rîul sorbindu-1, arsura, -ntristate
Legi rostuieşte cu-a' lui buze uscate de-abia: „Colţul acesta de lume acum mă primeşte, tîrîndu-mi
Soarta şi, frînt, un pămînt mi se deschide cu greu. Mare altarul acesta, -nchinat regăsitelor turme,"
Zice, „de mîinile-mi chiar mare altar înălţat, Marelui Hercule setea sâ nu-i fie nerăzbunată,
Nu se deschidă-adorat pururi niciunei femei." Sacre părinte, salut! te ajută şi aspra Iunonă;
Sacre, să fii şi-n a mea carte, la dreapta mereu! Pentru că lumea cu mîinile lui curăţit-o sfinţiră,
Şi a'lui Taţiu Cures Sancus pe el îl numi.

IV, 10

Feretrianului Joe purced să-i dezvălui temeiul
Şi-armele smulse-ntreit de la trei capi de război.
Mare-i urcuşul ce-1 sui, însă gloria-mi dă bărbăţie; Nu are rost să culegi lauri pe linele culmi.
235

Imbuis exemplum primat tu, Romule, palmae
Huius, et exuvio plenus ab hoste redis, Tempore quo portas Caeninum Acronta petentem
Victor in eversum cuspide fundis equum. Acron Herculeus Caenina ductor ab arce,
Roma, tuis quondam finibus horror erat. Hic spolia ex umeris ausus sperare Quirini Ipse dedit, sed non sanguine sicca, suo. Hune videt ante cavas librantem spicula turres
Romulus et votis occupat ante ratis : „Iuppiter, haec hodie tibi victima corruet Acron."
Voverat, et spolium corruit iile Iovi. Urbis virtutumque parens sic vincere suevit,
Qui tulit a parco frigida castra Lare. Idem eques et frenis, idem fuit aptus aratris,
Et galea hirsuta compta lupina iuba. Picta neque inducto fulgebat parma pyropo :
Praebebant caesi băltea lenta boves. Cossus at insequitur Veientis caede Tolumni,
Vincere cum Veios posse laboris erat, Nec dum ultra Tiberim belii sonus, ultima praeda
Nomentum et captae iugera terna Corae. Et Veii veteres, et vos turn regna fuistis,
Et vestro posita est aurea sella foro : Nune intra muros pastoris bucina lenţi
Cântat, et in vestris ossibus arva metunt. Forte super portae dux Veius astitit arcem
Colloquiumque sua fretuş ab urbe dedit: Dumque aries murum cornu pulsabat aheno,
Vinea qua ductum longa tegebat opus, Cossus ait: „Forti melius concurrere campo."
Nec mora fit, plano sistit uterque gradum. Di Latias iuvere manus, desecta Tolumni Cervix Romanos sanguine lavit equos. Claudius a Rheno traiectos arcuit hostes,
Belgica cum vasti parma relata ducis Virdomari; genus hic Rheno iactabat ab ipso
Nobilis[1]r erectis fundere gaesa rotis.
Illi virgatis iaculantis ab agmine bracehis
Torquis ab incisa decidit unea gula.
236

Romule, tu mă îmbii, prin exemplul întîiei coroane,
Cînd de la duşman te-ntorci falnic, de prăzi încărcat, Pe-Acron Ceninul, rîvnindu-ne porţile, cînd, doborîndu-i
Calul, cu suliţa ta victorios îl străpungi. Acron din stirpea lui Hercule, capul cetăţii Cenina,
Roma, odată era groaza hotarului tău. Prada-ndrăznind să o spere de pe ai Quirinului umeri,
El o dădu, însă nu seacă de sîngele său. Suliţe-1 vede-agitîndu-şi, în faţa boltitelor turnuri,
Romulus şi juruinţi singure-ntîi soroci: „Jupiter, astăzi de victimă ţie cădea-va el, Acron".
El jurui, şi acel pradă lui Joe-i căzu. Astfel deprinse-a învinge-al vîrtutei părinte şi-al Uthei,
Care, din simplu lăcaş, castrele reci suporta. Apt şi de frîu, călăreţ, şi de plug el fu apt de asemeni;
Coama hirsută-mpăna coifu-i din blană de lup. Scutul pictat nu-i lucea în pyrop îmbrăcatul;
Boii ucişi îi dădeau brîuri din cele mai moi. Cossus pe urme-i călca, ucigînd pe veientul Tollumniu,
Cînd, în bătaie, pe vei trudă era sâ-i învingi. Nu trecu Tibrul răsunetul luptei, şi ultima pradă
Fu la Nomentum şi trei iugăre-n Cora s-au prins. Şi voi, bătrînilor, Veii, eraţi un regat pe atuncea;
Tronul de aur era pus şi în forum la voi. Azi, al păstorului bucin, domolul, răsună-ntre ziduri
Şi de pe oase vă sînt strînse recoltele-acum. Capul veient se afla-ntîmplător pe-ntăririle porţii
Şi-ncrezător dintr-a sa urbe atunci cuvînta, Zidul pe cînd îl bătea un berbece cu cornul de-aramă
Şi săpături ascundea lunga baracă pe roţi. Cossus: „Cei tari se înfruntă pe cîmpul de luptă".
Nu fu zăbavă; -amîndoi gata de luptă-s în cîmp. Zeii ajută ei braţul latin, şi cerbicea tăiată

A lui Tollumniu scăldă-n sîngele-i roibii romani, îndepărtă de la Rhin şi Claudiu duşmanii, trimişii, Marelui cap, Virdomar, belgicul scut capturînd. Lui, care stirpea că-şi trage din Rhin se făIea, iscusitul
Suliţe a arunca, -n fuga măreţului car. Lui, cu nădragii vărgaţi, atacînd din coloana de luptă, De pe grumazul tăiat, chiar şi colanu-i căzu.
237
Nune spolia in templo tria condita, causa Feretri, Omine quod certo dux ferit ense ducem.
Seu quia victa suiş umeris haee arma ferebant, Hinc Feretri dicta est ara superba Iovis.

IV, 11

Desine, Paulle, meum lacrimis urgere sepulchrum :
Panditur ad nullas ianua nigra preces. Cum semel infernas intrarunt funere leges,
Non exorato stant adamante viae. Te licet orantem fuscae deus audit aulae :
Nempe tuas lacrimas littora surda bibent. Vota movent superos : ubi portitor aera recepit,
Obserat herbosos lurida porta rogos. Sic maestae cecinere tubae, cum subdita nostrum
Detraheret lecto fax inimica caput. Quid mihi coniugium Paulii, quid currus avorum
Prăfuit aut famae pignora tanta meae? Num minus immites habui Cornelia Parcas :
Et sum quod digitis quinque levatur onus. Damnatae noctes et vos vadă lenta paludes,
Et quaecumque meos implicat unda pedes, Immatura licet, tamen hue non noxia veni:
Det pater hic umbrae mollia iura meae. Aut si quis posita iudex sedet Aeacus urna,
In mea sortita iudicet ossa pila: Assideant fratres, iuxta Minoida sellam
Eumenidum intento turba severa foro. Sisyphe, mole vaces, taceant Ixionis orbes,
Fallax Tantaleus corripiare liquor: Cerberus et nullas hodie petat improbus umbras,
Et iaceat tacita lapsa catena sera. Ipsa loquor pro me : si fallo, poena sororum
Infelix umeros urgeat urna meos. Si cui fama fuit per avita tropaea decori,
Afra Numantinos regna loquuntur avos : Altera matemos exaequat turba Libones,
Et domus est titulis utraque fulta suiş.
238
prăzile-n templu-s tustrele, şi Feretrianu-i, fiindcă, -n Bune-auspicii, izbesc capii cu sabia alţi
Capi, ori că armele-nvinse pe umeri le duc, şi-al lui Joe Feretrianul de-aici mîndrul altar s-a numit.

IV, 11

Paule, tu, încetează să-ngreuni mormîntu-mi de lacrimi:
Nu se deschide nicicînd poarta cea neagră la rugi. Morţii odată ajunşi sub canonul de legi infernale,
Ca diamantul rămîn căile, de neclintit. Zeul palatului sumbru te poate-auzi-n rugăciunea-ţi.
Totuşi, ei, ţărmurii surzi lacrima plînsă ţi-o sorb. Rugile-nduplec' pe zeii de sus; cînd luntraşu-şi ia banul.
Palida poartă pe veci ferecă rugu-nierbit. Jalnice trîmbiţe astfel cîntară cînd, pusă duşmanca
Torţă sub patul de ars, capu-ncepu a-mi mușca. Ce măritişul cu Paul şi-atîtea zăloagele faimei
Mele şi carul străbun, oare, la ce-mi folosi? Nu mai puţin am avut eu, Cornelia, Parce nedrepte;
Şi-s doar povara ce-n cinci degete-o poţi ridica. Nopţi blestemate, voi mlaştini cu lîncede vaduri stătute.
Undă, oricare îmi ţii paşii în tine-afundaţi, Poate devreme, şi, totuşi, venit-am aici nepătată;
Tatăl de-aicea să-mi dea umbrei mai blîndele legi. Iudice dacă va sta chiar Aeacus cu urna în faţă,
Oasele mele să le judece-n sorţul sortit; Fraţii-i asiste-1 şi-a Eumenidelor ceată severă
Lîngă minoicul tron forul să fie,, atent. Lasă-ţi tu piatra, Sisyphe; să tac-a' lui Ixion roate;
Undă tantalică, fii prinsă, vicleană, şi tu: Cerber hainul să nu hărţuiască vreo umbră acuma
Şi, sub tăcutul zăvor, lanţul să zacă desprins. însămi vorbesc pentru mine: de mint, a surorilor caznă.
Amfora stearpă ai mei umeri i-apese mereu. Faimă de-avu cineva din trofee străbune, atuncea
Spun africane puteri de numantinii-mi strămoşi Altă mulţime li-i face egali pe Libonii, maternii;
Şi-una şi alta îşi au casele-n titluri temei.
239
Mox, ubi iam facibus cessit praetexta măritiş,
Vinxit et acceptas altera vitta comas, Iungor, Paulle, tuo sic discessura cubili:
In lapide hoc uni nupta fuisse legar. Testor maiorum cineres tibi, Roma, verendos,
Sub quorum titulis, Africa, tonsa iaces, 4- *Et Per sen proavi sirnulantem pectus Achillis*
+ Quique tuas proavus fregit Achille domos, Me neque censurae legem mollisse neque ulla
Labe mea nostros erubuisse focos-Non fuit ăxuviis tantis Cornelia damnum :
Quin erat et magnae pars imitanda domus. Nec mea mutata est aetas, sine crimine tota est:
Viximus insignes inter utramque facem. Mi natura dedit leges a sanguine ductas,
Ne possem melior iudicis esse metu. Quaelibet austeras de me ferat urna tabellas :
Turpior assessu non erit ulla meo. Vel tu, quae fardam movisti fune Cybellen,
Claudia, turritae rara ministra deae, Vel cui commissos cum Vestet reposceret ignes,
Exhibuit vivos carbasus alba focos. Nec te, dulce caput, mater Scribonia, laesi:
In me mutatum quid nisi fata velis ?' Maternis laudor lacrimis urbisque querelis,
Defensa et gemitu Caesaris ossa mea. Iile sua nata dignam vixisse sororem
Increpat, et lacrimas vidimus ire deo. Et tamen emerui generosos vestis honores,
Nec mea de sterili facta rapina domo. Tu, Lepide, et tu, Paulle, meum post fata levamen
Condita sunt vestro lumina nostra sinu. Vidimus et fratrem sdlam geminasse curulem;
Consul quo factus tempore, rapta soror. Filia, tu specimen censurae nata paternae,
Fac teneas unum nos imitata virum. Et serie fulcite genus : mihi cymba volenti
Solvitur aucturis tot mea fata meis. Haec est feminei merces extrema triumphi,
Lăudat ubi emeritum libera fama rogum. Nune tibi commendo communia pignora natos :
Haec cura et cineri spirat inustra meo.
240
Ci deîndat ce praetexta cedă ea făcliilor nunţii Şi o bentiţă atunci, alta, cosiţa mi-a-ncins, Paule, ţie m-am dat, şi aşa ţi-am lăsat eu culcuşul:
Lespedea spună c-am fost numai a unui bărbat. Roma, iau martor cenuşa străbunilor mei, veneraţii-ţi.
Sub a' cui titluri acum, Africa, tunsă tu zaci, Şi pe Perseu, simulîndu-şi virtutea cu moşu-i, Ahile,
Şi pe străbunul ce-a ta spiţă, Ahile, -o zdrobi. Legea cenzurii că n-am înmuiat-o vreodată şi vatra
Noastră n-avu a roşi din vreo scăpare a mea. Nu fu Cornelia pata atîtor triumfuri, ci-n casa
Cea renumită era vrednică pildă la toţi. Nu m-am schimbat nici cu vîrsta, ci-i fără de vină ea toată

Şi, între două făclii, demni de renume-am trăit. Datu-mi-a legi răsădite prin sînge natura, şi n-aveam
Cum fi mai bună prin vreo teamă de iudice doar. Cît de-austere-ar avea pentru mine tăbliţele urna,
De-alăturarea-mi n-ar fi nici o femeie prejos. Nu, tu, Claudia, slujnică rară zeiţ;i cu turnuri,
Care cu brîul urnişi lenta Cybelle, sau cea Căreia Vesta cerîndu-i în seama-i lăsatele focuri,
Dalbu-i, voalul de in flacără vie dădu. Nu te-am jignit nici pe tine, Scribonia, maica mea dulce,
Care în mine schimbat ce, decît soarta, doreşti? Mîndră-s de lacrimi materne, de jalea din urbe, şi-a' mele
Oase Cezarul cu-al său geamăt le-a plîns îndelung. El, copleşit, murmura c-am trăit ca o soră de fiica-i
Demnă, şi-atunci am văzut lacrimi cu zeul vărsa. Mi-am dobîndit eu pe merit şi straiul de cinste aleasă
Şi nu din sterpul sălaş smulgerea mea se făcu. Lepidus, tu, şi tu, Paul, voi, stîmpărul meu după moarte,
Fostu-mi-au mie închişi ochii în braţe la voi. Fratele-n scaun curiil l-am văzut şi-n a doua urcare;
Iar, cînd fu consul, a sa soră răpită i-am fost. Fiică a mea, zămislită- splendoare cenzurii paterne,
Fie, pe urma-mi călcînd, doar un bărbat tu să ţii. Stirpea-ntăriţi-o urmaşi; ci cu voia mi-e slobodă luntrea,
Căci prin atîţia de-ai mei soarta-mi se va prelungi. Asta-i răsplata cea mare, triumful femeii, cînd faima,
Şi după rugul cel stins, laude liberă-i dă. Ţie îţi las chezăşia iubirilor noastre, copiii;
Dăinuie-n scrumu-mi şi-acum grija nearsă de ei.
241
r ungere maternis vicibus, pater: illa meorum
Omnis erit collo turba fovenda tuo. Oscula cum dederis tua flentibus, adice matris :
Tota domus coepit nune onus esse tuum. Et si quid doliturus eris, sine testibus illis !
Cum venient, siecis oscula falie genis ! Sat tibi sint noctes, quas de me, Paulle, fatiges,
Somniaque in faciem credita saepe meam : Atque ubi secreto nostra ad simulacra loqueris,
Ut responsurae singula verba iace. Seu tamen adversum mutarit ianua lectum,
Sederit et nostro caută noverca toro, Coniugium, pueri, -\- lăudate et ferte paternum :
Capta dabit vestris moribus illa manus. Nec matrem lăudate nimis: collata priori
Vertet in offensas libera verba suas. Seu memor iile mea contentus manserit umbra,
Et tanti cintres duxerit esse meos, Discite venturam iam nune sentire senectam,
Caelibis ad curas nec vacet ulla via. Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos
Prole mea Paullum sic iuvet esse senem. Et bene habet: numquam mater lugubria sumpsi
Venit in exequias tota caterva meas. Causa perorată est: flentes me surgite, testes,
Dum pretium vitae grata rependit humus. Moribus ii caelum patuit: sim digna merendo,
Cuius honoratis ossa vehantur aquis.
242
Tată, plineşte şi sarcina mamei, şi ceata mea toată
Numai pe umerii tăi spre-a o-ngriji o s-o ai. Cînd le vei da sărutări, de vor plînge, le dă şi de mamă;
Casa întreagă de-acum sade pe umerii tăi. Dacă vei fi întristat, să nu fie de faţă; înşeală-i
Cu sărutări, de-ar veni, date cu ochii uscaţi. Paule, să te munceşti pentru mine, sînt nopţi îndestule
Şi să-ţi încrezi deseori visele chipului meu. Sau, cînd vorbi-vei pe-ascunsul icoanelor noastre, tu spune
Vorbele cum ţi-aş şi da la fiecare răspuns. Iar dacă totuşi muta-va ea, uşa, alăturea-i patul
Şi mai posacă va sta maştera-n vechiu-mi culcuş, Voi lăudaţi şi răbdaţi-o, copii, pe a tatălui soaţă:
Mîinile ea şi le-a da-nvinse de-a' voastre purtări. Mama să n-o lăudaţi; cumpănită cu prima, lua-va
Ca pe-o ocară a ei vorbele voastre fireşti. Sau, de-ar rămîne mereu mulţumit amintindu-şi de umbra-mi,
Iară cenuşa mea el ar venera-o atît, Voi să-nţelegeţi că vine de-acum bătrîneţea, şi grijei
Celuia văduv să nu-i fie închis nici un drum. Ceea ce mi se răpiră în seamă las anilor voştri
Şi-astfel pe Paul bătrîn pruncii-mi îl vor ajuta. Şi aşa-i bine; eu n-avui ca mamă veşminte cernite,
Iar 1-astrucarea-mi veni stirpea întreagă a mea. Cauza mi-e încheiată, voi, plînşii, sculaţi-vă martori,
Pînă pămîntul îi dă vieţii-mi răsplata pe drept. Cerul deschis e virtuţii; de-aş fi şi eu demnă-ntre-aceia
Cărora oasele lor ape slăvite le duo.
243

NOTE LA CUVÎNT ÎNAINTE

[1] Gaston Boissier, *Cicero şi prietenii săi,* trad. rom. de N. Steinhardt, Ed. Univers, Buc. 1977, pp. 324 sqq.
[2] Cf. Ettore Paratore, *La letteratura latina dell'età republicana e augustea; L'età augustea,* Sansoni/Accademia, 1969, I, p. 399.
[8] Cf. J. Wight Duff, *A Literary History of Rome,* London and Leipsic, 1909, p. 434.
[4] Cf. Jean Bayet, *Literatura latină,* trad. rom. de Gabriela Creţia, Ed. Univers, Buc, 1972, p. 400.
[6] G. W. F. Hegel, *Prelegeri de estetică,* trad. rom. de D. D. Roşea, Ed. Acad. R.S.R., II, Buc, 1966, p. 552.
[6] Properţiu IV, 11; Elegia a fost numită *Regină a elegiilor* şi pentru că, la origini, elegia însemna, aşa cum o arată şi numele în greceşte, cîntec funebru, lamentaţie, jale, plîngere, ori epicedeionul Corneliei corespunde întru totul acestor semnificaţii originare.
[7] Cf. Pierre Grimal, *Civilizaţia romană,* trad. rom. de Eugen Cizefe, Ed. Minerva, B.P.T., Buc, 1973, I, pp. 207 sqq.
[8] Properţiu, II, 1, 47.
[9] W. Y. Sellar, *The Roman Poets of the Augustan Age,* Oxford, 1899, pp. 204 sqq.
[10] Quintilian, *Instit. or.,* X, 1, 93.
[11] în redactarea biografiei lui Properţiu îi urmez în princial, nu întotdeauna şi în cronologie, pe Ettore Paratore, *op. cit.,* pp. 470 sqq. şi excelentul capitol *Sextus Propertius* redactat de Traian Costa în *Istoria literaturii latine* II, partea a Ii-a, curs multiplicat, elaborat în cadrul catedrei de Filologie clasică a Universităţii din Bucureşti, coordonator Mihai Nichita, Buc, 1982, pp. 101 sqq.
[12] în elegia autobiografică, Trist, IV, 10, 51 — 54, Ovidiu stabileşte următoarea succesiune a poeţilor elegiaci: „Vergilium vidi tantum nec avara Tibullo / Tempus amicitiae fata dedere meae; / Succesor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi; / Quartus ab his serie temporis ipse fui." : „Doar de abia îl văzui pe Vergiliu, iar soarta avară / Nu-i dete timp lui Tibul de amiciţia mea; / El ţi-a fost ţie succesorul ,Galle, Properţiu, acelui; / Eu,
244
din sireauă, la rînd, însumi al patrulea fui." Este mai mult decît probabil că Ovidiu desemnează aici prin cuvîntul *succesor* (cf. A. Cartault, *A propos du Corpus Tibullianum,* Un slecle de philologie classique latine. Paris, 1906, p. 566) o succesiune literară nu una strict biografică. Totuşi, aceeaşi succesiune este păstrată şi în scrisoarea către Augustus, Trist. II, 445—468, unde, după cei înşiră pe Galliis, Tibul şi Properţiu adaugă: „ His ego succesi...". Pe baza acestor mărturii literare ovidiene, conjugate cu unele informaţii din opera poetului la care se adaugă faptul că elegiacii latini au debutat toţi la o vîrstă foarte tînără s-a stabilit în 47 î.e.n. anul naşterii lui Properţiu. în disputa filologilor, intervalul de timp în care este fixat anul de naştere a lui Properţiu este cuprins între anii 56—44 î.e.n.
[13] în IV, 1, 131, Properţiu aminteşte clar că a renunţat la o *aurea bulla,* amuletă (bulă) de aur, pe care, dacă e să-i credem pe Titus Livius,

XXVI, 36, şi pe Pliniu, *N. H. XXXIII, 10,* o purtau numai fiii senatorilor şi ai cavalerilor. După alţi autori această amuletă o purta în general tineretul, indiferent de categoria socială. Problema rămîne controversată. Oricum, unii biografi i-au creat lui Properţiu o genealogie care urcă pînă la regii etrusci, iar Cynthiei una caro urcă pînă la regii romani, după cum alţii l-au prezentat pe el drept calic, iar pe ea ca o curtezană de cea mai joasă speţă.

[14] Versul: *Ut mihi praetextae pudor est velatus amictu,* III, 15, 3, este, datorită variantelor din manuscrise şi ediţii care au pentru *praetextae: praetexti* şi *praetexta;* pentru *velatus: sublatus, ablatus, elatus* şi *revelatus,* iar pentru *amictu: amictus* şi *amicus* şi datorită, desigur, informaţiei biografice pe care o poate oferi, un mic nod gordian pentru interpreţii operei properţiene. în varianta pentru care am optat am tradus evaziv amictu prin *faldul.* Unii interpretează *amictu* drept toga virilă, ceea ce nu este exclus. Acceptînd această interpretare, traducerea ar fi: Cum că-mi era de virilă-nvăscută pudoarea praetextei, care dă un sens bun, dar diminuează, după mine, sinceritatea şi inocenţa întregului jurămînt din versurile 1—4. Oricum, interpretarea rămîne deschisă.

[16] Lycinna, aşa cum o arată şi etimologia, este un nume fictiv, sub care se ascunde, probabil, o persoană reală.

[16] Unii biografi, Volscus, de pildă, fantazează despre poeziile pe care Properţiu le-ar fi scris pentru Lycinna, poezii care s-ar fi pierdut.

[17] Cf. infra I, 1, 1, n.

[18] Identificarea lui Properţiu cu figura unui tînăr imberb, bolnăvicios de pe o hermă bifrontă care are pe una din părţi figura unui poet grec Callimah (?), Philetas (?) este destul de nesigură.

[19] Cf. II, 1, 17 sqq.

[20] Legăturile dintre membrii cercului literar al lui Mecena sînt destul de neclare din cauza lipsei de informaţii certe. Vergiliu nu-1 aminteşte pe

Properţiu, dar Properţiu pune Eneida mai presus decît Iliada (unii au văzut în acel pasaj, după mine în mod eronat, un sens ironic) şi elogiază entuziast Bucolicele şi Georgicele. Se crede, însă, că imaginea templului ideal din Georgice III, 12 sqq. ar fi fost scrisă sub influenţa lui Properţiu. De asemenea, deşi Properţiu şi Horaţiu nu se amintesc direct unul pe altul (s-a vorbit şi de o rivalitate), există mai multe pasaje horaţiene în opera lui Properţiu, după cum se crede că Horatiu s-ar referi (ironic Pbonom ?), în Ep. II, 2, 91 sqq, la Properţiu. Properţiu nu-1 aminteşte nici pe Ovidiu, deşi se crede că, în special în cartea a patra ajunge să-şi încheie pentametrii In bisilabice sub influenţa lui Ovidiu. Singur Ovidiu îl aminteşte elogios pe Properţiu în Ars III, 333; Trist. II, 465; V, 1, 17 şi îl ia ca model în Faste, Amoruri şi Heroide. Şi mai greu de dedus sînt legăturile lui Properţiu cu membrii celorlalte cercuri literare. Mîndrindu-se că el este întîiul care aduce elegia la romani, Properţiu îl uită deliberat pe Catul şi îl ignoră, deşi îl citează pe Gallus. Pe Tibul nu-1 aminteşte, după cum nici Tibul nu-1 aminteşte pe el. S-a emis, din această ignorare reciprocă şi din unele asemănări ale operei, ipoteza fantezistă că între Tibul şi Properţiu ar fi existat o rivalitate literară (posibil) dublată de una amoroasă, Cynthia şi Delia fiind una şi aceeaşi persoană (imposibil deoarece Apuleius spune fără echivoc că sub Cynthia se ascunde Hostia, iar sub Delia, Plania).

[21] Unii comentatori înclină să creadă că, după ruperea legăturii cu Cynthia, poetul s-ar fi căsătorit şi ar fi avut şi urmaşi, din moment ce Pliniu cel Tînăr aminteşte de un poet contemporan al său, Passennus Paullus, Epist. VI, 15; IX, 22, care se considera descendent al lui Properţiu.

[22] Cf. *Sextus Propertius — Ezra Pound* în *Secolul XX,* 257 — 258, 5 — 6, 1982, pp. 134—151, în special: Ilieş Câmpeanu, ... *persona,* o mască, pp. 136 sqq.

[23] Din faptul că Fulgentius citează, probabil, din Properţiu un penta-metru şi cîteva cuvinte netransmise pe calea manuscriselor s-a crezut că opera lui Properţiu a fost transmisă fragmentar. I s-a mai atribuit lui Properţiu, dar fără argumente convingătoare (Cf. Geyza Nemethy, *Lygdami Carmina,* Budapesta, 1906, pp. 88 sq.), Panegyricul lui Messalla, cu care se deschide cartea a patra din *Corpus Tibullianum.* De asemenea Richmond crede că epigrama a noua din *Catalepton-ul* atribuit lui Vergiliu i-ar aparţine lui Properţiu.

[24] Principatele manuscrise sînt: *Neapolitanus, Vossianus, Laurentianus, Daventriensis, Ottoboniano-Vaticanus* şi *Holchamicus.*

[25] *Editio princeps* a operei lui Properţiu a apărut la Veneţia în 1472-Pentru numeroasele ediţii şi impresionanta bibliografie properţiană, vezi: Ettore Paratore, *La literatura latina dell'età imperiale,* Sansoni/Acca-

demia, 1969, pp. 440 sqq. şi Traian Costa, *op. cit.,* pp. 133. sqq., precum şi ediţiile citate în *Notă asupra ediţiei.*

[26] A dispărut din exegezele properţiene legenda după care opera sa ar fi fost găsită într-o pivniţă sub un butoi cu vin, deoarece se ştie sigur că a fost cunoscut încă înainte de Petrarca.

[27] Despre ecoul operei lui Properţiu în rîndul filologilor citez **din** Traian Costa, op. cit. p. 106: „Opera celui pe care foarte mulţi îl consideră cel mai mare elegiac latin a constituit de multe secole un teren de exerciţiu al sagacităţii şi ingeniozităţii unei întregi armate de filologi. Asupra celor **4010** versuri s-au făcut cam opt mii de conjecturi, cam o mie cinci sute de transpoziţii, s-au stabilit aproape o sută de lacune, s-au suprimat sau suspectat aproape o mie cinci sute de versuri. La elegia IV, 11 (102 versuri) s-au propus cam 400 de conjecturi, iar despre unicul vers IV, ,4, 55 s-a putut spune: „cîte litere, atîtea conjecturi". S-a ajuns să se constituie cîte o bibliografie critică pentru fiecare vers în parte! Şi, din acelaşi, p. 133: „în ultima perioadă, opera lui Properţiu a suscitat numeroase cercetări: numai între 1940 şi 1960 s-au publicat aproape 450 de studii, articole, ediţii şi recenzii asupra ei, iar în ultimii ani interesul merge crescînd."

NOTE LA ELEGII Cartea întîi

I, 1. *AD TULLVM*

v. 1. *Cynthia,* pseudonimul, ales, după obiceiul elegiacilor, dintre cog-nomenele Dianei, sora geamănă a lui Apollo, zeiţa născută, după cum spune o legendă, pe muntele Cynthus, sub care Properţiu îşi cîntă iubita, pe adevăratul său nume, după unii, Hostia, nepoata poetului Hostius, de o vîrstă cu Cezar şi autor al poemului Bsllum Istricum, după alţii, Roscia, fiica lui Roscius, actorul celebru. Era în obiceiul poeţilor ca numele fictiv sub care îşi cîntau iubitele să corespundă din punct de vedere metric cu cel real. Or, *Cynthia* ar corespunde metric şi cu Hostia, şi cu Roscia. Ea locuia, împreună cu mama şi sora sa (cf. II, 15 şi III, 6), la Roma, în cartierul Subura (cf. IV, 7, 15), fără să se poată spune dacă era sau nu măritată (cf. II, 6, 26, n.); era de o frumuseţe aleasă: blondă-roşcată, cu mîini lungi şi subţiri (cf. II, 2), avea ochii negri (cf. III, 12, 23) şi era o *docta puella,* fată cultivată (cf. III, 20), se pare, mai vîrstnică decît Properţiu şi a murit înaintea lui, fiind îngropată pe domeniul tiburtin, pe malul rîului Anio (cf. IV, -7); *prima* cf. III, 15, 3 — 6; *cu nurii-i răpitu-m-a:* în iuxtă: cu ochişorii-i.

v. 2. *nici unor patimi* (nullis cupidinibus), în iuxtă: nici unor iubiri, plăceri erotice, căci nu putem concepe scrierea cu majusculă: Cupidinibus = = Cupidoni, aşa cum apare în unele ediţii.

v.5. *fetişcanele caste;* trad. ad litt., exceptînd diminutivarea, augmentativă aici, căci nu poate fi în nici un caz vorba despre muze.

v.9. *Milanion,* eroul îndrăgostit de Atalanta şi învingător al acesteia (cf. infra, v. 15, n.); *Tulle,* amicul lui Properţiu, probabil, nepotul lui L. Volcatius Tullus, colegul de consulat al lui Octavianus (cf. I, 6, 18, n.).

v. 10. *Iasidei* (scandare cu hiatus la începutul numelui): Atalantei, patronimic de la Iasus, numele tatălui eroinei.

v. 11. *peşteri parthenii:* de la Parthenus (sau Parthenius), munte în Arcadia.

v. 13. *hylaeicul ramur;* măciuca lui Hylaeus, centaurul îndrăgostit de Atalanta şi rival al lui Milanion.

v. 15. *iuţea copilă;* Atalanta. Properţiu confundă, voit sau nu, legendele despre cele două Atalante, căci una, cea iute de picior, era fiica lui

Schoeneus, argivă, iar alta, fiica lui Iasus, arcadică. Se pare că legendele ş-au contaminat încă înaintea lui Properţiu. Iată, pe scurt, povestea celei arcadice: Atalanta, fiica lui Iasus şi a Clymenei, părăsită pe o stîncă de tatăl său, care îşi dorise un băiat, este alăptată de o ursoaică şi

învăţată să vîneze întocmai ca zeiţa ei protectoare, Artemis (Diana), jurîndu-se să-şi păstreze fecioria. Participă împreună cu Meleager (pe care unii îl identifică cu Milanion sau Minalion) la celebra vînătoare a mistreţului din Calydon. pe o frumuseţe ieşită din comun, este peţită de mulţi pretendenţi, pe care, cum era vestită prin iuţimea picioarelor sale, îi învinge la întrecerile la care îi supune şi-i ucide ea însăşi cu suliţa. Milanion reuşeşte, cu ajutorul Aphroditei, care îi dăruise trei mere de aur din Grădina Hesperidelor, s-o învingă, aruncînd pe rînd, în timpul alergării, cele trei mere, pe care, curioasă şi încrezătoare în acelaşi timp în iuţimea picioarelor sale, Atalanta se opreşte să le culeagă, pierzînd, astfel, întrecerea şi fiind nevoită să devină soţia lui Milanion. Au trăit împreună, pînă cînd, la o vînătcare, au profanat, iubindu-se, un sanctuar în care se adăpostiseră. Răzbunînd sacrilegiul, Zeus i-a transformat pe amîndoi în lei.
v. 24. *cytaeinele vrăji* sînt descînteceleMedeiicolchidiene, unde trebuie să fi existat o localitate cu numele Cyta, Cyte, Cytaea.
v. 29. *pe unde:* substantiv = ape, undele mării.
I, 2. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *viaţa-mi,* cuvînt din limbajul îndrăgostiţilor, în uz şi astăzi la italieni.
v. 2. *veşmîntul de Cos;* de la insula omonimă, unde se zice că s-au ţesut pentru prima oară haine de mătase de către Pamphila. Aceste haine de mătase transparentă erau foarte apreciate de femeile luxoase romane.
v. 3. *mirul orontic;* de la Oronte, rîu în Siria.
v. 15 — 6. *Leucippus,* regele sicyonian, a avut două fiice, pe Phoebe Şi pe Hilaira, pe care a vrut să le mărite cu Idas şi Lynceus, fiii lui Aphareus, regele Messeniei. Verii lor, dioscurii Castor şi Pollux, le-au furat logodnicele. In lupta care s-a dat între ei, Lynceus îl ucide pe Castor iar Pollux îl ucide pe Lynceus. Idas vrea să-1 ucidă, la rîndul său, pe Pollux, dar intervine Zeus şi, ridicîndu-l pe Pollux la cer, îl ucide cu fulgerul său pe Idas. După Properţiu, Pollux s-a căsătorit cu Hilaira iar Castor cu Phoebe. Alte surse, dimpotrivă, spun că Pollux a luat-o pe Phoebe iar Castor pe Hilaira.
v- 17—8. *dezbinarea lui Phoebus şi Idas;* Marpessa, fiica lui Evenus,
rapitâ cu ajutorul unei trăsuri întraripate, dăruită lui de Poseidon, de
tre Idas, fiul lui Aphareus. Ei au fost urmăriţi de Evenus care, văzînd
249
că eforturile sale de a-i prinde sînt zadarnice, s-a aruncat în rîul Lycormas — care mai tîrziu îi va purta numele; de aici: *ţărmurii cei părinteşti.* îndrăgostit şi el de Marpessa, Apollo i-o răpeşte lui Idas. Intre zeu şi erou se încinge o luptă cruntă. Intervine Zeus care lasă la latitudinea Mar-pessei să aleagă între zeu şi erou. Ea îl alege pe soţul său, Idas.
v. 19 —20. *soţul phrygic:* aici, un maritus pro amatore; e Pelops, fiul lui Tantalus, regele Phrygiei. *Hippodamia* era fiica lui Oenomaus, regele Elidei şi Pisei. Pentru că un oracol i-a prezis că va muri de mîna ginerelui său, Oenomaus refuza să-şi mărite fata. Pe pretendenţii Hippo-damiei îi obliga să se întreacă cu el la curse, îi învingea cu caii săi neîntrecuţi la fugă şi-i ucidea. Cînd a venit Pelops s-o peţească, Hippodamia s-a îndrăgostit de el şi împreună cu vizitiul tatălui său, Myrtilus, îl ajută pe Pelops să învingă. Oenomaus moare în timpul cursei iar Hippodamia se căsătoreşte cu Pelops, împlinindu-se astfel oracolul.
v. 22. *Apelles,* celebrul pictor grec din insula Cos, din vremea lui Alexandru cel Mare.
v. 28. *Calliope:* muza poeziei epice, mama lui Orpheus; *lyra aonică:* de la Aonia, străvechiul nume al Beoţiei, ţinut în care se afla muntele Helicon, consacrat muzelor.
1,3. AD CYNTHIAM; DE CYNTHIA.
v. 2. *Gnosia* este Ariadna, fiica lui Minos, regele Cretei (de la Gnosos, oraş în Creta), eroina părăsită de Theseus, după ce cu firul său 1-a ajutat să iasă din celebrul labirint.
v. 3. *Andromeda cepheica,* fiica lui Cepheus, regele Aetiopiei, a fost legată de o stîncă pentru a ispăşi crima mamei sale, Cassiopea, care a pretins că este mai frumoasă decît nereidele, fapt pentru care Poseidon a trimis un monstru marin să pustiască ţara. A fost salvată de către Perseus care cu chipul Meduzei a împietrit monstrul şi a dus-o cu el în Argos.
v. 5. *Edonida,* bacchantă, menadă, de la edoni, populaţie tracă sau de la Edonus, munte în Thracia.
v. 6, *Apidanul,* fluviu în Thessalia.
v. 9. *Bacchus,* aici vinul.
v. 14. *Liber,* Bacchus, zeul vinului.
v. 19. *Argus,* monstru fabulos, cu o sută de ochi, pus de Hera s-o păzească pe Io, transformată în junincă.
v. 20. *coarnele Inachidei,* coarnele lui Io, fiica lui Inachus, regele Argosului, iubită de Zeus şi transformată de către Hera în junincă şi fugărită de un tăun uriaş din Grecia pînă în Aegipt, unde, recăpătîndu-şi înfăţişarea, îl naşte pe Epaphus, rodul dragostei sale cu Zeus. După moarte a fost transformată în constelaţie.
250
I, 4. *AD BASSUS*
v. 1. *Bassus* e, probabil, una şi aceeaşi persoană cu autorul de iambi evocat de Ovidiu (cf. Tr. IV, 10, 47), vestit prin poeziile sale muşcătoare.
v. 5. *Antiopa nyctee,* fiica lui Nycteus, regele Thebei, o femeie de o frumuseţe rară, iubită de Zeus, transformat în satyr, şi cu care a avut doi copii, pe Amphion şi pe Zethus. Persecutată de unchiul său, Lycns, şi, mai ales, de soţia acestuia, Dirce, Antiope reuşeşte, după mulţi ani de prizonierat, să-şi întîlnească copiii care spre a o răzbuna îi omoară pe Lycus şi Dirce. Supărat din cauza morţii Dircei, Dionysos i-a luat Antiopei minţile.
v. 6. *Hermiona,* fiica lui Menelaus şi a Helenei, promisă din pruncie ca soţie lui Orestes. După războiul troian, tatăl său o mărită cu Pyrrhus şi abia după moartea acestuia cu Orestes, cu care va avea un fiu, pe Tisa-menus.
v. 24. *piatră sacră:* e vorba de pietrele de la răscruci, integrate, foarte probabil, cultului lui Terminus, divinitate a haturilor dintre ogoare şi a răscrucilor de drumuri.
I, *5. AD GALLUM*
v. 6. *din Thessalia . . . otrava:* Thessalia era renumită pentru otrăvurile şi ierburile sale magice şi pentru iscusinţa locuitorilor săi de a le folosi.
v. 24. *vechilor chipuri:* efigiile strămoşilor familiilor de vază cu care era împodobit atrium-ul.
v. 31. *Gallus:* nu se poate spune cu exactitate cine să fie acesta. Ştim doar că este un rival la amorurile Cynthiei. El nu poate fi Gonfundat nici cu Gallus din I, 21, care a murit în timpul prunciei lui Properţiu, nici cu poetul Cornelius Gallus, II, 34, nenorocitul prefect al Aegiptului, căci lui, care se trăgea dintr-o familie relativ modestă, nu i se potriveşte aluzia Ia *prisces* unagines din v. 24.
I. 6. *AD TULLUM*
v. 2. *Tulle;* cf. I, 1, 9, n. şi infra v. 18, n.
v. 3. *munţii Riphaei;* din Scythia, veşnic acoperiţi de zăpezi şi de gheţuri.
v. 4. *memnoic sălaş:* în orig. domos Memnonias, probabil un domus Pro regione. E vorba, după unii, de Theba Aegiptului, unde o statuie a
252
lui Memnon saluta zilnic, prin cîntece de lyră, răsăritul soarelui, dună alţii, de Aethiopia, unde se spune că a fost înmormîntat Memnon.
v. 13, *-nţeleapta Atena:* doctas Athenas, atribut celebru în antichitate pentru cetatea în care înfloreau studiile frumoase, filosofia şi erudiţia
v. ÎS. *fascii,* pentru secures, securile legate cu fascii ca însemn al magistraturii. E vorba de unchiul acestui Tullus, Lucius Volcatius Tullus coleg cu Octavianus în al doilea consulat. •>
v. 20. *aliaţii pierduţi:* oblitis sociis, sintagmă în care oblitus poate avea şi sens activ, şi pasiv; oricum, e vorba de ţările din răsărit care se

aflau sub puterea lui Antonius, despre care se spune fie că au fost uitate de către romani ca aliate, fie că ele au uitat că au fost aliatele romanilor (înţelegînd, desigur, partida lui Octavianus).
v. 23. *copilul acesta;* Amor.
v. 31. *Pactolul,* rîu din Lydia care izvora din muntele Tmolus şi al cărui nisip conţinea aur, de unde i s-a dat şi atributul: *aurifer.*
I, 7. *AD PONTICUM POETAM*
v. 1. *Pontica,* poetul epic care, după mărturia lui Properţiu, a scris o Thebaidă şi pe care-1 aminteşte şi Ovidiu în elegia autobiografică (cf. Tr. IV, 10, 47), drept autor de versuri eroice. *Thebă cadmee,* întemeiată de legendarul erou, Cadmus, învingătorul, la îndemnul zeiţei Athena, al unui balaur care pustia Beoţia, şi din ai cărui dinţi pe care eroul i-a semănat, tot 5a îndemnul zeiţei, s-a născut un neam de războinici, dintre care cinci, care au supravieţuit luptei ce s-a încins între ei, i-au fost părtaşi la întemeierea cetăţii. Despre Cadmus se spune, printre altele, că le-a dat grecilor scrisul.
v. 2. *războaie-ntre fraţi;* e vorba de lupta dintre Eteocle şi Polynice şi de expediţia cunoscută sub denumirea *Cei şapte contra Thebei.*
v. 3. *Homer;* e amintit aici, întrucît ciclul Thebaidelor îi era atribuit lui în antichitate.
I, 8. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *dorul:* traducere analogică pentru cura.
v. 10. *Vergilii:* Pleiadele, cele şapte fiice ale lui Atlas şi ale Pleionei, Alcyone, Asterope, Celaeno, Electra, Maia, Merope, Taygeta, numite, cît au fost în viaţă, şi atlantide, transformate în constelaţie, la ivirea căreia corăbierii ştiau că navigaţia e prielnică.
252
v. 18. *Galatea,* nimfa marină, fiica Doridei şi a lui Nereus, iubii ă de p_0]jphem, de la al cărei fiu, Ilyrius, şi-a luat numele Ilyria, ţinutul în care intenţiona Cynthia să plece.
v. 19. *Ceraunicii;* munţi pe coasta Epirului, bîntuiţi de furtuni, care îi înfricoşau pe corăbieri.
v. 20. *Oricui;* port în nordul Epirului, la sud de Appolonia.
v. 25. *Atraciei ţărmur;* de la atraci, populaţie din Etolia, pe care Pliniu i-a numit după rîul Atrax care se varsă în Marea Ionică; după alţii ar fi vorba de Atracia din Thessalia, cetate a pelasgilor.
v. 26. *Elidei:* ar fi vorba de localitatea din Epir, de cea din Helespont sau de cea din Peloponez, cunoscută prin templul lui Zeus şi prin Jocurile Olimpice.
v. 35. *Hippodamia:* cf. I, 2, 19 — 20, n.
v. 36. *Elis,* regiunea şi oraşul omonim din Peloponez, unde erau celebrele întreceri de curse.
v. 41: *Muzele;* cele nouă fiice ale Mnemosynei (Memoriei) şi ale lui Zeus: Clio, muza istoriei; Euterpe, muza poeziei lirice; Thalia, muza comediei; Melpomene, muza tragediei; Terpsichore, muza dansului; Poly-hymnia, muza retoricii; Uratiia, muza astronomiei; Calliopea, muza poeziei epice. Romanii le numeau şi Camenae. *Apollo,* unul dintre cei mai importanţi zei ai mitologiei eline, asimilat de romani, fiul lui Zeus şi al lui Leto, fratele geamăn al Artemidei (Dianei), avea o mulţime de atribuţii: zeu al luminii, invocat adesea sub numele de Phoebus; al muzicii, poeziei şi artelor frumoase; de numele lui se leagă existenţa mai multor oracole, printre care a celui de la Delphi, pe care 1-a întemeiat el însuşi. Properţiu îl invocă aici ca patron al artelor.
I, 9. *AD PONTICUM*
v. 5. *porumbiţele chaoniene;* Chaonia era propriu-zis o regiune maritimă din Epir, cuprinsă între Dodona şi munţii Ceraunici. La Dodona se afla cel mai vechi oracol al lui Zeus, întemeiat, se pare, de o porumbiţă neagră; într-un crîng sacru de stejari, în care răspunsurile le dădeau fie înşişi stejarii vorbitori, fie rxişte porumbiţe, păsări consacrate Aphroditei. Pe de altă parte, prin porumbiţe se poate înţelege fie înseşi păsările saere, lie preotesele de la oracolul de la Dodona, care erau numite Peleiai — Pele-âdes, adică tot porumbiţe.
v. 10. *lyra lui Amphion* (cf. I, 4, 5, n. şi 111,2, 3); spune povestea ca, după ce Amphion împreună cu fratele său Zethus şi-au răzbunat mama, P[e] Antiope, persecutată de unchiul lor, Lycus, şi soţia acestuia, Dirce, distrugînd cetatea Thebei, au purces împreună să o reclădească, Zethus
253
cărînd pietrele iar Amphion cîntînd din lyra lui fermecată, primită în da de la Hermes (după o altă versiune, de la Apollo), la sunetele căreia pietrele se rînduiau singure în zid.
v. 11. *Face mai mult. . .* Versul a devenit celebru şi este adesea citat ca un proverb; *Mimnerm* (a doua jumătate a secolului VII î.e.n., Colofon Ionia — prima jumătate a secolului VI î.e.n., Ionia), poet epic şi lj$_r$i$_c$ este autorul poemului eroico-genealogic *Smyrneis (Smymeida)* şi al culegerii de elegii care a circulat în antichitate sub titlul *Nanno,* după numele iubitei sale, o flautistă celebră, cîntată în ele. Este considerat părintele marii poezii ^rotice.
v. 19. *armenien? tigroaice;* tigrii din Armenia (Hycarnia) au devenit cunoscuţi în antichitate pentru ferocitatea lor.
v. 20. *lanţuri de roată;* roata lui Ixion; cf. IV, 11, 29, n.
v. 21. *copilului arcul;* arcul lui Cupido.
v. 26. *Pontice;* cf. L, 7, 1, n.
v. 34. *jocul;* trad. lit. pentru: „Adesea în amor te uşurează a spune de cine pieri."
I, 10. *AD GALLUM*
v. *5. Galle* cf. I, 5, 31, n.
v. 8. *luna cu cai mijlocii;* principalelor astre cei vechi le atribuiau cai cu care parcurgeau înaltul cerului; *mijlocii* pentru că luna era trecută de mijlocul crugului, spre scăpătat.
v. 15 sqq. Versurile sînt citate adesea ca o *ars amatoria,* in nuce.
J, 11. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *Baiaei;* localitate balneară în Campania, celebră pentru izvoarele ei termale şi viaţa de plăceri a vizitatorilor. Se pare că numele derivă de la Baius, un însoţitor al lui Ulysses.
v. 2. *a lui Hercule cale;* nu departe de Baiae se afla *Calea lui Hercule,* pe unde eroul a dus boii lui Geryon.
v. 3. *puterii lui Thesprot,* fiul pelasgului Thesprot, de la care îşi trage numele o regiune din Epir, ai cărei locuitori au ocupat regiunea unde se află Cumae şi Puteoli, nu departe de Baiae.
v. 4. *renumitul Misen;* de la Misenus, flautistul troian, tovarăş al lui Hector, apoi al lui Aeneas, înmormîntat în localitatea cu acelaşi nume, promontoriu în Campania, nu departe de Cumae.
v. 10. *lacul Lucrin:* lac în Campania şi golf în dreptul Baiaei.
254
v. 11. *Teuthras* era un rege într-un ţinut din nordul Mysiei, numit Teuthrania, cu care se învecina Cumae eolica din care s-a născut Cumae italica. Numele se referă la o sursă de apă, probabil un rîu neatestat, de lingă Cumae italica.
v. 16. *zeii juraţi;* zeii amînduror amanţilor.
v. 18. *temut:* în sens erotic.
I, 12. *AD CYNTHIAM*
v. 4. *Hypanis:* fluviu în Scythia; *Eridanus;* numele vechi al Padului.
v. 10. *din prometheice culmi:* din Caucaz. Unii cred că e vorba de
fârmacon Prometheion, licorile (din ierburile crescute) din sîngele eroului.
I, 13. *AD GALLUM*

v. 2. *Galle:* cf. I, 5, 31, n.
v. 21. *Enipeus haemonic:* fluviu tessalian.
v. 22. *Zeul tenaric,* Neptun, numit aşa de la promontoriul laconian, Tenar, unde avea un templu; *Salmonida:* Tyro, fiica lui Salmoneus, regele din Elis, de care s-a îndrăgostit Neptun.
v. 23. *Hebe cereasca:* zeiţa veşnicei tinereţi, fiica lui Zeus şi a Herei, care s-a căsătorit cu Hercule după apoteozarea acestuia.
v. 23—4. *pe creasta Oetei:* munte în Thessalia, unde se zice că a fost îngropat Hercule.
v. 29. *asemeni cu Leda*: fiica lui Thestius şi soţia lui Tyndareus, regele lacedaemonian, eroina, care, din unirea cu Zeus, în chip de lebădă, şi apoi cu soţul său, a dat naştere la două perechi de gemeni: Helena şi Pollnx, ai lui Zeus, şi Castor şi Clytemnestra, ai lui Tyndareus.
v. 30. *una mai mîndră ca trei:* ca Leda, Helena şi Clytemnestra.
v. 31. *eroinele inachiide:* de la Inachus, întemeietorul dinastiei argive, părintele lui Io; e vorba de eroinele vechi în general.
I, 14. *AD TULLUM*
v. 1—2. *cupă de-ale lui Mentor:* celebru sculptor şi vascular iu (artizan [d]e vase de aur), din secolul IV î.e.n.
v. 2. *vinuri de Lesbos* celebre prin aroma şi gustul lor. Vinul de Lesbos era numit şi Methymnaeum, de la Methymna, localitate din Lesbos: cf. [J]V, 8, 38.
2SS
v. 5. *păduri transplantate;* e vorba de vila lui Tullus, în care d obiceiul romanilor bogaţi, şi-a creat un adevărat crîng. Aceste crîne erau, nu o dată, cuprinse în interiorul vilei, în impluvii.
v. 11. *Pactolul:* cf. I, 6, 31, n.
v. 19. *pragul arabic:* din marmură de calitate aleasă.
v. 24. *Alcinous,* rege al feacilor, celebru prin bogăţiile sale.
I, 15. *AD CYNTHIAM*
v. 9. *Ithacului . . . Calypso:* e vorba de episodul iubirii dintre Ulysse şi Calypso, nimfa din insula Ogygia, care i-a făgăduit eroului nemurirea în schimbul rămînerii cu ea şi pe care acesta totuşi o părăseşte.
v. 15. *Alphesiboea* (Arsinoe), fiica lui Phygeus, căsătorită cu Alcmaenon, fiul prezicătorului Amphiaraus şi al Eriphylei. XJrmînd porunca tatălui său, Alcmaenon, la întoarcerea din expediţia epigonilor, îşi omoară mama şi, urmărit de erinii, se refugiază la curtea lui Phygeus, unde, câsă-torindu-se cu Alphesiboea, îi dă acesteia ca dar de nuntă veşmîntul de purpură şi colierul Harmoniei, cu care fusese înainte cîştigată Eriphyle. Din pricina matricidului, pămîntul nu mai rodeşte. Oracolul îi porunceşte lui Alcmaenon să meargă să se purifice în rîul Achelous. Zeul riului îl purifică şi i-o dă în căsătorie pe fiica sa Callirrhoe, cu condiţia să aducă veşmîntul şi colierul dăruite Alphesiboeei. Descoperit de fraţii Alphesi-boeei, Alcmaenon este ucis. După această versiune properţiana, moartea lui Alcmaenon este răzbunată de Alpesiboea care îşi ucide, la rîndul ei, fraţii. După o altă versiune a legendei, el ar fi fost ucis de fiii pe care i-a avut cu Callirrhoe.
v. 17. *Aesonidul:* Iason, numit aşa după numele tatălui său, Aeson.
v. 18. *Hypsiophyle,* fiica regelui Thoas din Lemnos, singura care. şi-a salvat tatăl, ascunzîndu-1, cînd femeile din Lemnos au hotărît să-şi ucidă bărbaţii. Cînd argonauţii au ajuns pe insulă, ea a devenit iubita lui Iason.
v. 20. *oaspete haemonian:* Iason, de la Haemonia (Thessalia).
v. 21. *Evadne,* soţia lui Capaneus, care la moartea acestuia s-a sinucis, aruncîndu-se în flăcările rugului pe care ardea trupul soţului său.
I, 16. *IANUA LOQUITUR: IANUAE QUERELA*
v. 1 — 6. Această elegie ridică o destul de dificilă problemă de interpretare. După unii, Tarpelae ar proveni de la muntele (colina) Tarpeius = = Capitoliul, care, la rîndul său, şi-ar trage numele de la Tarpeia, vestala care a trădat sabinilor Capitoliul, fiind apoi ucisă de aceştia. Numai ca
256
sintagma Tarpeiae pudicitiae (cinstea, castitea Tarpeaei) este în totală contradicţie cu elegia IV, 4, în care Tarpeia este detestată de Properţiu. După [a]ltii, Tarpeiae ar trebui luat ca adjectiv, aşa cum am procedat şi eu, obscu-rizînd. Alţii cred că sintagma este în cazul Dativ: „in Tarpeio monte, ianua ego casta castis bene nota feminis: pe colina Tarpeia, eu, uşa castă, bine cunoscută femeilor caste, ceea ce, de asemenea, e posibil. Sub aspectul conţinutului, unii comentatori sîntde părere că referirile la triumfuri ar trebui înţelese figurat, nu ca o aluzie la adevăratul ceremonial al celebrării acestora. Alţii cred că ar vorbi uşa unei curtezane celebre, acum decăzute, aluziile la Cynthia fiind destul de străvezii. Yincentius Padula crede că e vorba de o luare în derîdere de către expropriatul Properţiu, care avea în fata ochilor dezastrele perusine, a triumfurilor lui Octavianus: „Căci, cînd usa aceea vorbeşte aşa, oricine, oricît de întîrziat la minte, îşi dă repede seama că poetul, arătînd Capitoliul înstăpînit de curve şi beţivi, a vrut să ia în derîdere şi să înjosească triumfurile care atunci se dădeau în onoarea lui Octavianus *"(Panca quae in Sexto Aurelio Propertio Vincentius Padula ab Acrio animadvertebat*, în: Paola Valeri Tomaszuk, *A Romantic Inter-pretation of Propertius: Vincenzo Padula,* L. TJ'. Japadre Editore L'Aquila, 1971, p. 20). Şi sub raport formal elegia are o structură interesantă căci in solilocviul uşii, este intercalat celebrul motiv alexandrin paraclausi-tiron, cîntec la uşa închisă a iubitei, v. 17—44.
v. 7. *coroane* pe care chefliii obişnuiau să le poarte la banchete.
v. 10. *şi mai de pomină:* sensul peiorativ al lui nobilis.
v. 11 — 2. Unii comentatori cred că disîihul este interpolat.
v. 20. *a-mplini,* pentru reidere: a duce şi a aduce răspunsul.
v. 22. *pragu-ncâlzit,* fie de amantul care a zăcut pe el, aşteptînd să fie primit, fie, după altă posibilă interpretare, trecut de foarte mulţi, des bătut.
v. 24. *Eoas:* Luceafărul de dimineaţă, căci după credinţa anticilor existau doi luceferi.
v. 38. *theta:* litera grecească, semn al condamnării şi al blamării. Sensul este conjectural.
v. 43. *m-am întors:* aluzie la o cutumă religioasă, după care amantul era considerat ca un preot în casa iubitei, singura zeitate a lui. în procesul devoţiunii, el trebuia să întoarcă spatele obiectului adorat, în cazul de faţă usciorilor.
I, 17. *AD CYNTHIAM -DE MARIS TEMPESTATE -*
v. 2. *alcyonii:* păsări solitare de mare, rar întîlnite de corăbieri. v. 3. *Cassiope,* aici portul din insula Corcyra.
257
v. 11. *să te lepezi:* sensul lui reponere (dată fiind şi lecţiunea incertă) este destul de controversat. S-au propus şi diferite conjecturi. Unii cred că prin mea fata ar trebui fă se înţeleagă meam umbram. umbra mea, si atunci sensul distihului ar fi: „Oare ai putea tu cu ochii uscaţi să celebrezi rămăşiţele mele fictive într-un cenotaf" (mormînt gol, făcut pentru morţii ale căror trupuri nu erau găsite) etc. sau „să îngropi tu" etc. Numai că, se ştie, morţii pe mare nu beneficiau de cenotafe. Or, Properţiu vorbeşte aici tocmai de o moarte pe mare. De aceea am ales pentru reponere sensul de a pune deoparte, a da uitării, a se descotorosi de . . .
v. 18. *Tyndarizii:* Castor şi Pollux, stele favorabile.
v. 23. *Numele meu să îl strige:* e vorba de cutuma funerară, concla-matio: cf. II, 13, 28 şi IV, 7, 23.
v. 25. *frumoasei Doride* (Doris), fiica lui Okeanos şi a Thetidei, soţia lui Nereus, cu care a avut cincizeci de fete, Nereidele.
I, 18. *AD CYNTHIAM: DE CYNTHIA QUERELAE*
v. 9. *crime;* pe care tu mi le atribui; unele mss. au carmina: vrăji' descîntece magice.
v. 20. *Fagule, etc;* Fagul era adesea evocat în cîntecele de iubire; *arcadicul zeu* e Pan a cărui iubită, Pitys, a fost transformată în *pin.*
I, 19. *AD CYNTHIAM*

v. 1. *Manii,* zeităţi subpământene de origine obscură, întruchipînd sufletele strămoşilor; sînt amintiţi totdeauna la plural, fiindcă întruchipează mulţime colectivă; răzbunători din fire, numele lor (cei buni) este o antifrază.
v. 7; 10. *Philacidul.. . Thessalul* e Protesilaus, regele Thessaliei, pe care, trebuind să plece în pripă la războiul troian, Laodamia, logodnica sa, venind de la sine la el, îl obligă să facă nunta, fără a aduce jertfele cuvenite zeilor. El este primul dintre greci care atinge ţărmul troian şi este ucisde Hector. Mort, i se permite o zi (după o altă variantă, numai trei ore), s-o revadă pe Laodamia. Aceasta, ca să-1 urmeze, se sinucide.
v. 14. *prada dardană:* eroinele troiene luate de greci: Iliona, Cassandra, Briseis, Andromacha, Tecmessa etc.
I, 20. *AD GALLUM*
v. 1. *Galle:* cf. I, 5, 31, n.
v. 4. *Crudul Ascaniu:* lacul în care l-au atras nimfele pe Hylas; *minye-nii* sînt argonauţii.
2SS
v. 8. *Anio:* rîu, afluent al Tibrului.
v. 9. *tărîmul giganţilor:* Cîmpiile Phlegree din Macedonia, unde giganţii s-au războit cu zeii.
v. 12. Pentametrul este destul de corupt. în unele ediţii apare Dryadas (nimfe ale pădurii); Hydriasin; ah! Dryasin; oricum, sensul este că iubirea nimfelor ausonice (italice) nu este mai puţin rapace decît a celor din Bithynia, care l-au răpit pe Hylas.
v. 14. *lacuri vrăjite:* abile în a-i îneca pe îndrăgostiţi. v._17. *pagasă,* de la oraşul maritim din Thessalia.
v. 18. *Argo,* celebra corabie a argonauţilor.
v. 19. *Phas,* fluviu în Cholchida.
v. 19. *Athamc.ntidcle unde:* Hellcspontul; Athamas a fost tatăl lui Helle: cf. II, 26, 5, n.
v. 25—6. *Aquilon* i-a avut pe Zetes şi Calais, fiii întraripaţi, care au participat la expediţia argonauţilor, cu Orithyia, fiica lui Erechtheus, regele Athenci.
v. 29. *al aripei sfîtc:* alţii interpretează: „umărul aripei".
v. 31. *Orithyiei Pandionine,* patronimic de la Pandion, moşul său.
v. 32. *Hamadryade,* nimfe ale copacilor.
v. 33. *Arganthelui,* munte în nordul golfului Cius.
v. 34. *nimfele Thyne,* patronimic de la Thyni, populaţie din Bithynia.
v. 49. *Alcidul:* Hercule.
1,21. *GALLUS LOQUITUR; GALEI UMBRA LOQUITUR*
v. 6. *Gallus:* piesa este foarte controversată şi aproape mutilată de conjecturi şi transpoziţii. Se pare că acest Gallus, o rudă a lui Properţiu, scăpînd de săbiile lui Octavianus, în războiul perusin (41 î.e.n.), a fost asasinat de nişte răufăcători. în memoria acestuia, properţiu a scris poezioara ca un fel de epitaf pe un cenotaf.
I, 22. *AD TULLUM - DE PATRIA SUA* -
v. 1. *Cine-s:* elegioara pare să fie un răspuns dat la întrebările insistente ale amicului său TulluS, despre locul de naştere al lui Properţiu. Răspunsul este destul de vag, de aceea se presupune că avem de a face doar cu un fragment, şi acesta destul de mutilat.
"v. 3. *perusiene morminte:* în urma războaielor din 41 î.e.n.
v. 8. *Bietului,* lui Gallus din elegioara precedentă.
259

Cartea a doua

II, 1. *AD MAECENATEM*
v. 3. *Calliope,* muza poeziei epice, mama lui Orpheu. v. *5. veşmîntul de Cos:* cf. I, 2, 2, n.
v, 17. *Maecena(s)* / Cilnius, Caius / — 13 apr,, 70 î.e.n., Arretium — 8 î.e.n., Roma —, celebrul patron literar, protector al unora dintre marii poeţi augustani, om politic şi consilier al lui Augustus, descendent din vechea familie regală etruscă a lucumonilor.
v. 19 — 20. *Ossa Olympului pusă . . . Pelion:* In lupta lor contra zeilor titanii, Otus şi Ephialtes, fiii lui Aloeus, ca să ajungă la cer, au ridicat se zice, peste Olymp Ossa iar peste Ossa, Pelionul.
v. 21. *Vechile Thebe:* e vorba, în fapt, de cunoscutul război *Cei şapte contra Thebei.* Am păstrat totuşi pluralul, pentru că se face aluzie la multele poeme cu titlul *Thebaiade.*
v. 22. *împreunatele mări,* prin canalul muntelui Athos, construit de Xerxes, în 480 î.e.n., în a doua expediţie împotriva grecilor.
v. 23. *domnia lui Remus:* fie că Properţiu urmează o legendă, în care credea şi Vergiliu, după care Remus ar fi domnit împreună cu Romulus, fie că avem aici un Remus pro Romulo, din necesităţi prosodice; *rînza Carthaginei;* orgoliul, trufia; aluzie la războaiele punice.
v. 24. *cimbrii-pericol:* ad litt.: *ameninţările cimbrilor şi binefacerile lui Marius,* care i-a învins pe cimbri în anul 101 î.e.n., la Vercellae, luînd peste 160.000 de prizonieri.
v. 25. *Cezar:* aici şi passim, Octavianus.
v. 27. *Mutina,* lupta de la . . . din 27 apr., 43 î.e.n.; *Philippi* războiul perusian din 41—40 î.e.n.; luptele dintre Octavianus şi Antonius.
v. 28. fugă-n *Sicilia,* aluzie la luptele de la Mylai şi Naulochos, din 36 î.e.n., dintre Octavianus şi Pompei.
v. 30. *ptolemaeicul ţărm,* aluzie la luarea Alexandriei, v. 31—4. *de-aş cînta:* este descris triumful lui Octavianus în urma bătăliei de la Actium (31 î.e.n.); Romanii obişnuiau să poarte în cortegiul triumfal un fel de pancarte mari pe care erau înfăţişate ţările, cetăţile, rîurile şi munţii care au fost cucerite. în urma carului triumfal erau purtaţi, de asemenea, captivii, în ordinea rangului lor.
v. 38. *Theseu:* Prietenia dintre Octavianus şi Maecenas este comparată cu celebrele amiciţii dintre Theseu şi Pirrithous *(Ixionid,* de la Ixion, tatăl său) şi Achilles şi Patroclus *(Moenotiad,* de la Moenotius, tatăl său).
260
v 39. *Enceladus,* cel mai puternic dintre titanii care au luptat împo-. zeilor. Fulgerat, el a fost prăvălit în adîncurile Aetnaei.
v. 52. *fiastrul* e Hippolyt, fiul lui Theseu şi al amazoanei Hippolyte, . care s-a îndrăgostit maştera sa Phaedra.
v. 53- *Circe,* vrăjitoarea celebră din insula Aeaea; *cholchidiana* e jledeea, nepoata Circei.
v. 54- *Iolcus,* oraş în Thessalia, locul de naştere a lui Iason.
v. 59. *Philoctet,* celebrul arcaş, eroul care a moştenit de la Hercule arcul şi săgeţile, muşcat de picior de un şarpe, în timp ce se îndrepta spre Troia (după o altă versiune, rănit de propria-i săgeată). Rana sa răspîndea un miros urît, şi grecii, la îndemnul lui Odysseus, l-au abandonat în insula lemnos, unde a zăcut zece ani. Cum un oracol prezicea că Troia nu va fi cucerită fără arcul şi săgeţile lui Hercule, Philoctet este adus pe cîmpul de luptă unde este vindecat de Machaon, fiul lui Aesculap. Printre cei pe care i-a ucis în luptă Philoctet a fost şi Paris.
v. 60. *Phoenix,* prietenul şi dascălul lui Achilles, pe care tatăl său, Amyntor, regele dolopilor, 1-a orbit, pentru că 1-a prins cu o concubină de-ale sale, a fost vindecat de centaurul *Chiron,* cel mai înţelept dintre centauri, educatorul lui Achilles, lason şi Asclepius.
v. 61. *zeul,* Asclepius (Aesculap); *ierburi cretane,* probabil, dictamnum (dictamn) cunoscuta iarbă vindecătoare.
v. 62. *Androgeon* (Glaucus) fiul lui Minos şi al Pasiphaei, atletul celebru, trimis să lupte împotriva taurului de la Marathon, unde şi-a găsit moartea. Properţiu este, se pare, singurul care spune că ar fi fost înviat de către Asclepius şi redat părinţilor săi.
v. 63. *mysianul;* Telephus, fiul lui Hercule şi al lui Auge, rănit de Achilles, este vindecat tot de el, fiindcă un oracol prezicea că Troia nu va putea fi cucerită fără ajutorul lui Telephus.
v. 66. *tantalice mîini;* Tantalus, regele Lydiei, admis la ospeţele zeilor, învinuit că ar fi trădat muritorilor secretele acestora sau că ar fi dat

muritorilor ambrozie, este pedepsit să zacă în Infern, chinuit de foame şi de sete. Deasupra lui atîrnau crengi cu poame coapte care se îndepărtau ori de cîte ori voia să le culeagă iar unda fluviului se îndepărta cînd voia să-şi potolească setea.
v. 67. *găleţi de fecioară;* ale danaidelor, condamnate, pentru că şi-au ucis soţii, să umple, în Infern, cu găleţi sparte, un butoi fără fund.
v. 76. *carul breton,* un vehicul uşor cu două roţi, folosit şi în luptă, cu jugul încrustat şi pictat, care oferea o mare comoditate, preluat de romanii bogaţi şi folosit ca mijloc de transport, în timp de pace. Acestor care copilele înseşi le erau uneori aurigari (vizitii).
261
II, 2. DE *CYNTHIA; CYNTHIAE PUELLAE LAUDES*
v. 7. *Dulichiu,* insula vecină cu Ithaca, unhe Pallas avea un cult deosebit.
v. 8. *Părul Gorgonei:* Perseu, ucigînd Medusa, singura muritoare dintre cele trei gorgone, i-a dăruit Athenei capul acesteia cu care zeiţa şi-a împodobit egida. Privindu-1, orice muritor era prefăcut în stană de piatră.
v. 9. *Ischomacha* (Hippodamia), soţia lapitului Pirithous, din cauza căreia s-a iscat războiul dintre centauri şi lapiţi. v. 11. *boebeice,* de la Boebeis, rîu în Thessalia. v. 12. *Brimo,* Proserpina (a mai fost identificată cu Hecate, Demeter Cybelle).
v. 13. *zeiţe:* Iunona, Pallas şi Venera; *păstorul* e Paris; aluzie la celebra judecată a lui Paris.
v. 16. *Profeta din Cumae,* sibylla, care se zice că avea şapte sute de ani, cînd a venit Aeneas în Italia, şi că ar fi trăit o mie de ani.
II, 3. *DE CYNTHIA; ADVERSUS SE IPSUM*
v. 11. *maeotic omăt:* de la Maeotis lac în Scythia, de unde izvora Thanais-ul; *miniu hibcric,* extractul ce se va numi mai tîrziu „roşu de Spania".
v. 17. *lacchus,* alt nume al lui Bacchus; aici, vinul.
v. 18. *o Ariaină:* aluzie la căsătoria Ariadnei cu Dionysos, după ce aceasta a fost părăsită de Theseu în insula Naxos.
v. 19. *pledul aeolic,* de la poezia aeolică (lesbic, alcaic, sapphic).
v. 20. *lyra aganippeae,* lyra muzelor, de la izvorul Aganippe, închinat lor, la poalele Heliconului.
v. 21. *Corinna;* au existat două poetese cu acest nume, una thebană şi una din Tenagra, Beoţia, despre care se spune că 1-a învins de mai multe ori în întrecerile poetice pe Pindar.
v. 22. *Erinna,* poetă născută la Tenos, moartă la 19 ani, adesea comparată, datorită precocităţii talentului său, cu Sappho, autoarea poemului *Fusul.*
v. 24. *strănutînd:* strănutul era interpretat de cei vechi, ca un semn de bun (la dreapta) şi de rău (la stînga) augur.
v. 35. *Copila,* Elena.
v. 51. *Melampus,* fiul lui Amythaon, prezicător celebru care înţelegea graiul animalelor, şi-a ajutat fratele, pe Bias, să dobîndească cirezile lui Phylacus, pentru a o putea lua în căsătorie pe Pero, al cărei tată, HeleuS,
262
nea că o va da în căsătorie aceluia care îi va aduce ca dar de nuntă boii Ini Phylacus. Surprins, în timp ce fura cirezile, Melampus este aruncat "n temniţă. Vindecîndu-1, însă, de meteahna sa pe sterilul Iphlicius, fiul lui phvlacus, Melampus este eliberat şi primeşte în dar cirezile.
II, 4. *AD AMANTEM*
v. 7. *Cyteaei: ci.* I, 1, 24, n.
v. 8. *Perimeda:* (identificată cu homerica Agameda) este socotită, alături de Circe şi Medeea, a treia vrăjitoare vestită a antichităţii.
II, 5, *AD CYNTHIAM*
v. 4. *Aquilonul,* vîntul de nord-vest, Boreas. v. 12. *Notusul,* vîntul de sud.
v. 17. *dulcile legi a' stăpînei Iunona:* Properţiu i se adresează aici Cynthiei ca şi cum ar fi măritată cu el, căci Iuno Pronuba era zeiţa căsătoriei, v. 26. *iedera:* cununa de iederă ca însemn al poeţilor erotici.
II, 6. *AD CYNTHIAM; AD EAMDEM*
v. 1. *Laîs,* celebra curtezană din Corint (ephyrica, de la numele vechi al cetăţii: Ephyra), cunoscută prin legăturile sale amoroase cu Alcibiade, Diogene şi Demostene. Ea le cerea pretendenţilor la farmecele sale sume exorbitante, de unde şi zicala: „Nu oricine poate acosta la Corint".
v. 3. *Thais:* vestita curtezană de la Athena, iubită de Alexandru Ma-cedon. După moartea acestuia s-a mutat la Alexandria, unde a devenit iubita lui Ptolemeu; *menandrica,* fiindcă Menandru şi-a intitulat o piesă cu numele ei.
v. 6. *Phryne,* hetaira renumită, care, atunci cînd Alexandru Macedon a distrus Theba, s-a oferit să o reconstruiască din temelii cu propriile-i resurse, cu condiţia să i se îngăduie să pună o inscripţie care să menţioneze faptul că Alexandru a distrus-o iar ea, Phryne, a reconstruit-o. The-banii au refuzat-o.
v. 8. *sărutări îndreptăţite;* aluzie la ius osculi legea sărutului care îi îngăduia unei matroane romane să-şi sărute rudele.
v. 10. *Pirithous:* cf. II, 2, 9, n.
v. 23. *soaja lui Admet:* Alcestis; *patul / plăcut j lui Ulisse,* Penelopa.
263
v. 25. *temple Pudorii:* la Roma existau două temple dedicate Pudorii: Pudicitia patricia, în Forum Boarium, şi Pudicitia plebeia, în Vicus long$_{US|}$ temple care au fost, probabil, restaurate de Augustus.
v. 26. *Cînd măritatele:* ad litt. :„Dacă oricărei măritate îi este îngăduit să facă ce-i place". Unele ediţii au în loc de quidlibet, cuilibet (să fie a cui îi place). Ambiguitatea versului este destul de pronunţată, şi din acel nuptae nu se poate deduce cu siguranţă că Cynthia, dacă într-adevăr la ea se referă, ar fi fost măritată şi încă cu Properţiu. Nubere, aici, ca şi în alte locuri, trebuie înţeles în sensul legăturilor ilegitime, „furate".
v. 42. *soţie,* sens metaforic.
II, 7. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *a legii-abrogare:* Elegia implică probleme insurmontabile de cronologie. Properţiu se referă explicit la promulgarea şi abrogarea unei legi privind căsătoria, foarte probabil, una privind celibatul. Or, în epoca augustană se cunosc două legi: lex Iulia de maritandis ordinibus, din 18 î.e.n. şi lex Iulia şi Papia Poppaea de maritandis ordinibus, din 9 e.n. Properţiu, susţin comentatorii, nu se poate referi, din cauza datelor tîrzii, la nici una din aceste legi; e, mai degrabă, de presupus că a existat o asemenea lege care a fost adoptată în jurul anului 27 î.e.n. Properţiu ar fi deocamdată singurul autor antic care se referă la o asemenea lege.
v. 16. *Calul lui Castor:* Cyllarus.
v. 18. *iernoşi borysteni,* sciţii, de la rîul Borysthene.
v. 20. *al sîngelui glas,* trad. lib. pt. patrio sanguine sînge de tată (părinte); sensul: „A te iubi pe tine va însemna mai mult pentru mine decît a avea copii."
II, 8. *AD AMICUM*
v. 10. *Theba viase,* aluzie la distrugerea Thebei de către epigoni, v. 21. *Haemon,* fiul lui Creon, care, aflînd de hotărîrea tatălui său

de a o închide pe Antigona de vie într-un mormînt, s-a sinucis. v. 29. *soaţa-i:* Briseis: cf. II, 20, 1.
II, 9. *AD CYNTHIAM; AD AMICAM DE RIVALI*
v. 5. *înşelătoarea Minervă:* arta ţesătoriei a cărei patroană era Minerva. v. 15. *maica-ţi azură:* Thetis.
264
v 16. *Deidamia;* una dintre fiicele regelui Lycomede, cu care Achilles, aeghizîndu-se, 1-a avut pe Pyrrhus (Neoptolem).
v. 33- *Syrtele,* cele două golfuri pe coasta de nord a Africii, periculoase pentru navigaţie.
v. 37- *copii,* Cupidoni.
v. 50. *capii thebanilor:* Polynices şi Eteocles.
II, 10. *AD AUGUSTUM; AD MUSAM*
v. 2. *Haemonianului cal,* calului thessalian, deoarece caii acestei provincii erau recunoscuţi pentru calităţile lor deosebite. S-a propus varianta: *aonicului cal* — calului muzelor.
v. 14—5. *călărimea parthă,* temută în luptă pentru vicleniile sale; dînd dosul, se întorcea şi ataca prin surprindere cu săgeţile sale ucigătoare.
v. 15. *Craşi:* triumvirul şi fiul său.
v. 25. *ale Ascrei izvoare:* izvorul Aganippe, consacrat muzelor; izvoarele din locul de baştină a lui Hesiod.
v. 26. *Permes,* rîu curgînd din muntele Helicon; opoziţia pe care o instituie Properţiu este strict literară nu mitologică.
II, 11. *AD CYNTHIAM*
v. 6. *docta:* cf. I, 7, 11; II, 13, 11; I, 2, 27; II, 1, 9; II, 3, 17.
II, 12. *DE AMORE*
v. 18. *Cheamă-l în inima ta:* versul este corupt. O altă interpretare poate fi: „Dacă ai vreo ruşine, mută-ţi săgeţile / în pieptul / altuia.
II, 13. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *Susa,* vechea capitală a Persiei; cuvîntul care apare în mss. e Etrusca, dar nu are sens în context. S-au propus diferite conjecturi dintre care *Susa* dă un sens bun; *achemenee;* de la Achaemenus, regele perşilor.
v. 4. *cringul ascran:* pe muntele Helicon; al muzelor.
v. 5. *stejari din Pieria:* din ţinutul Thraciei, ai cărui arbori se spune & t-a mişcat Orpheu cu cîntecul său.
265
v. 6. *ismarice văi,* de la Ismarus, rîu în Thracia; aluzie iarăşi la cîn tecul lui Orpheu, care a îmblînzit fiarele.
v. 7. *Linus Inachul,* celebru poet şi cîntăreţ "mitic despre care se spune că a fost dascălul său, după o altă variantă a legendei, fratele lui Orpheus; *Inachul,* pentru că s-a născut în Argos, unde era rege Inachus v. 14. *indice,* aici substantiv: judecător.
v. 17. sqq. Din cauza lipsei de coerenţă dintre v. 17 sqq. şi cele precedente, structura întregii elegii este destul de controversată. în unele ediţii, după v. 17, apare o elegie de sine stătătoare.
v. 19. *prea multe imagini:* trad. lib. pt. longa imaginum serie; efigiile strămoşilor (cf. I, 5, 24, n,), care erau purtate în cortegiul funerar.
v. 22. *atalic,* de la Attalus, ultimul rege al Pergamului, renumit prin bogăţiile şi fastul curţii sale. Se spune că ar fi fost primul care a poruncit să se învrîsteze aur în ţesături. La moartea sa, în 133 î.e.n.. şi-a lăsat poporului roman întreaga avere.
v. 23. *talere odorifere:* urnele (platourile) în care se puneau Substanţele binemirositoare, parfuniurile şi unguentele folosite în riturile funerare, v. 25. *cărţile mele tustrele:* versul a dat mult de furcă exegeţilor, din cauza referinţei la cartea a treia într-o elegie din cartea a doua. Discuţia asupra problemei este oţioasă.
v. 26. *Persephone* (Proserpina, la romani), fiica lui Zeus şi a Demetrei, răpită de unchiul său, Pluto, devenită zeiţă a Infernului. Descoperită de mama sa, îndurerată de pierderea ei, ea nu s-a mai putut întoarce definitiv pe pămînt, deoarece apucase să mănînce un sîmbure de rodie, legîndu-se astfel de împărăţia umbrelor. Este o *dea triformis:* Luna, în cer, Diana, Trivia etc, pe pămînt, şi Proserpina, în infern.
v. 28. *numele meu să-l rechemi;* e vorba de o cutumă a riturilor funerare, conclamatio, strigarea pe nume a mortului, care se făcea, fie din credinţa putinţei rechemării la viaţă, fie, mai degrabă, din necesitatea certitudinii asupra realităţii biologice a morţii, în clipele cînd muribundul iş[1] dădea sufletul (aceasta şi ca o dovadă de afecţiune, cu multiple implicaţi' filosofico-morale), cf. IV, 7, 23, fie în timpul cînd cadavrul, aranjat, îmbălsămat şi îmbrăcat în haine de sărbătoare, expus pe un pat funerar special, lectus funebris, era privegheat de către rude şi prieteni, fie în momentul cînd cortegiul funerar se îndrepta către rug, fie în clipele cînd cadavrul era ars, fie, în fine, în clipa cînd urna cu cenuşa era pusă în mormînt (cf. 1» 17, 23).
v. 29. *sărutarea din urmă.* Era în obiceiul romanilor de a se despărţi de cei dragi, sărutîndu-i, nu numai în clipele morţii, ci chiar şi în celelalte momente ale ritualului funebru.
v. 30. *onixul cel plin;* din onix (alabastru) se confecţionau tot felul de văsuleţe, vasa unguentaria, în care se credea că substanţele respective iŞ
266
xgtrează mai bine parfumurile naturale; *dar sirian;* unguente şi odoruri venite din Siria, ţară recunoscută pentru opulenţa sa în substanţe aromate.
v. 32. *urna micuţă de lut;* specifică înmormîntărilor modeste, plebeiene.
v. 33. *laur;* semn că acolo este înmormîntat un poet.
v. 38. *bărbatului din Phthia,* aluzie la faima mormîntului lui Achilles, fiul lui Peleus, regele din Phthia, pentru că pe mormîntul său a fost sacrificată Polyxena, fiica lui Priam, care făcea parte din prada de război a eroului.
v. 39 — 40. In succesiunea metaforică a distihului sînt cuprinse deopotrivă o urare şi o dorinţă: urarea ca Cynthia să trăiască pînă la adinei bătrîneţi şi dorinţa de a fi înmormîntată alături de el.
v. 44. *surorilor trei:* Parcele (Moirele).
v. 46. *Nestor,* celebrul erou homeric, renumit prin longevitatea sa, care şi-a văzut fiul, pe Antilochus, murind, în timp ce, într-o luptă cu Memnon, şi-a apărat tatăl cu propriul trup. După alte versiuni ale legendei, Antilochus a fost ucis de Hector sau de oătre Paris.
v. 48. *cea la care;* Venera.
v. 49. *munţii Idalici,* din insula Cypru.
II, 14. *CYNTHIAM VICIT; LAETATUR PROPERTIUS POTITUS AMICA*
v. 1. *Atride-n triumful dardanic:* Agamemnon în triumful împotriva Troiei, al cărei întemeietor se spune că a fost Dardanus.
v. 2. *Laomedon:* fiul lui Ilus şi tatăl lui Priamus, unul dintre regii Troiei.
v. 4. *Dulichiul:* cf. II, 2, 7, n.
v. 6. *oasele false,* pentru că Electra, auzind un zvon fals despre moartea lui Oreste, i-a făcut, după cutumă, o înmormîntare simulată, într-un ce-notaf.
v. 7. *Minoica:* Ariadna, fiica lui Minos. v. 8. *daedalicul drum:* labirintul.
11,15. *VOLUPTATES SUAS ENARRAT; NARRAT VOLUPTATES SUAS.*
*■ 13. *laconiana:* Elena.
- 15. *sora lui Phoebus:* Diana.
267
v. 31. *scaii;* trad. lib. pt. falso partu, (cu) odrăslire (rodire) fals", producînd altceva decît a fost semănat.
v. 44. *Marea-Actiacă,* parte din Marea Ionică, unde era proinontori \ Actium şi unde, în 31 î.e.n., armatele lui Octavianus le-a zdrobit pe cel

ale lui Antonius şi Cleopatrei.
v. 45. *triumfuri de sine:* obţinute în războaiele civile; în luptele date între concetăţenii împărţiţi în tabere adverse.
II, 16. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *pretor asul,* trad. augmentativ-peiorativă pt. *pretorem,* justificată de context.
v. 3. *Ceraunica stîncă:* promontoriu stîncos în Epir; munţii Acroce-raunici.
v. 11. *fascii,* aluzie la poziţia oficială a rivalului său, care ca proconsul era însoţit oficial de şase lictori purtători de securi fasciate.
v. 20. *regele,* trad. lib. pt. *dux,* căpetenie, cap, conducător. Dacă aluzia este la Augustus, traducerea e anacronică, întrucît el a refuzat să poarte acest titlu.
v. 29. *Eriphyla:* fiica lui Talaus, regele Argosului, şi sora lui Adrastus, căsătorită cu Amphiaraus, mort din cauza ei, în expediţia împotriva Thebei dorind să obţină colierul şi veşmîntul Harmoniei, şi-a trimis şi fiul, pe Alcmae-non, să lupte alături de epigoni împotriva thebanilor. La întoarcere acesta o ucide, răzbunîndu-şi astfel tatăl (cf. I, 15, 15, n).
v. 30. *Creusa* (Glauce), fiica lui Creon, regele Corinthului, pe care tatăl său, voind neapărat să o mărite cu Iason, îl desparte pe acesta de Medeea. Ca să se răzbune, Medeea îi oferă Creusei ca dar de nuntă un veş-mînt otrăvit, care, de îndată ce 1-a îmbrăcat, a început să ardă, mistuind-o în flăcări. împreună cu ea a pierit şi tatăl său care i-a sărit în ajutor.
v. 34. *Cîmpul;* al lui Marte; *masa,* foarte porbabil masa de scris; unii văd o schimbare nefericită pentru Musa, care ar fi dat un sens mai poetic.
v. 37. *acest comandant:* Antonius.
v. 41. *Cezar:* Octavianus.
v. 54. *Zeul:* Iupiter.
v. 55. *din Sidon atîtea veşminte:* din purpură, recunoscute pentru frumuseţea, eleganţa şi scumpetea lor.
268
II, 17. *DE EXCLUSIONE*
v 3. *lor li-s profet:* faptelor de acest fel; amanţilor minţiţi cu promisiunea unei nopţi de iubire.
v. 4. *pe-ambele laturi de pat:* interpretez astfel utroque toro; sintagma lasă loc la varii şi oţioase interpretări.
v. 5. *tantalica soartă:* cf. II, 1, 66, n.
v. 15. *sec-sclipătul lunii:* trad. lit. pt. controversata: sicca luna
II, 18. *AD CYNTHIAM*
v. 7. sqq. Properţiu dă o interpretare personală mitului iubirii dintre Aurora şi Tithonus. Aurora, fiica lui Hyperion şi a Theiei, soră cu Helios si Selene, zeiţă a dimineţii, cobora în fiecare zi din ceruri, purtată într-un car strălucitor, tras de focoşii săi cai, vestind ivirea zorilor şi răsăritul soarelui. Existenţa ei este plină de episoade amoroase. Cu Astraeus a avut mai mulţi copii, printre care şi vînturile Boreas, Notus şi Zephyrus. Surprinsă de Aphrodita cu zeul Ares, zeiţa iubirii a pedepsit-o să fie o veşnic îndrăgostită. Dintre iubiţii ei cei mai cunoscuţi sînt: Orion, Cephalus şi Tithonus. Cu acesta din urmă, pe care 1-a răpit şi 1-a dus cu ea în Aethio-pia, a avut doi copii: Emation şi Memnon. Rugîndu-1 pe Zeus să-1 facă pe Tithonus nemuritor, a uitat să-i ceară şi o tinereţe eternă. Ruşinată de faptul că Tithonus a îmbătrînit foarte tare, Aurora 1-a închis în palatele sale, de unde n-a mai ieşit niciodată.
v. 16. *Memnon pierdut:* fiul Aurorei, ucis de Achilles.
II, 19. *AD CYNTHIAM*
v. 9— 10. *spectacol. . . temple:* teatrele şi templele închinate anumitor zeităţi erau des frecventate de către curtezane şi erau socotite de romanii austeri drept locuri de perdiţie.
v. 12. *cosiţele:* lujerii, lăstarii.
v. 19. *şi-ntr-un pin atîrna-voi:* era în obiceiul vînătorilor de a atîrna trofeele în arborele consacrat Dianei, zeiţa vînătorii.
v. 25. *Clitumnus,* rîu în Umbria.
v. 26. *boii ca neaua de albi:* Umbria, în special regiunea udată de tumnus [er]a recunoscută pentru frumuseţea cornutelor sale. De aici [erau] de obicei alese animalele pentru sacrificii.
269
v. 31. *numele tău să-l tot schimb:* Sensul versului este destul de contm versat. Am ales interpretarea după care Properţiu o numeşte pe Cynthia mereu cu alte nume, din teama şi superstiţia ca, ştiind-o plecată, să nu o caute vreun rival.
II, 20. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *Priseis:* fiica preotului Briseus, luată în captivitate de Achilles
v. 2. *Andromacha,* soţia lui Hector, luată ca pradă de război de către Neoptolemus, fiul lui Achilles, şi dusă în Epir.
v. 5. *pasărea-n doliu:* trad. lib. pt. volucris attica, înţelegînd o aluzie la plînsul Philomelei după Itys; alţii cred că e vorba despre cucuvea.
v. 7. *Niobe,* fiica lui Tantalus şi soţia lui Amphion, cu care a avut şase fii şi şase fiice (după altă versiune cîte şapte), pe care Apollo şi Artemis i-au ucis pentru că Niobe a îndrăznit să o sfideze pe Leto, mama lor, lău-dîndu-se cu fecunditatea sa. îndurerată de pierderea odraslelor sale, Niobe s-a lamentat pînă cînd a fost transformată într-o stană de piatră.
v. 8. *Sipylus:* munte în Lydia unde Niobe a fost transformată în stîncă.
v. 10. *al Danaei lăcaş:* Danae era fiica lui Acrisius, regele Argosului, şi a Euridicei. înfricoşat de un oracol care i-a prezis că va muri de mîna fiului Danaei, Acrisius şi-a închis fiica într-un turn inaccesibil muritorilor. Zeus, transformat în ploaie de aur, se strecoară la ea în iatac şi din unirea lor s-a născut Perseus care, mai tîrziu, fără voia lui, îşi va ucide bunicul, împlinindu-se astfel oracolul.
v. 19. *numele tău:* renumele, cîştigat prin poezii.
v. 29. *Erinii* (Eumenide): Alecto, Megaera şi Tisiphone, genii răzbunătoare, născute din stropii de sînge scurşi pe pămînt din mutilarea lui Uranus, care pedepseau fărădelegile muritorilor.
v. 30. *Aeacus,* fiul lui Zeus şi al Aeginei, rege al mirmidonilor, vestit pentru spiritul său de dreptate, a ajuns, după moarte, unul dintre cei trei judecători din Hades.
v. 31. *Tityos,* gigantul din Euboea care, fiindcă a încercat să o necinstească pe Leto, iubita lui Zeus şi mama lui Apollo şi a Artemidei, este ucis de copiii acesteia şi aruncat în Infern, unde, întins pe nouă iugare, vulturii (după altă versiune, şerpii) îi ciugulesc ficatul.
11,21.4.0 *CYNTHIAM; AD CYNTHIAM DE PANTHO*
v. 1 — 2. *Panthus:* nu se ştie nimic despre el, decît că a fost un eventua rival al lui Properţiu; probabil un pseudonim, v. 3. *Dodona: ci.* I, 9, 5, n.
270
11. *Iason:* conducătorul celebrei expediţii a argonauţilor, crescut ducat de centaurul Chiron, soţul Medeei, pe care, însă o părăseşte pentru [S se] căsători cu Glauce.
v 12. *cea din Colchida:* Medeea.
v 13- *Calypso: ci.* I, 15, 9, n.; *tînărul dulichian:* Ulysse.
II, 22. *AD DEMOPHOONTEM*
v. 2. *Demophoon:* un pseudonim al unui prieten al lui Properţiu; a [f0]st identificat cu poetul Tuscus. Legendarul Demophoon, regele cetăţii Athenae, fiul lui Theseus şi al Phaedrei, şi-a lăsat, prin celebrul episod al dra"ostei sale pentru Phillis, numele ca un loc comun în poezia erotică.

v. 15 — 6. *sacra custură...mutilat:* aluzie la riturile şi ritualurile Cybelei,
v. 19. *Thamyras:* vestitul cîntăreţ trac căruia, pentru că, în superbia sa s-a luat la întrecere cu muzele, i s-a luat vederea şi i-a fost sfărîmată lyra.
v. 24. *îngemănînd Marea Ursă:* dublînd durata nopţii prin oprirea mersului astrelor.
v. 25. *Alcmena:* eroina mitică, fiica lui Electryon, regele cetăţii My-cenae, care, din dubla unire, cu Zeus şi soţul său, Amphitryon, i-a născut pe Heracles şi pe Iphicles.
v. 39. *sluga-mi:* sens obscur.
II, 23. *DE CASTIS ET PUBLICIS FEMINIS; DE AMORIS SERVITUTE*
v. 5. *care Cîmp:* la Roma erau mai multe Cîmpuri în folosul public: Martius, Esquilinus, Caelimontanus, Viminalis, Flaminius, Agrippae etc.
v. 6. *care portic:* La Roma existau, de asemenea o mulţime de porticuri — galerii de coloane acoperite, în spatele cărora se aflau, de obicei, tavernele şi care constituiau locuri plăcute de plimbare, de înîlniri amoroase, de adăpost contra intemperiilor: Porticus Phoebi, P. Livia et Octavia, P. Agrippae. . .
v-. 21. *Orontele:* fluviu în Siria.
II, 24. *AD AMICUM; DE CYNTHIA IN AEMULUM*
v. 8. *numele i-l tăinuiam:* nomine verba darem; sintagma este încă controversată.
[v]- 12. *glob de cristal:* obiect de lux foarte apreciat de femeile romane ~"~ la fel ca şi cele de ambră —, pentru că în perioadele calde le răcoreau mîiniie.
271
v. 25. *hydra din Lerna:* aluzie la a doua muncă a lui Hercule: uciderea
acestei hydre.
v. 26. *hesperianul dragon* a unsprezecea muncă a lui Hercules: culegerea merelor din Grădina Hesperidelor, păzită de un balaur.
v. 43. *Minoida:* cf. I, 3, 2, n.; *Phyllis,* fiica lui Lycurgus, regele trac de care s-a îndrăgostit legendarul Demophoon.
v. 45. *Medeea:* magiciana celebră din Colchis, care, prin vrăjile ei 1-a ajutat pe Iason să pună mina pe lina de aur. Printre nenumăratele ei cruzimi se numără şi uciderea propriilor copii, pentru a-1 pedepsi pe Iason. care o părăsise.
II, 25. *AD CYNTHIAM; DE CYNTHIA PERFIDA*
v. 4. *Calvus I* Caius Licinius / (82 î.e.n.? — 47 î.e.n. ?), poet latin din şcoala neoterică, prieten cu poetul Catul, a cărui operă nu s-a păstrat. A scris o epopee mitologică, Io, epigrame, epitalamuri, poeme didactice, elegii în care a cîntat-o pe iubita sa Ouintilia.
v. 10. *Tithonus:* cf. II, 18,7, n.; *Nestor;* cf. II, 13, 46, n.
v. 12. *Periile hain:* Perillus a fost meşterul atenian care, din proprie iniţiativă, a construit pentru Phalaris, tiranul din Agrigent, un taur de aramă ca instrument de tortură. Condamnaţii urmau să fie introduşi în burta taurului şi, apoi, sub acesta se aprindea focul. Gemetele celor torturaţi lăsau impresia că taurul însuşi mugeşte. Primul pe care tiranul 1-a introdus în pîntecele taurului a fost însuşi născocitorul lui, Perillus.
v. 13. *Gorgonei:* cf. II, 2, 8, n.
v. 25 — 6. *cursa . . . borna:* imagine preluată de la întrecerile de curse
II, 26. *AD CYNTHIAM - DE INSOMNIO NAUFRAGII -*
v. 2. *Ionica rouă:* Marea Ionică; am păstrat în traducere o coincidenţă metaforică.
v. 5. *Utile,* fiica lui Athamas şi a Nephelei, salvată, împreună Cu fratele său Phrixus, de furia lui Ino, de către un berbece zburător. A murit în apele mării care îi poarte numele: Hellespontus.
v. 7. *să nu aibă-al tău nume:* să nu mori, şi marea să primească numele tău, aşa cum Hellespontul şi-a luat numele de la Helle.
v. 10. *fratelui geamăn;* Pollux, stea favorabilă navigaţiei.
v. 12. *Leuchotoe:* numele purtat de Ino, soţia lui Athamas, după ce a fost transformată în zeitate marină; cf. II, 28. 20, n.
272
v. 13. *Glaucus:* fiul lui Poseidon şi al Naiadei Nais, pescarul profet din Anthedon, transformat în divinitate marină.
v. 16. *Nesaee şi Cymothoe:* numele a două dintre cele cincizeci de Nereide.
v. 18, *Arion:* celebrul cîntăreţ din Lesbos căruia, pe cînd se întorcea la curtea tiranului din Corint, Periander, învingător la un concurs cîştigat în Sicilia, echipajul corăbiei, urmărind să-1 prade, i-a hotărît moartea. Arion, prevenit în somn de Apollo, a cerut ca, înainte de a muri, să i se îngăduie să mai cinte o dată din lyră. A cîntat atît de frumos încît delfinii, fascinaţi de cîntecul său, urmau îndeaproape corabia. Arion s-a aruncat în valuri şi a fost dus de unul dintre delfini la ţărm. Teafăr, i-a povestit lui Periander intîmplarea. La întoarcere, echipajul a fost pedepsit. După moarte, atît Arion cit şi lyra sa au fost transformaţi de către Apollo in constelaţie.
v. 23. *Cambyses:* rege al perşilor, renumit pentru bogăţiile sale; numele unor rîuri; *Croesus:* rege din Lydia, unde curgea Pactolul aurifer.
v. 35. *Eurul:* vînt de sud-est.
v. 36. *Austrul:* vînt de sud.
v. 40. *o porumbiţă cîrmaci:* se spune despre Argo, corabia celebră a argonauţilor, că, la trecerea printre Symplegade, două insule stîncoase la intrarea în Pontul Euxin, care, ciocnindu-se, sfărîmau corăbiile, ar fi avut călăuză o porumbiţă, al cărei zbor urmîndu-1 s-a strecurat printre periculoasele insule.
v. 47. *Amymone:* una dintre danaide, din unirea căreia cu Neptun s-a născut Nauplius.
v. 48. *zmîrcul din Lerna:* spune legenda că atunci, cînd Danaos a venit în Argos, a găsit ţinutul bîntuit de o grea secetă. El a trimis-o pe fiica sa, Amymone, să caute apă. Aceasta a tras cu săgeata după un cerb dar, din greşeală, a nimerit un satyr care a încercat apoi să o siluiască. Ea 1-a strigat în ajutor pe Poseidon care a salvat-o şi căruia i s-a dăruit-Drept răsplată, Poseidon a lovit pămîntul cu tridentul, făcînd să ţîşnească un izvor de apă potabilă.
v. 50. *urcioru-auriu:* unii cred că e vorba nu de amfora Amymonei, ci de căldarea locului sau de fîntina însăşi.
v. 51. *Orithyia:* cf. I, 20, 25-6, 27, n.
v. 53. *Scylla:* monstru marin cu înfăţişare de femeie şi cu partea de jos a trupului formată din cîini, care ameninţa corăbiile în strîmtoarea Messinei; *Charybda* (Charybdis): alt monstru marin din aceeaşi strîm-toare, în faţa Scyllaei, care sorbea de trei ori pe zi apa mării, înghiţind şi corăbiile care se aflau prin preajmă.
273
v. 56. *Orion:* constelaţie de toamnă, aducătoare de ploi şi furtuni' îşi trage numele de la vînătorul mitic ucis de Diana; *Iedul* (Iezii); [a]ită constelaţie aducătoare de ploi.
11,27. *QUOD INCERTA SIT HORA MORTIS*
v. 3. *a fenicienilor artă:* astrologia.
v. 13 — 4. *vîslaş... nava:* Sensul distihului este controversat: unii înţeleg prin Stygia sub arundine o metaforă pentru barca lui Charon, care ar fi fost construită din trestie, alţii ca o metaforă pentru mlaştina însăşi unde umbrele morţilor aşteptau, printre trestii, să fie îmbarcate şi transportate; remex, vîslaşulQ, este, de asemenea, interpretat fie ca însoţitor al lui Charon, fie ca umbră (a amantului mort care, împreună cu celelalte umbre îmbarcate) era obligată să tragă ea însăşi la rame.
v. 15. *adierea:* aura, murmurul vocii, ecoul glasului iubitei.

II, 28. *DE AMICA AEGROTANTE; DE CYNTHIA AEGROTANTE*
v. 4. *canicula grea,* pt. sicco Cane: constelaţia Cîinelui, în care caniş maior, steaua cea mai luminoasă, era Syrius, care apunea pe la jumătatea lunii iulie, iar a doua, numită Antecanis, caniş minor, era cunoscută şi sub denumirea: Caniş Erigoneius, Cîinele Erigonei.
v. 11. *Iunonei Pelasge:* argive, greceşti, de la pelasgi, locuitorii primitivi ai nordului Greciei şi ai altor regiuni mediteraneene.
v. 12. *Palladei ochii;* celebri prin frumuseţea lor şi prin culoarea lor albastru-verzuie, azurie.
v. 17 — 8. *Ip . . . Nil:* cf. I, 3, 20, n.; este vorba despre episodul ajungerii lui Io în Aegipt şi despre zeificarea sa. Ea a fost deseori numită Dea Niliaca şi asimilată cu Isis.
v. 19 — 20. *Ino:* fiica lui Cadmus şi a Harmoniei şi soţie a lui Athamas, regele Thebei; pentru că şi-a convins soţul să-1 primească la ei pe micul Dionysos, a fost pedepsită de Hera, luîndu-i minţile şi împingînd-o să-şi ucidă propriii copii, pe Learchus şi pe Melicertes. Dîndu-şi seama de fapta săvîrşită, s-a aruncat în mare împreună cu cadavrul lui Melicertes. A fost transformată în zeitate marină, sub numele de Leucothoe (Matuta, la romani).
v. 21. *Andromeda:* cf. I, 3, 3, n.
v. 23. *Callisto,* fiica regelui arcadian, Lycaon, una dintre nimfele care o însoţeau pe Diana, a jurat să rămână castă, dar a fost sedusă de
274
j$_u$pjter, cu care a avut un fiu, pe Arcaş, eponimul Arcadiei. Drept pedeapsă, niana a transformat-o în ursoaică, iar Iupiter, ca o compensaţie, i-a transformat atît pe ea cît şi pe fiul lor în constelaţia Ursa Mare.
v. 27. *Semele:* fiica lui Cadmus şi a Harmoniei, a fost iubită de Iupiter cu care a avut un fiu, pe Bacchus. A trezit gelozia Iunonei care a sfătuit-o să-i ceară zeului să i se arate în toată splendoarea sa, aşa cum i se arată ei. Iupiter i-a îndeplinit dorinţa şi i s-a arătat în chip de fulger, mistuind-o jn flăcări.
v. 29. *eroinele maeoniene* sînt, după unii, eroinele lydiene, Maeonia fiind numele vechi al Lydiei, după alţii, eroinele homerice, bardul fiind născut la Smyrna, vechea capitală a Lydiei.
v. 35. *prîsnele-nvîrtite* — aici, îh unele ediţii începe o nouă elegie — ; titireze din lemn sau metal, folosite în descîntece şi în practicile magice, puse în mişcare cu ajutorul unui sistem de sfori.
v. 36. *laurul:* trosnetele frunzelor de laur puse pe foc în ritualurile magice erau interpretare ca semne prevestitoare.
v. 37: *luna:* se credea că prin practici magice luna poate fi coborîtă de pe bolta cerească.
v. 38. *pasărea neagră:* cucuveaua.
v. 47 — 8. *al Persephonei* (cf. I, 13, 26, n) *soţ:* Pluto.
v. 51. *Iope:* eroină mai greu de identificat; au fost două eroine cu acest nume: fiica, lui Iphicles şi soţia lui Theseus şi fiica lui Aeolus şi soţia lui Cepheus; eponim de la oraşul Ioppa; unii comentatori propun: *Iole,* fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, iubita lui Hercule şi, după moartea eroului, soţia fiului acestuia, Hyllus. Iole a stîrnit gelozia Deianirei şi a fost astfel cauza morţii lui Hercule; *candida Tyrcs* cf. I, 13, 22,E.
v. 52. *Europa:* fiica lui Agenor, regele Telephassei, pe care Iupiter, transformat în taur, a răpit-o şi a dus-o în insula Creta, unde, din însoţirea lor, s-au născut Minos, Rhadamanthus şi Sarpedon; *Pasiphae:* fiica lui Helios şi a oceanidei Perse şi soţie a regelui Minos, din a cărei unire monstruoasă cu taurul care-i devasta ţara s-a născut Minotaurul.
v. 53—4. Distihul este destul de controversat din cauză că penta-metrul nu poate fi înţeles decît ca apoziţie faţă de Troia din hexametru, însă nu poate fi justificată interpunerea sintagmei et QUOT Achaia formas. S-a propus să se citească; în loc de Troia: Phthia, Creta, Sparta sau, pentru Phoebi: Thebae sau Pclei. *regat ars:* trad. lib. pt. regna diruta; Troia a fost cucerită de două ori, întîi de Hercule şi apoi în războiul homeric, tot cu arcul şi săgeţile lui Hercule, dăruite lui Philoctet (cf. II, 1, 59, n.).
v. 60. *Diana* este invocată aici ca zeiţă subpământeană
v. 61. *altădată juninică:* Io, asimilată cu Isis.
275
II, 29. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *a noapte, spre ziuă:* am ales forma conjecturală extrema nocte în locul formei hesterna din mss., pentru a evita neconcordanţa cu sensul ultimului distih.
v. 3, *de-a' pruncilor mică o ceată:* Cupidonii.
v. 15. *sidonicei mitre:* scufă de purpură pe care matroanele nu obişnuiau să o poarte.
v. 16. *bobul arab:* mir, ulei parfumat.
v. 27. *Vestei:* cf. IV, 1, 21, n.
II, 30. *AD CYNTHIAM; AD EANDEM CYNTHIAM*
v. 1. *nebuno:* Am ales interpretarea că Properţiu i se adresează Cyn-thiei; unii interpretează; *nebuniile,* ca şi cum s-ar adresa lui însuşi.
v. 2. *Tanais:* fluviu în Scythia (Donul).
v. 4. *aripile lui Perseu:* cînd a mers să lupte împotriva Meduzei. Perseu a fost dăruit de nimfe (de Mercur, după o altă variantă a legendei) cu sandale întraripate.
v. 17. *meandrica undă:* de la Maeander, rîul atît de vestit prin întorto-cherile lui (de unde cuvîntul meandre), încît se spunea adesea despre el că se întoarce la izvoare.
v. 18. *sluţii obraji:* aluzie la legenda flautului lui Marsyas.
v. 19. *frigienele unde:* Hsllespontul şi Propontida.
v. 20. *Hircanicei mări:* Marea Caspică.
v. 30. *merse l-al Troiei lăcaş:* aluzie la răpirea lui Ganymede de către Iupiter transformat în vultur.
v. 31: *a-ntraripatului armă:* a lui Eros.
v. 35. *Oeagru,* rege al Thraciei din a cărui unire cu muza Calliope s-a născut Orpheus.
v. 39. *corymbii cei sacri:* ciorchinii de iederă ca însemn al consacram poetice.
II, 31. *AD CYNTHIAM*
v. 2. *portic de-aur:* Templul lui Apollo Palatinul, întîiul templu consacrat nnui zeu grec în interiorul pomerium-ului — limita religioasă şi juridică a Urbei — era de o frumuseţe remarcabilă. Sensurile mistice şi religioase ale templului nu au fost încă descifrate în întregime. Ele au fost puse în legătură cu apollinismul augustan, religie solară şi pitagoreica.
276
despre care se spune că a stat la baza teologiei imperiale; *acuma deschis:* templul a fost început în 36 î.e.n., şi dedicat în 28 î e.n., la 9 septembrie, gpre această din urmă dată, sau, cel mai tîrziu la începutul lui 27 î.e.n. trebuie circumscrisă şi compunerea elegiei, v. 5. *el însuşi:* statuia zeului. v. 12. *dinte din cel lybic :* ivoriu (fildeş).
v. 13. *galii,* care, în 278 î.e.n., sub Brennus, au încercat să jefuiască templul de la Delphi, dar au fost năruiţi de un fulger şi de un cutremur de pămînt.
v. 14. *a Tantalidei:* a Xiobei (cf. II, 20, 7, n.) şi a odraslelor sale. v. 15. *Pythius* ■′ aluzie la celebra statuie a lui Scopas: Apollo Citha-roedus-
II, 32. *AD CYNTHIAM*
v. 3- *Praeneste :* răspunsurile ambigue ale oracolului Fortunei.

v. 4- *zidul:* în orig, la plural, este oraşul Tusculum, despre care se spunea ca a fost întemeiat de Telegon, fiul lui Ulysse; *din Aeaea,* după mama sa Circe, originară din insula Aeaea.
v. 5. *Tiburul herculic :* la Tibur, oraş consacrat lui Hercule, se afla un celebru templu al zeului.
v. 6. *Via Appia-,n chip de bătrînică:* sensul pentametrului este viu disputat. Am ales una dintre interpretările posibile. Via Appia era cel mai vechi dintre celebrele drumuri romane, construită de Appius Claudius Caecus în 312 î.e.n:
v. 10. *crîng:* aluzie la crîngul sacru şi la templul Dianei de la Aricia (acum Nemi, de la Nemus Dianae) unde se afla şi un lac numit Oglinda Dianei.
v. 11. *Porticul pompeic,* construit în 55 î.e.n., devenit notoriu ca loc al întîlnirilor galante.
v. 14 — 6. *Marone . . . Triton:* descriere destul de obscură a unor fîn-tîni sau a unor ansambluri de fîntîni; *Maron* se trăgea, după unii, din Dionysos, după alţii, din Silvanus; aici e amintit ca statuie-fîntină; *Triton:* divinitatea marină, fiul lui Poseidon şi al Amphitritei, amintit şi el cam în aceeaşi postură.
v. 31. *Tyndarida:* Helena.
v. *32. fără decret:* fără pedeapsă (?); Properţiu transferă (anacronic) o practică din epoca augustană în epoca eroică.
v. 33 — 4. *pofta lui Marte:* aluzie la celebrul episcd al iubirii dintre Venera şi Marte şi surprinderea lor de către Vulcan.
v. 36. *zeea:* nimfa Oenone, iubită de Paris pe muntele Ida, înainte Qe a o fi cunoscut pe Helena; după unii, ar fi vorta tct de Venera.
277
v. 37. *Hamadryade:* cf. I, 20, 32, n.
v. 38. *bătrînul Silen,* fiul lui Pan; *tatăl oborului:* Bacchus.
v. 39. *Lesbia :* iubita lui Catulus şi eroina versurilor sale.
v. 47. *Tatii bătrîni,* de la Tatiu, regele sabinilor (cf. IV, 4, 7, n) populaţie renumită pentru rigoarea moravurilor.
v. 54. *Deucalion,* fiu al lui Prometheu, frate şi soţ al Pirrhei, supravieţuitor, împreună cu soţia sa, al potopului, care au dat naştere unui nou neam de oameni, urmînd sfatul enigmatic al lui Zeus şi aruncînd în urma lor pietrele găsite pe pâmînt care se transformau apoi în oameni.
v. 57. *soaţa:* Pasiphae, cf. II, 28, 52, n.
V. 59. *Danae:* cf. II, 20, 10, n.
II, 33. *AD CYNTHIAM; DE SACRIS ISIDIS*
v. 3. *Inachida:* Isis, identificată cu Io, fiica lui Inachus; *matroane-ausone :* latine.
v. 24. *boii iccirici:* Constelaţia Boarului (Carul) din Septentrion.
v. 29. *Icare:* Icar din Attica, primind în dar de la Dionysos pe care 1-a adăpostit şi ospătat, pe cînd acesta cutreiera Attica, un burduf cu vin, le-a dat să bea din el unor păstori, vecini, care, îmbătîndu-se pentru întîia oară şi crezînd că le-a dat să bea venin, l-au ucis cu ciomegile. Lătratul cîinelui său credincios, Moera, a adus-o la locul faptei pe fiica lui Icar, Erigone. Aceasta, văzînd jalnicul spectacol, s-a spînzurat de creanga unui copac. Dionysos a transformat-o pe Erigone în constelaţia Fecioarei (Virgo), pe Icar, în Constelaţia Arcturus, iar pe Moera, cîinele credincios, în Caniş sau Canicula.
v. 31. *Eurytioane* (în scandare, din necesităţi metrice, diftong în prima sau triftong în penultima silabă); centaurul care, beat, o răpeşte pe Hippodamia şi este ucis de Theseu.
v. 32. *Polypheme:* ciclopul căruia Ulysse îi scoate ochiul, după ce îl îmbată cu vin de Ismara.
v. 35. *Lyaeus:* alt nume al lui Bacchus (Liberatorul); aici, vinul.
II, 34. *AD LYNCEUM POETAM*
v. 5. *zeul acela:* Amor.
v. 7. *Oaspetele lui Menelau:* Paris.
v. 8. *Colchis :* Medeea.
v. 9. *Lynceus :* nu se ştie nimic despre acest personaj, cu excepţia celor spuse aici (v. 26-30; 33-42) de Properţiu. Unii l-au identificat cu Ponticus din I, 7.
278
v. 27. *socratice cârti:* scrierile filosofice academice, v. 28. *căile sorţii lumeşti :* trad. lib. pt. VIAS RERUM. v. 29. *erechtheice versuri:* mss. au diferite variante. E de ales între ERECHTHEI (= ATHENIENSIS): ale lui Eschil şi CRETHEI (CRETAEI): ale lui Epimenides, autor de opere filosofice în versuri. S-a propus şi LUCRETI: ale lui Lucreţiu; *bătrinu-ţi* (VESTER SENEX) cine poate fi e greu de precizat; unii s-au gîndit la Epicur, alţii, la Homer.
v. 31. *Philetas :* cunoscutul poet din epoca helenistică (n. în insula Cos, c. 340 î.e.n.), autor al unor scrieri erudite şi al unor elegii amoroase în care o cîntă pe iubita sa Bittis. Se spune despre el că eia atît de slab, încît purta încălţări pingelite cu fier sau plumb, ca să nu-1 ia vîntul.
v. 32. Callimah (c. 315 î.e.n., Cirene — c. 240 î.e.n., Akxar.dnaj, celebrul poet helenistic, erudit, iniţiator al alexandrinismului, bibliotecar al Museionului din Alexandria, care a făcut paite din cercul intim al lui Ptolemeu al II-lea, Filadelful. A scris *Hymnoi* (Imnurile); *Aitia* (Camele), legende versificate, *lamboi* (Iambi), *Mele* (Cîntcce); poemele *Hecale* şi *Plokamos Berenikes* (Cosiţa Berenicei), tradus de Catullus, etc.; sensul pentametrului este destul de controversat: SCMNIA poate avea şi un sens peiorativ; negaţia se poate referi fie la SOMNIA, prin subînţclegerea verbului din hexametru, şi, atunci sensul ar fi: „Ku şi-n visările pe Callimah cel umflat (stufos, bombastic)." Am ales totuşi interpretarea prin legarea negaţiei de inflati (deci: non înfiaţi), avlnd în vedere sensul din II, 1, 40., deşi nu exclud întru totul posibilitatea ca Properţiu (Callimahul roman) să-1 fi caracterizat ca „stufos, umflat, bombastic" pe alexandrin. Oricum, discuţia asupra versurilor 31 sqq. rămîne deschisă.
v. 33 — 42. Pasajul este destul de obscur şi de controversat; am ales o variantă în care se menţine opoziţia netă între poezia eroică şi cea erotică, v. 33. *Achelous:* cel mai mare rîu al Greciei; zeul omonim al rîului a luptat cu Heracle pentru mina Deianirei. v. 34. *Meandrul:* cf. II, 30, 17, n.
v. 36. *Adrastus:* regele Argosului, organizator, împreună cu Polynices, Tydeus, Amphiaraus, Capaneus, Hippomedon şi Partenopaeus, al expediţiei celebre, cunoscută sub denumirea „Cei şapte contra Thebei". Toţi, cu excepţia lui Adrastus, salvat de calul său, Arion, primit în dar de la Heracle (după altă variantă, de la Neptun), au pierit în luptă. Ca şi Xanthus, calul lui Achilles, Arion era înzestrat cu glas omenesc şi a profeţit dezastrul expediţiei.
v. 38. *Archemorus* (Opheltes), fiul lui Lycurgus şi al Euridicei, cuplul regal din Nemeea. Cînd Cei şapte au trecut prin partea locului, doica pruncului Opheltes 1-a lăsat pe acesta pe un covor de iarbă (ţelină, din care se ᵛor face mai tîrziu cununile învingătorilor la jocurile Nemeene), ca să nu ᵃtingă pământul fiindcă un oracol interzicea aceasta, şi a mers să le arate,
279
lui Adrastus şi însoţitorilor săi, o fîntînă de unde să bea apă. La întoarcere a găsit pruncul ucis de un balaur. Grecii au ucis dragonul şi, numindu-1 pe infantele Opheltes Archemorus, au iniţiat în cinstea memoriei lui Jocurile Nemeene. La aceste jocuri a ieşit învingător calul Arion; *întristat,* pentru că îl purta pe Polynice şi nu pe stăpînul său.
v. 39. *Amphiaraus,* prezicător şi erou grec, participant împotriva Thebei, unde a făcut adevărate acte de eroism, este înghiţit, cu cvadrigă şi vizitiu cu tot, de către pământul care s-a deschis în faţa sa, în timp ce era urmărit de Periclymenus. După moarte i s-au dedicat un templu şi un oracol în Attica.
v. 48. *al lui Capaneu prăpăd:* conducătorul argian a fost fulgerat de Zeus pe care îl sfidase.
v. 41. *aeschyleanul coturn:* încălţămintea specifică actorilor de tragedie.

v. 43. *strungul micuţ:* metaforă pentru compunerea elegiei.
v. 52. *ai fratelui cai:* ai soarelui.
v. 61. *actiacele ţărmuri păzite de Phoebus;* Augustus atribuia victoria de la Actium, din 2 septembrie 31 î.e.n., împotriva lui Antoniu şi Cleopa-trei, protecţiei lui Apollo. Un templu i-a fost înălţat zeului pe promontoriul de la Actium; cf. IV, 6.
v. 64. *ziduri 'nălţate de el:* oraşul Lavinium, ridicat de Aeneas în Laţiu, nu departe de ţărmul mării, care îşi trage numele de la soţia sa, Lavinia.
v. 65 — 6. Distih devenit celebru prin felul în care este anunţată şi apreciată Eneida.
v. 67. *Galaesus:* fluviu în Calabria, amintit de Vergiliu doar în Georg. IV, 126, pe al cărui mal se spune că el şi-ar fi scris Eclogele.
v. 69. *merele zece:* Properţiu face aici o trimitere inexactă la Eclog. 3, 70, căci acolo merele îi sînt trimise lui Aminta; doar în Teocrit, 3, 10, merele îi sînt trimise Amaryllidei.
v. 72. *Tityrus:* personaj din Vergiliu, Eclog. 1 şi 6.
v. 73. *Corydon* şi *Alexis:* personaje din Vergiliu, Eclog. 2.
v. 77. *preceptele vechiului bard de la Ascra:* Hesiod; aluzie la *Georgice,* inspirate din *Munci şi zile.*
v. 80. *Cynthius:* Apollo, născut pe muntele Cynthus din Delos.
v_ 83 — 4. Distihul, printr-un joc de cuvinte (aluzia la proverbul cu lebăda şi gîsca este evidentă) discreditează poezia lipsită de har a lui Anser (Gîscă), prietenul lui Antonius şi autor de versuri erotice.
v. 85. *Varro:* Publius Terentius Varro Atacinus sau din Atax (82 î.e.n., Atax — 36 î.e.n., Roma?), poet neoteric, a adaptat în limba latină poemul lui ApoUonius, Argonautika şi a compus elegii erotice dedicate Leucadiei, nume prin care o cînta pe Sappho.
v. 89. *Calvus:* cf. II, 25, 9, n.
280
v. 91. *Galtus I* Caius Cornelius/, poetul elegiac, n. în 69? î.e.n. la Forum Iulii (Frejus), prieten al lui Vergiliu, care îi dedică Ecloga 10 şi, în parte 6. Este considerat, cronologic, întîiul poet elegiac latin; în cele patru cărţi de elegii o cînta pe iubita sa Lycoris, nume sub care se ascundea actriţa Cytheris. In 30 î.e.n., a fost numit prefect al Aegiptului. A căzut în dizgraţie şi s-a sinucis, din porunca lui Augustus, în 27 î.e.n., la Alexandria. Elegia aceasta a fost deci scrisă după acest an.

Cartea a treia

III, 1. *INGENIl LAUDES*
v. 1. *Callimachus . . . Philetas:* cf. II, 34, 32, 31, n.
v. 2. *crîng:* consacrat cultului: cf. IV, 9, 24 sqq.; aici, metaforic, sacrul crîng al poeziei elegiace, erotice.
v..4. *rituri italice . . . choruri . . . greceşti:* fond latin, formă grecească.
v. 6. *care picior v-a purtat* (cu care picior aţi intrat); sintagma are un dublu înţeles: superstiţios (dreptul de bun, stîngul, de rău augur) şi estetic: ce fel de metru (pes = picior) poetic aţi folosit pentru reuşita voastră.
v. 7. *-l aţine pe Phoebus sub arme:* scrie poezie eroică.
v. 8. *pumice fin:* aici de genul masculin ca în original.
v. 16. *Bactra,* capitala provinciei Bactriana, regiune a Parthiei. Properţiu exprimă aici speranţa că Augustus va învinge parthii şi le va anexa imperiul, ceea ce datează elegia înainte de anul 20 î.e.n., cînd afacerea parthă a fost încheiată prin tratative.
v. 17. *al Surorilor munte:* al muzelor.
v. 19. *Pegaside,* muzele numite aşa după izvorul Hippocrene, pe care Pegas 1-a făcut să ţîşnească, lovind cu copita pămîntul.
v. 25. *calul de brad:* calul troian.
v. 26. *fluvii . . . haemonicul bărbat:* aluzie la lupta lui Achilles, eroul născut în Haemonia, vechiul nume al Thessaliei, cu fluviile troiene Xan-thus (Scamander) şi Simois. Cf. Iliada, XXI, 211-382.
v. 27. *Simois,..:* Sensul pentametrului este foarte controversat. Simois, fluviul amintit în versul precedent, izvora din muntele Ida şi curgea pe lîngă Troia. Insă, existau doi munţi cu numele Ida: unul în Phrygia şi altul în Creta şi despre amîndoi se spunea că ar fi leagănul lui Joe. Voind să pună capăt litigiului, unii comentatori spun că Iupiter s-ar fi născut pe muntele Ida din Phrygia şi ar fi copilărit pe muntele Ida din Creta, aşa că, în ambele cazuri, sintagma cunabula parvi Iovis este potrivită.
281
v. 28. *întreit a cruntat:* aluzie la felul cum Achilles a tîrît trupul lui Hector, legat de carul său de luptă, în jurul cetăţii şi în jurul mormîntului lui Patrocle.
v. 29. *Deiphob, Helenus:* fiii lui Priam; *Polidam,* prietenul şi sfătuitorul lui Achilles.
v. 31. *Ilioane şi Troia:* referire la ţinut şi la cetate.
v. 32. *înrobită-ndoit:* Hercule (numit şi Oetan, de la muntele Oeta unde a murit şi de unde a fost ridicat printre zei), a cucerit de două ori Troia: întîi el însuşi, pentru a se răzbuna pe Laomedon şi a doua oară prin arcul şi săgeţile sale, dăruite lui Philoctet, cu care acesta 1-a ucis pe Paris, punînd capăt războiului troian.
v. 38. *zeul din Lycia:* Apollo, care avea un templu şi un oracol la Patara, în Lycia, ţinut în sud-estul Asiei Mici, pe rîul Xantus, între Caria şi Pamfilia.
III, 2. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *cercul cîntărilcr:* metaforă împrumutată din ecvitaţie: maneju în care erau dresaţi caii.
v. 5. *cithaeronice pietre:* de la Cithaeron, munte în Beoţia, vecin cu Parnasul, consacrat lui Bacchus şi muzelor, ale cărui pietre s-au unit în zidurile Thebei la cîntecul lyrei lui Amphion.
v. 7. *Polypheme:* cf. II, 33, 32, n.; aici, aluzie la episodul iubirii dintre ciclop şi nimfa marină Galatea, pe care cîntecul său a făcut-o să iasă din valuri şi să vină la el, purtată de hippocampi (cai marini). Cf. Teocrit, XI, 7 sqq. şi Verg. Eclog. IX, 39-43.
v. 11. *coloane taenare:* de la muntele Taenarus de lîngă Sparta, renumit prin marmura sa neagră.
v. 13. *phaeacilor codri:* de la Phaeacia (Corcyra), renumită pentru pădurile sale.
v. 14. *apa din Marcia:* celebrul apeduct al Romei, construit de O. Marcius Rex, în 144 î.e.n.
v. 16. *Calliope:* muza poeziei eroice; sensul pentametrului e viu disputat; s-a propus, în loc de Et, Nec. Sensul, însă, mi se pare bun cu Et: pînă şi Calliope, severa muză a poeziei eroice, captivată, este prinsă pînă la istovire de frumuseţea chorului properţian.
v. 20. *lupiter cel elean:* celebrul templu de la Olympia, unde se aflau statuile lui Phidias.
v. 21. *Mausolus;* rege al Cariei, mort în 353 î.e.n., în memoria căruia soţia sa, Artemisia, a ridicat, la Halicarnas, celebrul monument funerar împodobit de Scopas, Bryaxis, Timotheus şi Leochares, patru dintre cei mai mari sculptori ai timpului, Mausoleul, socotit printre minunile lumii.
282
III, 3. *PROPERTII SOMNIUM*
v. 2. *Izvor . . . murgul lui Bellerophon:* Hippocrene, izvorul pe care 1-a iscat Pegasus, calul întraripat al lui Bellerophon (eroul învingător al amazoanelor şi care, după o variantă a legendei, a încercat să se înalţe cu calul său pînă la cer, dar a fost prăvălit de Zeus), Cu ajutorul căruia a reuşit să ucidă Chimera.
v. 3. *Alba:* cetatea Alba Longa, zidită de Ascaniu, fiul lui Aeneas, de Ia care romanii îşi trăgeau originea.

v. 7. *fraţi Curiaţi am cîntat:* aluzie la luptele dintre Horaţiu şi Curiaţi pentru stăpînirea Albei-Longa; Horatia pila poate fi şi cu sensul de *columna homtă* (deci, f. sing. nu n.pl.) şi, în acest caz sensul ar fi: monument ridicat în cinstea acestei lupte, monument la care au fost aduse ca trofeu armele Curiaţilor; *am cîntat:* am ales varianta cecini (a.m cîntat — în vis — eu, Properţiu), nu cecinit (a cîntat — el, Ennius tatăl, autorul Annalelor), pentru a evita anacronismul din versul următor.
v. 8. *nava aemilică:* ar putea fi o aluzie la victoria lui L. Aemilins Paullus, din 219 î.e.n., asupra lui Demetrios din Pharos, ceea ce ar elimina anacronismul, în cazul că se adoptă varianta cecinit, căci Ennius ar fi putut cînta această victorie sau, mai sigur, la victoria lui L. Aemilius Paullus Macedonicus, din 22 iunie 168 î.e.n., de la Pydna, asupra lui Perseus, regele Macedoniei pe care Ennius nu ar fi putut să o cînte, întrucît el a murit în 169 î.e.n., şi, în acest caz, uii sens bun da numai varianta cecini.
v. 9. *victorioase-amînări a' lui Fabiu:* e vorba de Quintus Fabius Maximus Verrucosus Cunctator, celebrul general roman care, după înfrîngerea romanilor de către cartaginezi, de la 21 iunie, 217 î.e.n., ales dictator, a evitat luptele cu duşmanul, hărţuindu-1 mereu prin amînări ale înfruntării directe, de unde i se trage şi porecla Cunctator (Zăbavnicul). Despre el spune Ennius în Annales, 313: „unus homo nobis cunctando restituit rem" (un singur bărbat, zăbovind, ne-a redat statul).
v. 10. *Cannae:* localitate în Apulia, unde, în 216 î.e.n., romanii au fost înfrînţi de Hannibal.
v. 11. *Lari fugărindu-l:* retragerea lui Hannibal de la porţile Romei (211, î.e.n.) este atribuită în general intervenţiei Larilor urbei, probabil *Lares praestites,* a căror funcţie divină era păzirea Cetăţii. Varro o atribuie intervenţiei lui Tutanus, divinitatea protectoare a Urbei.
v. 12. *al gîştelor glas:* aluzie la salvarea Capitoliului de către gîgîitul gîştelor, la atacul gallilor din 387 î.e.n.; unii editori propun inversarea pentametrelor 8 şi 12, pentru a păstra cronologia.
v. 13. *arbor, castalic:* laurul; unii văd aici, ca şi în III, 22, 33, un arbor pro nemore, copac pentru pădure, crîng. I se impută lui Properţiu chiar
283
şi o dezorientare topografică, întrucît Castalia nu e în Helicon, ci în Parnas, **dar** el spune simplu, arbor castalic, laur, de care era plin şi Heliconul.
v. 21. *maneju-i:* din nou metaforă din ecvitaţie.
v. 30. *Pan tegaean:* de la Tegea, localitate din Arcadia.
v. 38. *după faţă:* falsă etimologie pentru Calliope de la **kale** (frumoasă), gr. şi **opsis** (faţă, aspect).
v. 41. *a-ncontrare de nave:* trad. lib. pt. **praeconia:** pristavi, crainici (dar şi: elogii, laude).
v. 42. *crîngul aonic:* cf. I, 2, 28, n.: lyra aonică.
v. 45. *sînge suev:* Suevii au trecut Rhinul în29î.e.n. şi au fost învinşi de Gaius Carinas.
v. 48. *bete însemne:* torţele şi cununile amorezilor beţi, surprinşi şi puşi pe fugă de soţi.
v. 52. *phileteicii stropi:* ai elegiei erotice.
111,4. *TRIMPHI DESCRIPTIO; C. AUGUSTO FAUSTA BELLI OM IN A.*
v. 1. *zeul:* Augustus, adeseori investit cu atribute divine de către poeţii de la curtea sa; *inzii:* Propertiu profeţeşte aici victoria armată în expediţia lui Augustus împotriva parthilor, care a avut loc în 20 î.e.n. dar a fost una paşnică, deşi precedată de unele pregătiri de război.
v. 7 — 8. Sensul distihului e controversat. Am interpretat **prorae** şi **equi** ca vocative.
v. 9. *Cvasi:* cf. II, 10, 15, n.
v. 11. *a Vestei:* cf. IV, 1, 21, n.
v. 17. *cătanei cu cioareci:* (militis bracati) îmbrăcaţi cu un soi de pantaloni, neobişnuiţi pentru " romani.
v. 19. *odrasla:* Augustus ca descendent al lui Aeneas.
III, 5. *AD AMICAM IRATAM; PACIS ARTIBUS ADDICTUM SE CĂNIT*
v. 4. *pocal nestemat;* cupă făcută dintr-o singură piatră preţioasă.
v. 6. *bronzul;* prin care Corinthul era renumit; se pare că **e** vorba de un aliaj din aur, argint şi aramă.
v. 7. *lutul dinţii;* aluzie la legenda după care Prometheus ar fi plăsmuit oameni din lut, însufleţindu-i cu ajutorul focului.
v. 16. *Iugurtha;* cf. IV, 5, 66, n.
v. 17. *Irus;* cerşetorul, din Odiseea, XVIII, pe care îl snopeşte în bătaie Ulysse şi el travestit în cerşetor.
284
v. 33. *Pindul perrhaebic;* după locuitorii din Perrhaebia, localitate în Thessalia.
v. 36. *şi-au unit;* se spune despre Pleiade că sînt atît de strîns unite, încît cu greu pot fi individualizate.
v. 40. *Tisiphone;* una dintre furii, genii răzbunătoare care îi pedepseau pe. nelegiuiţi.
v. 41. *alcmaeonice furii;* cf. II, 16, 29, n.; *Phineus,* fiul lui Agenor, rege al Thraciei, care era înzestrat cu darul profeţiei, n-a reuşit să afle adevărul despre fiii săi din prima căsătorie, cărora, acuzaţi de maştera lor că au vrut s-o necinstească, le scoate ochii. La rîndul său, este orbit de zei şi pedepsit ca harpiile să-i spurce mereu hrana, obligîndu-1 astfel la un ajun perpetuu.
v. 42. *roata;* lui Ixion; *stînci:* stînca lui Sisyphus; *sete:* a lui Tantalus.
v. 44. *Tityu;* cf. II, 20, 31, n.
v. 47. *Steagul lui Crassus:* e vorba de însemnele de luptă luate de parthi de la Crassus.
III, 6. *AD LYGDAMUM; AD CYNTHIAE SERVUM LYGD AMU M*
v. 1. *Lygdame:* sclavul Cynthiei, dăruit ei, se pare, de Propertiu. Unii l-au identificat, în fals, cu poetul Lygdamus din celebra culegere Corpus Tibullianum.
v. 15. sqq. Propertiu o prezintă aici pe Cynthia mai mult ca pe o matroană decît ca pe o curtezană.
v. 26. *numai prîsnelul:* cf. II, 28, 25, n.
v. 27. *broaşte rîioase:* trad. lib, (augmentativ-peiorativâ) pt. **ranae rubetae,** un fel de broaşte care trăiesc prin mărăcini.
v. 30. *brîul:* Sensul pentametrului e viu controversat: unii s-au gîndit la laţul unui spînzurat, alţii la brîul unui om pîngărit, alţii, schimbînd **viro** cu **toro,** la diferite soiuri de panglici înfăşurate pe paturile mortuare şi folosite în practicile magice, alţii, în fine, la şnurul de lînă de la efigia bărbatului (aici, Propertiu) asupra căruia urmează să-şi împlinească vraja efectul.
III, 7. *DE MORTE PAETI OB AVARITIAM;*
LUCRUM PAETO IUVENI NAUFRAGII CAUSA ET MI SERA E MORTIS
v. 5. *portul din Pharos:* Alexandria; *Paetus:* amic, probabil, neidentificat al lui Propertiu; cognomenul este propriu mai multor familii romane, v. 9. *pioasei ţarine:* trupului lui Paetus.
285
v. 13. *Răpitei Orithyi:* cf. II, 26, 51, n.
v. 16. *pîntecu-acela:* corabia.
v. 21. sqq. *iubirilor lui Agamemnon:* sensul versurilor este controversat; se face, oricum, aluzie la episodul morţii lui Argynnus în rîul Cephissus, din care cauză Agamemnon a amînat plecarea flotei spre Troia, fiind apoi nevoit s-o jertfească pe Iphianassa, pentru a îndupleca zeii să sloboadă vînturile.
v. 39. *stînci cephareice:* aluzie la episodul răzbunării lui Nauplius, regele euboeenilor şi tatăl lui Palamedes. Acesta, aflînd de moartea fiului său, lapidat, datorită vicleniei lui Ulysse, se răzbună pe flota grecească în momentul cînd aceasta trecea prin dreptul capului Cephareus, aprinzînd focuri pe mai multe înălţimi prăpăstioase. Corăbierii, crezînd că se află în dreptul unui port, s-au îndreptat către ţărm şi au pierit cu toţii, salvîndu-se numai Ulysse. Aflînd acest fapt,Nauplius se sinucide, aruncîndu-se în valuri.

v. 49. *thya:* cedru; *terebinthul de Orie,* lemn negru de esenţă preţioasă.
v. 62: *zeul . . . azuriu:* Neptun.
v. 68. *mamei:* Thetis, îndurerată de moartea lui Achilles.
III, 8. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *luminile lămpii:* la un banchet prelungit.
v. 4. *cupele pline:* cymbia, cupe în formă de corăbioară.
v. 30. *Tyndaridei:* Helenei.
III, 9. *AD MAECENATEM*
v. 1. *al regilor sînge etrusc:* Maecenas se trăgea, prin tată, Mencdorns, şi prin bunic, Menippus, din Caecina, regele etrusc.
v. 9. *Lysippus,* celebrul sculptor în bronz, născut la Sicyon.
v. 10. *Calamid(e):* celebrul sculptor din vremea lui Pericles.
v. 11. *Apelles:* cf. I, 2, 22, n., aici, aluzie la celebrul său tablou *Aphro-dite Anadyomene.*
v. 12. *Parrhasius* din Efes, pictor celebru de la sfîrşitul secolului al V-lea î.e.n., contemporan şi rival al lui Zeuxis.
v. 13. *Mentor:* cf. I, 14, 2, n.
v. 14. *Mys,* gravor vestit, contemporan cu Phidias.
v. 15. *Iupiter phidiaceu:* aluzie la statuia celebră, din ivoriu şi aur, de la Olympia, opera lui Phidias.
v. 16. *Praxiteles:* celebrul sculptor athenian din secolul al IV-lea Le.n.; versul este conjectural.
286
v. 28. *doldora punga:* sens rar al lui insinuentur.
v. 31. *Camillii:* cognomen al gintei Furia; aici, M. Furius Camillus, dictatorul care a salvat Roma de galii.
v. 35. *nu brăzdez:* este primul exemplu, în poezia latină, de scurtare a unui *o* lung dintr-un cuvînt spondaic: findo (despic, tai).
v. 37. *cetatea lui Cadmus:* Theba; cf. I, 7, 1, n.
v. 39. *Poarta Sceană:* poarta de vest a Troiei; *zid apollinic:* aluzie la legenda după care Apollo şi Neptun au întemeiat Troia.
v. 41. *plugul grecesc:* o cetate cuosrită era brăzdată cu plugul, în semn de desfiinţare a ei.
v. 47. *Coeus:* unul dintre titani, tatăl lui Leto.
v. 48. *Oromedon:* unul dintre giganţi.
v. 55. *castre pelusii:* aluzie la lupta de la Actium; Pelusium era o cetate în Aegyptum, înconjurată de mlaştini, la gurile Nilului.
111,10. *DE NATALI AMICAE SUAE; NATALIS CYNTHIAE*
v. 4. *de trei ori:* semn de bun augur.
v. 8. *Stinca Niobe:* cf. II, 20, 5, n.; aluzie la mitul Procnei, care şi-a ucis fiul şi 1-a servit soţului său, Tereus, la masă, ca să se răzbune pentru fărădelegea săvîrşită de acesta, sedueînd-o pe sora sa Philomela.
v. 22. *onyxul murin:* probabil, casetă pentru parfumuri.
III, 11. *FOEMINAS AMANTIBUS IMPERARE; FEMINAE QUANTUM VALEANT*
v. 9. sqq. *Colchis:* Medeea; aici, aluzie la episodul învingerii de către Iason a taurilor care scoteau foc pe nări, păzitori ai lînii de aur şi a balaurului din dinţii semănaţi ai căruia au răsărit oameni înarmaţi.
v. 14. *maeotica Penthesilea:* regina amazoanelor, fiica lui Ares şi a Oterei, ucisă de către Achilleo, în războiul troian. Legenda spune că Achilles, văzînd-o murind atît de tînără şi de frumoasă, s-ar fi îndrăgostit de ea.
v. 17. *Omphale:* regină a Lydiei căreia, îndrăgostit, i-a servit trei ani ca sclav Hercule.
v. 19. *lume-mpăcată:* curăţată de monştri; *coloane:* e vorba de celebrele „Coloane ale lui Hercule", Abyla, în Mauritania, şi Calpe, în Hispania, doi munţi despre care se spune că iniţial erau uniţi, şi, pe care despăr-ţindu-i, eroul a făcut să comunice apele Mediteranei cu cele ale Atlanticului.
v. 21. *Semiramida:* soţia legendară a lui Ninus, regină a asiriemlor şi fondatoare a Babylonului, celebră prin viaţa ei dedată plăcerilor.
287
v. 26. *imperiului cap:* capitală.
v. 30. *o muieruşcă* (trad. augmentativ-diminutivală): Cleopatra. v. 31. *soţu-i lasciv:* Antonius.
v. 35. *arina-i luă:* Pompeius a fost ucis în 48 î.e.n., pe ţărmul Alexandriei, în urma luptei de la Pharsalus.; *tustrele triumfuri:* pentru victoria din Africa, împotriva duşmanilor lui Sulla; în urma campaniei din Spania, împotriva lui Sertorius; în urma războiului contra piraţilor şi a lui Mithri-dates.
v. 37. *cîmpul phlegraeic:* de lingă Pharsalus, unde Pompei a luptat împotriva socrului său, C. I. Caesar, şi a fost înfrînt.
v. 37. *incestuosul Canopus:* oraş în Aegyptul de jos, la gurile Nilului, celebru pentru viaţa uşuratică a locuitorilor săi.
v. 40. *oacheşa pată pe-ntreg singele philippean:* Cleopatra (oacheşă din cauza culorii pielii), fiindcă Ptolemeii pretindeau că descind din PhilippuS.
v. 41. *Anubis lătrîndul:* zeul egiptean, reprezentat cu cap de cîine (sau de şacal).
v. 44. *sistrului scîncet:* instrument muzical metalic, folosit în special în cultul Isidei.
v. 45. *paturi cu plase:* un fel de baldachine cu plase împotriva ţînţa-rilor, privite cu dispreţ de romani, ca semn al efeminării; *stînca Tarpee:* cf. I, 6, 1-6, n. şi IV, 1, 7.
v. 47. *frînte securile, a' lui Tarquiniu:* ale ultimului rege, cînd a fost detronat; regii romani erau însoţiţi de lictori purtători de securi fasciate.
v. 47 — 68. Datorită faptului că distihurile nu au o legătură clară între ele, unii editori au propus tot felul de transpoziţii în succesiunea lor. Dau ca exemplu succesiunea propusă de Postgate: 51 — 58, 47, 48, 67, 68, 59, 60, 49, 50, 65, 66, 61—64. în ce mă priveşte, am urmat varianta tradiţională.
v. 53. *braţele ţi le-am văzut:* e vorba de mulajul de ceară al Cleopatre. purtat în cortegiul triumfal al lui Augustus; *vipera sacră:* consacrată Isideii
v. 55. *de-aceea:* Cleopatra.
v. 56. *de-a unui comandant:* Antonius.
v. 59. *Svbhax,* regele numid, care, în al doilea război punic, ti'ădînd Roma, s-a aliat ,cu Carthagina şi a fost ucis de către Scipio.
v. 60. *Pyrrhus:,* rege al molossilor care, în 281 î.e.n., a organizat o expediţie împotriva romanilor.
v. 61. *Curtius:* eroul care s-a aruncat într-o prăpastie care s-a căscat în For, despre care haruspicii spuneau că se va închide doar atunci cînd cel mai viteaz dintre cetăţenii Romei se va arunca în ea.
v. 62. *Decius:* referinţa poate fi la una din trei persoane: Decius Mus Publius, consul în 340 î.e.n., care a salvat armata romană de samniţi, sacrificîndu-se pe sine zeilor Mani; fiul acestuia, care s-a sacrificat în acelaşi
288
fel, în războiul contra gallilor, în 296 î.e.n.; nepotul acestuia, care s-a sacrificat în războiul contra lui Pyrrhus, la Asculum, în 279'î.e.n.
v. 63. *Cocles* (Horatius): eroul legendar care singur a apărat capul de pod de peste Tibru la atacul etruscilor. Informaţia că o cale (drum, cărare) i-ar fi purtat numele se află numai aici.
v. 64. *i-a dat corbul porecla:* Valerius Corvinus, supranumit aşa, pentru că, pe vremea cînd era *tribunus militum,* sub Camillus, în lupta contra gallilor, la provocarea unui gal vînjos şi trufaş s-a luat cu el la luptă şi a fost ajutat de un corb care i s-a aşezat pe coif şi, de aici, se

repezea asupra duşmanului, lovindu-1 cu pliscul, cu ghearele şi cu aripile.
v. 67. *a' scipionilor nave:* ale lui Scipio Africanul, recunoscute pentru iuţimea lor; *semnele, a' lui Camillus,* însemnele de luptă (steaguri, stindarde). E vorba despre înfrîngerea gallilor de către Camillus, după dezastrul de la Allia, în urma căruia aceştia cuceriseră Roma.
v. 68. *Bosphorul: e* vorba, după unii, de Panticapaeum din Chero-nesul tauric şi de episodul morţii lui Mithridate, după alţii, ar fi vorba de ambele Bosphore (şi despre cel tracic), întrucît Pompeius le-a supus pe amîndouă.
v. 69. *Leucadianul:* templul lui Apollo de la Leucas, celebrînd victoria de la Actium.
III, 12. *DE GALLA*
v. 1. *Postume:* aluzie, probabil, la proconsulul Propertius Postumus. *Galla:* probabil, sora lui Aelius Gallus, prefect al Aegyptului şi amic al lui Properţiu.
v. 8. *Arax:* fluviu în Armenia Maior, care se varsă în Marea Caspică..
v. 25. *zece ani castre:* durata asediului Troiei; *al ciconilor munte, Ismara* (sau Ismarus): munte şi localitate în Thracia, în dreptul fluviului Hebru, unde trăiau ciconii cu care s-a luptat Ulysse; *Calpe:* munte Iîngă Gibraltar.
v. 26. *Polyphem:* ciclopul învins de Ulysse.
v. 27. *vicleniile Circaei;* magiciana din insula Aeaea, care îi transformi pe soţii lui Ulysse în porci şi împreună cu care eroul rămîne un an încheiat. Cu ea a avut un fiu, pe Telegonus (sau pe Latinus); *lotusul:* planta aducătoare de uitare pe care lotophagii, locuitorii din insula de pe coasta africană, unde a debarcat eroul, l-au dat însoţitorilor săi.
v. 28. *Scylla, Charibdis,* temuţii monştri marini din strîmtoarea Messinei. Cf. II, 26, 53, n.
v. 29. *boii Lampetiei:* ai fiicei lui Apollo şi a nimfei Neaera, care păzea boii zeului cînd au fost uciși de soţii lui Ulysse.
289
v. 31. *copilei-g.eaee:* aici, Calypso, după o legendă care o plasează j_n aceeaşi insulă cu Circae, nu în Og3'gia.
v. 33. *umbre:* aluzie la coborîrea lui Ulysse în Infern.
v. 34. *al sirenelor lac:* denumire pentru partea din Marea Mediteranâ de lîngă Anthemoessa, locuită de sirene, nimfe ale mării cu trup de păsări şi chip de femei, care cu cîntecul lor minunat îi vrăjeau pe corăbieri si-i făceau să-şi frîngă de stînci corăbiile. Cind Ulysse a trecut cu corabia pe acolo, a astupat, la îndemnul Circaei, cu ceară urechile soţilor săi şi a poruncit ca el să fie legat de catarg, trecînd teafăr pe lîngă insulă şi aducînd prin aceasta metamorfozarea sirenelor în stînci, întrucît le era sortit sâ trăiască numai pînă în ziua în care un muritor va trece nevătămat dincolo de ele.
v. 35. *arcul bătrîn:* nefolosit de douăzeci de ani, cu care Ulysse îi ucide pe peţitorii Penelopei.
III, 13. *DE PUELLARUM AVARITIA*
v. 5. *furnica:* Herodot şi Pliniu povestesc că, în India, furnicile scoteau, primăvara, din mine pulberea de aur pe care o culegeau indienii.
v. 6. *scoici erycine:* (în original, la singular); nautilus, numite aşa după epitetul Venerei, Erycyna, de la Eryx, unde ea avea un templu celebru.
v. 7. *Tyrul cadmeic,* de la Cadmus, fiul lui Agenor, regele tyrienilor.
v. 10. *Icarioto:* Penelopa, fiica lui Icari.us.
v. 24. *Evadne:* amintită aici, pentru că a ars pe rugul aprins al soţului ei. Cf. I, 15, 21, n.
v. 28. *mere cydonice:* de la Cydonia, din insula Creta.
v. 39. *al păstorului:* al lui Paris.
v. 51. *Brennus:* cf. II, 31, 13, n.
v. 52: *al netunsului zeu pythic:* al lui Apollo cu părul pururea lung, ca semn al tinereţii eterne; *pythic,* pentru că învinsese pythonul.
v. 55—6. *Polymestor . . . Polydor:* în timpul războiului troian, Priam şi-a încredinţat copilul, pe Polydamus, împreună cu o parte din averile sale, thracului Polymestor, ginerele său, care, mînat de lăcomie, ucide copilul şi-1 aruncă în mare. Trupul său este dus la ţărm, tocmai în locul în care mama sa, Hecuba, se îmbarca spre a pleca înrobie. Ea îşi recunoaşte fiul ucis şi mai găseşte răgaz spre a-1 răzbuna, omorîndu-1, împreună cu celelalte femei troiene pe Polydorus împreună cu doi fii ai săi.
v. 57. *Eriphyla:* cf. II, 16, 29, p. n.
v. 66. *limba deşartă:* întrucît Cassandra era înzestrată cu darul profeţiei, dar fusese condamnată să nu fie crezută, deşi spunea adevărul.
290
III, 14. *AD SPARTEN, DE LUDIS LACONICIS; LUDI LACONUM*
v. 8. *pancratiul:* luptă cu pumnul gol, luptă corp la corp şi luptă cu cestul (cf. v. 9), curele bătute cu ţinte de plumb sau de fier cu care se înfăşurau mîinile luptătorilor.
,v. 14. *Thermodoontelui:* cf. III, 11, 13 şi IV, 4, 71, fluviu în ţara amazoanelor, despre care, însă, unii spun că ar fi în Scythia, alţii, în Capadocia, alţii, în Thracia.
v. 15. *Taygetului:* munte în Laconia, la poalele căruia se afla Sparta. *Euroies:* rîu în Laconia.
III, 15. *AD CYNTHIAM, DE LYCINNA*
v. 3. *faldul praetextei:* toga praetexta era veşmîntul pe care îl purtau copiii romani pînă la vîrsta de 17 ani (după unii pînă la 15).
v. 6. *Lycinna:* prima iubire pasageră a lui Propertiu, probabil, sclavă a Cynthiei. Dacă Propertiu a îmbrăcat toga virilă la 17 (16) ani, cum era obiceiul, ultima dată posibilă a certei dintre Cynthia şi Lycinna poate fi aproximată la vîrsta de 19 — 20 de ani. S-a presupus că elegia ar fi fost scrisă imediat după această ceartă şi ar fi, deci, una dintre primele elegii scrise de Propertiu. E totuşi greu explicabilă apariţia ei abia în cartea a treia şi, de aceea, s-a presupus fie că a fost scrisă mult mai tîrziu, fie că este o prelucrare a unei poezii mai vechi.
v. **11—2.** *Dirce . . . Antiope:* cf. I, 4, 5, n.
v. 25. *culmi cithaeronice:* Muntele (cf. III, 2, 5, n) de la poalele căruia izvora rîul *Asopus* (v. 27).
v. 36. *vrednic bătrîn:* păstorul care i-a crescut pe Zethus şi pe Amphion.
v. 42. *Aracynt:* munte în Boeoţia, privit aici ca parte a Cithaeronului. Mai exista un Aracynt în Aetolia.
III, 16. *DE IMPERIO AMICAE; INTER AMOREM ET METUM PROPERTIUS DUBIUS.*
v. 2. *la Tibur,* vechi oraş din Latium, situat pe rîul Anio, loc celebru de vilegiatură pentru cei bogaţi şi de întîlniri galante, v. 4. *Anio:* cf. I, 20, 8, n. v. 11. *sa-ri amanţi:* fiindcă şi-au dedicat vieţile lui Amor şi Venerei.
291
v. 12. *Sciron,* tîlharul vestit, ucis de Theseus. El oprea trecâtoriiila graniţa dintre Attica şi Megaris şi-i arunca de pe o stîncă în valurile mării •unde o broască ţestoasă uriaşă îi înghiţea.
v. 25-7, cf. IV, 7, 4.
v. 28. cf. II, 13, 33; aceste pasaje au fost adesea privite ca o sursă de inspiraţie pentru: „Mai am un singur dor" de Mihai Eminescu.
III, 17. *AD BACCHUM*
v. 7. *Ariadna,* după ce a fost părăsită de Theseus, în insula Naxos Bacchus s-a îndrăgostit de ea şi a luat-o în căsătorie iar, după ce a dus-o în cer, cununa de aur, dăruită ei ca dar de nuntă, a fost transformată in constelaţie.
v. 16. *nici o fiară:* aluzie la mitul ţapului de jertfă lui Bacchus, pentru că a ros butaşii de vie.
v. 19. *coamele tale:* simbolul lui Bacchus fie pentru că a inventat viţa de vie şi plugul, fie pentru că a fost transformat în ied de către Iupiter, fie pentru că, datorită vinului, era furios ca un taur, fie, în fine, pentru că anticii foloseau coarnele în loc de cupe.
v. 21. *naşteri materne . . . din fulgerul Aetnei:* aluzie la cele două naşteri ale lui Bacchus, prima, prematură, din pîntecele Semelei, lovită de

fulgerul lui Iupiter *(Aetnei,* pentru că aici ciclopii făureau fulgerele), a doua, din coapsa lui Iupiter, unde a fost închis ca într-un pîntece matern, pentru a fi scos la lumină la timpul sorocit unei naşteri normale.
v. 22. *choruri nyseide:* ale satyrilor, silenilor şi menadelor, însoţitori ai lui Bacchus *(nyseide,* de la Nysa, numele localităţii unde pruncul Bacchus a fost crescut de către nimfe şi a supus armatele inzilor).
v. 23. *Lycurg,* regele thrac, căruia Bacchus i-a luat minţile, pentru că a refuzat să-l găzduiască şi i-a interzis cultul; în timp ce credea că taie viţa de vie spre a o distruge, îşi omora de fapt propriul copil.
v. 24. *trei cete:* Pentheus, devenit rege al cetăţii Thebae, pentru că s-a opus introducerii cultului lui Bacchus, a fost pedepsit să fie sfîşiat de către trei cete de bacchante, în fruntea cărora se afla Agave, mama sa, şi Ino şi Autonoe, Surorile mamei sale.
v. 25. *trupuri curbate:* trupurile piraţilor tyrrhenici care-l transportau pe Bacchus pe o navă dinspre Icaria spre Naxos, transformaţi în delfini, pentru că au vrut să îndrepte corabia spre Asia ca sâ-l vîndă ca sclav.
v. 26. *invrejurată,* pentru că, atunci cînd zeul s-a revelat, vinul a început să curgă pe puntea corăbiei şi un vrej de viţă a încolăcit catargul-
v. 29. *cununi de corymb:* de iederă, plantă consacrată zeului.
292
v. 30. *lydica mitră,* cu care îşi acopereau capul zeul şi cei din cortegiul său; *bassareu,* de la Bassareus, alt nume al lui Bacchus, care provine de la vesmîntul confecţionat din piele de vulpe, animal care în limba thracă se numea *bassara.* Menadele erau şi ele numite bassaride.
v. 33. *Theba dircee:* Theba boeoţiană este numită dircee de la izvorul Dirce, în care a fost metamorfozată soţia omonimă a regelui theban, Lycus. Este amintită aici, fie fiindcă Bacchus era, după mama sa, Semele, nepotul lui Cadmus, regele Thebei, fie fiindcă, pentru prima oară în Grecia, cultul său s-a răspîndit la Theba. *Panii:* fauniî, silenii, satyrii, larii, silvanii, numiţi aşa după marele număr al lor sau pentru că erau reprezentaţi ca şi Pan cu picioare de ţap (v. 34).
v. 35. *Marea zeiţă Cybelle,* fiică a Cerului şi a Pămîntului, soţie a lui Saturn, cunoscută şi sub numele de Ops Rhea, Vesta, Magna Mater, Dyn-dymene, Mater Deorum, Idaea, Dea Phrrygia, Pessinuntia şi Berecynthia, era o zeiţă de origine frigiană, socotită mamă a trinităţii olympiene: Zeus, Poseidon, Hades, şi avea un cult pasionant, însoţit de cimbale şi tîmpine,. oficiat de preoţi emasculaţi, care se numeau galii (cureţi, la cretani şi coribanţi, la frigieni). Cultul ei a fost adus la Roma de o solie solemnă, trimisă de regele Pergamului, Attalus. Misterele Cybellei şi ale lui Bacchus. erau adesea asociate. După o legendă, Bacchus a fost iniţiat în misterele sale de către zeiţa însăşi, pe muntele Tmolus din Lydia; *pe cap turnurata:* zeiţa era în general reprezentată avînd pe cap o coroană cu turnuri, ca semn că ea este stăpîna tuturor cetăţilor şi oraşelor.
v. 36. *choruri idane:* de pe muntele Ida, din Phrygia, unde era centrul cultului zeiţei şi unde se crede că îşi avea şi începutul.
v. 37. *craterul:* vasul de aur nelipsit de la misterele bacchice.
III, 18. *MORTEM ESSE INEVITABILEM; MARCELEI OBITUS*
v. 1. *Avernul umbros:* lac vulcanic lîngă Cumae, unde se credea ca se află una dintre intrările în Infern; *Baiaei;* cf. I, 11, 1, n. v. 3. *Misenus:* cf. I, 11, 4, n.
v. 5. *muritor:* Hercule înainte de a fi fost apoteozat; versul este conjectural.
v. 6. *thebanului zeu:* Hercule, al cărui loc de baştină era Theba boeo-ţană. Unii socotesc că ar fi vorba de Bacchus.
v 7. *mînjită de-o crimă grozavă:* este vorba de moartea, în 23 î.e.n, la Baiae, a lui M. Claudius Mârcellus (ceea ce-i intrigă, poate pe drept. Pe unii comentatori e faptul că numele lui nu e pomenit niciodată în mod
293
direct), fiul Octaviei şi succesor al lui Augustus, moarte a cărei cauză era socotită o molimă, dar, pe şopiite, se vorbea şi de otravă.
v. 12. *al lui Cezar lăcaş:* aluzie la căsătoria lui Marcellus cu Iulia şi la adoptarea lui de către Augustus.
v. 13. *văluritele pînze:* aluzie la faptul că Marcellus a acoperit în acest an ca edil şi teatrul, şi forul cu pînze, umbrindu-le.
v. 19. *luxul attalie:* cf. II, 13, 22, n.
v. 23. *ale cîinelui:* ale lui Cerber, paznicul Infernului.
v. 24. *bătrînului crunt:* lui Charon, luntraşul.
v. 27. *Ni<-eu:* pretendent al Helenei, vestit prin frumuseţea sa, a fost ucis în războiul troian de către Eurypylus, fiul lui Telephus.
v. 28. *Croesus . . . Pactolul:* cf. II, 26, 23, n.
v. 29. *ignarii:* aheii, care nu au ţinut seamă de profeţiile lui Calchas
despre ciumă.
v. 30. *al doilea-amor:* iubirea lui Agamemnon pentru Chryseis (după unii, pentru Briseis); întîia sa pasiune dezastruoasă a fost pentru Argynnuş, Cf, III, 7, 21, n.
v. 33. *Claudius:* M.C. Marcellus, învingător al Syracuzei în ăl doilea, război punic, 212 î.e.n., din care se trăgea tînărul mort.
III, 19. *AD CYNTHIAM - DE MULIERUM INCONTINENTIA -*
v. 1. *al nostru:* al bărbaţilor (sau, în cazul unui plural al maiestăţii; al meu, Properţiu).
v. 7. *Syrtele:* cf. II, 9, 33, n.
v. 8. *Malea:* promontoriu al Peloponezului; *sin:* golf.
v. 11. *pătrunsa-n dispreţul:* Pasiphae. Cf. II, 28, 52, n.
v. 13. *Salmonea:* Tyro, Cf. I, 13, 22, n.
v. 16. *Mirrha:* fiica lui Cynyras, regele Cyprului, s-a îndrăgostit de tatăl său şi cu ajutorul doicii a comis incestul, în urma căruia 1-ă născut pe Adonis. Aflînd fapta, tatăl său a vrut s-o omoare, dar ea s-a refugiat în Arabia unde a fost transformată în arbore de smirnă.
v. 17. *Medeii:* cf. II, 24, 45, n.
v. 19. *Clytaemnestrei:* surorii lui Castor, Pollux şi Helenei, soţia adulteră a lui Agamemnon, >pe care, după ce îl înşală cu vărul lui, Aegistus, îl ucide, fiind, la rîndul său, ucisă de propriu-i fiu, Oreste.
v. 21. *Scylla:* fiica lui Nisus, regele Megarei, îndrăgostită de.MinoS şi-a trădat tatăl, tăindu-i smocul de păr purpuriu care-l făcea de neînvins. Scîrbit de trădarea ei, în loc să o ia de nevastă, Minos o ucide.
294
v. 26. *trasă de vasul:* Scylla, legată de corabie şi astfel ucisă şi scufundată.
v. 27. *ca indice Minos:* recunoscut datorită spiritului său de dreptate, Minos a fost ales, alături de Aeacus şi Rhadamanthus, ca judecător al sufletelor morţilor în Hades.
III, 20. *DE CONTEMPTORE AMICAE; AD CYNTHIAM*
v. 7. *artela Palladei:* cf. I, 2, 27-30.
v. 8. *doctul strămoş:* probabil poetul Hostius.
v. 17 — 8. *salbă:* cununa Ariadnei.
III, 21. *AD CYNTHIAM*
v. 1. *docta Athenă:* cf." 1,6, 13, n.
v. 6. *zeul:* Amor.
v. 18. *murmurînzilor zei:* pt. undisonos deos.
v. 20. *Lecheu:* orăşel care servea drept port al Corinthului.
III, 22. *AD TULLUM; FUGERE CYNTHIAM PARAT.*

v. 1. *Cyzicul:* oraş comercial pe malul sudic al Propontidei (Marea de Marmara).
v. 3. *Dindynul:* munte în Phrygia, dedicat Cybellei; *făurită junincă:* sintagmă conjecturală care este susţinută de faptul că o junincă apărea adesea pe monedele din Cyzic.
v. 4. *jurului Dis* (Pater): identificat mai tîrziu cu Pluto; aluzia este la legenda răpirii Proserpinei care, la alţi scriitori este localizată în Sicilia.
v. 5. *Hellei athamantiade:* cf. II, 26, 5, n.
v. 8. *capul Phorcidei:* al Meduzei.
v. 9. *Geryon:* monstrul cu trei capete, fiul lui Chrysaor şi al Callir-hoei, ale cărui cirezi le-a furat Hercule. Cf. IV, 9, 2.
v. 10. *Anteu:* gigant din Lybia, fiul lui Poseidon şi al Gaeei, de neînvins, pentru că îşi refăcea forţele ori de cîte ori atingea pămîntul-mamă. Hercule a reuşit să-1 ucidă, ţinîndu-1 suspendat în aer; *al Hesperidelor chor* al fiicelor lui Hesperus şi ale Nopţii, din grădina cărora Hercule reuşeşte să fure merele de aur, păzite de balaurul cu o sută de capete, Ladon.
v. 11. *Phasul:* cf. I, 18, 20, n.
295
v. 12. *peliacului lemn:* corabia Argo, ale cărei grinzi erau făcute din pini de pe muntele Pelion.
v. 13. *argoica sa porumbiţă:* cf. II, 26, 40, n.
v. 15. *Caystru:,* rîu în Lydia, celebru prin numărul mare de lebede; *ortygici:* de la Ortygia, numele vechi al Ephesului. v. 20. *Faima:* aici zeitate.
v. 22. *Anio:* cf. I, 20, 8, n.; *Clitumnus:* cf. II, 19, 25, n. v. 25. *Lacul Alban:* la poalele muntelui cu acelaşi nume; *Păduratic:* Nemorensis, lacul Nemi de lîngă Aricia. Cf. II, 32, 10, n.
v. 26. *apa cea vie:* izvorul Iuturna (de la iuvo, a ajuta, a însănătoşi), despre care se credea că are virtuţi miraculoase şi din care a băut Cyllarus, calul lui Pollux.
v. 29. *andromedice funii:* cf. II, 28, 21. şi I, 3, 3, n. v. 30. *ausonic ospăţ:* aluzie la ospăţul lui Thyestes, la care Atreus a pregătit carnea copiilor acestuia (ai lui Thyestes) şi i-a oferit-o spre a o mînca. Din cauza grozăviei faptei, Phoebus şi-a întors carul din zona aceea.
v. 31 —2. *tăciunii, lipsiţii de vlagă:* aluzie la legenda lui Meleager. fiul lui Oeneus şi al Althaeei şi soţul Cleopatrei, căruia, la naştere, i s-a prezis de către Moire că. va trăi atîta cît va dăinui un tăciune care era aprins în vatră. Speriată, Althaea a stins tăciunele şi 1-a pus la păstrare. Organ izînd celebra vînătoare a mistreţului din Calydon, la care, pe lîngă iluştri viteji ai timpului, participă şi o femeie, Atalanta, Meleager, îndrăgostit de ea, îi oferă ei trofeul constînd din capul şi pielea mistreţului, stîrnind astfel mînia şi revolta celorlalţi vînători. în lupta care se încinge, Meleager ii ucide pe fraţii Althaeei, unchii săi. La auzul faptei, Althaea, mîniată, aruncă în foc tăciunele care, mistuindu-se, provoacă, aşa cum «ra ursita, moartea lui Meleager. Revenindu-şi în fire şi dîndu-şi seama de grozăvia faptei comise, Althaea s-a spînzurat.
v. 33. *pe Pentheu* (cf. III, 17, 24, n) *în copac:* nu interpretez sintagma in **arbore** metaforic şi nici nu înţeleg un arbor pro nemore, ci adlitteram, pentru că Pentheu, hăituit de cetele de bacchante, în fruntea cărora se afla mama sa Agave, îşi va fi căutat refugiu *într-un copac* consacrat în care se va fi crezut protejat ca într-un sanctuar. Prin această interpretare, uciderea sa de către bacchantele dezlănţuite apare şi ca un gest profanator; *ciuta substituită:* după o legendă, Iphigenia (cf. III, 7, 21, n.) nu a fost ucisă, ci dusă în mod miraculos în Cheronesul Tauric, Artemis înlocuind-o cu o ciută.
v, 35— 6. *să-şi strîmbe cu coarne:* aluzie la legenda lui Io;cf. I, 3, 20,n.
v. 37 — 8. *Sinis:* numele unui tîlhar din Isthmul Corinthic, ucis de
Theseu, care îşi chinuia victimele, fie punîndu-le-n furci, fie curbînd crăcile
a doi copaci şi legîndu-le de ele, pentru ca apoi, slobozindu-le, să despice
296
victimele şi să le arunce bucăţi de jur-împrejurul copacilor; *stinci duşmănoase:* aluzie la un alt tîlhar celebru, ucis de Theseu, Sciron. Cf. III, 16, 12, n.; *curbatele crăci* aluzie la faptul că Sinis ar fi fost ucis de Theseu în felul în care îşi ucidea el victimele. Am ales această interpretare a pasajului. Sensul versurilor e, însă, viu controversat.
111,23. *DE TABULIS PERDITIS: DE TABELLIS PERDITIS.*
-v. 1. *înţeleptele:* folosite nu numai pentru corespondenţă, ci şi pentru scrierea versurilor.
.v. 2. *bunele:* dragile, iubitele.
v. 23. *un stîlp oarecare:* una dintre multele coloane pe care se „afişau" anunţurile publice.
v. 24. *pe Esquilin,* una dintre cele şapte coline ale Romei, unde locuia Properţiu.
III, 24. *AD CYNTHIAM SUPERBIENTEM; AD CYNTHIAM-*
-v. 4. *mi-e ruşine:* unii interpretează: *ţi-e ruşine,* interogativ.
v. 9. *vrăciţă thessală:* nu e vorba de una anume, întrucît femeile din Thessalia erau recunoscute pentru iscusinţa lor în practicile magice.
v. 16. *Syrtele:* cf. II, 9, 33. n.
v. 20. *Minte:* aici Mens Bona, zeiţa raţiunii, raţiunea personificata, care avea un templu pe Capitoliu, ridicat în 217 î.e.n., după lupta de Ia Trasimene.
III, 25. *AD AMICAM*
v. 3. *cinci ani la rînd:* cf. I, 1, 1, n. . v. 16. *fapte . . . plîngînd:* plîngînd din cauza unor fapte asemănătoare cu cele pe care tu le-ai făcut.

Cartea a patra

IV. I. *DE URBE ROMA ; ROMA*
v. 1. *străine:* un interlocutor imaginar sau, după unii, Horos din v. 77. v. 2. *pînă la Aeneas:* în orig.: **ante Phrygem Aenean:** înainte de phry-8'anul Aeneas.
297
v. 3. *Phoebus Navalul:* epitet după templul ridicat de Augustus.pe Palatin, in 28 î.e.n., în memoria luptei navale de la Actium.
v. 4. *Evandru,* fiul lui Hermes şi al Carmentei, fugind din Arcadia s-a stabilit în Italia şi a înfiinţat oraşul Pallanteum; el 1-a găzduitpe Aeneas la venirea lui în Italia.
v. 5. *zeii de-argilă:* statuile vechi ale zeilor, făcute din lut. v. 6. *simpla colibă:* cocioaba construită fără artă. v. 7. *tarpeianul părinte:* Iupiter (Tonans sau Capitolinul). v. 8. *străin:* O altă interpretare: Tibrul străin era destinat numai pentru adăparea boilor noştri; id est: străin altor îndeletniciri, cum ar fi
de pildă navigaţia.
v. 9. *palatul lui Remus* e, după unii, Roma; după alţii *casa Romuli*
Remi fiind folosit din necesităţi prosodice.
v. 11. *Curia,* Iulia, construită de Cezar (Caius Iulius) în 44 î.e.n. şi mărită de Octavian în 29 î.e.n., pe locul vechii Curia Hostilia.
v. 14. *suta,* numărul iniţial al senatorilor.
v. 15. *pînzele-n falduri:* cf. 111, 18, 13, n.
v. 19. *anuale Parilii:* sărbătoarea zeiţei Pales; unii cred că este vorba despre două sărbători, una numită Parilia, de la verbul pario, a naşte, care cădea la 21 aprilie şi coincidea cu ziua întemeierii Romei, alta, Palilia, derivată de la Pales, divinitate a turmelor, fără un cult anume (se crede chiar că erau două divinităţi Pales, una feminină şi una masculină), care
cădea la 7 iulie.

v. 20. *prin calul cel curt:* vechiul rit al lui *October equus,* închinat lui
Marte la 15 octombrie. Calului i se tăia coada iar primii stropi de sînge erau lăsaţi să picure pe pămînt, în *regia,* străvechiul palat al lui Numa, aproape de templul Vestei. Din restul sîngelui, strîns şi păstrat în templul Vestei, se prepara, adăugîndu-i-se şi alte ingrediente, *suffimen-xă,* o pudră fumlgantă care era folosită pentru purificare şi la Parilii; de aici legătura dintre ritul străvechi şi purificarea (lustraţia) din cinci în cinci aniinsti-
tuită de Servius Tullus.
v. 21. *Vesta:* veche divinitate italică a focului vetrei, a cărei sărbătoare cădea la 9 iunie, unul din momentele ei principale fiind procesiunea măgăruşilor încărcaţi cu coroane de flori şi şiraguri de pîini.
v. 23. *răspîntii:* aluzie la sărbătoarea *Compitalia,* închinată Larilor
Compitali (de la răspîntii), dar şi la jertfa numită *suovetaurilia* (v.
22-4).
jertfă întreită, mai ales la purificări, care consta din sacrificarea unui porc,
a unui taur şi a unei oi.
v. 25. *bice flacoase;* făcute din fîşii de piele neargăsită: aluzie la unu dintre principalele momente ale *Lupercaliilor,* sărbătoare care cădea
'* 15 februarie şi ale cărei rituri agrare erau menite să stimuleze fecunditate şi fertilitatea, cînd, în urma unui sacrificiu constind din capre, ţapi ?
298
cîini, desfăşurat în faţa grotei *Lupercal,* pe una din pantele Palatinului, unde, spune legenda, lupoaica i-a alăptat pe Romulus şi Remus, plugarii, îmbrăcaţi doar cu pieile caprelor sacrificate, treceau în fugă pe străzile Romei, lovind cu bicele lor femeile întîlnite în cale, convinşi că flagelarea aduce fecunditatea.
v. 26. *Fabiu Lupercus:* întregul ceremonial al Lupercal'i'.or îi era închinat lui Pan, şi, se spune, a fost înfiinţat de Evandru. Faunus Lupercus era, la origine, echivalentul grecului Pan Lycaeus şi se credea că este, aşa cum îl arată numele, protectorul agricultorilor împotriva lupilor. Preoţii cultului, numiţi luperci, erau împărţiţi în două colegii, Fabii şi Quintilii. în 44 î.e.n., Cezar a adăugat cultului grupul de *Luperci Iuliani,* al cărui magister a fost Marcus Antonius. Lupercaliile s-au păstrat pînă la sfîr-şitul păgînismului.
v. 29. *Lycmon cu blană-nzoifatul:* sincopă de la Lucumon, numit şl Lucomedius sau Lycomedius, unul dintre regii etrusci care i-a dat ajutor lui Romulus împotriva lui Tatius; purta un coif din blană de lup.
v. 30. *Tatiu:* (Titius); cf. II, 32, 47, n. şi IV, 2, 7.
v. 31. *Titiu:* (în original Titiens, un singular colectiv); titii, ramnii şi lucerii (Tities, Ramnes, Luceres), numele celor trei triburi străvechi ale Romei. Unele mss. au în loc de Soloni, coloni. Solonidă unsens bun, întrucît lucerii se trăgeau de la Solonium. *Ager Solonium* se afla pe Via Oastiensis, la cea. douăsprezece mile depărtare de Roma.
v. 32. *cai albi:* triumfali.
v. 33. *Bovillae:* străvechi orăşel din Latium, aşezat la poalele Munţilor Albani, nu departe de Roma; *Gabii,* oraş în Latium care, pe vremea lui Cicero, era aproape depopulat.
v. 35. *Alba:* cf. III, 3, 3, n.; aici aluzie la foarte răspîndita legendă despre fondarea oraşului pe locul unde o scroafă albă a fătat treizeci de purcei. Numărul purceilor a fost interpretat şi ca simbol al celor treizeci de oraşe ale confederaţiei latine.
v. 36. *Fidene:* oraş al sabinilor, pe Tibru, la nord de Roma.
v. 45. *suflete decii,* adjectiv de la Decius; cf. III, 11, 62, n.; *Brutus* (1. Iunius), consulul care 1-a detronat pe ultimul rege, Tarquinius Superbus, şi şi-a ucis copiii, Titus şi Tiberius, pentru că au luat parte la un complot prin care se urmărea reinstaurarea regalităţii. Decii şi Brutus sînt daţi Aici ca exemple tipice ale virtuţii romane.
v. 46. *Venus:* aici ca „născătoare a ginţii lui Aeneas".
v. 48. *Iulus:* fiul lui Aeneas, întemeietorul Albei Longa.
v. 49 —50. *trepiedul... cîmpuri:* distihul a fost interpretat fie că Deiphobe, sybilla cumană, a prezis că Remus aventinianul (numit aşa pentru că pe acea colină aluat auguriile sau pentru că acolo este înmormîntat, în locul numit *Remuria,* ceea ce înseamnă: de făcut favorabil prin cere-
299
monii de expiere) a îndeplinit riturile de purificare a pâmîntului înainte de scrutarea cerului în vederea întemeierii Urbei, pe colina lui consacraiă fie că el a purificat cu propriul singe (moartea lui fiind socotită ca o jertfi adusă zeilor) locul unde urma să fie înălţată Roma, fie, în fine, şi această variantă am ales-o, că Romul şi urmaşii săi vor avea de purificat locul unde a fost ucis Remus, adică, i s-a prezis lui Remus (în stil sybillinic) că (in memoria) lui i se vor purifica ogoare.
v. 51. *profetei pergame:* Cassandrei (cf. III, 13, 66, n.) care, în poemul lui Lycofron, *Alexandra,* prevesteşte căderea Troiei şi renaşterea ei prin
Roma.
v. 64. *Callimachus roman,* formulă celebră şi în aprecierea stilului
lui Properţiu de către urmaşi; înrudirea tematică dintre cartea a patra
şi poemul lui Callimachus, Aitia, este în afara oricărui dubiu.
v. 70. *ultimii stîlpi* (cf. II, 25, 26, n.) care marcau linia de sosire în
întrecerea carelor de cursă.
v. 71. In unele ediţii, cu acest vers debutează o elegie de sine stătătoare, însă Horos babylonianul poate fi identificat cu străinul din primul vers, elegia căpătînd o formă dialogigă.
v. 76. *sfera de bronz:* a astrologilor, despre care se spune că a fost inventată de Archimedes şi pe care se putea vedea mişcarea soarelui, a lunii şi a altor stele, conjuncţia şi opoziţia planetelor.
v. 77. *Horos:* numele a fost pus în legătură cu numele zeului egiptean omonim; *Architas,* celebrul filosof pitagorician, originar din Tarent şi prieten al lui Platon.
v. 78. *Conon:* este fie generalul athenian învins de Lysandru la Agios-potamoi, in 405 î.e.n., fie matematicianul din Samos, favoritul lui Ptolemeu Euregetul şi al Berenicei; oricum, această genealogie a lui Horus
pare fantezistă.
v. 82. *oblicei roţi:* ale zodiacului cu cele douăsprezece semne ale sale care se rotesc pe o orbită înclinată faţă de ecuator cu un unghi de 23,5 grade.
v. 89. *Arria:* despre legenda acesteia şi a fiilor ei, nu se cunoaşte
nimic din altă sursă.
v. 99. *Cinarei:* numele este grecesc; a fost, probabil, o curtezană,
v. 103. *Iupiter lybic:* celebrul oracol al lui Iupiter Ammon din Lybia.
v. 106. *magice ape:* probabil ale Avernului.
v. 107 — 8. *calea cerească:* zodiacul; *cinci zone;* în care era împărţită., după credinţa anticilor, bolta cerească: zona toridă, două zone temperate
şi două glaciale.

v. 109. *Calchas,* celebrul profet, care, în îndîrjirea sa, nu a ţinut seama de voinţa zeilor şi i-a convins pe greci să purceadă împotriva Troiei, proro-
300
cirea sa mincinoasă ducînd la jertfirea Iphigeniei şi la dezastrul întoarcerii grecilor.
v. 110. *pioasele stînci:* pentru că de ele erau ancorate corăbiile conform cu voinţa zeilor.
v. 112. *pînze cruntate:* de sîngele Iphianassei.
v. 15. *Nauplius:* cf. III, 7, 39, n.
v. 117 — 8. *Oilide . . . strai:* Aiax, fiul lui Oileus, îndrăgostit de Cassan-dra, a urmărit-o pînă în templul Palladei, unde ea şi-a căutat refugiu, la ocalele statuii zeiţei, şi a răpit-o şi a necinstit-o, faptă care a atras dezastrul grecilor la întoarcerea lor de la Troia.
v. 123. *Mevania:* oraş şi ţinut în Umbria in apropiere de Assisi.
v. 124. *Umbricul lac:* trebuie să fi fost un lac în apropiere de Assisi; unii cred că e vorba de Clitumnus; cf. II, 9, 25, n.
v. 130. *pertica,* prăjină de măsurat pâmîntul care avea o lungime de 10 picioare.
v. 131. *bula de aur:* amuleta pe care o purtau, pînă la îmbrăcarea togii virile, doar copiii senatorilor şi cavalerilor.
v. 132. *zeii materni:* fiindcă tatăl său era mort.
v. 141 — 2. *cîrligul. . . cangea:* metafora e preluată de la *uncus,* cangea cu care călăul îndepărta corpurile moarte ale condamnaţilor şi de la mişcările pe care acesta le făcea în mînuirea uneltei.
IV, 2. *FABULA VERTUMNI; VERTUMNUS*
v. 2. *zeul Vertumn:* divinitate a schimbării anotimpurilor şi a schimbării în general, avea o statuie în Vicus Tuscus, lingă care se aflau librării şi se făceau afaceri. Numele, la origine etrusc, apropiat prin etimologie populară de *vertere,* a întoarce, a ajuns să însemne schimbătorul. Numele lui a fost asociat şi cu schimburile comerciale, aspect-despre care unii exegeţi spun că Properţiu tace, dar, prin aluzia la forul roman, iniţial loc de tîrg, apoi, amenajat cu prăvălii, din v. 6, şi prin apariţia sa în formă de negustor, din v. 38, Properţiu se referă tocmai la atributele zeului ca patron al schimburilor comerciale.
v. 4. *vetre volsinii:* de la Volsinii, puternic oraş etrusc, azi Bolsena, ■despre care se spune că a fost în întregime prefăcut în scrum de un fulger; *aici:* în Vicus Tuscus, unde zeul îşi avea statuia şi unde era înconjurat •de cete de adoratori.
v. 7. *pe-aici:* prin Vicus Tuscus, între Velabru şi For.
v. 9. *alumnilor săi:* primilor locuitori ai Romei.
301
v. 19. *Faimă: zvonul* personificat; respingînd cele două etimologii populare expuse pînă aici, zeul îşi dezvăluie adevărata origine şi semnificaţie a numelui.
v. 23. *straie de Cos:* cf. I, 2, 2, n. v. 31. *Iacchus:* cf. II, 3, 17, n.
v. 34. *Faun :* una dintre cele mai vechi divinităţi italice, rege străvechi din Latium, fiu al lui Picus, nepot al lui Saturn şi tată al lui Latinus, care i-a învăţat pe latini agricultura şi creşterea vitelor. Era reprezentat cu coarne şi picioare de ţap. A fost asimilat cu Pan.
v. 35. *De-a' celora:* călăreţ de circ (desultor) care trecea săltind de pe un cal pe altul.
v. 39. *mijloc de pulberi* (mijlocul pulberei): unii interpretează, *pe cîmp,* alţii, *în arenă,* alţii, *in toiul verii.*
v. 49. *privilegii:* acceptarea etruscilor (Lucerilor) printre triburile constitutive ale Romei.
v. 50. *Vicusul Tuscus:* vicus, termen care la Roma desemna cartierele şi străzile obişnuite; Vicusul Tuscus traversa Velabrul şi era locuit în mare parte de meşteşugari.
v. 51. *Lycomediu: ci.* IV, 1, 29, n. v. 59. *Numa* (Pompilius), al doilea rege al Romei, v. 61. *Mamurriu* ("Veturius): sculptor şi gravor în bronz de pe vremea-lui Numa care, după modelul scutului căzut din cer, a sculptat alte unsprezece scuturi identice, spre a nu putea fi deosebit originalul în care stătea soarta domniei; a făcut şi o statuie deosebită a lui Vertumnus.
IV, 3. *EPISTOLA ARETHUSAE - AD LYCOTAM -; ARETHUSA LYCOTAE SVO*
v. 1. *Lycotas... Arethusa:* nume greceşti, fictive; se crede că sub ele s-ar ascunde Postumus şi Aelia Galla (cf. III, 12.); elegia are forma unei scrisori a unei matroane către soţul său plecat în războiul cu parthii (20 î.e.n.); această formă poetică va fi larg dezvoltată de Ovidiu în Heroide.
v. 7. *Bactra:* cf. III, 1, 16, n.
v. 8. *Duşmanul seric:* de la serii, popor din Asia Orientală, vestit pentru prelucrarea mătăsii, prin care se indică generic populaţiile din Extremul Orient.
v. 9. *geţii iernaşi,* popor de la Dunărea de Jos şi din regiunea vest pontică, confin cu dacii, împreună cu care prezintă o unitate etnică şi lingvistică, o cultură materială şi spirituală identică; *icrrtoşi,* pentru c& în această regiune, bîntuită de Boreas, iernile erau foarte aspre ; în legătură cu ei s-a emis şi supoziţia că ar fi vorba despre daci, asupra cărora şi-a
302
sărbătorit triumful M. Crassus, în 27 î.e.n.; *Britania . . . cu carul, pictatul:* în timpul Imperiului nu a existat, pînă la principatul lui Claudius, nici o «xpediţie militară împotriva Britaniei; în 26 î.e.n., Augustus a pregătit o asemenea expediţie, dar a fost reţinut de salassi, cantabri şi asturi care s-au răsculat; *pictatul:* cf. II, 1, 76, n. v.,10. *Indul:* aici, Arabul.
■V. 13. *Facla:* făclia de nuntă; *mireasă* (petru deductae): e vorba de ceremonialul conducerii miresei la casa soţului, însoţită de trei tineri ai căror părinţi erau in viaţă, dintre care doi o încadrau iar unul, purtînd o torţă, o preceda.
v. 15. *stropită:* ritualul stropirii miresei cu apă limpede de izvor se împlinea înainte ca ea să părăsească lăcaşul părintesc; aici, apa din Styx este de rău augur.
v. 16. *panglica dreaptă* (recta vitta): se referă fie la modul cum aceasta a fost aşezată pe capul miresei în momentul „îmbrăcârii miresei", şi faptul a fost interpretat de rău augur, fie la modul de confecţionare a panglicii, un fel de maramă din care atîrnau pe spate două fişii, şi, în acest caz, recta ar fi un termen tehnic; *zeu:* Hymenaeus, zeul căsătoriilor.
v. 17. *porţi:* probabil porţile altarului Larilor Viali, protectori ai drumeţilor.
• v. 18. *a patra manta:* adică Lycotas ar fi urmat a patra campanie militară, după căsătoria cu Arethusa.
v. 20. *par:* soldaţii romani purtau, pe lingă armamentul specific, şi cîte un par ascuţit care era folosit la construcţia palisadelor; *os răguşit:* fie că oasele animalelor erau folosite la făurirea instrumentelor, fie, mai degrabă, coarnele de animal, care, prelucrate, erau folosite ca instrumente muzicale.
v. 21. *Ocnus,* personaj alegoric, reprezentat ca un condamnat sortit să împletească o funie din papură pe care un măgar i-o roade neîncetat; *întors:* se referă la poziţia din timpul împletitului, probabil, o descriere a tabloului lui Polygnotus pe această temă. v. 35. *Araxul:* cf. III, 12, 8, n.
v. 36. *pe cal:* caii parthilor, fiind cai de deşert, erau renumiţi pentru rezistenţa lor la sete.
v. 41. *sperjură:* aici, verb predicativ.
v. 43. *Hyppolite:* regina amazoanelor pe care Theseu o învinge in luptă şi apoi o ia în căsătorie.

■ v. 51 2. *purpura . . . cristal:* sensul distihului este viu disputat; am ales interpretarea după care Lycotas, îmbrăcînd (în imaginaţia Arethusei) purpura triumfală, bea din cupe de cristal. [1] v. 54. *Larii-ncuiaţi:* într-un mic altar de forma unui dulâpior.
303
v. 60. *lampa:* pîlpîitul lămpii era un Semn de bun augur şi vestea *o* întoarcere (sosire) apropiata a cuiva drag; stropirea ei cu vin se făcea spre a consfinţi prevestirea.
v. 62. *popii:* sacrificatori ai animalelor de jertfă; datoria lor era de a pregăti focul, vinul, sarea etc. şi de a lovi animalul cu maiul în cap, apoi junghietorul (culturarius) îi tăia gitul: popii au devenit proverbiali prin setea lor de cîştig.
v. 63. *pînze răpite:* sensul versului e obscur; întrucit este vorba de un comandant militar (duce-aromit), e foarte probabil să fie o aluzie la veşmintele sale luate ca trofeu.
v. 66. *arcul şiret:* cf. III, 9, 54, şi II, 10, 14-5, n.
v. 68. *pura . . . lance:* lancea fără vîrful de metal a triumfătorului, acordată şi soldatului care şi-a salvat comandantul.
v. 71. *Poarta Capenă:* pe Via Appia, pe unde trebuia să se întoarcă luptătorii din est; în apropiere se afla şi Templul lui Marte.
IV, 4. *FABULA TARPEIAE; TARPEIA*
v. 1. *crîngul tarpeic:* în această elegie, unul dintre cele mai frumoase poeme etiologice ale lumii, Properţiu tratează poetic şi original cunoscuta legendă a vestalei Tarpeia. După răpirea sabinelor de către romani, sabinii conduşi de însuşi regele Titus Tatius, au pornit război împotriva răpitorilor. Războiul a fost unul dintre cele mai crunte, fiindcă sabinii nu s-au lăsat pradă mîniei, înainte de începerea luptei, speculînd avantajele unui atac prin surprindere. Fiica lui Spurius Tarpeius, comandantul cetăţuiei Romei, vestala Tarpeia, ieşise in afara zidurilor să ia apă pentru libaţii. Ea s-a lăsat cucerită de aurul sabinilor şi a condus duşmanii în cetate. Mai spune legenda că sabinii purtau pe braţul stîng brăţări grele de aur şi inele masive împodobite cu pietre preţioase. Tarpeia le-ar fi cerut ca preţ al trădării ei „ceea ce ei purtau pe braţul stîng". Or, pe braţul stîng ei purtau şi scuturile şi, bănuind-o de viclenie, ei o îngropară sub scuturile lor aruncate asupra-i, pierind astfel ucisă tocmai prin ceea ce ea ceruse ca răsplată; acestor elemente ale legendei, Properţiu le adaugă motivul iubirii, în legătură cu care s-a spus că el se va fi inspirat din legenda Scyllaei; *scîrbav* (de ruşine): din cauza trădării; după legendă, Tarpeia era înmormîntată pe colina capitolină, numită înainte mons Saturnius, dar mormîntul ei a fost înlăturat de Tarquinius, cînd a ridicat templul lui Iupiter Capitolinul; se poate ca prin *sepulchrum* Properţiu să se refere nu la mormîntul, ci numai la moartea Tarpeei.
v. 5. *Silvanus:* zeu al pădurilor şi al cîmpului, protector al culturilor, veche divinitate romană, confundat cu Faunus şi cu Pan.
304
v. 9. *curetul:* de la Cures, capitala sabinilor, de la care derivă şi *quiris,* cetăţean.
v. 13. *Curia:* cf. IV, 1, 11, n.
v. 16. *de lut:* în cultul Vestei toate vasele erau numai din lut.
v. 18. *Vesta:* cf. IV, 1, 21, n.
v. 20. *panaşe-aurii:* sint fie penele din coifurile soldaţilor (sau chiar ale coifului său) deasupra cărora el îşi rotea armele, fie panaşul calului său.
v. 39—40. *Scylla:* cf. III, 19, 21, n.; aici o altă variantă a legendei; prin *turbă . . . turbaţi,* încerc să redau simetria din original dintre *saevisse... saevos.*
v. 41-42, Aluzie la firul Ariadnei: cf. II, 3, 18, n. şi III, 17, 7, n.; *coarnele monstrului jrate:* ale minotaurului.
v. 45. *Palladei:* pentru că în templul Vestei se afla o statuie a zeiţei Pallas despre care se spunea că a fost adusă de la Troia o dată cu venirea lui Aeneas.
v. 47. *o luptă-a ji mîine* (pugnabitur): cu înţelesul că, fiind sărbătoare, vor avea loc lupte în arenă; s-a propus conjectura ingenioasă: purgabitur, se va curăţa (purifica), fiind Pariliile.
v. 53. *toga brodată:* regală sau a triumfătorului, din purpură şi aur; *celui:* lui Romulus.
v. 55. *străină:* unii interpretează: străine. Pentru acest vers s-au propus mai multe conjecturi decît literele cuvintelor sale.
v. 71. *Thermodonte:* cf. III, 14, 14, n.
v. 72. *Strymoniaca:* amazoană, de la Strymon, rîu dintre Thracia şi Macedonia; *sinul tăiat* amazoanele îşi iăiau sinul drept, încă de mici, ca să poată mînui mai bine sabia.
v. 93 —4. Distihul abundă în conjecturi şi interpretări; unii citesc Tarpeio în loc de Tarpeia, văzînd o referire la tatăl Vestalei de la care stînca şi-ar trage numele; vigil (paznic) este interpretat ca o referire la Iupiter, la tatăl vestalei, la muntele însuşi, la Tarpeia ca păzitoare a focului sacru; unele mss. au iniuste în loc de iniustae şi, în acest caz, sensul e *ai pe nedrept.*
IV, 5. *AD LENAM: LENA ACUANTIS*
v. 1. *spini:* Lena (ccdcaşa), prezentă in opera tuturor marilor elegiaci latini,«are la Properţiu numele Achantis care în greceşte înseemnă spin.
v. 2. *rabde de sete:* blestemul e cu atît mai crunt, cu cît codoaşa era o beţivă.
v. 3. *Cerberul:* cf. III, 18, 23, n.
305
v. 5. *Hippolyt:* fiul lui Theseus şi al Hippolytei, regina amazoanelor ; aici aluzie la dispreţul său iată de farmecele Aphroditei, fapt pentru care zeiţa s-a răzbunat pe el, punînd-o pe Phedra, maştera sa, să se îndrăgostească de el, aducîndu-i astfel moartea.
v. 8. *Antinou:* conducătorul (cel mai stăruitor şi cel mai îngîmfat) peţitorilor Penelopei.
v. 10. *maşteră:* puterile magice ale codoaşei sînt atît de mari încît ea e în stare să schimbe şi legile naturii, făcînd-o pe o pasăre, al cărei atașament faţă de puii săi este arhicunoscut, să devină maştera cuibului său.
v. 11 — 2. *Poarta Collină . . . se ţine-ntremat:* sensul distihului este controversat; unii văd o aluzie la vrăjirea izvoarelor şi rîurilor prin ierburi montane, alţii înţeleg prin fossa, groapa magică de care aminteşte şi Horaţiu (Ep. V, 29 sqq. şi Sat. I, 8, 26), alţii, în fine, înţeleg prin Herbas Collinas ierburi culese din cimitirul (Campus sceleratus), în care vestalele care au încălcat legea virginităţii erau îngropate de vii.
v. 13. *noptaticul lup*: expresia este proverbială; fie că ea, transformată în lup, e în stare să-l facă pe un lup adevărat să creadă că şi ea este adevărată, fie că ea e în stare să se transforme în pricolici.
v. 18. *hippoman:* secreţia vîscoasă a căldurilor iepelor fără armăsar sau o excrescenţă cărnoasă, de mărimea unei măsline, de pe fruntea mînjilor, pe care iapa o linge imediat după fătare iar, dacă cineva o înlăitură sau o fură, iapa nu mai primeşte mînzul la ţîţă; aici pare să fie vorba de secreţiile unei iepe care n-a fătat încă (gestante).
v. 19— 11. Versurile sînt mutilate şi abundă în conjecturi; *Dorixană:* s-a presupus că ar fi numele unei copile corupte, dar nu se potriveşte cu sensul v. 64; unii citesc Dorozantum, presupunînd o denumire pentru o populaţie din India, bogată în aur. Versurile sînt atît de lipsite de înţeles, încît nu redau decît ritmic bolboroseala codoaşei, transpunîndu-ne, prin-tr^un accident filologic, în domeniul poeziei „pure".
- v. 22. *se-ngîmjă:* străluceşte ' ■' v. 23. *Minervei cosane:* din Cos, patroana artei ţesătoriei; *Eurypyl,* fiul lui Poseidon şi al Astypalaeei, ucis împreună cu fiii săi de către Her-cule; *podoabe:* nu se ştie ce înseamnă aici signa; vor fi fiind statuete, tapiserii, efigiiîntraurite lucrate cu acul; relicve sau vestigii ar acoperi, poate, mai bine sensul, dar aceste cuvinte vor fi fost nişte neologisme pentru o codoaşă, chiar dacă trăia la Roma, după cum ţarţamuri sau bulendre vor fi fiind prea accentuat peiorative; *putrede:* din cauza vechimii; *paturi attalice:* de la Attalus; cf. II, 13, 22, n. ■ i v. 25. *Theba:* aici a Aegyptului.
v. 26. *cupe murrhine:* făcute din mură (fluorină), însă *arse* contrazice această interpretare; e posibil ca Properţiu să se fi înşelat asupra modului de fabricare a acestor vase.
306

v. 29. *mînia:* unele mss. au simulare virum (să simulezi un bărbat: fie să te prefaci că ai un amant, fie să te prefaci că îţi sosește bărbatul),, în loc de stimulare iram.
v. 34. *ziua Isidei:* cf. II, 33, 3, n. şi II, 28, 18, n.; aici, aluzie la păstrarea curăţiei în timpul celebrării ritului zeiţei.
v. 35 — 6. *Iole . . . Amycle:* nume de sclave.
v. 41: *Medeii:* cf. II, 24, 45, n.
v. 43. *Menandru* (342 î.e.n., Athena — 291 î.e.n., Pireu): celebrul co-mediograf grec, autor a peste o sută de comedii; *Thais:* cf. II, 6, 3, n.; aici titlul unei piese a lui Menandru.
v. 44. *Geţi:* nume de sclavi, des întîlnit la scriitorii comici, renumiţi pentru şiretenia lor.
v. 47. *portarul:* (ianitor) sclavul păzitor al uşii.
v. 51. *tăbliţa:* atîrnată de gîtul sclavilor expuşi spre vînzare, pe care erau menţionate calităţile indivizilor şi preţul; *au ţopăit:* spre a-şi arăta cumpărătorilor virtuţile fizice; *cretaţi:* sclavii, aduşi pe mare, aveau picioarele însemnate (protejate) cu un strat de gips pentru a nu fi răniţi, în tangajul corăbiei, de cătuşele cu care erau. legaţi, scăzîndu-le astfel preţul.
v. 55 — 6. Acest distih, o reluare a distihului 1 — 2 din I, 2, nu apare în toate ediţiile.
v, 61. *Paestum:* localitate în Lucania, vestită prin frumuseţea trandafirilor săi care înfloreau de două ori pe an; *încă-n boboci:* pentru victura: care trebuiau să trăiască.
v. 62. *Notus:* cf. II, 5, 12, n. v. 64. Versul este incert.
v. 69. *rogojine străbune:* pentru paternas (paterne): folosite şi de tatăl său (care era hoţ) ca aşternut şi învelitoare totodată.
IV, 6. *DE PUGNA ACT IACA NAVALI; APOLLO ACT IU S* ■■
v. 3. *ceara romană:* semnificaţia este: versul, poezia fie că sintagma e interpretată ca o aluzie la tăbliţele cerate folosite pentru scris, fie ca efigii ale poeţilor făcute din ceară şi încununate cu cununi de iederă; s-a propus serta pentru cera şi, atunci, sensul ar fi: cununa romană . . .; *phile-teica* de la Philetas din Cos: cf. II, 34, 31, n.
v. 4. *ape cyrenice:* de la Cyrene, locul de baştină al lui Callimachus: cf. II, 34, 32, n.
v. 5. *narduri:* pentru *costum,* plantă aromatică orientală din care se" extrăgeau substanţe binemirositoare.

v. 6. *brîul:* o panglica cu care se înconjura altarul.
v. 8. *mygdonice căzi:* phrygiene; mygdonii, populaţie din regiunea cu acelaşi nume din Phrygia; *cadis* este ambiguu, căci poate însemna st chiup, butoi, cada şi (cu majusculă) oraşul Cadis; s-a propus *modis:* dansuri.
v. 13. *al Cezarului nume:* glorie, laudă.
v. 17. *Actium:* cf. II, 1, 31—4, n. şi II, 34, 61, n.
v. 19. *povara pinoasă:* corăbiile.
/. 21. *Quirinul Teucru:* Octavianus, socotit (după Romulus, plimut numit Quirinus) al doilea întemeietor al Urbei; *Teucru* (Troian) ca descendent al lui Aeneas.
v. 22. *tnîini muiereşti:* ale Cleopatrei.
v, 24. *măiestre la-nvins:* Octavianus învinsese (cu însemnele sale de luptă: am tradus restrictiv signa prin flamuri) la Mutina, Philippi, Perusia şi în Sicilia.
v. 27. *Delosul . . . oprit:* fiindcă spune legenda că era o insulă plutitoare şi a fost oprită de Apollo care s-a născut pe această insulă.
v. 40. *povara:* săgeţile.
v. 43 — 4. *augurul . . . păsări:* legenda întemeierii Romei spune ci Romulus lua augurii pe Palatin iar Remus pe Aventin. Primului i s-au arătat doisprezece vulturi iar celui de-al doilea, şase, aşa că lui Romulus i-a revenit privilegiul întemeierii Urbei.
v. 59, *astrul idalic:* de la Idalium, munte în Cypru, consacrat Venerei din care, prin Aeneas, se trăgea Caius Iulius Caesar.
v. 62. *libere-nsemne:* flamuri de luptă ale corăbiilor.
v. 66. *Iugurtha,* viteazul rege numid, dus de C. Marius în triumf la Roma, unde a fost sugrumat apoi într-o închisoare.
v. 73. *teascuri falerne:* din regiunea cu acelaşi nume, celebră pentru vinurile sale.
v. 77 —8 *Sygambrii:* neam germanic pe malul estic al Rhinului; *Cepheea Meroe:* capitala Aethiopiei, unde a domnit Cepheus, tatăl Andromedei.
v. 83. *Crassus:* cf. II, 10, 14, n. şi III. 4, 9, n. şi III. 5, 48; însemnele de luptă ale lui Crassus le-au fost înapoiate romanilor în 20 î.e.n.
IV, 7. *SOMNIUM NARRAT DE CYNTHIAE UMBRA; UMBRA CYNTHIAE*
v. 15. *Subura:* cartier al Romei, între Esquilin, Viminal şi Quirinal, locuit de curtezane.
v. 23. *strigat:* conclamatio: cf II, 13, 28, n.
308
v. 24. *o zi:* aluzie la legenda lui Protesilaus: cf, I, 19, 7; 10, n.
v. 25. *trestia crăpată:* aluzie la un rit funerar prin care un veghetor al cadavrului lovea două bucăţi de trestie crăpată în lung fie pentru a alunga de Ungă catafalc spiritele rele, fie pentru a verifica dacă moartea este reală, spre a nu fi înmormîntat cineva de viu; aşa cum reiese din context, importanţa ritului era destul de mare; unii s-au gîndit la flaut, nai eto.
v. 26. *ţigla ciobită:* interpretarea versului e nesigură ; fie că moarta a fost aşezată cu capul pe o ţiglă ciobită, în loc de pernă, ceea ce ar dovedi o înmormîntare extrem de sărăcăcioasă, fie că a avut loc un accident banal, o ţiglă ciobită căzînd şi rănind capul moartei.
v. 30. *patu-mi;* patul mortuar care ardea pe rug împreună cu cadavrul, v. 35. *hygdamus:* cf. 111,6, l,n.; aici acuzat că ar fi otrăvit-o pe Cynthia.
v. 37. *Nomas:* numele unei sclave a Cynthiei. v. 38. *opaiţul aprins:* instrument de tortură.
v. 39. *ea: Cloris* (cf. v. 72), noua amantă pe care Cynthia i-o reproşează lui Properţiu.
v. 40. *cycladele:* veşminte femeieşti foarte luxoase.
v. 43. *Petale:* numele unei sclave fidele Cynthiei.
v. 45. *Lalage:* numele altei sclave fidele Cynthiei.
v. 47. *icoana-mi:* portretul Cynthiei.
v. 52. *clinele:* Cerberul.
v. 57. *Clytaemnestrei:* cf. III, 19, 19, n.; *Cretanei, Pasiphaei* cf. III.
19, 11 şi II, 28, 52, n.
v. 61. *arama rotundă:* cimbalurile.
v. 62. *cu turban:* dansatori-cîntăreţi cu mitra lybică pe cap.
v. 63. *Andromeda:* cf. I, 3, 3, n.; *Hypermestra,* singura dintre danaide-care nu şi-a ucis soţul.
v. 75. *Latris:* numele altei sclave credincioase Cynthiei, al cărei nume-Tderivă de la grecescul *latreuo:* a sluji, a servi.
v. 81. *Anio:* cf. I, 20, 8, n.
V. 82. *prin Hercul:* prin puterea sa divină; Tiburnl era consacrat
lui Hercule.
IV, 8. *DE CYNTHIA ET DRACONE LANUVINO ; PROPERTWS FURTIVIS IN AMORIBUS CAPTUS A CYNTHIA*
v. 4. *Esquilinul apos:* cea mai mare dintre cele şapte coline ale Romei, car-tierul unde locuia Properţiu; *apos,* din cauza multelor apeducte di

a .care ţiș-neau fîntîni.
309
v. 2. *ogoarele noi:* grădinile amenajate de către Maecenas pe l_{oc} , unui vechi cimitir.
v. 3. *Lanuviu:* orăşel la cîte'/a mile sud-est de Roma. *s~* v. 24. *clinii moloşi:* vestiţi pentru agerimea lor la vînătoare, îsi tra? numele de la *molossi,* populaţie din Etirul oriental.
v. 37. *Lygdamus:* cf. III, 6, 1, n.
v. 38. *methymneicul vin:* de la Methymna, oraş din Lesbos, locul de naştere a poetului Arion, vestit prin vinurile sale.
v. 39. *Nilotes:* numele flautistului; lecţiunea este nesigură.
v. 41. *Magnus, piticul:* ediţiile oscilează între Magnus (Marele) si Nanus (piticul), conjectură; am păstrat în traducere ambele variante pentru explicitarea sensului.
v. 43 — *4. flacăra ... masa:* semne de rău augur.
v. 45—6. *Venera . . . blestemaţii de clini:* numele norocoase şi nenorocoase ale unor aruncări la zaruri.
v. 50. *Larii dintîi:* intrarea.
v. 69. *al meu geniu:* spiritul protector al fiecărui individ (genius) despre care se credea că trăieşte şi moare o dată cu persoana respectivă; corespondentul lui *genius* al bărbaţilor era pentru femei o *Iuno.*
v. 75. *pompeica umbră:* Porticus Pompeia: cf. II, 32, 11, n.
v. 76. *forul lasciv . . . straturi de arină:* aluzie la jocurile de gladiatori care se dădeau şi in For nu numai in amfiteatre.
v. 81. *Pleca-mă-voi legii:* formulă juridică; întregul pasaj (v. 73 — 80) în care Cynthia îşi impune condiţiile este redactat într-un limbaj (sen-zual-parodic) care imită limbajul juridic.
IV, 9. *DE HERCULE ET MORTE CĂCI; HERCULES SANCUS*
v. 1. *Amphitryoniadul* (scandare: -vv-vv-): Hercule, fiul lui Iupiter, numit aici după numele soţului mamei sale (Alcmena), Amphitryo, căci, spune legenda, în timp ce Amphitryo era plecat să lupte cu teleboenii, lupiter, luînd înfăţişarea sa, s-a unit cu Alcmena. In aceeaşi noapte, însă, s-a întors şi Amphitryo. Din unirea dublă, cu lupiter şi cu Amphitryo, Alcmena i-a născut pe Hsrcule şi pe Iphicles.
v. 2. *Erythea:* insulă mitică în golful oraşului Gades, unde locuia ■uriaşul Geryon; *prăpăd:* interpretările oscilează între secetă şi inundaţii; înclin să cred că e vorba despre secetă.
v. 3. *păşuni:* nu apare în original; Properţiu numeşte Palatinul turmos .(pecorosa), urmind, probabil, o falsă etimologie după care Palatinul ar deriva de la *pecor.*
v. 6. *urbane:* anticipaţie; viitor; pe locul unde se va înălţa Urbea.
310
v. 7. *Cacus:* era fiul lui Vulcan şi sclav al lui Evandru ; *tîlharul:* pentru infido hospite (gazda necredincioasă, haină), căci se spune, Cacus i-ar fi oferit găzduire lui Hercule.
v. 13. *de faţă cu zeul* (ad litt.: nu fără zeul ca martor): aici zeul e Hercule, nu lupiter cum interpretează unii, căci, spune legenda, pe cînd trecea cu turma, din care Cacus furase cîteva vite, prin faţa peşterii hoţului, taurii dinlăuntru, simţind turma, au început să mugească, trădînd astfel
hoţia.
v. 15. *menalicul ramur:* măciuca lui Hercule.
v. 16. *Alcidul:* Hercule ca descendent al lui Alcaeus, tatăl lui Amphitryo, deci bunicul său patern.
v. 17. *ultima muncă-a măciuci-mi:* ultima, pînă la vremea aceea, căci ei (muncii) îi vor urma culegerea merelor din grădina Hesperidelor şi aducerea lui Cerber din împărăţia umbrelor, pentru a se împlini cele 12 munci ale sale; furtul boilor lui Geryon este a zecea muncă a lui Hercule.
v. 18. *pradă-ndoită:* luaţi, întîi, de la Geryon şi, acum, de la Cacus.
v. 19. *mugetul:* al boilor jertfiţi.
v. 22. *tăroasă* (gravidă): sensul epitetului este viu disputat, în funcţie de cum este interpretat tempestate din v. 1: secetă sau inundaţii.
v. 25. *sacre izvoare:* trad.lib. pt.: fontes piandos: „izvoare care trebuie să fie împăcate prin ofrande" sau „izvoare care trebuie să fie purificate prin ofrande", fiindcă (dacă) a băut(va bea) un bărbat din ele.
v. 29. *plopul:* arbore consacrat lui Hercule.
v. 37. *rotundul în spate:* aluzie la faptul că Hercule a ţinut un timp, în locul lui Atlas, bolta cerească pe umerii săi.
v. 41. *stygii tenebre-i lucră:* aluzie la coborîrea lui Hercule în Infern, pentru a-1 aduce pe Cerberus.
v, 42. Versul pare o interpolare, pentru a umple, probabil, o lacună:
Cf. v. 66.
v. 43 — 4. *amarei Iunone . . . maştera:* ca soţie a lui lupiter, Iunona
este mama vitregă a lui Hercule.
v. 47 — 50: *straiul sidonic . . . caierul . . . fâşie . . . fată:* aluzie la episodul slujirii lui Hercule travestit (şi îndrăgostit) în palatul reginei Om-phale ; *fâşie:* o bandă de pînză pe care femeile o purtau pentru a le susţine sinii (un fel de sutien fără cupe).
v. 57. *Tiresias:* proorocul care, văzînd-o goală pe Pallas, a plătit,cu orbirea; *gorgona:* cf. II, 2, 8, n.
d. K»1
v. 70. *nici unei femei:* aceasta este una din variantele legendei, după care femeile romane erau excluse de la cultul lui Hercule şi le era interzis.
să jure pe Hercule.
v. 74. *Cures:* capitala sabinilor; *sfînt:* sanctum; s-a propus şi forma. *sancum,* echivalentul sabin din care de fapt provine sanctum.
311
IV, 10. *QUARE IUPPITER FERETRIUS DICTUS; IUPITER FERETRIUS*
v. 1. *Feretrianului:* epitet al lui Iupiter cînd i se dedicau, în cel mai vechi templu, *spolia opima,* cele mai de seamă trofee, constînd din armele cîştigate în luptă de un conducător roman de la un conducător duşman. Or, acest trofeu a fost dobindit doar de trei ori (cazurile amintite în această elegie de Properţiu), in Întreaga istorie a Romei.
v. *1. Acron Ceninul:* rege in Caenia, un mic oraş din Laţiu, care i-a declarat război lui Romulus, din cauza răpirii sabinelor.
v. 9. *din stirpea lui Hercule:* Properţiu este singura sursă despre o astfel de genealogie.
v. 21. *pyrop:* aliaj de aramă şi aur.
v. 22. *brîuri:* centuri din piele, în diagonală, purtate pe şold pentru a suspenda spada, scutul sau tolba.
v. 23. *Cossus* (Cornelius): consulul roman care 1-a învins pe regele veient Tolumnius, în faţa porţilor de la Fidene, cînd Roma a declarat război oraşului din cauza uciderii ambasadorilor săi. Properţiu, însă, vorbeşte aici de asediul cetăţii Veii.
v. 39. *Claudiu* (M. Claudius Marcellus): învingător al galilor la Clas-tidium, în 222 î.e.n.
v. 43. *nădragii:* neobişnuiţi pentru Romani, de unde şi denumirea 4e Gallia Brachata.
. IV, 11. *AD PAULUM: CORNELIA PAULEI UXOR APUD IN FEROS*
v. 1. *Paule:* L. Aemilius Paullus, consul în 34 î.e.n. şicensorin 22 î.e.n.
v. 5. *Zeul:* Pluto.

v. 7. *banul;* obolul pus în gura mortului ca plată a lui Charon.
,V. 10. *patul de ars:* cf. II, 13, 2 1 şi IV, 7, 30, n.
v. 11. *zăloagele faimei:* copiii.
V. 12. *carul străbun:* triumfal.
v. 13. *Cornelia:* fiica lui Cornelius Scipio şi a Scriboniei (mai tîrziu soţie a lui Augustus), soţia lui L. Aemilius Paullus cu care a avut trei copii, doi băieţi: L. Aemilius Paullus şi M. Aemilius Paullus, şi o fiică, Lepida. Cotnelia a murit în anul 16 î.e.n.
v. 18. *tatăl dt-aicea:* Pluto.
v. 19. *iudice;* substantiv; *Aeacus* cf. II, 20, 30, n.
v. 20. *sorţul sortit:* bila de aruncat in urnă, a judecătorului.
312
v. 21. *fraţii:* Minos şi Rhadamanthus: cf. III, 19,27, n.; *a Eumeni-delor ceată:* furiile (Alecto, Megaera şi Thisiphone), prezentate ca lictori ai magistraţilor Infernului.
v. 23. *Sisyphe:* condamnat, pentru că a destăinuit răpirea Aeginei ! de către Zeus, să-şi rostogolească neîncetat pietroiul; *Ixion,* regele sperjur ai lapiţilor, care a rîvnit-o pe Iunona şi a fost condamnat să fie chinuit în Infern de o roată de foc.
v. 24. *undă tantalică:* cf. II, 1, 66, n.
v. 27. *a surorilor caznă:* a danaidelor: cf. II, 1, 67, n.
v. 30. *numant in ii-mi strămoşi:* se referă la descendenţa sa din ilustra spiţă a lui Scipio Africanul, numit şi Numantinul, după cetatea spaniolă pe care a cucerit-o.
v. 31. *Libonii:* după mama sa, Scribonia, Cornelia se trăgea din nu mai puţin ilustra familie a liboiiilor, din L. Scribonius Libo, succesorul lui Sextus Pompeius.
v. 33. *praetexta:* „rochiţa" fetelor romane pînă la căsătorie.
v. 38. *tunsă:* capul tuns era indiciul servitutii.
v. 39 — 40. *Perseu ... străbunul:* sensul distihului este obscur; Perseu, regele Macedoniei, care pretindea că, prin Phthia, bunica sa, nepoată a lui Pyrrhus, regele Epirului, descendent, în linie dreaptă, al lui Pyrrhus, fiul lui Achilles, se trage şi el din Achilles, a fost învins de strămoşul Corneliei, Paullus Aemilius la Pydna, în 168 î.e.n. Soluţia pe care am adoptat-o, acceptînd în pentametru proavus şi Achille, e subiectivă, căci pare puţin probabil ca, după ce Cornelia îl aminteşte pe Perseu la persoana a treia, să i se adreseze lui Achille la persoana întîi. Alegînd forma proavo . . . Achille, sensul ar fi: Şi pe acela care a nimicit casele tale cărora le-a fost străbun Achille.
v. 46. *între două făclii:* a nunţii şi a înmormîntării; *demni:* păstrez pluralul (dar îl interpretez ca un plural pur şi simplu, nu ca un plural al maiestăţii), întrucît înţeleg traiul împreună cu Paul, soţul ei, şi un compliment delicat la adresa soţului, despre care este convinsă că (aşa cum ea a trăit castă) a trăit şi el cast.
v. 49. *tăbliţele:* de judecată (cu care se vota), aveau înscrise pe ele: A (absolvo, absolv, achit); C (condemno, condamn, pedepsesc) şi NL (non liquet, chestiunea nu e clară, necesită lămuriri suplimentare).
v. 50. *de-alăturarea-mi* (de şederea de partea mea): prietenii celui* chemat în judecată stăteau în partea în care stătea şi el, «
v. 31. *Claudia:* Cînd, în 204 î.e.n., statuia şi obiectele de cult ale Cybellei au fost transferate la Roma, talpa corăbiei în care erau purtate s-a înţepenit în nisipul Tibrului şi sute de oameni nu ău putut s-o clintească, Claudia Quinta, acuzată de încălcarea legii castităţii, spre a-şi dovedi
313
nevinovăţia, a fost lăsată, la cererea ei, să mişte ea corabia şi a tras-o legată nurriai cu cingâtoarea ei; *înturnuratei zeiţe:* cf. III, 17, 35, n.
v. 53. *căreia:* Aemilia, vestala acuzată că ar fi lăsat focul Vestei să se stingă, rupînd o bucată din voalul său, a făcut să ţîşnească din ea flacăra
v. 58. *Cezarul:* Augustus.
v. 59. *soră:* Cornelia era soră fiastră cu Iulia, fiica lui Augustus .şi a Scriboniei.
v. 60. *lacrimi cum zeul vărsa:* sentimentul tristeţii este cu atît mat accentuat, cu cit se spunea că unui zeu (aici Augustus) nu-i este datul niciodată să plîngă.
v. 61. *straiul de cinste aleasă:* matroanele care aveau frei copii primeau onoruri corespunzătoare conferite bărbaţilor prin *ius trium liberorum* şi, probabil, primeau ca semn de preţuire o stola („rochie") deosebită care: avea pe ea însemnele demnităţii-
v. 68. *fratele:* P. Corneliu Scipio, pretor şi consul în 16 î.e.n.
v. 67. *splendoarea cenzurii paterne:* fiica sa, Lepida, s-a născut în 22 î.e.n., cînd Paullus era cenzor.
v. 85. *alăturea-i patul:* lectus genialis, numit în limbaj familiar lectus adversus, era aşezat în atrium, în faţa uşii.'Cînd un văduv se recăsătorea, patul era mutat în partea opusă.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ „OCTAVIAN GCGA"
CLUJ
- FIL'ALA MĂRAVTI -

CUPRINSUL

Cuvînt înainte .....
Notă asupra ediţiei .....
ELEGII
SEX TI PROPERTII
LIBER PRIMUS
CYNTHIA. MONOBIBLOS ...
SEXTUS PROPERTIUS
CARTEA ÎNTÎI
CYNTHIA. MONOBIBLOS .....
Cynthya prima suiş, 1,1 .....
Cynthia, prima, cu nurii-i, I, 1 . . .
Quid iuvat ornato, I(2.....
Ce mi te-ajută, viaţa-mi, I, 2.....

Qualis Thesea iacuit, I, 3.....
Astfel, precum, după ce, 1,3 ...
Quid mihi tam multas, I, 4.....
Ce ţi-e, o, Bassus, I, 4.....
Invide, tu tandem, I, 5 .....
lavidiosule, -năbuşe-ţi, I, 5 .....
Non ego nUflc Hadriae vereor, I, 6 Nu că mi-e teamă să-nfrunt, I, 6
Dum tibi Cadmeae, I, 7.....
Pontice, -n vreme ce tu, I, 7 ....
Tune igitur demens, I, 8 .....
Oare îmi eşti chiar nebună, 1,8,
Dicebam tibi venturos, 1,9.....
Cît ţi-am tot spus, I, 9.....
O iucunda qtiies, I, 10.....
O, fericitul repaos, I, 10 .....
Ecquid te mediis cessantem, I, 11 Oare, acum, desfâtîndu-te, I, 11 . . .
Quid mihi desidiae, I, 12.....
Oare de ce nu-ncetezi, I, 12.....
T«, *quod saepe soles,* I, 13.....
315
Tu, că aşa ţi-e năravul, I, 13 47
Tu licet abiectus, I, 14 48
Tu, la a Tibrului undă, I, 14 49
Saepe ego multa, I, 15 48
Des m-am temut eu, I, 15 49
Quae fueram magnis, I, 16 .....• 50
Eu, care-odată eram, I, 16 51
Et merito, quoniam, I, 17 54
Toate le merit din plin, I, 17..... 55
Haec certe deşerta, I, 18 54
Sigur acestor pustii, I,. 18 55
Nan ego nune tristes, I, 19 56
Nu port eu, Cynthia, I, 19..... 57
Hoc pro continuo te, I, 20 58
Asta ţi-o-amint din iubirea, I, 20 59
Tu, qui consortem properas, 1,21..... 60
Tu, care-atît te munceşti, I, 21 61
Qualis et unde genus, I, 22..... 62
Cine-s, din ce fel de neamuri, I, 52..... 63
LIBER SECUNDUS..... 64
CARTEA A DOUA..... 65
Quaeritis, unde mihi, II, 1..... 64
Tot mă întrebi cum de scriu, II, 1..... 63
Liber eram et vacuo, II, 2..... 68
Liber eram şi nutream, II, 2 69
Qui nullam tibi dicebas, II, 3 68
Tu, ce spuneai că nici una, II, 3..... 69
Multa prius dominae, II, 4 72
Multe ţi-e dat să înduri, II, 4..... J3
Hoc verum est, II, 5 .....'..... 72
E-adevărat că te ştie II, 5 73
No» ita complebant, II, 6 74
N,u se umplea chiar aşa, II, 6 75
Gavisa est certe, 11,7 76
Cynthia s-a bucurat, II, 7 77
Eripitur nobis iam pridem, II, 8..... 78
Fostu-mi-a mie răpită, II, 8 79
Iste quod est, ego saepe fui, 11,9 80
Ceea ce-i el, eu adesea am fost, II, 9 ..... '"
Sal tempus lustrare aliis, II, 10..... '84
316
Timpu-i cu alt fel de chor, II, 10..... 85
Scribant de te alii, II, 11..... 84
Alţii să scrie de tine, II, 11..... 85
Quicumque iile fuit, II, 12 86
Oricine fost-a acela, II, 12 87
Non tot Achaemeniis, II, 13..... 86
Nu se-narmează cu-atîtea, II, 13 87
Not ita Dardanio, II, 14 90
N-a fost aşa bucuros, II, 14..... 91
O me felicem, II, 15 92
O, fericitul de mine, II, 15 93
Praetor ab Illyricis, II, 16 94
Cynthia, ţi s-a întors, II, 16..... 93
Mentiri noctem II, 17 96
Să mi te joci c-un amant, II, 17..... 97

Assiduae multis odium, II, 18 98
Stăruitoarele plîngeri, II, 18 99
Etsi me invito discedis, II, 19 100
Chiar dacă, Cynthia, pleci, II, 19 101
Quid fles abducta, II, 20 102
Ce-mi plîngi mai rău, II, 20 103
Ah quantum de me Panthi, II, 2 1 104
Ah, cît în pagina sa, II, 21..... 105
Scis here mi multas, II, 22..... 104
Știi că mai ieri, II, 22..... 105
Cui fuit indocti fugienda, II, 23 108
Mie, fugind de cărarea, II, 23..... 109
Tu loqueris, cum sis, II, 24..... 108
Tu mai vorbești, II, 24 109
Unica nata meo pulcherrima, II, 25 112
Unică, tu, preafrumoaso, II, 25 113
Vidi te in somnia, II, 26 114
Mi te-am văzut, II, 26 115
Et vos incertam, II, 27 118
Voi căutați, muritori, II, 27..... 119
Iuppiter, affectae tandem, II, 28 118
Jupiter, ai îndurare, -n sfîrșit, II, 28..... 119
Extrema, mea lux, II, 29 122
Cum rătăceam eu a noapte, II, 29..... 123
Quo fugis ah, demens, II, 30..... 124
Unde îmi fugi, ah, nebuno, II, 30..... 1 25
Quaeris, cur veniam tibi, II, 31..... 126
317
Tu mă întrebi de ce-ți vin, II, 31..... 1 27
Qui videt, is peccat, II, 32..... 126
Cade-n păcat cin' te vede, II, 32..... 127
Tristia iam redeunt, II, 33 130
Triste, din nou s-au întors, II, 33..... 131.
Cur quisquam facietn dominae, II, 34..... 1 32
Cum ai putea să-ți încrezi 133
LIBER TERTIUS 138
CARTEA A TREIA 139
Callimachi Manes et Coi, III, 1..... 1 38
Mani, voi, ai lui Callimachus, III, 1..... 13.9
Carminis interea noștri, III, 2 ..... 140 ,
Dar să mă-ntorc eu, încalțe, III, 2 ..... 141.
Visus eram molii recubans, III, 3..... 142-
Mi se părea,-n Heliconul plăcut, III, 3..... 143 ;
Arma deus Caesar dites, III, 4..... 144
Cezar, el, zeul, la inzii, III, 4..... 145
Pacis Afnor deus est, III, 5..... 146
Zeu e, al păcii, Amorul, III, 5..... 147
Dic thihi de nostra, III, 6 ..... 148 .
-Spune-mi, Lygdame, întreg, III, 6 ..... 149 /.
Ergo sollicitae tu causa, III, 7..... 150
Banule, tu, așadar, III, 7 151
Dulcis ad hestemas fuerat, III, 8..... 154
Dulce-mi fu sfada de ieri, III, 8 155
Maecenas, eques Etrusco, III, 9 ..... 156 .
Tu, cavaler din al regilor sînge, III, 9 ..... 157 ,
Mirăbar, quidnam misissent, III, 10 158
Mă minunam ce-mi vesteau, III, 10 ..... 159 •
Quid mirare, meam si, III, 11 160
Ce-i de mirare că mie-o, III, 11 ..... 161.
Postume, plorantem potuisti, III, 12 164
Postume, tu ai putut, III, 12..... 165 .,.-
Quaeritis, unde avidis, III, 13..... 166
Tot vă-ntrebați cum de-i noaptea-așa, III, 13 167
Multa tuae, Sparte, III, 14 170
Multele legi a' palestrelor, III, 14..... 171
Sic ego non ullos iam norim, III, 15..... 172 ;
Astfel să nu mai cunosc nici un, III, 15..... 173n
Nox media, et dominae mihi, III, 16..... . .;..... 174*.
318
Miezu-i de noapte, și, iată, III, 16..... 175
Nune, o Bacche, tuis humiles, III, 17..... 176
Bacchus, umil mă aștern, III, 17..... 177
Glausus ab umbroso qua ludit, III, 18..... 178
Unde, închisă de-Avernul umbros, III, 18..... 179
Obicitur totiens a te mihi, III, 19..... 180
îmi reproșezi tu atîta și-atîta, III, 19..... 181

Credis eum iam posse tuae, III, 20..... 182
Crezi că-şi mai poate-aminti, III, 20 183
Magnum iter ad doctas, III, 21 184
Sînt nevoit să iau, III, 21 185
Frigida tam multos placuit, III, 22..... 186
Cyzicul, el, frigurosul, III, 22 187
Ergo tam doctae nobis, III, 23..... 188
Mi s-au pierdut aşadar, III, 23..... 189
Falsa est ista tuae, III, 24..... 190
Falsă îţi este, muiere, III, 24 191
Risus eram positis inter, III, 25..... 190
Fost-am adesea de rîs printre, III, 25..... 191
LIBER QUARTUS..... 194
CARTEA A PATRA 195
Hoc quodcumque vides, IV, 1 194
Ceea ce vezi, tu, străine, IV, 1 195
Quid mirare meas tot, IV, 2 202
Ce-i a mirare,-ntr-un trup, IV, 2..... 703
Haec Arethusa suo mittit, IV, 3 204
Către Lycotas al său Arethusa-şi, IV, 3..... 205
Tarpeium nemus et Tarpeiae, IV, 4..... 208
Crîngul tarpeic îl cînt, IV, 4 209
Terra tuum spinis obducat, IV, 5..... 214
Umple-ţi-ar glia, codoaşo, IV, 5..... 215
Sacra facit vates, IV, 6 218
Dă sacrificii profetul, IV, 6..... 219
Sunt aliquid Manes, IV, 7 222
Sînt şi ei, Manii, ceva, IV, 7..... 223
Disce, quid Esquilias, IV, 8..... 226
Află ce a fugărit Escvilinul, IV, 8..... 227
Amphitryoniades qua tempestate, IV, 9 232
Amphitryoniadul cînd, din staule, IV, 9..... 233
Nune Iovis incipiam causas, IV, .10 234
319
Feretrianutui Joe purced, IV, 10.....
Desine, Paulle, meum lacrimis, IV, 11 . Paule, tu, încetează să-ngreuni, IV, 11.
Note la Cuvînt înainte .....
Note la Elegii .....
Tehnoredactor : DAN RÂDULESCU
Bun de tipar : 28 10 1992. Coli tipar : 20
Format : 16/54x84.
Tiparul executat sub comanda nr. 807
la S.C. ROMCART SA. - Bucureşti
ROMÂNIA
235 238 239
24.3 249
(3.!UL19 ^{0}$0CT

£